

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντί

Περίοδος Β', τεύχος 354,
Παρασκευή 28 Αυγούστου 1987
Δρχ. 100

- Οικονομία προ και μετά Θεσσαλονίκη
- Αλληλοφαγωμός για την ΑΓΡΕΞ
- ΠΥΡΚΑΛ-ΕΒΟ: κρέας για κανόνια
- Ο Μητσοτάκης επιτίθεται «ενωτικά»
- Ο αδιάφορος ανασχηματισμός
- ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΟ: Θρησκευτικό φωτορομάντζο

Με την «Αργώ»
πλέομε σε ήρεμα νερά για το 2000 μ.χ.

ΣΚΙΑΘΟΣ 238. Αναχώρηση σήμερα ο πρωθυπουργός κ. Ανδρέας Παπανδρέου επιβαίνων της θαλαμηγού του κ. Λουβαρή και κατευθύνεται προς τον Πάρανο προκειμένου να τραβήξει κουπί στην αθηναϊκή τριήρη «Αργώ» κατά την καθέλκυση της. Ήδη στο φαληρικό σημείο έχει καταφθάσει το «Σαρατόγκα» για να τον υποδεχθεί με 21 βολές.

ΠΡΟΣΟΧΗ!

ΚΙΝΔΥΝΟΣ - ΘΟΡΥΒΟΣ

Ο θόρυβος, αν και εχθρός... θορυβωδέστατος, καταφέρνει να δρα ύπουλα και καταστροφικά για τον αντίπαλό του, δηλαδή τον άνθρωπο· ο οποίος, περιέργως, έλκεται προς τον εχθρό,

τον προκαλεί και του επιτρέπει να δρα ανενόχλητος. Ίσως... γιατί δεν γνωρίζει ότι ο θόρυβος κατέληξε πλέον να γίνει ένας σοβαρότατος ΚΙΝΔΥΝΟΣ για την υγεία του, για την ίδια τη ζωή του!

ΤΕΧΝΙΚΗ Διαφήμιση

Άγχος, κόπωση, αιπνίες, επιθετικότητα, υπερένταση, δυσθυμία, μελαγχολία, εκνευρισμοί, νευρώσεις, αποτελούν μερικές από τις αφανείς μορφές του κινδύνου που συνοδεύουν το θόρυβο και οι οποίες υποσκάπτουν ύπουλα την ψυχική υγεία του ανθρώπου. Η παροδική έως και μόνιμη απώλεια της ακουστικής οξύτητας είναι, αντίθετα, η πιο εμφανής σωματική επίδραση. Στις λεγόμενες σωματικές ασθένειες του άγχους, τις τόσο διαδεδομένες στην εποχή μας - υπέρταση, καρδιοπάθειες, έλκη, πονοκέφαλοι κ.λπ. - ο θόρυβος έχει μια σαφή συνεισφορά, επειδή είναι ένας από τους παράγοντες που αυξάνουν το άγχος. Τέλος, ο θόρυβος προκαλεί αύξηση των ατυχημάτων και μείωση της απόδοσης και της ικανότητας για αυτοσυγκέντρωση. Είναι φυσικά, ευνόητο ότι δε μπορούμε να εξουδετερώσουμε αμέσως και απολύτως αυτόν τον ύπουλο εχθρό. Η πολιτεία, εκτός από τα συγκεκριμένα μέτρα που έχει πάρει και θα εξακολουθήσει να παίρνει κατά του θορύβου - απευθύνεται, όπως έχει υποχρέωση - προς όλους και προς κάθε πολίτη ξεχωριστά για να ενημερώσει, να πληροφορήσει, να παιδαγωγήσει και κυρίως να ευαισθητοποιήσει την κοινή γνώμη· αυτοδραμευόμενη ως προς το δικό της χρέος και επικαλούμενη την ενεργό συμμετοχή όλων μας, ζητά τη συμμαχία μας στην καταπολέμηση του θορύβου, ώστε η έκκληση «παρακαλώ, λίγη ησυχία» να γίνει επιταγή, απευθυνόμενη πρώτα στον εαυτό μας και μετά σε όλους τους θορυβοποιούς. Ο ΘΟΡΥΒΟΣ δεν είναι πλέον δείγμα αντικοινωνικής μόνον συμπεριφοράς και απόδειξη απλώς κακής αγωγής: είναι ένας ΚΙΝΔΥΝΟΣ!

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ
ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΩΝ
ΕΡΓΩΝ

Στην καταπολέμηση του θορύβου, σας θέλουμε συμμάχους.

Περίοδος Β'
• Χρόνος 14ος
• Τεύχος 354
Παρασκευή 28 Αυγούστου 1987
δρχ. 100

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.32.819

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

ΠΥΡΚΑΑ-ΕΒΟ: Για μια χούφτα δολάρια _____ 11

Β. ΖΗΣΗΣ

Παρελθόν και παρόν της ΑΓΡΕΞ _____ 12
ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Οι χυμοί του κ. Τόμπρα _____ 15

ΡΕΠΟΡΤΕΡ

Αγοραπωλησίες στην Πολεμική Αεροπορία _____ 16

ΔΗΜΟΛΟΓΟΥ

Έρχεται... _____ 17

Θ. ΜΑΡΑΓΚΟΣ

Οικονομία: Ο κόμπος στο χτένι _____ 20

Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

«Ενωτικές» επιθέσεις Μητσοτάκη _____ 22

Α.Τ.

Οι «γαλάζιοι» εφιάλτες του Οζάλ _____ 24

Β. ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΣ

Η «ιεροποίηση» της κυβέρνησης και η _____ 26

«εκκοσμίκευση» της εκκλησίας

ΤΕΤΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

Βίοι Αγίων σε VHS _____ 28

ΑΡ. ΨΑΛΤΗΣ

Η εργατική τάξη απομακρύνεται από τον _____ 33

παράδεισο...

ΜΑΝ. ΧΑΙΡΕΤΑΚΗΣ

Οι εταιρείες Multimedia στην Ευρώπη _____ 34

ΠΑΝ. ΝΟΥΤΣΟΣ

Πέραν του «κομμουνισμού» ή των «κομ- _____ 37

μουνιστικών κομμάτων»;

ΑΝΝΑ ΦΡΑΓΚΟΥΔΑΚΗ

Η κοινωνική αμφισβήτηση στη γλώσσα _____ 42

των νέων και η παρερμηνεία της

Γ. ΚΕΝΤΡΩΤΗΣ

Οι «τρείς Γυναίκες» του Ρ. Μούζιλ _____ 45

Γ.Η. ΧΑΡΗΣ

Πρώτη απάντηση _____ 49

ΑΛ. ΠΟΛΙΤΗΣ

Η απεικόνιση της εθνικής συνείδησης _____ 50

στην εθνική πρωτεύουσα

ΗΛΙΑΣ ΚΑΝΕΛΛΗΣ

Τα κόμικς στον κινηματογράφο _____ 54

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ

ΑΝΤΗΝΩΡ

Ο «ελθών» από τις διακοπές... _____ 4

ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ _____ 6

ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ _____ 8

ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ _____ 18

ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΥΡΤΙΝΕΣ _____ 19

ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ _____ 40

ΔΙΑΛΟΓΟΣ _____ 56

Η ΜΑΚΑΡΙΟΤΗΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ

ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ πνέει τα λoίσθια, ο κ. Κατσάνεβας εξέπνευσε, ο κ. Μαγκάκης επέπλευσε, το «Σαρατόγκα» και η «Ολυμπιάς» αρμενίζουν περήφανα πλάι-πλάι στο Σαρωνικό, ο μακαρίτης Τρούμαν ατενίζει με ειρωνεία τους Αθηναίους, οι τρομοκράτες περιγελούν τους αστυνόμους κι αυτοί ξεθυμαίνουν σε άσχετους πολίτες, το κουβάρι της ΓΣΕΕ παραμένει ως έχει, το ΕΣΥ αναζητά στήριγμα στο ετοιμόρροπο ΙΚΑ, ο κ. Γούκος αναμένεται εξ Ελβετίας, η κ. Υψηλάντη θα παραμείνει στην Αγγλία και δεν θα υποστεί τις συνέπειες της εν κρυπτώ και παραβύστω σχεδιαζόμενης οικονομικής πολιτικής. Ο κ. πρωθυπουργός πάντως, άσχετος με όλα αυτά, επανήλθε από τις διακοπές του ανανεωμένος και κομψά ενδεδυμένος (όπως πληροφορηθήκαμε από τον τύπο), πανέτοιμος να συζητήσει με τον Αρχιεπίσκοπο τα περιουσιακά της Εκκλησίας και τα της ιερωσύνης του κ. Τρίτση. Ο κ. Παπούλιας από τη μεριά του ξεσκονίζει τα δικά του κουστούμια για ν' αρχίσει τις «επί της διαδικασίας» συζητήσεις περί των βάσεων με τον επανακάμπτοντα εξ Αμερικής κ. Κήλυ.

Η ΝΕΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ περίοδος δεν αρχίζει λοιπόν με λαμπρούς οίωνους. Το κυβερνών κόμμα και ο αυθέντης του δεν δείχνουν όμως να ενδιαφέρονται για τα λεγόμενα των οίωνοσκόπων. Θα έλεγε κανείς ότι παρακολουθούν από ολύμπιο ύψος τα τεκταινόμενα, με τη μακαριότητα εκείνων που κέρδισαν την αιωνιότητα και δεν έχουν λόγους να βιάζονται για τίποτα. Ξαν να έχουν αφήσει τη χώρα να την κυβερνά «αυτόματος πιλότος», απόλυτα βέβαιοι ότι το σκάφος θα φθάσει στον προορισμό του.

ΦΑΙΝΕΤΑΙ σαν να ελπίζουν ότι μοιραία η Εκκλησία θα σκύψει το κεφάλι, ότι αρκεί η μετονομασία του ΙΚΑ σε ΕΣΥ (ή το ανάποδο) για να βελτιωθεί η παρεχόμενη περίθαλψη, ότι οι τρομοκράτες κάποτε θα βαρεθούν να βάζουν μπόμπες, ότι τα σκάνδαλα θα σταματήσουν μόνα τους ή ότι θα πάθουμε μιθριδατισμό και δεν θα μας ενδιαφέρουν, ότι οι αστυφύλακες με τον καιρό θα γίνουν ευγενείς, ότι το πετρέλαιο δεν θα ακριβήνει και το σταθεροποιητικό πρόγραμμα θα θριαμβεύσει, ότι το πρόβλημα της ΓΣΕΕ μπορεί να περιμένει αφού υπάρχουν πάντα τα δικαστήρια να δώσουν λύσεις σε κρίσιμες στιγμές, ότι οι επενδύσεις και η ανάπτυξη, θέλουν δεν θέλουν, θα δρομολογηθούν.

ΕΙΝΑΙ ΑΡΑΓΕ τόσο αφελείς κυβέρνηση και κυβερνών κόμμα; Έχουν τόσο εμπιστοσύνη στις αυτόματες αδρανειακές ρυθμίσεις, στον «καλό θεό της Ελλάδας», ώστε να πιστεύουν ότι όλα θα βρουν τη λύση τους — αρκεί κανείς να περιμένει;

ΕΠΕΙΔΗ κάθε άλλο παρά ως αφελείς μπορούν να χαρακτηρισθούν οι σημερινοί κυβερνώντες πρέπει ν' αναζητήσουμε αλλού τις αιτίες της κυβερνητικής μακαριότητας: στη σιγουριά και την αυτοπεποίθηση που δημιουργεί η κατοχή της εξουσίας. Τα πρόσωπα ταυτίστηκαν με τους θεσμούς, το κόμμα με το κράτος: οι φορείς αισθάνονται εξ ίσου μόνιμοι με τις θέσεις, όλα όσα κάνουν τους κοινούς θνητούς ν' αγωνιούν αντιμετωπίζονται ως περιστασιακές ανωμαλίες που θα σβύσουν κάτω από το βάρος της ακινησίας των θεσμών — δηλαδή των ιδιών.

ΩΣ ΜΟΝΟ κίνδυνο θεωρούν τους ομοίους τους: αυτούς που θέλουν ν' αποκτήσουν κάτι παραπάνω από τη συλλογική πίττα της εξουσίας, αυτούς που είναι αιώνιοι όπως και οι ίδιοι. Όχι σαν κίνδυνο θανατηφόρο: ξέρουν πως οι εσωκομματικοί αντίπαλοι τους δεν θέλουν να τους εξοντώσουν, αναδιανομή ισχύος θέλουν να επιτύχουν. Η πλήρης εξόντωση δεν είναι δυνατή, ούτε επιθυμητή — γιατί θα δυναμίτιζε όλο το πλέγμα της εξουσίας.

ΠΑΡΑΙΤΟΥΜΕΝΟΙ, μετατιθέμενοι, απολυόμενοι, εκδιωκόμενοι, συκοφαντούμενοι δεν απογοητεύονται: γνωρίζουν πως κάποια άλλη θέση τους περιμένει αργά ή γρήγορα, πως αρκεί να δείχνουν αρκετή δουλοπρέπεια προς τη μοναδική πηγή απ' όπου ρέει το θάνατο νερό της εξουσίας και δεν θα στερηθούν ποτέ τη μέθεξη σ' αυτήν. Προετοιμάζουν την εκδίχησή τους, που ξανά δεν πρόκειται να είναι η ολοκληρωτική καταστροφή αλλά το ξαναμοίρασμα των χαρτιών ανάμεσα στους μακάριους εξουσιαστές αυτού του τόπου.

ΠΕΠΕΙΣΜΕΝΟΙ για την αιωνιότητα τους καταγίνονται στα δικά τους, εσωτερικά πολεμικά παιγνίδια, αδιαφορώντας για την τύχη και τα δράματα των υπηκόων τους. Το ερώτημα είναι μέχρι πότε θα καταφέρνουν να καλλιεργούν σ' αυτούς την ψευδαίσθηση ότι πράγματι, οι κυρίαρχοί τους, είναι θάνατοι.

Ο «ελθών» και τα προβλήματα του λαού

«ΕΡΧΕΤΑΙ ΚΑΙ Θ' ΑΠΟΦΑΣΙΣΕΙ» —ήταν ο τίτλος του «Βήματος της Κυριακής»... Και, βεβαίως, ο «ερχόμενος» δεν ήταν άλλος από τον πρωθυπουργό Α. Παπανδρέου, που ήδη επέστρεψε από τις διακοπές του και άρχισε να ασχολείται —όπως σημειώνει ο φιλοκυβερνητικός τύπος— με τα «καυτά προβλήματα του λαού».

ΑΠΟ ΤΑ «προβλήματα του λαού», προέχει, οπωσδήποτε, το οικονομικό, που λέγεται και «σταθεροποιητικό πρόγραμμα» ή «λιτότητα» ή —επί το απλούστερο— συρρίκνωση του εισοδήματος των εργαζομένων. Τι πρέπει να γίνει, λοιπόν; Υπάρχουν περιθώρια για μια «νέα» εισοδηματική πολιτική —όπως επιμένουν μερικοί από τους επιφανείς του Εκτελεστικού Γραφείου του ΠΑΣΟΚ; Μπορεί να δοθεί η εντύπωση ότι με έναν «μικρό» ή «βάθους» ανασχηματισμό, τα πράγματα αλλάζουν και ότι διαγράφονται νέες ευσιώνες προοπτικές; Χρειάζεται, μήπως να «σφαιγιασθεί» ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας Κ. Σημίτης, για να του φορτωθούν συλλογικές κυβερνητικές ευθύνες; Και αν, τελικά, κριθεί ότι «ο Σημίτης πρέπει να μείνει», ποιους νέους συσχετισμούς θα δημιουργήσει η επάνοδος, στο υπουργικό συμβούλιο, στελεχών της «ιστορικής ηγεσίας του κινήματος»;

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ γεγονός, βέβαια, ότι τα «ιστορικά στελέχη» —ο καθείς και το όπλο του— κάνουν το κατά δύναμη για να εξασφαλίσουν την επάνοδο αυτή. Ο Μένιος Κουτσόγιωργας, επί παραδείγματι, δεν δίστασε να συγγράψει και «θεωρητικό άρθρο» (περί σοσιαλιστικού μετασχηματισμού, κλπ.), προκειμένου να αποδείξει ότι δεν υστερεί σε τίποτε από κάποιους «θεωρητικοποιούντες» συναδέλφους του, οι οποίοι, όμως, δεν κατέχουν τίποτε από τις δικές του «πρακτικές» προσεγγίσεις θεμάτων... Αλλά και ο Γιώργος Γεννηματάς, μιλώντας, την περασμένη Κυριακή στη Νέα Μάκρη, αισθάνθηκε την ανάγκη να κατακεραυνώσει όλους τους επικριτές του ΠΑΣΟΚ (περιλαμβανομένων, βέβαια, και αρκετών «ημετέρων»): Όλοι όσοι μιλούν περί «δεξιάς στροφής» —είπε— δεν κάνουν άλλο τίποτε παρά να διαστρέφουν, αδέξια, την πραγματικότητα... Το ΠΑΣΟΚ δεν πήγε —ποτέ και πούθενά— «πίσω»... Το ΠΑΣΟΚ ανεμίζει υπερήφανα τη σημαία της «3 του Σεπτεμβρίου». Συνεπώς όλα όσα λέγονται περί Νταβός λχ. ή περί φιλελεύθερης οικονομίας ή περί βάσεων ή περί Τρούμαν, κλπ., είναι εκ του πονηρού. (Το κείμενο της ομιλίας Γεννηματά δημοσιεύθηκε —προφανώς για να καταστεί πειστικότερο— κατ' αποκλειστικότητα στην «Αυριανή»...).

ΩΣΤΟΣΟ ΜΕΧΡΙ στιγμής, ο πρωθυπουργός δεν έχει καταλήξει σε οριστικές αποφάσεις. Ξέρει ότι, εκεί που έφθασαν τα πράγματα, περιθώρια για μια «άλλη εισοδηματική πολιτική» —χάρης στο τρόπο που εφαρμόστηκε μέχρι τώρα η περιοριστική πολιτική— δεν υπάρχουν. Αλλά ξέρει, επίσης, ότι αν καλέσει τον λαό για «νέες θυσίες» —ας πούμε για μια ακόμα διετία— το πολιτικό κόστος θα είναι βαρύ. Και οι δυνατότητες εκλογικού αιφνιδιασμού (αν χρειασθεί...) απαλείφονται. Αναζητείται, λοιπόν, «φόρμουλα» —μία «φόρμουλα» που θα δίνει την αίσθηση ότι «κάτι αλλάζει» —ενώ στην ουσία, δεν θ' αλλάζει τίποτε— που θα εμπεδώνει τη «σταθεροποιητική πολιτική», κάτω από ένα προπέτασμα καπνού περί μειώσεων των φορολογικών συντελεστών ή προσωρινής αναβολής των ανατιμήσεων, στο ρεύμα, στα καύσιμα, στα εισιτήρια. (Η φόρμουλα αυτή αναμένεται να εξαγγελθεί στις 5 Σεπτεμβρίου, κατά τα εγκαίνια της ΔΕΘ). Όσο για το χρόνο του ανασχηματισμού ή για το αν θα επανακάμψουν ή όχι οι «Εκτελεστικοί» στην κυβέρνηση, ο πρωθυπουργός προτιμά να κρατεί κλειστά χείλη. Έτσι είτε αλλιώς, κανένας ανασχηματισμός δεν πρόκειται να δώσει λύση στα σημερινά κυβερνητικά αδιέξοδα.

Το «μυρμήγκι που φτέρωσε»...

ΣΑΝ ΝΑ μην έφτανε το οικονομικό, στα προβλήματα ήλθε να προστεθεί και το εκκλησιαστικό... Πώς αντιμετωπίζεις τους θρασυτάτους αυτούς καλόγερους που όχι μόνο ζητούν την κεφαλή του Τρίτη επί πίνακι, αλλά έφθασαν να παρομοιάζουν το ΠΑΣΟΚ με το «μυρμήγκι που φτέρωσε» και που αναπόδραστα οδηγείται στο τέλος του; Πώς αντιδράς στην πρόκληση της ιεραρχίας, όταν απειλεί να αποσύρει όλες τις καταθέσεις εκκλησιών και μητροπόλεων από την Τράπεζα της Ελλάδας (για να τις μεταφέρει σε ιδιωτικές τράπεζες...), όταν δηλώνει ότι θα κηρύξει την εκκλησία «εν διωγμώ» και όταν έφθασε να υιοθετεί το αίτημα της Αριστεράς (και όχι μόνο της Αριστεράς...) για τον χωρισμό κράτους και εκκλησίας; Ποιά λάθη τακτικής έκανε η κυβέρνηση; Και έχει, μήπως, δίκαιο η Αριστερά όταν επισημαίνει ότι οι κυβερνητικές υποχωρήσεις στο εκκλησιαστικό —και η ανάκληση του Προεδρικού Διατάγματος δεν ήταν, ασφαλώς, η πρώτη υποχώρηση— επέτειναν την πρόκληση των ιεραρχών;

ΤΑ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ αυτά απασχολούσαν —μέχρι το μεσημέρι της Τετάρτης— τον πρωθυπουργό, 24 ώρες πριν από την προγραμματισμένη συνάντησή του με τον αρχιεπίσκοπο Σεραφείμ, ο οποίος επιμένει να το παίζει «ζεστό-κρύο», τότε διαφοριζόμενος και τότε ταυτιζόμενος με τους «σκληροπυρηνικούς» της ιεραρχίας.

ΚΑΙ ΠΛΑΪ' στο εκκλησιαστικό, ήλθε η υπόθεση του «Σαρατόγκα»... Οι Αμερικανοί —άνθρωποι μεθοδικοί και προβλεπτικοί— είχαν ενημερώσει, σχετικά, την κυβέρνηση από τον περασμένο Ιούνιο: Το αεροπλανοφόρο μας, μαζί με δύο πολεμικά συνοδείας, θα καταπλεύσει, τέλη Αυγούστου, στον Πειραιά... Και η κυβέρνηση είπε: Ο.Κ. Πού να σκεφθεί ότι, στο μεταξύ, κάποιοι «αγαλματοποιοί» —Ελληνοαμερικανοί και Αμερικανοί— θα έθεταν, με τόση επιτακτικότητα το θέμα της νεκρανάστασης του Τρούμαν... Αποτέλεσμα: Και Τρούμαν, και Σαρατόγκα και κυβερνολόγοι για τις βάσεις. (Το τελευταίο αρχίζει στις 4 Σεπτεμβρίου, σε επίπεδο Παπούλια-Κήλυ). Πού πάει η «υπερήφανη» —και ανυποχώρητη— ελληνική εξωτερική πολιτική;

ΤΗΝ ΑΦΙΞΗ του «Σαρατόγκα» εξάγγειλε, το πρωί της Δευτέρας, με θηριώδεις ολοσέλιδους τίτλους η «Πρώτη»: «Μετά τον Τρούμαν, ο Έκτος στο Φάληρο: Ντροπή Ανδρέα»... Κορυφαίο θέμα, αλλά με... μικρότερα στοιχεία, έκανε την άφιξη του «Σαρατόγκα» και το «Έθνος»: «Απόβαση του Έκτου στον Πειραιά»... Για ν' ακολουθήσουν οι αντιδράσεις των κομμάτων της Αριστεράς. Για το ΚΚΕ, η άφιξη πολεμικών σκαφών του Έκτου αμερικανικού στόλου αποτελεί «νέα βάνουση πρόκληση προς την εθνική μας ανεξαρτησία και τα φιλερηνικά αισθήματα του ελληνικού λαού... Θυμίζει πολιτική άλλων εποχών, όπου βασιλέυε το δόγμα Τρούμαν». Σε άλλους τόνους, το Εκτελεστικό Γραφείο της Ελληνικής Αριστεράς έρριξε το βάρος του στη συνεχιζόμενη ένταση στον Περσικό κόλπο, καλώντας την κυβέρνηση να επιδείξει την «αναγκαία ευαισθησία και να αρνηθεί την οποιαδήποτε διευκόλυνση των αμερικανικών επεμβατικών σχεδίων».

Προβλήματα «εθιμοτυπίας»

ΦΑΙΝΕΤΑΙ ότι η κυβέρνηση —αρχικά τουλάχιστον— αιφνιδιάστηκε από τις αντιδράσεις αυτές. Γι' αυτό το έπαιξε στο «εθιμοτυπικό»: Η επίσκεψη του «Σαρατόγκα» —δήλωσε ο κυβερνητι-

κός εκπρόσωπος— είναι επίσκεψη «καθαρά εθνοτυπική και δεν έχει καμιά άλλη πολιτική ή στρατιωτική σημασία ή προέκταση». Λίγο αργότερα, ωστόσο, σκεφθηκε πως δεν έπρεπε να εμφανίζεται απολογουμένη και πέρασε στην αντεπίθεση: *Γιατί δεν αντιδράσατε (σύντροφοι του ΚΚΕ) όταν είχε καταπλεύσει, πριν λίγους μήνες, η σοβιετική ναυαρχίδα, στα ίδια αυτά νερά; Τότε, σεις όλοι—από το σημείο αυτό, οι διατυπώσεις (σε παράφραση) ανήκουν στην πρωινή έκδοση της «Αυριανής»...—είχατε σπεύσει να κατασπασθείτε τον (ελληνικής καταγωγής) σοβιετικό κυβερνήτη και να θωπεύσετε τους εκτοξευτήρες πυραύλων του σοβιετικού πολεμικού... Εμείς, όμως, που στηρίζουμε το ΠΑΣΟΚ, είμαστε άνθρωποι εθνικά αξιοπρεπείς και εθνικά υπερήφανοι. Γι' αυτό, ακόμα και αν πρόεδρος των ΗΠΑ εκλεγεί, αύριο ή μεθαύριο, ο ομογενής Μάικλ Δουκάκης, θα του λέμε «Εύγε» ή «Ντροπή σου» ανάλογα με τις πράξεις του...*

ΩΣΤΟΣΟ, στα ελληνοαμερικανικά ήλθε να προστεθεί και ένα ακόμα στοιχείο: Η πρόσκληση που έλαβε ο πρωθυπουργός (όπως και όλοι οι ηγέτες των χωρών-μελών του ΝΑΤΟ), από τον πρόεδρο Ρέγκαν, για να παρακαθήσει σε γεύμα εργασίας, στο Λευκό Οίκο, εφόσον θα πάρει μέρος στις εργασίες της γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ. Βέβαια, είναι κοινό μυστικό ότι ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου πάντα ήθελε μια πρόσκληση, από τον Ρέγκαν... Άλλο όμως μια επίσημη πρόσκληση (state visit—όπως τη λένε οι Αμερικανοί), όπου όλοι οι προβολείς είναι στραμμένοι αποκλειστικά σε σένα, και άλλο μια πρόσκληση, που απευθύνεται προς όλους τους ατλαντικούς εταίρους. Για τους λόγους αυτούς, ο Α. Παπανδρέου εξακολουθεί να «προβληματίζεται» αν και κατά πόσο θα πρέπει ν' αποδεχθεί ή όχι μια τέτοια πρόσκληση. Άλλωστε, οι σχετικές πληροφορίες λένε ότι ο Αμερικανός πρόεδρος ζητεί την υποστήριξη των Ευρωπαίων συμμάχων του στις προτάσεις που πρόκειται να υποβάλει στους Σοβιετικούς (για τα πυρηνικά όπλα μέσω βεληνεκούς, ίσως και για το Αφγανιστάν...) και ότι, γενικότερα, θέλει να συζητήσει «θέματα που διχάζουν τη συμμαχία», όπως το Μεσανατολικό, η αμερικανική πολιτική στον Κόλπο, κ.ά. Ποιά θα είναι, τότε ακριβέστερα, ποιά πρέπει να είναι η στάση του Έλληνα πρωθυπουργού; Και θα ήταν σοφό άραγε, ύστερα από την πρόσφατη αναταραχή στα «ήρεμα νερά» των ελληνοαμερικανικών σχέσεων και ενώ αρχίζουν—με σχετικά καλούς καιρούς—οι διαπραγματεύσεις για τις βάσεις, να υπάρξει μια νέα αντιπαράθεση με την Ουάσινγκτον, με αφορμή λχ. τα διαδραματιζόμενα στον Κόλπο; Συνεπώς, μήπως θα ήταν σοφότερο αν ο Α. Παπανδρέου δεν έδινε συνέχεια στην πρόσκληση αυτή, υπό τον όρο, βέβαια ότι δεν θα είναι ο μόνος «αρνηθείς»;

Τα ενδοκυβερνητικά και η παραίτηση Κατσανέβα

ΑΛΛΑ ΑΝ τα ελληνοαμερικανικά εξελίσσονται μάλλον καλώς, τα ελληνοτουρκικά μπαίνουν, πάλι, σε φάση νέας (έστω μικρής) έντασης. Από τον πρωθυπουργό δεν διαφεύγει, βέβαια, ότι ο Τούρκος ομόλογός του, Τουρκγούτ Οζάλ «πρέπει να κερδίσει» το επικείμενο «δημοψήφισμα» (αν, δηλαδή, θα επιτραπεί στους παλαιούς πολιτικούς, Ετζεβίτ, Ντεμιρέλ, κ.ά. η εκ νέου ανάμιξη στην ενεργό πολιτική), άλλως, η περαιτέρω παραμονή του Οζάλ στην εξουσία—μια και ο στρατός έχει πάντοτε το «πάνω χέρι»—παιζεται... Και, βέβαια, στις παραμονές εκλογών ή δημοψηφίσματος (αυτό το ξέρει και ο ίδιος ο Ανδρέας Παπανδρέου) πολλά επιτρέπονται. Ακόμα και η χρησιμοποίηση «ομοιομόρφων» εγχρώμων ψηφοδελτίων, για το «ΝΑΙ» ή το «ΟΧΙ». (Η διαφορά, σε σχέση με την εκλογή Σαρτζετάκη λχ., είναι ότι στην Τουρκία χρησιμοποιούνται γαλάζια και πορτοκαλί ψηφοδέλτια, αντί γαλάζια και λευκά, που χρησιμοποιήθηκαν στη Βουλή των Ελλήνων, κατά τη διαβόητη εκείνη... «ρήξη», Μάρτιο 1985!).

ΩΣΤΟΣΟ, ο Έλληνας πρωθυπουργός δεν συγχώρεσε στον Οζάλ τρία πράγματα: Πρώτο, τον ισχυρισμό του ότι, μετά την

τουρκική εισβολή στην Κύπρο, «εξατμίσθηκε» η θερμή (το ενδιαφέρον) των Ελλήνων για την Κύπρο... Δεύτερο, τον κομποσκόμο του ότι κατάφερε να «παγιδεύσει» τους Έλληνες στο Αιγαίο, οι οποίοι αρκούνται, τώρα, στην ανταλλαγή μηνυμάτων μεταξύ των δύο πρωθυπουργών... Τρίτο, την δήλωση Οζάλ ότι όσοι υποστηρίζουν το «γαλάζιο» (δηλαδή την εκ νέου ενεργοποίηση των παλιών πολιτικών) «είναι σαν τους Έλληνες που φωνάζουν, φωνάζουν, και ύστερα το σκάνε»...

ΠΑΡΑ ΤΑΥΤΑ, η ελληνική αντίδραση, υπήρξε συγκρατημένη: «Αντιπαρερχόμαστε—δήλωσε ο γενικός γραμματέας Τύπου και Πληροφοριών Σωτήρης Κωστόπουλος—τους παλικαρισμούς του Οζάλ, που είναι, άλλωστε, εκτός πραγματικότητας».

ΤΑ ΟΠΟΙΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ θέματα, όμως—ακόμα και τα επίμαχα εσωτερικά—δεν στάθηκαν ικανά να αποτρέψουν τις διαφωνίες, αντιπαλότητες και αντιπαραθέσεις, μέσα στους κόλπους του κυβερνητικού συγκροτήματος. Τελευταία έκφανση των αντιπαραθέσεων αυτών υπήρξε η απόφαση του διοικητή του ΙΚΑ Θ. Κατσανέβα να υποβάλει στον πρωθυπουργό την παραίτησή του, μια και η ενδοκυβερνητική διένεξη στο χώρο της Υγείας, λύθηκε, τελικά, υπέρ του υπουργού Γ.Α. Μαγκάκη. Οι λεπτομέρειες δεν έχουν πλέον και τόση σημασία. Όλες οι πληροφορίες, όμως, επιμένουν ότι ο διοικητής του ΙΚΑ είχε διαφωνήσει με την εισήγηση Μαγκάκη για την ένταξη του υγειονομικού μηχανισμού του ΙΚΑ στο Εθνικό Σύστημα Υγείας (ΕΣΥ) αντιπροτείνοντας τρία πράγματα: α) την ανάδειξη του ΙΚΑ σε κύριο φορέα πρωτοβάθμιας περίθαλψης, β) την επέκταση των πολυϊατρείων του ΙΚΑ, για την κάλυψη των νέων αναγκών, γ) την εξασφάλιση στο ΙΚΑ (από το εποπτεύον υπουργείο) της αναγκαίας υποδομής. Με τις αντιπροτάσεις Κατσανέβα, όμως, βρέθηκαν διαφωνούντες, τόσο ο αρμόδιος υπουργός, όσο και το Εκτελεστικό Γραφείο. Άλλωστε, ο ίδιος ο πρωθυπουργός είχε συμφωνήσει με τον Γ.Α. Μαγκάκη για την ένταξη του ΙΚΑ στο ΕΣΥ. «Τούτων δοθέντων, η παραίτηση Κατσανέβα κατέστη αναπόδραστη»—κατά τη χαρακτηριστική έκφραση επιφανούς παράγοντα του Καστριού.

ΦΥΣΙΚΑ, η σύγκρουση Μαγκάκη-Κατσανέβα, είναι ένα μόνο σύμπτωμα των γενικότερων διαφωνιών που ταλανίζουν την κυβέρνηση και που εκδηλώνονται σε όλους σχεδόν τους τομείς—οικονομίας, παιδείας, υγείας, προστασίας του περιβάλλοντος, κ.ά.

Τα δάση και οι μικροί Ηρόστρατοι

ΟΠΟΙΑΔΗΠΟΤΕ αναφορά σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος, όμως, δεν μπορεί να μη σημειώσει το δασοκτόνο νομοσχέδιο (ή «εμπρηστικό», όπως το χαρακτήρισε φιλοκυβερνητική εφημερίδα) που κατέθεσε ο υπουργός Γεωργίας (προστάτης, υποτίθεται, των δασών...) Γιάννης Ποττάκης. Το νομοσχέδιο έρχεται να συμπληρώσει το έργο της φωτιάς, αφού νομιμοποιεί όλες τις εκτάσεις που έχουν καταπατηθεί από τους οικοπεδοφάγους και χαρακτηρίζει «βοσκότοπους» περίπου 50 (πενήντα) εκατομμύρια στρέμματα δασικών εκτάσεων, με δυνατότητα οικοπεδοποίησης.

ΕΡΩΤΗΜΑ ΠΡΩΤΟ: Από πού αντλεί ο Γιάννης Ποττάκης (όπως και ο Γ. Πέτσος, με την απόφασή του για ίδρυση νέων βιομηχανιών στην Αττική) την «ηροστράτια» αυτή εξουσία; Βάσει ποιās λογικής κρίνει ότι μπορεί να νομιμοποιήσει όλες τις αγοραπωλησίες που έγιναν από την Κηφισιά μέχρι το Διόνυσο; Ερώτημα δεύτερο: Ποιοί άλλοι υπουργοί ή βουλευτές συμφωνούν με την μετατροπή της «Ιπποκράτειας Πολιτείας» (κοντά στο Τατόι) σε μετόν; Ερώτημα τρίτο: Τι λέει για το νομοσχέδιο αυτό ο πρόεδρος της Βουλής Γ. Αλευράς, όταν, ως βουλευτής της αντιπολίτευσης, είχε καταγγείλει ως σκάνδαλο—και έγκλημα—τη μετατροπή 8.000 στρεμμάτων δάσους σε οικοδομές;

ΟΤΑΝ ΟΛΑ αυτά γίνονται φανερά, με την κατάθεση νομοσχεδίων στη Βουλή, τι να υποθέσει κανείς για όλα τα άλλα—σκάνδαλα, διασπάθιση του δημοσίου χρήματος, εύνοιες, νεποτισμούς—που γίνονται εν κρυπτώ;

ANTHΝΩΡ

ΤΕΤΑΡΤΗ, 12.8.87

Ο αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου **Κύριος Ευθυμιάδης** ξαναχτύπησε: άσκησε έφεση κατά της απόφασης του δικαστηρίου που αθώωσε **Λαζόπουλο - Παναγιωτοπούλου**. Σοφότερος ο εισαγγελέας εφετών κ. **Βλάχος** απέρριψε την πρότασή του και κατοχυρώθηκε το δικαίωμα μας να γελάμε όταν βλέπουμε τον **Κυριό** του των Ελλήνων στην τηλεόραση.

Σταμάτησε η επέκταση της **Πυρκαϊάς της Ρόδου** (αφού έκαψε 220.000 στρέμματα) γιατί συνάντησε **κοίτη ξεροπόταμου** που δεν μπορούσε να διαβεί. Ο κ. **Παπανδρόπουλος** ανακοίνωσε ότι κατόπιν αυτού και προς σωτηριαν των δασών ο **Αχελώας** δεν θα εκτραπεί αλλά θα αποξηρανθεί.

Βουλευτές, κόμματα, δημοσιογράφοι, σωματεία καταγγέλλουν την απόλυση της ιεροδούλου **Βίκυς** από τη Βουλή. **Ουδείς προσεφέρθη να την προσλάβει.**

Οι Αντιπροσωπευτικές Συνελεύσεις Κοινωνικού Ελέγχου (**ΑΣΚΕ**) δεν θα έχουν πλέον ούτε γνώμη για τα προεδρικά διατάγματα που εκδίδονται και αφορούν τις «κοινωνικοποιημένες» επιχειρήσεις. Παραμένει εν ενεργεία το δικαίωμά τους να χειροκροτούν τις κυβερνητικές αποφάσεις.

Ο μοναδικός, αυθεντικός και ανεπανάληπτος **Ημεροδότης** ξαναγύρισε στο κακοπληρωμένο μεροκάματο του και σας εύχεται καλό χειμώνα και καλή ψυχή.

ΠΕΜΠΤΗ, 13.8.87

Με **ελικόπτερο** κατέφθασε επειγόντως από τη Σίφνο ο κ. **Σημίτης** διακόπτοντας τις διακοπές του. Αιτία η **ΑΓΡΕΞ** ή η προετοιμασία της **Νέας Οικονομικής Πολιτικής**; Για καλό πάντως, δικό του ή δικό μας, δεν ήρθε.

Για **αποπλάνηση** δωδεκάχρονο κοριτσιού καταδικάστηκε το 1954 ο βουλευτής της **ΝΔ Καλογιάννης**, εξ αυτών που δημιούργησαν το θέμα για την πόρνη της Βουλής — αποκαλύπτει η «**Αυριανή**».

Δεν έχει **χρήματα** για να ασκήσει έφεση κατά της απόφασης έκδοσής του στην Ελλάδα και έτσι, όπου να 'ναι, καταφθάνει ο κ. **Γούκος** εξ **Ελβετίας**! Όποια απομυθοποίηση...

Η δίκη της **ΑΓΡΕΞ** συνεχίζεται. Στο Λονδίνο. Στο κλεινόνα άστυ όλοι αθώνονται με βου-

Αρκεί η φυσιογνωμία των δικηγόρων της για να μας πείσει πως η κ. **Υψηλάντη** δεν έφαγε τίποτα.

λεύματα — πλην των ηθοποιών.

«Δεν είμαι ο Έμπερτ του ΠΑΣΟΚ», δήλωσε ο κ. **Πάγκαλος**. Κρίμα τα κιλά του.

Αντιτρουμανικό χάπενινγκ έστησαν οι νέοι της **ΕΑΡ** στην Ομόνοια. Οι μεγάλοι είναι σε διακοπές.

Ησυχάστε: Το 2015 θα πληρώνονται τα **F-16** και τα «**Μιράζ**» της αεροπορίας. Τα παιδιά και τα εγγόνια μας θα φορτωθούν το ένα **τρισεκατομμύριο** δραχμές που κοστίζουν.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 14.8.87

Παραμονή της Παναγίας: οι **θηρσκόληπτοι** φεύγουν για την Τήνο, οι **θερμόπληκτοι** για τις παραλίες, οι **σεισμόπληκτοι** παραμένουν στις σκηνές τους — και ο κ. **Σημίτης** επανέκαμψε στη Σίφνο.

Τεμαχισμένο πτώμα αγνώστου βρέθηκε σε σακούλες κοντά στο Άργος.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 15.8.87

Ανήμερα της Παναγίας, δηλαδή της **Κοιμήσεως της Θεοτόκου**, η οποία έκτοτε καθεύδουσα βλέπει εφιάλτες.

Ο **Ημεροδότης** στην Τήνο, ελπίζοντας να γλυτώσει από πονόδοντο.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 16.8.87

Μεθεόρτια της Παναγίας, 24 νεκροί και 172 τραυματίες στους δρόμους — δόξα να 'χει η **Μεγαλόχαρη**.

Στους παραπάνω νεκρούς δεν **προσμετράται** ο **Γεώργιος Σταματοπούλος** που σκοτώθηκε από αστυφύλακα στην είσοδο της **Γενικής Ασφάλειας Αθηνών** τα **ξημερώματα** της **Παρασκευής**: Πήγε από **κλωταίες** και όχι από **τροχούς**.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 17.8.87

Σε **διαθεσιμότητα** έθεσε ο κ. **Δροσογιάννης** δύο **ανώτατους αξιωματικούς** της **ΕΛΑΣ** με αφορμή το θάνατο του **Γ. Σταματοπούλου**. Επειδή σε τέτοιες ευαισθησίες δεν έχουμε συνηθίσει, συμπεραίνουμε πως κάποιος υψηλού επιπέδου αστυνομικοί λογαριασμοί ξεκαθαρίστηκαν πάνω από το πτώμα του άτυχου πολίτη.

Αυτοκτόνησε σε ηλικία 93 χρονών ο **μοναδικός τρόφιμος** των φυλακών Σπαντάου **Ρούντολφ Ες**, **υπαρχηγός του Χίτλερ** μέχρι το 1941 που, **μυστηριωδώς**, πέταξε μ' αεροπλάνο στην Αγγλία.

Μετά το προηγούμενο που δημιουργεί η **διπλή παράσταση**

Οι **αναγνώστες** του **Ημεροδότη** καταδικόμενοι από τα κείμενά του αποχωρούν προς άγνωστους λιμένες.

της **Ιφιγένειας** στο Ηρώδειο, από το επόμενο τεύχος να ζητάτε από το περίπτερο το «**Αντί**» του **Ημεροδότη** κι όχι το πανάθλιο «**Αντί**» του **Παπουτσάκη**. Μικρή είδηση με **τεράστια**

σημασία: για πρώτη φορά η **Γιουγκοσλαβία** δεν θα μετασχει επισημώς στην **Έκθεση Θεσσαλονίκης**: στα **Βαλκάνια** τα χαρτιά ανακατώνονται...

Δεκάδες, ίσως κι εκατοντάδες, θύματα από επιδημία **χολέρας** στην Τουρκία.

Έκτη δίωξη κατά του εισαγγελέως **Λογοθέτη**, γνωστού για τις αποκαλύψεις του περί **Γεντί Κουλέ**, με αφορμή **δημοσιεύματα του τύπου**. Δεν σχολιάζω, γιατί θα υπάρξει και **έβδομη δίωξη**.

ΤΡΙΤΗ, 18.8.87

Άρχισε η έκτακτη σύνοδος της **Ιεραρχίας** της Ελλάδας και ο **ιερωμένος** κ. Τρίτσης έσπευσε να **αποσύρει** «προς μελέτην» το **Προεδρικό Διάταγμα περί ΟΔΕΠ**.

Τη **Μόσχα** επισκέπτεται ο **Πατριάρχης Δημήτριος**. Και είναι η πρώτη φορά, **μετά από 400 χρόνια**, που **Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως** πηγαίνει στη **Ρωσία**. **Είδες η περεστρόικα;**

Αναμόρφωση της φορολογικής κλίμακας προανήγγειλε ο κ. **Τσοβόλας**. Θα την αντικαταστήσει με **ασανσέρ**.

ΤΕΤΑΡΤΗ, 19.8.87

Χωρισμό κράτους - εκκλησίας ζητά η **Ιεραρχία** και προτείνει να γίνει σχετικό **δημοψήφισμα**. Η έσπευσμένη απόσυρση του Π.Δ. περί **ΟΔΕΠ** δεν έσωσε το **Διοικητικό Συμβούλιο** του **Οργανισμού** στο οποίο η **Ιερά Σύνοδος** επέβαλε την ποινή του **διορισμού αποκλεισμού από τη Θεία Κοινωνία**, τη μετάληψη κοινώς. **Τυχέροι:** γλύτωσαν από τις νηστείες.

Στο **ΕΣΥ** εντάσσονται τα ιατρεία του **ΙΚΑ** ανακίνησε ο **υπουργός Υγείας** κ. **Μαγκάκης**. Κι έτσι, **ανέξοδα** και στα γρήγορα, θα αποκτήσουμε **διαμετονομασίας** και τα περίφημα **αστικά Κέντρα Υγείας**.

Διαμαρτυρόμενος για την **αναμόρφωση της φορολογικής**

κλίμακας ο **ΕΛΑ** έβαλε μπόμπα στο **Υπουργείο Οικονομικών**. Ασθενής με **Έιτς** και ο **γιατρός** που τον συνόδευε **αναγκάστηκαν** να **εγκαταλείψουν** το

Πώς να κάνει τη δουλειά του ο κ. Τσοβόλας σ' αυτά τα γραφεία, όταν τα ανατινάξει ο ΕΛΑ;

αεροπλάνο της Ολυμπιακής που θα τους οδηγήσει στην Αυστραλία γιατί το πλήρωμα αρνήθηκε να τους μεταφέρει.

Κλοπή 19 πιστολιών, 2 αυτομάτων, 1.661 φυσιγγίων έγινε στο Λιμεναρχείο Ραφήνας. Οι ύποπτοι αναζητούνται μεταξύ των λιμενικών.

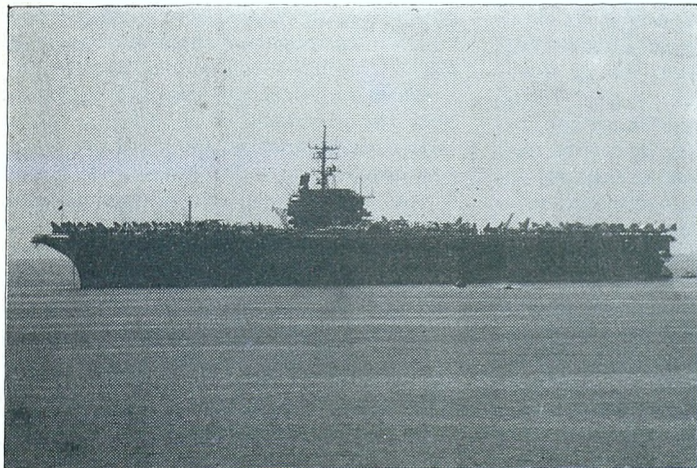
Κούρδοι αντάρτες επιτέθηκαν σε τουρκικό χωριό: 25 νεκροί, 30 τραυματίες.

Άκαρπη συνάντηση των συνδικαλιστικών παρατάξεων: η ΠΑΣΚΕ επιμένει να οργανώσει το Συνέδριο η «διοίκηση» της ΓΣΕΕ, δηλαδή η ίδια. Ο λύκος να φυλάει τα πρόβατα...

ΠΕΜΠΤΗ, 20.8.87

Το Αύσιακατιτινατουζούτι ή αλλιώς Κανιμακαρουναλιναρτούο κάνει θραύση στους Εσκιμώους. Στα καθ' ημάς είναι γνωστό ως Σύνδρομο Ανοσοποιητικής Ανεπάρκειας, κοινώς **Έιτζ**.

«Ο κ. Θ. Πάγκαλος με διόρισε στην ΑΓΡΕΞ», κατέθεσε, χωρίς να διαψευστεί, η γυναίκα - Γούκος Ζωή Υψηλάντη. Φαίνεται πως όλες οι θέσεις **πρεσβευτών** ήταν κατειλημμένες.

Το «Σαρατόγκα» κατέπλευσε προκειμένου να αποδειχθεί ότι η Ελλάς δεν μεροληπτεί υπέρ της άλλης υπερδυνάμεως.

Μόνο 15 υπουργούς θα έχει ο κ. **Μητσοτάκης**, αν γίνει πρωθυπουργός, δηλαδή στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο». Και έτσι δεν χωράνε Έμπερτ - Ανδριανό-

πουλος - Κούβελας που θα μείνουν **δήμαρχοι**.

Καμάκι πήγε να κάνει φοιτητής, κλείνοντας ραντεβού με την ιδιοκτήτρια **χαμένης τσάντας**, και καταδικάστηκε οχτώ μήνες φυλακής. Ούτε **Κανιμακαρουναλιναρτούο** να είχε.

Η υπόθεση των Τούρκων της **Βουλγαρίας** θα διευθετηθεί όπως και στην **Κύπρο**, φέρεται δηλώνοντας ο κ. **Οζάλ**. Η **Οθωμανική Αυτοκρατορία** σε νέες περιπέτειες.

«Αυτοί κάνουν τη δουλειά τους κι εμείς τη δική μας», δήλωσε ο κ. **Τσοβόλας** για τον ΕΛΑ. Και μη χειρότερα.

Σκληρότερα μέτρα για την οικονομία υποδεικνύει το ΔΝΤ. Του χρόνου θα υποδείξει **σκληρότατα**. Και μετά πάλι από την αρχή.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 21.8.87

Στα 100 **δισεκατομμύρια** προβλέπεται να φθάσει το έλλειμμα των Δημοσίων **Επιχειρήσεων και Οργανισμών** το 1987, αντί των 73 προβλεφθέντων. Αναζητείται αυτός που διόρισε τους διοικητές.

Στον Πύργο ο 14χρονος Ν.

Θεοδωρόπουλος έσωσε τον πατέρα του από ηλεκτροπληξία αλλά σκοτώθηκε ο ίδιος.

Πέντε ώρες παραπάνω την εβδομάδα **δουλεύουν** κατά μέ-

σο όρο οι Έλληνες σε σχέση με τους υπόλοιπους κοινογρότες: 44,5 ώρες ενταύθα, έναντι 39,5 στην Εσπερία. Κερδίζουμε όμως τα **μισά απ'** όσα οι λοιποί Ευρωπαίοι. Το ελληνικό **δαιμόνιο** θριαμβεύει.

Μετάνοιωσε η **Γιουγκοσλαβία** και θα συμμετάσχει τελικά στην **Έκθεση Θεσσαλονίκης**. Τα χαρτιά ακόμη ανακατεύονται...

Καταργούνται τα **μικρά - μεγάλα** και ξαναγυρίζουν τα **μονά - ζυγά** για το δακτύλιο της **Αθήνας**, που θα καταργείται μόνο τον Αύγουστο. Τα ταξί παραμένουν **ασύδοτα** όπως και μέχρι τώρα.

Κλιμακώνεται η **βία** των εργοδοτών απέναντι στους **μαύρους** απεργούς εργάτες ορυχείων στη **Νότιο Αφρική**. Ένας νεκρός και τριάντα τραυματίες σήμερα.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 22.8.87

Συνάντηση **Φλωράκη-Ζιβκωφ** στη **Σόφια**. Οι δύο Γ.Γ. επιβεβαίωσαν τη «βαθιά πεποίθησή τους» για την ανάγκη **εμβάθυνσης** των «παραδοσιακών σχέσεων και της συνεργασίας μεταξύ ΒΚΚ και του ΚΚΕ πάνω στη βάση του **Μαρξισμού-Λενινισμού** και του **Προλεταριακού Διεθνισμού**».

Τριάντα τηλεφωνήματα περί **δθεν** τοποθετήσεως **βομβών** έγιναν χτες και σήμερα: κ. **Δροσογιάννη** σας πήραν χαμπάρι και σας δουλεύουν...

Στη **Ρόδο** πήγε ο κ. **Κύρκος** και διαπίστωσε πως το έαρ το νησί δεν πρόκειται να πρασινίσει, όσο κι αν του συμπαραστέκεται η ΕΑΡ.

ΚΥΡΙΑΚΗ, 23.8.87

Περεστροϊκώθηκε και το **Πατριαρχείο**: το «ΤΑΣΣ» μετέδωσε ότι ο **Τούρκος Πατριάρχης Δημήτριος**, επικεφαλής της **Τουρκορθόδοξης** εκκλησίας επισκέπτεται τη **Μόσχα**...

Ευχάριστα νέα: αρκετοί επιστήμονες στην Αμερική υποστηρίζουν ότι οι πιθανότητες μετάδοσης του **Έιτζ** μέσω της **ετεροφυλικής** σχέσης είναι ελάχιστες. Παρέρχεται η εποχή των **γενναίων** και επανέρχεται αυτή των **ωραίων**.

Κατέπλευσε στο φαληρικό όρμο το αεροπλανοφόρο **Σαρατόγκα** και άλλα μικρότερα πλοία του βου Στόλου. Στο **Καστρί** κατέφθασε ο κ. **Παπανδρέου**, περατώνοντας τις διακοπές του στη **Σκιάθo**.

Αρχιφύλακας πυροβόλησε και τραυμάτισε στο πόδι πολίτη στη **Θεσσαλονίκη**.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 24.8.87

Βόμβες πέταξαν μέλη της άγνωστης οργάνωσης «Χρ. Τσουτσουβής» στο αστυνομικό τμήμα του Γκύζη και στο υπουργείο **Δημόσιας Τάξεως** στην Κατεχάκη. Ψεύτικες ή αληθινές, οι βόμβες πέφτουν σαν το χαλάχι κι ο **Δροσογιάννης** αναστενάζει.

Συναντήθηκαν **Παπανδρέου**

- **Κυπριανού** με αφορμή την αποπεράτωση των διακοπών αμφοτέρων.

Εγκύκλιο σε ναούς, **μοναστήρια, συλλόγους και ιδρύματα** έστειλε η **Εκκλησία** και τους προτρέπει να **αποσώσουν** τις **καταθέσεις** τους από την **Εθνική Τράπεζα** —που το ύψος τους υπολογίζεται σε 100-120 **δισεκατομμύρια**. Μήπως ο **ιερωμένος Τρίτης** είναι πράκτωρ του κ. **Κοσκωτά**;

Άλλοι τρεις **μαύροι** απεργοί εργάτες **σκοτώθηκαν** στην **Νότιο Αφρική**.

ΤΡΙΤΗ, 25.8.87

Τελικά το **ΙΚΑ** θα ενταχθεί στο **ΕΣΥ** και όχι αντιστρόφως. Υπέβαλε παραίτηση λοιπόν ο κ. **Κατσανέβας** —απ' ευθείας στον **πεθερό** του κι όχι στον προϊστάμενό του κ. **Μαγκάκη**. Ο κ. **Παπανδρέου** διστάζει να την δεχθεί: **ακατάλυτοι** οι δεσμοί της **ελληνικής οικογένειας**.

«**Ακουμπάμε** τους τρομοκράτες», δήλωσε ο κ. **Δροσογιάννης**. Μπορεί. Πάντως αυτοί έ-

25

TANEA

Η ΕΤΩ

Η ΕΣΥ

Υπό παραίτηση ο κ. Κατσανέβας μετά τη διαφωνία με τον κ. Μαγκάκη

Παίδια θανάτου για ομήρην

Απονεκρώσεις αλλοίως πάλιν

Ποιάς έφαγε τον κ. Κατσανέβα; Ο κ. Μαγκάκης, ο κ. Κουρής ή ο κ. πεθερός;

χουν **βάλει χέρι** στην οικονομία πάμπολες φορές.

Ετοιμαζόταν να πουλήσει και το τρίτο παιδί του ο Αντρέας **Χαρχειλετίης** από τις Σέρρες. Επωφελούμενος της παράτασης των εκπτώσεων το έδινε μόνο 150.000 δραχμές.

Δεν ξεπερνούν τα 2,5 δις οι καταθέσεις εκκλησιών, μονών, κτλ., δήλωσε η **Εθνική Τράπεζα**.

Συσκέψεις επί συσκέψεων πραγματοποιούνται στο υπουργείο Γεωργίας με θέμα την **ικανοποίηση** των απαιτήσεων όσο το δυνατόν περισσότερων **οικοπεδοφάγων**, εν όψει της συζητήσεως του **νομοσχεδίου** περί **βοσκοτόπων** στη Βουλή.

Καταδίκες για **δύο** **απάτες** είχε ήδη στην πλάτη της, πριν προσληφθεί στην **ΑΓΡΕΞ**, η **Ζωή Υψηλάντη**. Ο **Σακελλάρης** μόνο **μία** και ήταν προϊστάμενός της. Δεν υπάρχει **αξιοκρατία** σ' αυτόν τον τόπο.

Ημεροδότης

Περηφάνεια και Φιλότειμο

Ποιός δεν θυμάται τις θερμές ημέρες του Μαρτίου, τότε που ο κ. Παπανδρέου μίλησε περίπου ωσάν Νικητάρης, έτοιμος να αρματωθεί για την εξολόθρευση των πιστών του Αλλάχ; Ποιός δεν θυμάται ότι όλη αυτή η «εθνεγερσία» έληξε με την αναγωγή όλης της διένεξης στο θέμα της υφαλοκρηπίδας και με την τόσο πρωτότυπη πρόταση της ελληνικής κυβέρνησης... να παραπεμφθεί η υπόθεση στο Δικαστήριο της Χάγης. Και ποιός δεν ξέρει ότι από τότε μέχρι και σήμερα, ανταλλάσσονται κάτι μηνύματα μεταξύ Οζάλ και Παπανδρέου, σχετικά με τη «διαδικασία» που θα πρέπει να οριστεί, προκειμένου να τεθούν σε «διαδικασία επίλυσης» τα «διαδικαστικά» ζητήματα που αφορούν στη μέσω Χάγης «διαδικασία» επίλυσης της διαφοράς;!

Όλοι τα θυμούνται και όλοι τα γνωρίζουν. Και καλύτερα από όλους ο επικεφαλής της σωβινιστικής Χούντας της Τουρκίας, ο Τουργκούτ Οζάλ. Ο οποίος ούτε λίγο - ούτε πολύ γελοιοποίησε όλη την ελληνική πολιτική με το Κυπριακό από το '74 και μετά, δηλώνοντας ότι το ζήτημα των Τούρκων της Βουλγαρίας «θα λυθεί» με τον ίδιο τρόπο που λύθηκε στην Κύπρο και με την ίδια (προσδοκώμενη) «αποτελεσματικότητα» αφού «*κάνεις σήμερα στην Ελλάδα δεν μιλάει με θερμότητα*» για το Κυπριακό. Και για το Αιγαίο, ο Οζάλ πάλι γελοιοποίησε την πολιτική της ελληνικής κυβέρνησης, αφού τα «μηνύματα» που ανταλλάσσονται τα θεωρεί σαν κόλπα «για να τα βγάξουμε πέρα», που δεν αφορούν μάλιστα μόνον «το νομικό πρόβλημα της υφαλοκρηπίδας» — όπως θέλει η κυβέρνηση του κ. Παπανδρέου — αλλά συνολικά το Αιγαίο.

Και η ελληνική κυβέρνηση; Ως συνήθως «καταγγέλλει στη Διεθνή Κοινότητα» τους Τούρκους επεκτατιστές.

Σκεφτείτε τι έχει να γίνει αν ο κ. Ζιβκωφ — που τόσο «σημαντική βοήθεια» πρόσφερε στον κ. Παπανδρέου στο πρόσφατο ελληνοτουρκικό επεισόδιο, κατά τη δήλωση του ίδιου του έλληνα Πρωθυπουργού — ζητήσει από τον έλληνα ομόλογό του μια εξίσου σημαντική υποστήριξη σε περίπτωση βουλγαρο-τουρκικής κρίσης.

Σκεφτείτε πόσο περήφανοι θα νοιώσουν ορισμένοι που επιτέλους κάποιοι φιλοτημήθηκαν να τιμήσουν αναδρομικά εκείνο το περήφανο «*βυθίσατε το Χόρα*»!

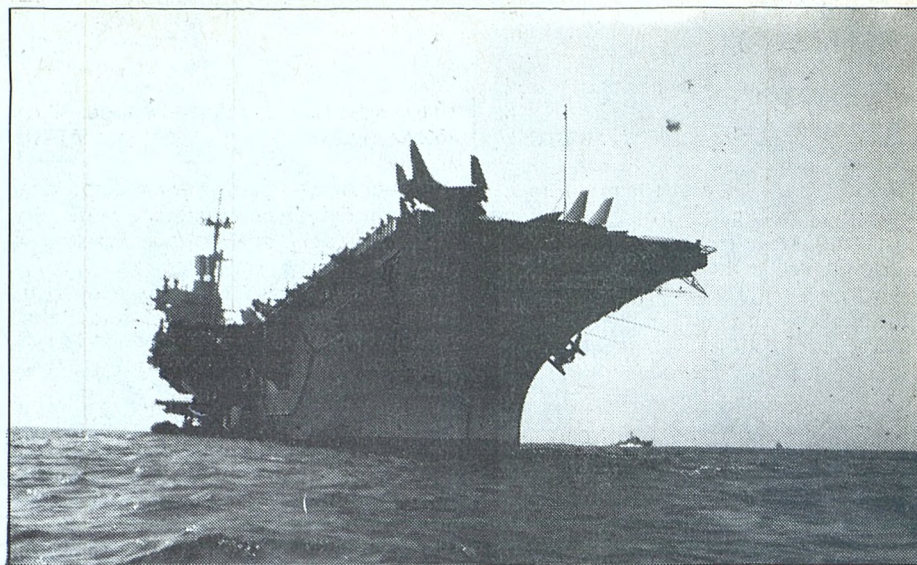
Λίγο είναι να νοιώθεις περήφανος; Ότι και «ξανά προς τη δόξα»... σε καλούν;

Όσο για τον κ. Μητσotάκη που αδιάλλακτα, από χρόνια τώρα ζητά — «πολιτισμένως» αυτός — διάλογο με την γείτονα, το μόνο που μπορεί να πει κανείς είναι ότι αποτελεί μέγα επίτευγμα να αναγνωρίζουν τις υπηρεσίες σου οι Τουρκοκύπριοι, λέγοντας ότι με εσένα σαν Πρωθυπουργό θα λυθεί το Κυπριακό...

Υ.Γ.: Είχαν γραφτεί οι παραπάνω γραμμές όταν ο κ. Οζάλ, σε νέες επιδόσεις του, είπε ότι οι Έλληνες «*φωνάζουν και το σκάνε*». Και η απάντηση της κυβέρνησης των Ελλήνων: «φραστικές υπερβολές» όσα είπε ο Τούρκος πρωθυπουργός.

Φαίνεται πως η κυβέρνηση μας νοιώθει τόσο ισχυρή που δεν έχει, πλέον, ανάγκη ούτε τους «*βαρβάρους*».

ΟΙ ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΟΙ ΛΟΥΖΟΝΤΑΙ ΣΤΙΣ ΑΚΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΣΑΡΑΤΟΓΚΑ ΑΡΑΖΕΙ ΣΤΑ ΦΑΛΗΡΙΚΑ ΥΔΑΤΑ

Μετά την αναστήλωση του Τρούμαν (δες προηγούμενο τεύχος) μάς κατέφθασε το ανωτέρω εικονιζόμενο αεροπλανοφόρο Σαρατόγκα. Σε 15 μέρες, τι να μας περιμένει άραγε;

ΛΙΓΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ Κ. ΚΟΥΛΟΥΜΠΗ...

Θυμόσαστε την «ανισόπεδη» στη Λεωφόρο Κηφισίας, εκεί στο ύψος του Γηροκομείου; Αυτήν που παραδόθηκε στην κυκλοφορία πριν τον ορισμένο χρόνο «περατώσεως του έργου». Θυμόσαστε ποιός ήταν αρμόδιος Υπουργός τότε; Ο κ. Κουλουμπής. Ο ίδιος είναι και τώρα, και περισσότερο από Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ θα μείνει στην ιστορία (αν και όσο μείνει) σαν «ο άνθρωπος που σπάει τα ρεκόρ» αυτόν τον τίτλο προτείνουμε για τα χαρίσματα του κ. Υπουργού.

Γιατί; Διότι και η διάνοξη της πρώτης σήραγγας του υπόγειου της Αθήνας θα τελειώσει κι αυτή πριν την ώρα της. Δηλαδή, αν γίνουν όλες οι εργασίες με τους ίδιους ρυθμούς, τότε όλο το δίκτυο του υπόγειου θα είναι έτοιμο προς χρήση μας το πολύ - πολύ σε δύο-τρία χρόνια.

Και τότε να δείτε: ούτε επαναστατικές αποφάσεις θα χρειάζονται για τα μονάζυγα (σαν την πρόσφατη...), ούτε τέτοιο κυκλοφοριακό πρόβλημα θα έχουμε, ούτε τόση ηχορύπανση και μόλυνση, ούτε διενέξεις με τους εμπορούπαλλήλους για το ωράριο των καταστημάτων, ούτε περιφερειακούς και δακτυλίους να στραγγαλίζουν την πόλη — γενικά η Αθήνα θα γίνει αγνώριστη.

Αυτά φαίνεται δεν τα σκέφτεται ο κ. Κουλουμπής. Είναι εργατικός, συνεπής, ικανός συντονιστής, αλλά του λείπει η ...προοπτική. Γιατί αν δεν του έλειπε, θα μπορούσε να σκεφτεί σε πόσο λίγο χρόνο το «μετρό» θα ανατρέπει άρδην τα κακά τούτης της πόλης, κι έτσι να μη δηλώσει αυτό που δήλωσε πρόσφατα:

«*Ό,τι και να κάνουν η Αθήνα θα 'ναι άσχημη και κακή*», (ή περίπου) «...μόνο για μπάλωματα έχεις περιθώριο...».

Λίγη φαντασία κ. Κουλουμπή, όχι μόνο «ρεκόρ». Δείτε τους «*συντρόφους*» σας στην κυβέρνηση. Μη και νομίζετε πως είναι ικανότεροι σας;

ΝΑ ΕΞΟΙΚΕΙΩΘΟΥΜΕ ΜΕ ΤΙΣ BOMBES

Με τον κ. Τσοβόλα ο όρος «δημοτικότητα» εξοστρακίζεται, χάνει τις σημασίες και το λόγο ύπαρξης του: ο επί των Οικονομικών υπουργός ιστάται πέρα και άνω των «δουλειών» της κοινής γνώμης, συμπεριφερόμενος άλλοτε μεν ως οθωμανός φοροεισπράκτωρ, άλλοτε δε ως ενορχηστρωτής ζηλωτών του κοινωνικού χαφιεδισμού.

Δύσκολο λοιπόν θα βρει κάποιον που να δεχτεί να συναντηθεί μαζί του — πάρεξ εάν πρόκειται περί πυγμαχικού αγώνα. Πρόσφατα, όμως, είπε κάτι που χρειάζεται να επιστημανθεί ως εξόχως ρηξικέλευθρο: δήλωσε πως έχει «*εξοικειωθεί*» με τους τρομοκράτες, και με τον τρόπο αυτό έδωσε το σύνθημα για ψυχραιμία, ή ακόμα για την εξεύρεση ενός *modus vivendi* με τους οπαδούς του Ζορό. Πόσο μάλλον όταν ο αντιπαθής υπεύθυνος των φορατζήδων, αναγνώρισε τους τρομοκράτες ως εργαζόμενους κι αυτούς: «*τη δουλειά τους κάνουν...*».

Και όλα αυτά τα είπε εν μέσω των ερειπίων και χαλασμάτων που φιλοτέχνησε η τελευταία βομβιστική ενέργεια του Ε.Λ.Α. στο «*μαγαζί*» του κ. Τσοβόλα.

Και ρεαλιστής και γενναίος και ασύμβατος ο υπουργός: σκεφτείτε τι θα γινόταν αν αυτές τις αρετές τις είχαν όλοι οι συναδελφοί του στη δεύτερη τετραετία της «Αλλαγής»: κανείς δεν θα ασχολιόταν με τα κτίρια που θα έπεφταν σαν το χαλάζι: μόνον ο κ. Δροσονίαννης, που θα 'τριβε τα χέρια του αφού «*όσες περισσότερες βόμβες και δολοφονίες τόσο πιθανότερο να την πατήσουν*», οι «*τρομοκράτες*».

Αν λοιπόν, εξοικειωθούμε με τον ΕΛΑ και τη «17η Νοέμβρη» (άντε, και με τον Κρυστάλλη και τον Αλεξάκη...) και πιο ελεύθεροι θα αισθάνονται (κέρδος για τον Υπουργό Δημόσιας Τάξης) και εμείς θα προσφέρουμε περισσότερα στον κ. Τσοβόλα, αφού θα χαφιεδίζουμε (μόνον) τους φοροφυγάδες.

Κάπου εκεί είναι το ΠΑΣΟΚ...

«ΜΠΑΤΣΟΙ, ΓΟΥΡΟΥΝΙΑ, ΔΟΛΟΦΟΝΟΙ»...

«Μπάτσοι - γουρούνια - δολοφόνοι» σύνθημα με γνωστή την πατρότητα, κάπου εκεί στα τέλη της δεκαετίας του '70, όταν η υπόθεση Κουμή-Κανελοπούλου, «π.χ.», είχε ολοκληρωθεί. Και μετά η υπόθεση Καλτέζα· κι αργότερα η «φάλαγγα» στο ανήλικο κλεφτρόνι του Βόλου. Και τώρα ο έως θανάτου ξυλοδαρμός του Γ. Σταματοπούλου. Και έπεται συνέχεια· γιατί όχι.

Όμως, το σύνθημα αυτό, μήπως είναι κάπως βαρύ, άδικο, καθότι ισοπεδωτικό; Μήπως έχουν δίκιο οι αστυνόμοι που, με επιστολή τους στα ΝΕΑ (22 Αυγούστου), επιρρίπτουν ευθύνες στην πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, αλλά και στον Τύπο, για τον τρόπο που ο τελευταίος αντιμετωπίζει το «σώμα»;

Αν «διαλεγόμαστε» με την ομάδα αυτή των αστυνομικών, είναι γιατί δεν θεωρούμε τις όποιες καταστάσεις, σχέσεις και δομές ως υπαγόμενες στον προσφιλή των «μπά-

τσων» κανόνα του μαύρου-άσπρου. Όμως «διαλεγόμαστε» και για κάποιους άλλους λόγους:

Για να πούμε πως ο «κύκλος του αίματος» που διαγράφεται άπειρες φορές από τους ίδιους τους αστυ-νόμους, δεν έχει καμιά σχέση με ό,τι χαρακτηρίζεται κι ό,τι απομένει ακόμα από το «κράτος Δικαίου», αλλά εγγράφεται ευθέως —και δυστυχώς— στην κυρίαρχη και μοναδική σχεδόν πια αποστολή της ΕΛ.ΑΣ (και άλλοτε Α.Π. και Ε.Χ.): την καταστολή και την πολιτική αστυνόμευση, την προσφορά υπηρεσιών και την ανταμοιβή γι' αυτές από το Κράτος της αυταρχίας, το Κράτος που, στην κρίση αναπροσαρμογής του πολιτικού συστήματος, συρρικνώνει χώρους ύπαρξης και δίκαια ζωής της κοινωνίας, χειραγωγεί και περιάγει τους πολίτες στην κατάσταση του ιδιώτη - υπήκου· κι όταν αυτό δεν επιτυγχάνε-

ται τίθεται σε εφαρμογή η ανοιχτή απαγόρευση, ο αποκλεισμός, η γκετοποίηση και, τέλος, η πολιτική εξορία του όποιου «δυστροπούντος» και «αποκλίνοντος».

Και για να μη συμβαίνουν αυτά δεν αρκεί ο αιτούμενος συνδικαλισμός των «σωμάτων ασφαλείας»· αυτός, έτσι ως έχουν σήμερα τα πράγματα, μπορεί και να καταλήξει στην τρομοκρατία κάποιων πραιτωριανών. Για να μην ακούγεται το σύνθημα «μπάτσοι - γουρούνια - δολοφόνοι», θα πρέπει να ανατραπεί η λογική και η οργάνωση του εργοδότη τους, που δεν είναι βέβαια ο «ελληνικός λαός», αλλά το καρκίνωμα της γραφειοκρατικής κατασταλτικής μηχανής —αυτής που ολοένα διογκούμενη μετατρέπεται από παράσιτο σε μεγάλο αφεντικό της κοινωνίας.

Μέχρι τότε, θα υπάρχει χώρος για τους διαμαρτυρόμενους «άνδρες του σώματος».

Να πούμε το ΙΚΑ ΕΣΥΚΑ και τη σκάφη ... σκάφη

«Το ΙΚΑ μπαίνει στο ...ΕΣΥ».

Ο ευρηματικός τίτλος του Ριζοσπάστη είναι χαρακτηριστικός για τη «νέα» πολιτική της «Αλλαγής» στο χώρο της Υγείας. Με μια ακόμα δημαγωγική εξαγγελία χωρίς να υπάρχουν όροι υποδομής, χωρίς να διατυπωθεί κάποιο πρόγραμμα, ενώ το ΕΣΥ παραπαίει, η κυβέρνηση προσπαθεί να καλύψει την αποτυχία της και ταυτόχρονα να εντυπωσιάσει με δήθεν «νέο» ξεκίνημα. Από την άλλη πλευρά τα ίδια και χειρότερα ισχύουν με την κατάσταση που επικρατεί στο ΙΚΑ και στους μεγάλους ασφαλιστικούς οργανισμούς.

Η έλλειψη μιας πολιτικής που να ανταποκρίνεται στις μεγάλες ανάγκες εκσυγχρονισμού και μεταρρυθμίσεων στο χώρο της Υγείας και των Κοινωνικών Ασφαλίσεων είναι το υπόβαθρο των «συγκρούσεων» Μαγκάκη-Κατσανέβα. Μαζί με τις γνωστές αντιθέσεις στο ΠΑΣΟΚ οδηγούν σε τέτοιου τύπου εξαγγελίες. Το αποτέλεσμα: νέοι οργανισμοί, νέες προσλήψεις, «νέα πολιτική», μεγάλη δημαγωγία. Η Υγεία άλλωστε «προσφέρεται» για πολλούς ακόμα τέτοιου τύπου χειρισμούς.

Η ιερόδουλος και η εκπόρνευση

Γελικά, τι αντιπροσωπεύουν οι αντιπρόσωποι; Τους παρακαθήμενους εις της Βουλής τα έδρανα, εννοούμε. Κατά τους ορισμούς των συνταγματικών γραφών, λοιπόν, αντιπροσωπεύουν «το Έθνος». Η πραγματικότητα, βεβαίως, πόρρω απέχει αυτής της ειδυλιακής διατύπωσης: παλιότερα, οι βουλευτές αντιπροσώπευαν τους «πελάτες» τους, τώρα τους αντιπροσωπεύουν επίσης αλλά, πιο οργανωμένα, δηλαδή ο πελάτης είναι πια συλλογικότερα οργανωμένος και ο βουλευτής «αντιπροσωπεύει» μέσω της κομματικής γραφειοκρατίας και της ηγεσίας της· η τελευταία απονέμει την εὐνοιά της προς τον υ-

πομήφιο, και για να συντελεσθεί αυτή η απονομή χιλίες δυο «πραγματικές σχέσεις» (δηλαδή αυτές που αποτυπώνονται στο μαραθνίο της «λίστας») έχουν μεσολαβήσει.

Και πάλι αυτές οι σκέψεις δεν αρκούν για να κριθούν κάποιες ενέργειες των αντιπροσώπων, στην αίθουσα της Βουλής. Όπως αυτή η «επιχείρηση αρετής» με την ιερόδουλο - καθαρίστρια. Διότι, ακόμη κι αν ο αντιπρόσωπος διαμεσολαβεί το κόμμα του στο κουτσουρεμένο Κοινοβούλιο, ποιός του είπε ότι μπορεί να παίξει θέατρο σκιών, χωρίς θεατές και με πανάκριβο εισιτήριο; Γιατί θέατρο σκιών έπαιξαν όλοι όσοι έστερξαν να προσυπογράψουν —ενεργά ή σιωπώντας— στο ήθος του κ. Βαίου Σταθόπουλου, με πρώτον το «σοσιαλιστή» κ. Μπέη: η σκιά της «καθαρίστριας» που προβλήθηκε στην οθόνη της «σεμνυόμενης» εθνικής αντιπροσωπείας έκρυψε μύριους όσους πρωταγωνιστές της, ουσία και τύποις, εκπορευμένης δημόσιας ζωής του τόπου· και

δεν έκρυψε μόνο αυτούς, αλλά και όσους βρίσκονται πίσω τους, στο ρόλο του μακαρίτη Σπαθάρη.

Στην ουσία, τέτοιες ενέργειες μαρτυρούν καταστάσεις βαθύτατης πολιτικής κρίσης και ηθικής σήψης· διότι, να συμφωνήσει κανείς ότι ο βουλευτής ισούται με ρόλο: κάνει κάτι αντί για κάποιον άλλο· να συμφωνήσει ότι η «αντιπροσωπεία» του ανάγεται πολλές φορές, και από πολλές όψεις, σε θέαμα.

Αλλά, με κάτι τέτοιες πράξεις, είναι δύσκολο να συμφωνήσεις ότι ο βουλευτής είναι ηθο-ποιός· είναι μόνον υποκριτής, και μάλιστα χωρίς αντικρυσμα.

Η ιερόδουλος προσέφερε όντως πολύτιμη υπηρεσία...

Χειμαδιά για τους ποιμένες

Τέλος Αυγούστου 1987, έξι έτη μετά την «Αλλαγή», η κυβέρνηση αποφάσισε να λύσει τα προβλήματα όλων των Ελλήνων κτηνοτρόφων και κυρίως εκείνων που παραχειμάζουν... στην Αττική. Αποχαρακτηρίζοντας δασικές εκτάσεις, πριν τη σύνταξη του εξαγγελθέντος εδώ και χρόνια Εθνικού Κτηματολογίου και ανοίγοντας δρόμους για οικοδομικούς και άλλους συνεταιρισμούς, νομιμοποιεί όλες τις γνωστές από δεκαετίες παρεμβάσεις κάθε είδους καταπατητών. Επιπλέον, με το νομοσχέδιο για τους βοσκότοπους, δημιουργεί προϋποθέσεις για καταπατήσεις στο όνομα της ανάπτυξης και της προστασίας της κτηνοτροφίας.

Οι «ποιμένες» της Αττικής και άλλων περιοχών χρειάζεται να εξασφαλίσουν μόνιμα «χειμαδιά» και οι «ποιμένες» της εξουσίας αρκετούς ψήφους... Και μετά άντε να πείσεις τα φρκιά να μη γράψουν στους τοίχους της πρωτεύουσας «έξω οι βλάχοι από την Αθήνα».

Το Φως και το Σκοτάδι

Κάποτε, δεν πάει και πολύς καιρός από τις εκλογές του 1985, η Κυβέρνηση και το ΠΑΣΟΚ, με επικεφαλής το φωτόδότη κ. Μένιο Κουτσόγιωργα, έδιναν τη μάχη κατά του «σκότους» της δεξιάς πολιτικής. Και η παράταξη του «φωτός» υποσχόταν καλύτερες ημέρες.

Όλο όμως και πληθαίνουν τον τελευταίο καιρό και, μάλλον από πολιτική εντροπία, οι ενέργειες κατά τις ώρες του σκότους:

- Πρώτα ήταν η επιχείρηση για το ξαναστήσιμο του αγάλματος Τρούμαν, αργά τη νύχτα.

- Έπειτα ήλθε η νύκτωρ επίσκεψη του αμερικανικού αεροπλανοφόρου «Σαρατόγκ», για την οποία —όπως αποκαλύφθηκε— η Κυβέρνηση είχε αποκρύψει πως είχε δώσει την απόλυτη έγκρισή της από τον περασμένο Ιούνιο.

- Νύκτωρ και πάλι την περασμένη Δευτέρα, κατέθεσε στη Βουλή τις γνωστές οικοπεδοφαγικές τροπολογίες για τους βοσκότοπους και τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς στις δημόσιες δασικές εκτάσεις.

«Αθλιο ρυπαρογράφημα... «με συνέπεια στην Αλλαγή»

Με τον τίτλο «πού το πάει το "ΑΝΤΙ"»;», δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα «Δημοκρατικός Λόγος» στις 15 Αυγούστου ένα ανώνυμο άρθρο στη στήλη «Απόψεις». Το δημοσιεύουμε ολόκληρο —χωρίς διορθώσεις.

Στο «κόλλο» και το «ΑΝΤΙ». Το γνωστό πάλαι ποτε αριστερό δεκαπενθήμερο περιοδικό, που, τον τελευταίο καιρό, κάτω από τον άγριο ανταγωνισμό του «Ελευθερου Τύπου», του «Ριζοσπάστη», της «Αυγής», της «Εβδόμης» και της «Βήματος της Κυριακής» αποφάσισε να τεθεί στην αντιΠΑΣΟΚΙΚΗ πρωτοπορία.

Τα πρώτα βήματά του στο «παιχνίδι», του τα χάλασε ο Κίτσος της «Ελευθεροτυπίας».

Αλήθεια, τι μπορεί να κάνεις όταν βγαίνεις στο περίπτερο κάθε δεκαπέντε μέρες και τι δηλητήριο να χύσεις όταν έχει φροντίσει πριν από σένα και για σένα η «Ελευθεροτυπία»;

Να πιάσεις το χώρο της ορθόδοξης κομμουνιστικής Αριστεράς; Για κριτική, βέβαια, πάντα, σ' αυτούς που φροντίζουν για την αναπαραγωγή της Ζαχαριαδικής σκυτάλης. Σ' έχει προλάβει ο Κύρκος και η «Αυγή». Για να μην αναφερθούμε στους «15νήμερους πολίτες», τους Βότσιδες, τους Τρότσκεις και όλα τα γκρουπούσκουλα της κομμουνιστικής Αριστεράς, που έχουν θέσει σαν σκοπό και στόχο τους, να ανατρέψουν τη λογική της βίαιης εκβιομηχανιστικής Σοβιετικής Ένωσης, κάτω από το λουτρό αίματος των αγωνιστών της μη κολεκτιβοποίησης των αγροκτημάτων, της Κριμαίας και μπλα - μπλα...

Χαμένος από χέρι ο Παπουτσάκης... και μας τελείωσε ο συνταγματάρχης και οι βασανιστές του ΕΑΤ / ΕΣΑ...

Κρίμα, το περιοδικό της Αριστεράς ξέμεινε από βαρβάρους...

Χαμένος από χέρι ο Παπουτσάκης...

Α, μας μένουν οι δικοί μας. Οι αναθεωρητές. Οι εσωτερικοί μας αδέρφια...

Γεμάτες οι σελίδες για μήνες. Καίριο πρόβλημα (εκτός βέβαια από το αντιΠΑΣΟΚΙΚΟ δηλητήριο) η ορθοδοξότητα ή μη μέσα στα πλαίσια της εκπεφρασμένης στα 1976 άποψης του Μπερλίγκουερ (δυστυχώς τον μακαρίτη τον παίζουν ακόμα μπαλάκι) για την πορεία του Ευρωπαϊκού Κομμουνιστικού Κινήματος μέσα στα πλαίσια του μονοπωλιακού καπιταλισμού και τότε θα μετοπωλιθεί το προπύργιο της ΕΟΚ των μονοπωλίων σε ΕΟΚ των εργαζομένων και τανάπαλιν. Και δώστου αναλύσεις επί αναλύσεων και επώνυμες τοποθετήσεις στο περιοδικό της Αριστεράς στελεχών της αναθεώρησης από το Μπραχάμι μέχρι το Βαρβολομύ.

Κι επειδή όλοι αυτοί που καταναλώνουν τη ζωή τους στο αμ τα ιεσπατά της ανανεωτικής κομμουνιστικής Αριστεράς ανήκουν στους Κύρκο ή ακουμπάνε στον Μπανιά δεν ξεπερνάνε σε πανελλαδικό επίπεδο τους 675 (ακριβώς εξακόσιους εβδομήντα πέντε), ο Παπουτσάκης και πάλι χαμένος...

Α!, να μην το ξεχάσουμε. Φορτωμένος κάθε τεύχος βρίζει - ξεβρίζει την κυβέρνηση, με κρατική ρεκλάμα. Εθνικές, Αγροτικές, Ασφαλιστικές, Εμπορικές κλπ.

«Όσο βρίζεις τα κορόιδα τόσο περισσότερο στ' ακουμπάνε».

ΘΕΟΚΡΙΤΟΣ

Την θεωρητική αυτή φράση του δόκιμου φιλόσοφου, μετουσιώνοντας σε πράξεις ο άρχων του ΑΝΤΙ, και μη, έχοντας, πλέον άλλους δρόμους να διαβεί αποφάσισε να περάσει ύστερα από δεκατέσσερα και πάλι χρόνια στην «Αντίσταση».

Για να, είμαστε ειλικρινείς στη σχετική συνέλευση συντακτών και συνεργατών που συγκάλεσε ο Παπουτσάκης και με την αφέλιά του να πιστεύει στις δημοκρατικές διαδικασίες που βέβαια ο ίδιος πίστευε ότι είχε στήσει αριστοτεχνικά του προέκυψαν άλλες «λαχτάρες».

Ο Κούλογλου (μανούλα σε στησίματα διαδικασιών, με προϋπηρεσία στο ΕΚΚΕ), ο Μιχαλάκης (γνωστός στους αριστερούς του ΑΝΤΙ σαν Δ. Μιχαήλ) όπως λέμε, πχ. Μιχάλης Δημητρίου, με προϋπηρεσίες, όπου πάει το μυαλό σας, ο Ρεπόρτερ, όπως λέμε στα παιδιά του Δημοτικού τι σημαίνει Μιχάλης και δύο ακόμα άλλα λαμπρά αστέρια της δημοσιογραφίας που θέλουν να εμφανίζονται από τις στήλες κάποιου εμφανιζόμενου σαν αριστερού εντύπου, για να κάνουν τις δουλειές τους με χοντρά, βέβαια, λεφτά σε μια σειρά άλλα περιοδικά και έντυπα, όπου βέβαια στο βωμό του Μαυμού (η αγάπη τους είναι τα «γερά» συγκροτήματα ή έντυπα που πίσω τους κρύβονται μεγάλες εταιρίες Εξαγωγικές Εισαγωγικές, Όπλων κλπ., και δεν έχει γι' αυτούς σημασία) θυσιάζουν ιδεολογίες, πρόσωπα, φιλίες και συγγενείες ακόμα.

Αυτό, λοιπόν, είναι το ΑΝΤΙ. Και κάθε δεκαπενθήμερο μέσα στην ιδεολογική φτώχεια του χύνει το δηλητηριό του. Επί δικαίων και αδικιών. Αλλά αντικειμενικά έχει θέσει, πλέον, τις υπηρεσίες του στις δυνάμεις της αντίδρασης.

Τι να πρωτοσημειώσουμε και τι να επισημάνουμε. Τη χολερική παρέμβαση του προβληματικού Ιωάννου (ο άνθρωπος αποδεδειγμένα έχει από χρόνια τώρα απωθημένα για τον Ανδρέα Παπανδρέου).

Τον εμφανιζόμενο σαν «αριστοκράτη» (τι γελοία αυτοπαρουσίαση) σχολιογράφο του; Τις αντικειμενικά αντιδραστικές θέσεις των τυχαρπαστων αναλυσιολόγων του για τα οικονομικά θέματα ή τον άκρατο αντιΠΑΣΟΚισμό αυτόν που με αναμφίβολες επιστημονικές τοποθετήσεις γεμίζουν τις πολιτικές σελίδες του; Τους Μιχάληδες και τους «ρεπόρτερς» του, που, την επομένη επώνυμα ανατρέπουν αυτά που έγραψαν χθες στο περιοδικό αστυνομό - φύλακα της αριστερής συνειδήσης (όπως πιστεύουν οι αφελείς;) ή προχωρούν σε εμετικής αποκήρυξης δηλώσεις στους προθαλάμους των δικαστηρίων; Ή που εξαργυρώνουν την παρουσία τους με ανάληψη θέσεων στις ραδιοφωνίες των δεξιών δημάρχων.

Το ΑΝΤΙ σας κύριε Παπουτσάκη, είναι πλέον από κάθε πλευρά διάτρητο. Δεν θέλουμε να προχωρήσουμε περισσότερο. Σκεφθείτε μόνο, με τι όνειρα και προοπτικές ξεκίνησαμε και πού καταντήσατε.

Σαν τελευταίο παράδειγμα αναφέρουμε το ύποπτο άρθρο του τελευταίου τεύχους σας για την ΑΓΡΕΞ. Το «υπογράψαι» ο «Ρεπόρτερ». Γνωρίζαμε ότι όλοι σε αυτή την οικογένεια της δημοσιογραφίας και ξέρουμε κι εμείς ποιος είναι ο συντάκτης αυτού του κατάπτυστου αντιδραστικού άρθρου.

Μέχρι τότε το όνομά όποιων άνομων συμφερόντων θα ξεγελάει τους ανθρώπους που α-

κόμα (ευτυχώς ή δυστυχώς) σας πιστεύουν;

Είναι δυνατόν να αναπαράγετε στις σελίδες του περιοδικού σας τον οχέτο του «Ελευθερου Τύπου»; Με τι συγκεκριμένα στοιχεία καταγγέλλετε ατασθαλίες της γενικής διεύθυνσης της ΑΓΡΕΞ και με ποια συγκεκριμένα στοιχεία μιλάτε για τις λειτουργίες των γραφείων της ΑΓΡΕΞ στο Λονδίνο, το Μόναχο, το Παρίσι, το Άμστερνταμ.

Σκεφθήκατε, έστω και κάποια στιγμή, μήπως σας παγίδευσαν άνθρωποι που θέλουν να εμφανίζονται σαν φίλοι σας;

Εσείς που σαν αριστεροί κυκλοφορείτε από το 1974 έχετε πληροφορηθεί τι έγινε στην ΑΓΡΕΞ από το 1982 μέχρι σήμερα;

Έχετε μάθει για τον Κοινό Φορέα Εξαγωγών και το ρόλο του στην κοινή εξαγωγική προσπάθεια συνεταιρισμένων και ιδιωτών εξαγωγέων;

Πώς απορρίπτεται μια γιγαντιαία προσπάθεια και τα ανάλογα αποτελέσματά της, καταδικάζοντας τον πρωτεργάτη της;

Μήπως αντιγράφετε την «πατσαβούρα» και την «Απογευματινή»;

Ποιός είναι, τέλος πάντων, ο ρόλος σας κ. Παπουτσάκη; Κρίνετε τα κραυγαλέα ή αναλύετε τα γενόμενα;

#

ΣΣ. Και ο λαϊκισμός έχει όρια. Όταν όμως τα ξεπερνάει οδηγεί σε άλλους δρόμους. Ο ανώνυμος «αρθρογράφος», οπαδός του αυριανικού σοσιαλισμού, υπερασπιστής «μη προνομιοσύνης» μικρομεσαίων, μεγαλομεσαίων και άλλων συνεπών της Αλλαγής και κολλητών της εξουσίας δεν έχει όρια. Επαγγελματίας ρυπαρογράφος δείχνει τον τρόπο σκέψης μιας μερίδας υπερασπιστών, βαστάζων και «Ηρακλέων» της «Αλλαγής» που στο όνομα του «άσπρου - μαύρου» ξεπερνάει το «πράσινο» και οδηγεί στο κέντρο του «φαιού», εκεί που ο ίδιος ανήκει.

Πούρος «σοσιαλιστής» ο αρθρογράφος του «Δημοκρατικού Λόγου» υπερασπίζεται το «σοσιαλιστικό» έργο της ΑΓΡΕΞ του κ. Σακελλάρη χωρίς να γράψει μια γραμμή για τις πανευρωπαϊκές και άλλες επιδόσεις της προστατευόμενης εταιρείας του.

Χωρίς να αναφερθεί στην ευθύνη κανενός υπεύθυνου ή τέλος πάντων ανεύθυνου για τα όσα έπραξε η ΑΓΡΕΞ θετικά ή αρνητικά στην προσπάθεια «εκσυγχρονισμού» —όπως λέγεται— των εξαγωγών.

Με φασιστική νοοτροπία ο ανώνυμος λιβελογράφος ξιφουλκεί εναντίον όλων ως αυθέντης της εξουσίας. Και στο όνομα της «σύμπλευσης με την αντίδραση» τρομοκρατεί όσους διεκδικούν το δικαίωμα να διαφωνούν με επιλογές που τις θεωρούν υπονομευμένες από την αρχή, είτε στη συνέχεια τους.

Το ΑΝΤΙ παρακάμπτει τα όσα αναφέρει, ανώνυμα πάντα, ο ρυπαρογράφος - υβριστής για την Αριστερά. Ξεπερνούν τα όρια μιας αντιπαράθεσης της όποιας «αλλαγής» στο όνομα της οποίας αντλεί δυστυχώς το δικαίωμα ο «φαιός» υπερασπιστής της να εμπλέκεται.

Ενώ Αμερικάνοι, Ρώσοι, Κινέζοι, Ιταλοί, Γάλλοι και Άγγλοι πουλάνε όπλα στον Περσικό

ΔΕΝ ΑΦΗΝΟΥΝ ΤΗΝ ΠΥΡΚΑΛ ΝΑ ΠΟΥΛΗΣΕΙ

Κάποιοι φτάνουν θέλουν να τη βουλιάξουν για να την ξεπουλήσουν σε ιδιώτες

Ο τίτλος της «έγκυρης» Αυριανής είναι σαφής. Και το κείμενο που παραθέτουμε σαφέστερο όσον αφορά τις προθέσεις του ανώνυμου συντάκτη:

«Την ώρα που δεν υπάρχει χώρα στον κόσμο από την Ανατολή και τη Δύση που να μην πουλάει όπλα στους Πέρσες και τους Ιρακινούς, κάποιοι κυβερνητικοί παράγοντες, στους οποίους με τη συνδρομή δεξιοτεριών κουλτουριάρηδων, ξαφνικά ξυπνήσε το ανθρωπιστικό τους ένστικτο, θέλουν να απαγορεύσουν στην ΠΥΡΚΑΛ να δι- νει πολεμικό υλικό στο Ιράκ!

ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ, τις τελευταίες μέρες, έκ- πληκτη η Διοίκηση της πολεμικής μας βιο- μηχανίας ειδοποιήθηκε από αρμόδιους κυ- βερνητικούς παράγοντες ότι το συμβόλαιο των 80.000.000 δολαρίων με το Ιράκ είναι το τελευταίο και στο εξής δεν πρόκειται να της εγκριθεί κανένα άλλο συμβόλαιο πώ- λησης πολεμικού υλικού στους εμπόλε- μους!

ΟΠΩΣ τονίζουν έγκυροι κύκλοι της ΠΥΡ- ΚΑΛ, από τη στιγμή που απαγορευθεί η πώ- ληση πολεμικού υλικού, άλλη διέξοδος για να διοχετευθεί η παραγωγή και να συντη- ρηθεί οικονομικά η εταιρεία δεν υπάρχει.

ΑΡΚΕΙ να σημειωθεί ότι το συμβόλαιο των 80 εκατ. δολαρίων με το Ιράκ θα σημαίνει δουλειά δύο χρόνων για 2000 εργαζόμε- νους.

ΒΕΒΑΙΑ από κάποιους θα διατυπωθεί το ε- ρώτημα «και πόσες χιλιάδες θα σκοτωθούν από το υλικό των 80.000.000 δολαρίων;». Σωστό το ερώτημα, μόνο που θα πρέπει πρώτα να απευθυνθεί στους Αμερικανούς, τους Ρώσους, τους Γάλλους, τους Κινέ- ζους, τους Ιταλούς και τους Άγγλους που χρόνια τώρα τροφοδοτούν τους εμπόλε- μους και πλουτίζουν».

Αλλά η «Αυριανή» ξεπερνάει σε κυνι- σμό ακόμα και τον εαυτό της στο πρωτο- σέλιδο σχόλιο της 24.8.87, απόσπασμα του οποίου ακολουθεί:

«ΑΠΟ τη στιγμή που η Αμερική, η Ρωσία, η Κίνα και ΟΛΑ ΤΑ ΑΛΛΑ ΚΡΑΤΗ του κόσμου τρέχουν και πουλάνε όπλα όταν ανάβει πό- λεμος, είναι απαράδεκτο η μικρή Ελλάδα —που 'χει ανάγκη και το τελευταίο δολά- ριο χάρη στην ειρηνόφιλη πολιτική που α- σκεί, να θυσιάζει ύψιστα οικονομικά οφέλη, τη στιγμή μάλιστα που άλλες χώρες— που παρουσιάζονται εξίσου ειρηνόφιλες με τη δική μας, όπως πχ. η Ρωσία και η Σουη- δία— πουλάνε караβιές πολεμικού υλικού καθημερινά σε εχθρούς και φίλους.

ΑΝ, λοιπόν, αυτοί που μας κυβερνάνε εί- χανε λίγο μυαλό, θα έπρεπε να πουλούσαν όπλα όχι μόνο στο ΙΡΑΚ, αλλά και στην Περ- σία και οπουδήποτε αλλού μπορούσαν.

ΚΑΛΗ είναι η ΕΙΡΗΝΗ και όλοι οι Έλληνες την αγαπούν και τη θέλουν, εξίσου, όμως, όμορφα είναι και τα ...ΔΟΛΑΡΙΑ που η χώρα τα έχει απόλυτη ανάγκη, για να φτιάξει την Οικονομία της και ο Λαός μας να δει εκεί- νες τις περιβόητες «καλύτερες μέρες» που

Οι αγιατολάδες των ΠΥΡΚΑΛ - ΕΒΟ

αλληλοφαγώνονται.

Η παλιά, ωραία θεωρία της τροφής για τα κανόνια...

μας είχε τάξει το ΠΑΣΟΚ και ακόμα, όμως, δεν τις είδαμε».

Ο κυνισμός και ο φασισμός είναι οι δύο όψεις του ίδιου νομίσματος. Μέσα στο πνεύμα του μεταπρατισμού χωμένοι ως το λαιμό οι λαϊκιστές που κυριάρχησαν στο ΠΑΣΟΚ δεν κρύβουν τις ιδέες και τα αισθήματά τους. Λαϊκιστές ή τεχνοκρά- τες φαίνεται πάντως ότι όσον αφορά την ιδεολογία του μεταπρατισμού, όλοι συμ- φωνούν. Κατά τα άλλα, οι γενικές ρήσεις περί αφοπλισμού, ειρήνης και άλλα ηχη- ρά παρόμοια παραμένουν.

Γιατί αυτές οι θεωρίες;

Το μήνυμα λοιπόν που στέλνει η «εφη- μερίδα του λαού» είναι: «Μην είστε κο- ρόιδα. Τη στιγμή που όλοι, Άγγλοι, Γάλ- λοι, Πορτογάλοι, πουλούν όπλα στο Ιράν και το Ιράκ γιατί να μην το κάνουμε κι ε- μείς; Ηθικά, ιδεολογικά και συναισθημα- τικά προβλήματα θα έχουμε τώρα, εκεί που φτάσαμε; Δεν μας παίρνει με τίποτα. Πουλάτε όπου να 'ναι γιατί διαφορετικά η περήφανη πολεμική βιομηχανία μας θα χρεωκοπήσει και όσοι επωφελούνται από αυτήν θα χάσουν τα κέρδη τους και επι- πλέον θα πάρει τις αγορές η ΕΒΟ».

Τι σχέση έχει αυτό το τελευταίο; Την α- ποκαλύπτει ο ίδιος ανώνυμος συντάκτης, ειδικός περί των «αμυντικών θεμάτων» προφανώς, στο τέλος του ίδιου άρθρου:

«ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΤΗΝ ΕΒΟ

ΤΕΛΟΣ με την ευκαιρία, σημειώνεται ότι σε άσχημη κατάσταση βρίσκεται η ΕΒΟ. Η φιλοδοξία της κατασκευής του «Αρτε- μίς» που ακόμα δεν φτιάχτηκε έχει μεγά- λη συμμετοχή στην κακή πορεία της εται- ρείας».

Με άλλα λόγια η άσχημη κατάσταση της ΕΒΟ δεν της επιτρέπει να υλοποιεί τα συμβόλαιά της με το Ιράκ και θα ήταν καλύτερα να αναλάβει την υλοποίησή τους η ΠΥΡΚΑΛ. Που αισθάνεται πολύ υ- γιής τελευταία, ιδιαίτερα από τότε που ο κ. Μπίλ Λίλιος, πρώην άνθρωπος του Μποδοσάκη και γνωστός Ελληνοαμερι- κανός έμπορος όπλων ανέλαβε, συνεργα- ζόμενος με το διευθυντή της κ. Α. Βελή, να πουλάει όπλα αμερικανικής και νορ- βηγικής τεχνολογίας στο Ιράν, μέσω της Νότιας Κορέας.

Ομολογίες και αποκαλύψεις

Αλλά στην προσπάθειά του να υπερα- σπίζει τα συμφέροντα της ΠΥΡΚΑΛ ο συντάκτης της «Αυριανής» επιβεβαιώνει, άθελά του προφανώς, και τα παρακάτω:

Το περί ου ο λόγος συμβόλαιο υπογρά- φηκε, όπως αποκάλυψε η «Καθημερινή» (15.8.87), το 1985 και αφορά την παράδο- ση στο Ιράκ πολεμικού υλικού της ΠΥΡ-

ΚΑΛ αξίας 83.622.000 δολαρίων, που θα παραδινόταν στο σαουδαραβικό λιμάνι Κουαντίμα.

- Η πληροφορία αυτή επιβεβαιώνει για μια ακόμα φορά ότι η χώρα μας έχει εμ- πλακεί στον πόλεμο του Κόλπου που- λώντας όπλα και στις δύο πλευρές «α- φού το κάνουν και οι μεγάλες δυνάμεις». Άλλο πράγμα οι φιλειρηνικές διακηρύ- ξεις και η πρωτοβουλία των «έξι» και άλλο πράγμα να πουλάς τροφή για τα κανόνια εφόσον αυτό βελτιώνει την οι- κονομική σου κατάσταση.

- Η πληροφορία προστίθεται στα στοι- χεία που επανειλημμένα δημοσίευσε το «ΑΝΤΙ» για το εμπόριο και λαθρεμπόριο όπλων προς το Ιράκ και το Ιράν και α- φήνει για άλλη μια φορά έκθετο το υ- πουργείο Εξωτερικών που υποστήριξε δημοσίως το αντίθετο.

- Γι' αυτό άλλωστε φαίνεται ότι ευαι- σθητοποιήθηκε και διέταξε την ΠΥΡ- ΚΑΛ να μην προχωρήσει την υλοποίηση άλλων συμβολαίων με τους εμπόλε- μους, προκαλώντας την μήνι των κύ- κλων που εκφράστηκαν με την «Αυρια- νή».

- Εκτός αν η επέμβαση του υπουρ- γείου Εξωτερικών και η διαφωνία του ε- πί του θέματος με τους αρμόδιους περί τα οικονομικά προήλθε από άλλους λό- γους, όπως η πρόσφατη επίσκεψη του υ- πουργού Εξωτερικών κ. Κ. Παπούλια στην Τεχεράνη. Ως γνωστόν το Ιράν καταβάλλει μεγάλες προσπάθειες για να εμποδίσει τη ροή όπλων προς το Ι- ράκ.

Αλλά η υπόθεση προκάλεσε το ενδια- φέρον και άλλης απογευματινής εφημερί- δας, του «ΕΘΝΟΥΣ». Το οποίο δημοσίευ- σε επιστολή εφοπλιστού που καταφέρε- ται εναντίον του συντάκτη της «Καθημε- ρινής» που αποκάλυψε το συμβόλαιο του Ιράκ με την ΠΥΡΚΑΛ. Υπενθυμίζουμε, μόνον, ότι το «Έθνος» ήταν αυτό που πρωτοστάτησε παλιότερα σε μια ανάλο- γη επίθεση, εναντίον της ΕΒΟ εκείνη τη φορά.

Έτσι, την ίδια περίπου στιγμή που το «διπλωματικό γραφείο του πρωθυπουρ- γού» έστειλε στη Διάσκεψη για τον Αφο- πλισμό του ΟΗΕ θερμό μήνυμα υπέρ του αφοπλισμού, ξεσπούσε στη χώρα μας μια ακόμα μάχη του ατέλειωτου, όπως φαίνε- ται, πολέμου μεταξύ των κρατικών ΠΥΡ- ΚΑΛ και ΕΒΟ για το ποιά από τις δύο θα πουλήσει περισσότερα κανόνια. Για να τιμήσουν κι αυτές την «περήφανη» εξω- τερική πολιτική μας, ασφαλώς.

Στην ΑΓΡΕΞ και τρώνε και φαγώνονται...

του Βασίλη Ζήση

- Γιατί η κυβέρνηση άφησε τον κ. Σακελλάρη να διευθύνει την ΑΓΡΕΞ και μετά την αποκάλυψη του παρελθόντος του, το 1983; Τι ήταν αυτό που τον έκανε τόσο απαραίτητο στην εταιρεία, ώστε η κυβέρνηση να αγνοήσει όλα καταγγέλλθηκαν τότε στη Βουλή και να πληρώνει σήμερα το «πολιτικό κόστος» εκείνης της «αδιαφορίας» της;
- Γιατί οι κκ. Σημίτης, Καφίρης, Ποττάκης και Κατσιφάρας εκώφευαν συστηματικά στις καταγγελίες που έφταναν στα γραφεία τους σχετικά με τις παρανομίες, τις παρατυπίες, το παρσεμπόριο και όλα τα συναφή, στα οποία επιδίδονταν όχι μόνο ο κ. Σακελλάρης και η κ. Ύψηλάντη, αλλά και άλλοι διευθύνοντες της ΑΓΡΕΞ εδώ και στην Ευρώπη;
- Τι ή ποιος ήταν αυτός που προστάτευε τους δράστες της ΑΓΡΕΞ τόσο αποτελεσματικά ώστε κανένας υπουργός και κανένα στέλεχος του ΠΑΣΟΚ, όσο ισχυρός κι αν ήταν, να μην μπορεί ούτε να «αγγίξει» την εταιρεία και τα στελέχη της;

Θέσαμε τα ερωτήματα αυτά στο προηγούμενο τεύχος του «ΑΝΤΙ» εκτιμώντας ότι μόνο στις απαντήσεις τους περιέχεται η πραγματική αλήθεια για το σκάνδαλο της ΑΓΡΕΞ. Περιμέναμε βέβαια ότι οι απαντήσεις θα έρχονταν από κάποια αρμόδια αρχή. Ήρθαν, αντίθετα, από τον κυβερνητικό Τύπο και μάλιστα ανωνύμως, με ένα —μοναδικής αξίας ως ρυπαρογράφημα— δημοσίευμα του «Δημοκρατικού Λόγου», το οποίο, ούτε λίγο ούτε πολύ, μας θεωρεί συνεργάτες κάποιων δεξιών ως πολύ σκοτει-

νών κύκλων που απεργάζονται το τέλος της ΑΓΡΕΞ, της «Αλλαγής» και, γιατί όχι, και της Ελλάδας...

Ο «ΛΟΓΟΣ» ΤΗΣ ΑΛΛΑΓΗΣ

Δεν θα ασχοληθούμε εδώ με όσα συκοφαντικά γράφει και υπονοεί ο καθ' όλα «δημοκρατικός» πρωινός «Λόγος» του Ταύρου και του Κουρή. Το κάνουμε σε άλλες σελίδες, αν και κάτω από κανονικές συνθήκες αρμόδιος για την απάντηση θα ήταν η Ένωση Συντακτών ή κάποιος εισαγγελέας. Αναρωτιόμαστε μόνον εδώ για τους λόγους που οδήγησαν στη δημοσίευση αυτού του άρθρου. Γιατί, άραγε, αυτός που συνέταξε το άρθρο, ή αυτός που τον διέταξε να το γράψει, δείχνει τόσο μένος εναντίον του «Αντί»; Και γιατί δεν εξαπέλυσαν την επίθεση όταν το περιοδικό αποκάλυπτε μια σειρά άλλα σκάνδαλα, αλλά το έκαναν τώρα, μετά τις αποκαλύψεις για την ΙΤΣΟ (βλ. τχ. 351) και την ΑΓΡΕΞ και όλα όσα κρύβονται πίσω από τον κυβερνητικό «έλεγχο» των εξαγωγών;

Η απάντηση είναι, ίσως, τόσο απλή και προφανής, που είναι πολύ δύσκολο να αποδειχθεί και ακόμα δυσκολότερο να δημοσιευθεί. Αποδείξεις αυτού του είδους είναι αδύνατο να βρεθούν, όσες δίκες και αν γίνουν. Σημειώνουμε μόνο ότι ο ανώνυμος συντάκτης δεν έκανε τίποτα άλλο από το να επιβεβαιώνει άμεσα όλα όσα αποκάλυπτε το «Αντί» στο προηγούμενο τεύχος του για την ΑΓΡΕΞ, τα οποία άλλωστε επιβεβαιώθηκαν και από τον καθημερινό Τύπο και με επερωτήσεις στην Βουλή: Ο διευθυντής των γραφείων της εταιρείας στο Μόναχο κ. Ασωνίτης αντικαταστάθηκε και διενεργείται ήδη έρευνα, επειδή «η υπόθεση Μονάχου μυρίζει τόσο πολύ που μπορεί να αποδειχθούν πταίσματα τα όσα συμβαίνουν στο Λονδίνο».

Έλεγχος διεξάγεται και σε βάρος της διευθύντριας της ΑΓΡΕΞ στο Παρίσι, κ. Νεστορίδου, προστατευομένης Πρέσβειων, υπουργών και γενικών γραμματέων, και θα ακολουθήσουν όπως φαίνεται και άλλοι έλεγχοι.

Πρέπει, ακόμα, να σημειώσουμε ότι και στην περίπτωση της επίθεσης που δέχθηκε το «Αντί» για όσα αποκάλυψε για την ΑΓΡΕΞ εκδηλώθηκαν οι βαθιές διαφωνίες και αντιθέσεις που διχάζουν το κυβερνητικό κόμμα. Ο ανώνυμος συντάκτης του «Δημοκρατικού Λόγου» μας ρωτούσε το πρωί-πρωί του Δεκαπενταύγουστο:

«Με τι συγκεκριμένα στοιχεία καταγγέλλετε ατασθαλίες της ΑΓΡΕΞ στο Λονδίνο, το Μόναχο, το Παρίσι, το Άμστερνταμ;» (Εμείς δεν γράψαμε τίποτα για το Άμστερνταμ, αλλά φαίνεται ότι ο περί ου ο λόγος συντάκτης, ...γνωρίζοντας κι άλλα, παρασύρθηκε και μεπερδέτηκε). Το απόγευμα της ίδιας ημέρας στην αδελφή του «Λόγου», την «Αυριανή», είδε το φως ένθετο πρωτοσέλιδο δημοσίευμα όπου κάτω από τον τίτλο «Ανδρέα, τη σκούπα» έγραφε μεταξύ άλλων:

«Έχουμε τη γνώμη πως ο πρωθυπουργός οφείλει να πάρει μια μεγάλη ΣΚΟΥΠΑ και να μην αφήσει ΟΥΤΕ ΕΝΑ στη θέ-

ση του. Ακόμα και τους ανθρώπους που δεν φταίνε, ο πρωθυπουργός πρέπει να τους αλλάξει στην ΑΓΡΕΞ, προκειμένου να ικανοποιηθεί το δημόσιο αίσθημα και για να καταλάβουν επιτέλους όλοι όσοι δουλεύουν σε κρατικές εταιρίες και καλοπληρώνονται πως είναι ΣΥΝΥΠΕΥΘΥΝΟΙ για τις ΚΛΕΨΙΕΣ και τις ΚΟΜΠΙΝΕΣ που γίνονται σ' αυτές.

Τι σημασία έχει πως μερικοί από αυτούς δεν έκλεβαν; Αφού ήξεραν πως κάποιοι συνάδελφοί τους ήταν... ΛΩΠΟΔΥΤΕΣ είχαν υποχρέωση να τους είχαν καταγγείλει αμέσως.

Ο έλεγχος θα πρέπει να αρχίσει από το Μόναχο και το Άμστερνταμ γιατί, όπως πληροφορούμεθα, σε αυτές τις δύο πόλεις έχουν συμβεί τα μεγαλύτερα παρατράγουδα...».

Έτσι, για το «Δημοκρατικό Λόγο» η ΑΓΡΕΞ επέτυχε και αυτοί που την υπονομεύουν είναι κάποιοι μεγαλοεπιχειρηματίες που έχουν και ανθρώπους μέσα στο ΠΑΣΟΚ. Να τι έγραφε η εφημερίδα στις 19.8.87, κάτω από τον τίτλο «Ροκανίζουν την ΑΓΡΕΞ».

Το κλείσιμο των υπό κρατικό έλεγχο, κερδοφόρων εταιριών, ΑΓΡΕΞ και Διεθνούς Εταιρίας Εμπορίου (ΙΤΣΟ) επιδιώκουν οργανωμένα συμφέροντα μεγαλοεπιχειρηματιών.

Το σατανικό σχέδιο τέθηκε από πέρσι σε εφαρμογή και τώρα παίρνει διαστάσεις, με αφορμή τη δίκη της ΑΓΡΕΞ στο Λονδίνο και αφού προηγήθηκε το σενάριο της σκανδαλολογίας.

«Συγκεκριμένα, Έλληνες μεγαλοεπιχειρηματίες συνεπικουρούμενοι από τη Νέα Δημοκρατία, αλλά και από ορισμένα στελέχη του ΠΑΣΟΚ πιέζουν την κυβέρνηση να προχωρήσει άμεσα στο κλείσιμο των δύο επιχειρήσεων, οι οποίες τα τελευταία χρόνια με την εμπορική δραστηριότητά τους, αφαιρέσαν ένα σημαντικό κομμάτι από την «πίτα» των ιδιωτών μεγαλοεξαγωγέων και δημιουργούν την υποδομή για ακόμη μεγαλύτερη εμπορική δραστηριότητα στο μέλλον έτσι που να είναι σε θέση...».

Θα ήταν απατάλη χρόνου και λέξεων να περιγράψουμε τους λόγους για τους οποίους η ΑΓΡΕΞ όχι μόνο «δεν αφάιρεσε» ένα σημαντικό κομμάτι από την πίτα των μεγαλοεξαγωγέων, αλλά αντίθετα έδωσε αυτό το κομμάτι σε κάποιους άλλους και επιπλέον κατάφερε μέσα σε λίγα χρόνια να αναδειχθεί σε εταιρεία - πρότυπο σκανδάλων. Έχουν γραφεί τόσα πολλά στον ημερήσιο Τύπο που είναι πλέον γνωστά και στον λιγότερο ενημερωμένο πολίτη.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΜΟΝΟ Η ΑΓΡΕΞ

Υπενθυμίζουμε, μόνο, ότι το έτερον ήμισυ του διδύμου της κυβέρνησης για την προώθηση των εξαγωγών, η ΙΤΣΟ, έγινε γνωστή στο πανελλήνιο όταν πούλησε για ελληνικό το γιουγκοσλαβικό καλαμπόκι, εξαπατώντας ακόμα και την ΕΟΚ. Και, όπως αποκάλυψαμε με στοιχεία στο τεύχος 35, η ΙΤΣΟ «όχι μόνο δεν προωθεί τις ελληνικές εξαγωγές, αλλά αντίθετα προβαίνει σε διακρίσεις μεταχείρισης συγκεκριμένων ε-

ταιρειών, των οποίων και μόνον προωθείται προϊόντα στο εξωτερικό».

Οι υποθέσεις της ΙΤΣΟ και της ΑΓΡΕΞ συνδέονται, λοιπόν, στενά μεταξύ τους. Όπως συνδέονται και οι δύο με την επίθεση εναντίον του «ΑΝΤΙ». Και κατά τη γνώμη μας το κρίσιμο σημείο σε αυτές τις συνδέσεις είναι η απλή αλήθεια:

● Και η ΑΓΡΕΞ και η ΙΤΣΟ όχι μόνο δεν έκαναν τίποτα για να προωθήσουν τις ελληνικές εξαγωγές, αλλά, αντίθετα, νέμονται δικήν «νονού» τις προμήθειες που παίρνουν, μεσολαβώντας στις αγορές που υπήρχαν πριν ιδρυθούν. Όχι μόνο δεν προώθησαν τις ελληνικές εξαγωγές σε νέες αγορές, αλλά τις εξέθεσαν με τα σκάνδαλα τους και τις περιόρισαν, αν δεν τις έστρεψαν συνειδητά προς κάποιες κατευθύνσεις ώστε να ωφελούνται μόνο ορισμένοι. Αυτό βέβαια ήταν λογικό να προκαλέσει την μήνιν των άλλων μεγαλοεξαγωγέων και ας μην διαμαρτύρεται ο «Δημοκρατικός Λόγος». Δικό τους το πρόβλημα ας τα βρουν.

Όσα γράφουμε για την ΙΤΣΟ και την ΑΓΡΕΞ περιέχονται σε επίσημα κυβερνητικά ντοκουμέντα. Σε έκθεση, για παράδειγμα, του νέου διευθυντή της ΙΤΣΟ κ. Λούβαρη, αναφέρεται ότι στα τελευταία συμβόλαια που έχει υπογράψει η εταιρεία του παρουσιάζονται πλείστες όσες παρανομίες και παρατυπίες που θεμελιώνουν την εκτίμηση ότι προτιμούνται συγκεκριμένοι εξαγωγείς σε βάρος άλλων και όχι φυσικά προς όφελος του συνόλου των ελληνικών εξαγωγών. Ελπίζουμε μόνο ότι ο κ. Λούβαρης θα φρόντισε να δώσει ένα αντίγραφο της έκθεσής του και στον πρωθυπουργό, όταν του παρέδιδε τα κλειδιά του κότερου του για να μεταβεί στη Σκιάθο. Κι αν δεν του έδωσε αντίγραφο, επειδή κάτι τέτοιο μπορεί να θεωρηθεί και «υπερβασία εξουσίας», ελπίζουμε ότι τουλάχιστον θα του μίλησε για όλα συνέβαιναν στην ΙΤΣΟ και παλιότερα, σε ένα από τα γεύματα που έχει συχνά μαζί του.

Επειδή ο κ. Λούβαρης ως πρώην στέλεχος της ΑΓΕΤ των κ. Τσάτσων γνωρίζει ασφαλώς πολύ καλά με ποιους τρόπους μπορεί να πλουτίσει ένας μεγαλοεπιχειρηματίας σε βάρος του ελληνικού δημοσίου. Και πώς γίνονται οι κομπιές με τις εξαγωγές. Απορούμε μόνο πώς η «Αυριανή», η «σταυροφόρος» του αγώνα εναντίον των Τσάτσων, δεν πληροφορήθηκε το γεγονός ότι ένας «άνθρωπος» τους ανέλαβε να προχωρήσει το μεγάλο έργο που επιτελεί η ΙΤΣΟ.

ΠΟΙΟΙ ΕΥΘΥΝΟΝΤΑΙ

Οι ευθύνες για το σκάνδαλο ΑΓΡΕΞ - Σακελλάρη - Υψηλάντη πρέπει να αναζητηθούν τελικά σε δύο επίπεδα. Το ένα είναι της ουσιαστικής — και ποινικής — ευθύνης και το άλλο της πολιτικής ευθύνης των «καθ' ύλην» αρμοδίων:

Όσον αφορά την πολιτική ευθύνη: Ντοκουμέντα που έχει στην διάθεσή του το «ΑΝΤΙ» αποδεικνύουν ότι αυτή ανήκει, αν όχι ολοκληρωτικά, στο μεγαλύτερο της μέρος, στον πρώην υπουργό Γεωργίας και σημερινό Εθνικής Οικονομίας κ. Κ. Σημίτη και στον πρώην επικεφαλής της Αγροτικής Τράπεζας Ελλάδας κ. Β. Καφίρη. Κι αυτό όχι μόνο γιατί δεν ήλεγξαν τότε τις συγκεκριμένες καταγγελίες που έγιναν για ατασθαλίες στην ΑΓΡΕΞ αλλά, επιπλέον κάλυψαν απόλυτα τον διευθύνοντα σύμβουλό της κ. Μ. Σακελλάρη — αυτόν που είπε στη δική του Λονδίνο «αμάν! το βρήκαν κι αυτοί» — όταν αποκαλύφθηκε το ποινικό του παρελθόν.

Όσον αφορά την κάλυψη του κ. Σακελλάρη επίσημα ντοκουμέντα αποδεικνύουν τα εξής:

● Ο κ. Σακελλάρης διορίστηκε στην ΑΓΡΕΞ με την υπ' αριθμόν 422 της 3.8.82 απόφαση της Αγροτικής Τράπεζας την οποία υπογράφει ο κ. Καφίρης. Την ίδια χρονιά διορίστηκε στο Λονδίνο με υπόδειξη του κ. Θ. Πάγκαλου η κ. Υψηλάντη.

● Η θητεία του Σακελλάρη ανανεώθηκε στις 1.4.85 στη Γενική Συνέλευση της ΑΓΡΕΞ.

Μπορούμε, για την ώρα, να δώσουμε στους κ.κ. Σημίτη και Καφίρη το ελαφρυντικό ότι δεν γνώριζαν το παρελθόν και το ποινικό του κ. Σακελλάρη όταν τον διορίζαν στην ΑΓΡΕΞ το 1982. Πώς να ελέγξεις, άλλωστε, το παρελθόν όλων αυτών που έσπευσαν να επωφεληθούν από τα αγαθά της «αλλαγής» και να εντάξουν εαυτούς εντός κινήματος προκειμένου να εξυπηρετήσουν τα συμφέροντα του ελληνικού λαού. Όμως τον Απρίλιο του 1982, όταν ανανεώθηκε η θητεία του κ. Σακελλάρη και ο κ. Σημίτης και ο κ. Καφίρης όφειλαν να γνωρίζουν — και εγνώριζαν — το παρελθόν του κ. Σακελλάρη. Επειδή:

● Δύο χρόνια πριν, στις 27.5.83, η «Βραδυνή» ζητούσε από την κυβέρνηση να ερευνηθεί το ποινικό μητρώο του κ. Σακελλάρη.

● Τον Απρίλιο του επόμενου χρόνου, το 1984, κατατέθηκε επερώτηση στη Βουλή με την οποία ζητείτο από την κυβέρνηση να καταθέσει το ποινικό μητρώο όχι μόνο του κ. Σακελλάρη αλλά και του κ. Στεργιόπουλου, προέδρου τότε της ΑΓΡΕΞ.

● Στις 15.5.84, ένα μήνα μετά την επερώτηση και ένα χρόνο πριν από την ανανέωση της θητείας του κ. Σακελλάρη, ο κ. Σημίτης απάντησε ως εξής στη Βουλή: «...κατάθεση στοιχείων που ζητούν οι ερωτώντες βουλευτές αφορά την εσωτερική λειτουργία της εταιρείας και γι' αυτό δεν είναι δυνατή, επειδή θα σήμαινε ανάμιξη στα εσωτερικά της εταιρείας...».

Αν είναι ποτέ δυνατόν! Ο πολιτικός προϊστάμενος του πρώην κατόχου κ. Σακελλάρη και υπουργός Γεωργίας ισχυρίστηκε στη Βουλή των Ελλήνων — και όχι κάπου αλλού — ότι θα ήταν «επέμβαση στα εσωτερικά της ΑΓΡΕΞ» η έρευνα της καταγωγής για το ποινικό μητρώο του διευθυντή της. Με άλλα λόγια ήταν εσωτερική υπόθεση της ΑΓΡΕΞ — και συνεπώς του ΠΑΣΟΚ — το αν ο κ. Σακελλάρης ήταν απατεώνας, πρώην κατάδικος, καταχραστής κλπ.

Οι ευθύνες λοιπόν των κκ. Σημίτη και Καφίρη για τον Σακελλάρη είναι συγκεκριμένες και δεν επιδέχονται αμφισβήτηση. Όσο αφορά τον κ. Σημίτη θέλουμε να πιστεύουμε ότι κάλυψε τον κ. Σακελλάρη, είτε πιεζόμενος από το κομματικό του περιβάλλον, είτε επειδή φοβήθηκε μήπως η αποκάλυψη του ποινικού μητρώου του θα αποκάλυπτε και το παγόβουνο επάνω στο οποίο καθόταν.

ΟΙ ΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

Οι ουσιαστικές ευθύνες για το φαινόμενο ΑΓΡΕΞ - Σακελλάρη - Υψηλάντη πρέπει να αναζητηθούν στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ σαν σύνολο και οι αιτίες στο ίδιο το Κίνημα σαν φαινόμενο. Η νέα ΑΓΡΕΞ είναι δημιούργημα του ΠΑΣΟΚ, στελεχώθηκε από ανθρώπους του ΠΑΣΟΚ και τα σκάνδαλά της τα διέπραξαν άνθρωποι του ΠΑΣΟΚ.

Ο κ. Σακελλάρης ήταν ένας από αυτούς. Μέλος του Κέντρου Μεσογειακών Μελετών το 1981 διορίστηκε στην «Επιτροπή Συνεταιριστικού» το 1982, με πρόταση των κκ. Γ. Παπανδρέου και Μ. Σκουλαρίκη. Το 1985, στην κρίσιμη δηλαδή χρονιά της ανανέωσης της θητείας του, ο κ. Σακελλάρης

ΟΙ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΙ ΣΤΗΝ ΑΓΡΕΞ

Τα ρεπορτάζ του προηγούμενου τεύχους για την ΑΓΡΕΞ περιέχει και την εξής φράση:

«Το ΠΑΣΟΚ ανασυγκρότησε την εταιρία αυτή το 1982 επανδρώνοντάς την με άτομα ύποπτο παρελθόντος έως άσχετους και ολίγους τίμιους πλην «βλάκες» και μόνο για την μίστρα (αυτοί οι τελευταίοι εννοείται)».

Η λέξη «βλάκες» προκάλεσε την οργή των εργαζομένων στην ΑΓΡΕΞ επειδή θεωρήσαν ότι τους προσβάλλει. Δεν έχουν όμως δικηο επειδή η συγκεκριμένη λέξη, όπως παρατίθεται μέσα στο κείμενο, υπονοεί ότι «είναι βλάκες επειδή δεν τα παίρνουν», όπως άλλοι συνάδελφοί τους στο εξωτερικό.

Άλλωστε, δεν ήταν ούτε είναι στις προθέσεις μας να επιθεθούμε κατά «ων εργαζομένων στην ΑΓΡΕΞ πολλοί από τους οποίους πίστευαν ότι εργάζονται σε μια επιχείρηση υγιή και τίμια. Όμως μετά τις αλλεπάλληλες αποκάλυψεις για τα σκάνδαλα της ΑΓΡΕΞ κανείς δεν μπορεί να κρύβετα πίσω από το απλοϊκό και αφελές άλλοθι «Δεν ξέρω τίποτα».

Κι αν μια προσωπική καταγγελία θα ήταν ίσως πράξη αυτοκτονίας ο Σύλλογος των εργαζομένων στην ΑΓΡΕΞ τι λέει για όλα αυτά; Με ανακοίνωσή του, καταγγέλλει στην κοινή γνώμη ότι «πίσω από τον πόλεμο που έχει ξεσπάσει στην ΑΓΡΕΞ με αφορμή τη δική της Υψηλάντη στο Λονδίνο, κρύβονται τα συμφέροντα των ξένων μεσαζόντων», οι οποίοι επλήγησαν από την ανάπτυξη της εταιρείας. Στην ίδια ανακοίνωση, τονίζεται «ο πρωτοπόρος ρόλος» που έχει διαδραματίσει η ΑΓΡΕΞ στις εξαγωγές νωπών προϊόντων.

Μπορεί φυσικά, να είναι κι έτσι. Κάποιοι μεγαλέμποροι βρήκαν, δηλαδή, την ευκαιρία και επιτίθενται κατά της εταιρείας. Αλλά το πρόβλημα δεν βρίσκεται εκεί. Βρίσκεται στο χορό των εκατομμυρίων που κατασπαταλήθηκαν και κατασπαταλούνται από τους διευθύνοντες την εταιρεία. Και περί αυτού ουδείς λόγος.

ήταν πάντα μέλος της «Επιτροπής Συνεταιριστικού» με πρόεδρό της τον κ. Σημίτη, υπουργό Γεωργίας και μέλος του Εκτελεστικού Γραφείου παράλληλα. Σήμερα κανένας δεν αναλαμβάνει την ευθύνη για το διορισμό του και, αν δεν τον καλύπτει, επιρρίπτει τις ευθύνες σε άλλους, που τυγχάνει να είναι και εσωκομματικοί αντίπαλοί του.

Ο κ. Σακελλάρης, όπως και η κ. Υψηλάντη, ήταν «ένας του κινήματος» που το υπηρέτησε πιστά και πώς να τον κατηγορήσει κανείς χωρίς να αρνηθεί τον ίδιο του τον εαυτό. Χωρίς να αρνηθεί, ταυτόχρονα, όλο το σύστημα των πελατειακών σχέσεων, της ανάδειξης των «δικών» μας, των «κολλητών», όπως γράφτηκε στο «Βήμα». Και πώς να κατηγορήσει κανείς τον κ. Σακελλάρη επειδή έπαιρνε «δωράκια» από την κ. Υψηλάντη, όταν έπαιρνε κι αυτός. Και το ένα δωράκι έφερε το άλλο και η γοητεία της εξουσίας προσέλκυσε και άλλες «γοητείες» και όλοι έγιναν «ένα», τραγικοί παίκτες ενός συναινετικού δράματος, όπου η ειδοποιός διαφορά είναι μόνο το παρελθόν των αρχηγών;

Πώς να κατηγορήσουν άραγε την Υψηλάντη και πώς να την «πιέσουν» όταν διοριζόταν με σύσταση του υφυπουργού κ. Παγκαλου, που ενώ «γνωρίζει ένα σωρό κόσμο» δεν πληροφορήθηκε για το χρονικό και ποινικό παρελθόν της κ. Υψηλάντη. Μόνο που η υπεύθυνη της ΑΓΡΕΞ στο Λονδίνο

χρημάτισε και «ευνοουμένη» του δικτατο-
ρα Ιωαννίδη, του ίδιου ακριβώς που κατα-
δίωξε τον κ. Πάγκαλο.

ΟΙ ΙΘΥΝΟΝΤΕΣ

Η ΑΓΡΕΞ επαναδραστηριοποιήθηκε το
1982 για να συντονίσει τις εξαγωγές νω-
πών γεωργικών προϊόντων, να παραμερί-
σει τους μεσάζοντες, που «λυμαινόνταν
τον ιδρώτα της περήφανης αγροτιάς» και
για να κατακτήσει νέες αγορές.

Λίγα, μόνο, χρόνια μετά, όχι μόνο δεν άλ-
λαξε τίποτα στο καθεστώς της εξαγωγής
ελληνικών νωπών προϊόντων, αλλά σε ό-
σους «λυμαινόνταν τον ιδρώτα της αγρο-
τιάς» προστέθηκαν και ο κ. Σακελλάρης με
την κ. Υψηλάντη και τους υπολοίπους. Δεν
θα περιγράψουμε εδώ τα όσα ανατριχιαστι-
κά ακούστηκαν στη δίκη του Λονδίνου, για
«μίζες», δώρα, καζίνα, διευκολύνσεις και ε-
πιταγές σε «αγνώστου κατόχου» λογαρια-
σμούς της Ελβετίας. Παραπέμπουμε όσους
δεν πληροφορήθηκαν ακόμα τις λεπτομέ-
ρειες στα σχετικά δημοσιεύματα του ημε-
ρήσιου Τύπου. Θα περιοριστούμε σε αυτό
που μας ενδιαφέρει. Το ποιόν των ανθρώ-
πων της ΑΓΡΕΞ.

Διευθύνων Σύμβουλος και Πρόεδρος ο κ.
Σακελλάρης, ένας πρώην τρόφιμος φυλα-
κών, διευθυντριά της στο Λονδίνο η κ. **Υψη-
λάντη**, που κι αυτή είχε δύο καταδικές για
ακάλυπτες επιταγές όταν ανέλαβε την ίδια
χρονιά με τον προηγούμενο. Διευθυντής
της στο Μόναχο ήταν ο κ. **Ασωνίτης** που αν-
τικαταστάθηκε μετά το δημοσίευμα του
«ΑΝΤΙ» στο προηγούμενο τεύχος και του ο-
ποίου ο ρόλος αμφισβητείται γιατί μεταξύ
άλλων φέρεται να έχει προβεί σε αγορά
σπιτιού αξίας 60 εκατομμυρίων με πόρους
αναιτιολόγητους.

Διευθυντριά της στο Παρίσι είναι η κ. **Νε-
στορίδου**, που «ούτε να την ακούσουν» δεν
θέλουν οι Γάλλοι εισαγωγείς νωπών
προϊόντων, πτυχιούχος της Γεωπονικής
και με προσόντα —εκτός των κομματι-
κών— οι εμπειρίες της από την παλιά δου-
λειά της σε γαλλική εταιρεία νωπών
προϊόντων. Πρόεδρος της ΑΓΡΕΞ, μέχρι το
Σεπτέμβριο του 1986, ο κ. **Σεργιόπουλος**, ή-
ταν επίσης συνεργάτης του κ. Σούλη Απο-
στολόπουλου στην άλλη εταιρεία - σκάνδα-
λο, την ΙΤΣΟ του καλαμποκιού (βλ. τ. 351 και
352) από την οποία όμως είχε αποχωρήσει
από το 1985. (Ως γνωστόν η ιστορία του κα-
λαμποκιού «έσκασε μύτη» το καλοκαίρι του
1986). Ο κ. Στεργιόπουλος ήταν παλιότερα
στέλεχος των επιχειρήσεων Κασσιόπου-
λου και σήμερα —μετά την αποχώρησή του
από την ΙΤΣΟ διευθύνων σύμβουλος της
ΣΙΓΜΑ ΑΕ, εταιρείας εισαγωγών-εξαγωγών.
Μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου είναι
και ο **Σπύρος Βελώνης** που έχει εμπλακεί
στην «υπόθεση COSINT».

Αναφέρουμε εδώ και το εξής εκπληκτικό
που δημοσιεύτηκε στο «Καλάμι»: Ο κ. **Παν.
Ασημακόπουλος** ήταν γεωργικός ακόλου-
θος στο Λονδίνο όταν διορίστηκε η Υψη-
λάντη και αργότερα, το υπουργείο Γεωρ-
γίας τον έστειλε στο Μόναχο για να κάνει
έλεγχο. Μόλις όμως επέστρεψε στην Αθή-
να ο κ. Ασημακόπουλος προήχθη σε ανα-
πληρωματικό διευθυντή της ΑΓΡΕΞ, προφα-
νώς επειδή διενεργώντας τον έλεγχο «έμα-
θε πολλά». Σημειώνεται ότι δεν προσελή-
φθη στην ΑΓΡΕΞ ο σημερινός διευθυντής
εντεταλμένων εξόδων του υπουργείου Γε-
ωργίας, που κι αυτός διενήργησε έλεγχο
στην εταιρεία, επι υπουργίας Σημίτη. Προ-
σελήφθη όμως ο γιός του.

ΚΑΙ ΤΡΩΝΕ ΚΑΙ ΦΑΓΩΝΟΝΤΑΙ

Ανασυγκροτήθηκε λοιπόν η ΑΓΡΕΞ, μετα-
ξύ άλλων, με άτομα όχι καθαρού πάντοτε

παραελθόντος, άσχετους, και αιώνιους φοι-
τητές που εξαγόρασαν την πάλαι ποτέ εμ-
πλοκή τους στο Κίνημα με μια καλά αμοιβό-
μενη θεσούλα, ανθρώπους των επιχειρημα-
τιών που υποτίθεται ότι ήθελαν να παραμε-
ρίσουν και άλλους. Μαζί με αυτούς «βολεύ-
τηκαν» οι φίλοι τους, οι συγγενείς τους, οι
«κολλητοί» τους, όπως ο σύζυγος της κ. Υ-
ψηλάντη που ανελάμβανε τις δια θαλάσ-
σης μεταφορές της ΑΓΡΕΞ.

Όλοι αυτοί ήταν και είναι «άνθρωποι»
του ΠΑΣΟΚ. Και αν δεν ήταν, έγιναν, σε ε-
κείνη τη μοναδική στα παγκόσμια χρονικά
κολυμβήθρα της μεταλλαγής των πάντων.
Ανάλογα φαινόμενα με αυτό της ΑΓΡΕΞ υ-
πάρχουν σε όλες τις κρατικές επιχειρή-
σεις, όπως κι αν λέγονται, ΙΤΣΟ, ΠΡΟΜΕΤ,
ΚΥΔΕΠ κλπ. Και σε όλες τις κυβερνητικές υ-
πηρεσίες του εσωτερικού και του εξωτερι-
κού, σε οποιαδήποτε υπηρεσία έχει σχέση
με τις προμήθειες. Φτάνει να υπενθυμίσου-
με μόνο τα ανάλογα φαινόμενα στο χώρο
των Ενόπλων Δυνάμεων, όπου δεν αναδεί-
χθηκαν σε υπεύθυνες θέσεις πρώην ποινι-
κοί κρατούμενοι —γιατί δεν υπάρχουν τέ-
τοιοι στο στράτευμα— αλλά αναδείχθη-
καν, για παράδειγμα, πρώην μνητές της
χούντας.

Για τη μεταλλαγή όλων αυτών σε «πρασι-
νοφρούς» έφτανε μόνο μια διακήρυξη
της πίστης στο ΠΑΣΟΚ και η έμπρακτη από-
δειξη του αντιδεξιού μένους τους. Κατά τα
άλλα οι προγραμματικές αοριστολογίες
του Κινήματος πρόσφεραν την απαραίτητη
ιδεολογική κάλυψη στους πάντες και τα
πάντα.

Αλλά το σημαντικότερο και το πιο επικίν-
δυνον είναι ότι όλοι αυτοί έδρασαν με τόση
και τέτοια ασυγχώρητη επιπολαιότητα που
τα σκάνδαλα, οι παραλείψεις και η ανικανό-
τητα αποκαλύφθηκαν πολύ γρήγορα. Ίσως
πολύ πιο γρήγορα από ό,τι θα περίμενε κα-
νείς.

Τελικά, το μέγιστο επιχείρημα που από-
μεινε στους απολογητές του ΠΑΣΟΚ είναι ό-
σα ο κ. Θ. Πάγκαλος δήλωσε στο Ραδιο-
σταθμό του Δήμου Αθηναίων, ότι δηλαδή η

Δεξιά είχε διαπράξει πολύ μεγαλύτερα και
ότι αυτά συμβαίνουν και εις τας Ευρώπας.

Μετά το 1981 ορισμένοι, που δυστυχώς
είναι πάρα πολλοί, δημοπράτησαν στην κυ-
ριολεξία τα συμφέροντα της χώρα μας, γε-
λοιοποιώντας την στο εξωτερικό, επειδή
ούτε οι ίδιοι πίστεψαν ότι θα έμεναν και πο-
λύ στην εξουσία. Ούτε και οι ίδιοι πίστεψαν
στην παντοδυναμία του Κινήματος, που τό-
σο πρόθυμα και στοργικά τους αγκάλιασε.
Σκέφθηκαν ότι ίσως μεταβληθούν οι συ-
σχετισμοί δυνάμεως: οι συσχετισμοί δυνά-
μεως και οι ασκήσεις περί αυτών που τόσο
καλά έχουν μπει στη ζωή μας μετά το 1981.
Πώς χειρίστηκε για παράδειγμα την υπόθε-
ση της ΑΓΡΕΞ η ανώτατη ηγεσία του Κινή-
ματος; Η μόνη σχετική και αξιόπιστη πλη-
ροφωρία δημοσιεύτηκε στο φιλοκυβερνητι-
κό «Καλάμι» και είναι η εξής:

«Ο Ανδρέας Παπανδρέου έδωσε τη-
λεφωνικά εντολή στο διευθυντή του πο-
λιτικού γραφείου του Αντώνη Λιβανη
να ανιχνευθεί η υπόθεση της ΑΓΡΕΞ σε
βάθος και να δοθεί απάντηση που δε θα
επιτρέψει πλέον στη ΝΔ να παριστάνει
την αθώα διαμαρτυρούμενη. Η εντολή ή-
ταν σαφής και έπρεπε να εκτελεσθεί
γρήγορα... Ο υπουργός Εθνικής Οικονο-
μίας αναζητήθηκε και βρέθηκε στη
Σίφνο...».

Παρόλο που η σκοπιμότητα της πληρο-
φορίας ελέγχεται, τα πραγματικά περιστα-
τικά φαίνεται να την επιβεβαιώνουν. Και αν
ο κ. Σημίτης διεσώθη για την ώρα, το απο-
τέλεσμα είναι «1-0» υπέρ του Εκτελεστικού
Γραφείου του Κινήματος. Για τον απλού-
στατο λόγο ότι αποτελεί ράπισμα κατά του
κώρους του κ. Σημίτη το γεγονός ότι εκλή-
θη να δώσει εξηγήσεις στην Αθήνα, διακό-
πτοντας άρον-άρον τις διακοπές του και με
την ταπεινωτική για τον ίδιο δικαιολογία ό-
τι ήρθε να δώσει οδηγίες στο σύμβουλό
του Γ. Γκαργκάνα. Ποιός είναι τέλος πάν-
των ο υπουργός Εθνικής Οικονομίας σε αυ-
τόν τον τόπο, ο κ. Σημίτης ή ο σύμβουλός
του κ. Γκαργκάνας;

Κατά τα άλλα, η απάντηση που ζήτησε ο
πρωθυπουργός για τη Νέα Δημοκρατία δη-
μοσιεύτηκε, όπως φαίνεται, στο «Δημοκρα-
τικό Λόγο» της 15.8.87, όπου καταλογίζεται
στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευ-
σης ότι υποθάλλει τις κατηγορίες εναν-
τίον των διευθυντικών στελεχών της ΙΤΣΟ
και της ΑΓΡΕΞ, συνομωτώντας με τη δεξιά
αλλά και ανθρώπους του ΠΑΣΟΚ και με στό-
χο «να ιδιωτικοποιηθούν οι εξαγωγές».
Λες και έγιναν ποτέ παλλαϊκή ιδιοκτησία.

Και όλα αυτά δεν έγιναν βέβαια για να ε-
ξυγιανθεί η ΑΓΡΕΞ. Οι πληροφορίες λένε ό-
τι την έχουν ήδη ξεγράψει κι ας φωνάζουν
ο «Δημ. Λόγος» και οι υπάλληλοί της.

Χαρακτηριστική πάντως είναι η σωπή
που κρατήθηκε από πλευράς υπευθύνων
της ΑΓΡΕΞ, η προσπάθεια να ειπωθούν όσα
γίνονταν λιγότερα στη δίκη και το κουκού-
λωμα της ιστορίας. Αυτά στα φανερά. Γιατί
πίσω από τις κουίντες έχουν τραβηχτεί τα
μεγάλα μαχαίρια και συντελούνται τα με-
γάλα καρφώματα ανάμεσα στις αντιμαχό-
μενες φατρίες του ΠΑΣΟΚ. Και όλες αυτές
οι αντιπαλοότητες και οι υποχρεωτικές απο-
σιωπήσεις συντελούνται για να εξυψηρε-
θεί μια ακόμα φάση των τακτικών ελιγμών
πριν από τον επόμενο ανασχηματισμό που
θα είναι ίσως και ο τελευταίος πριν τις εκ-
λογές.

Έγιναν όχι για να διαλευκανθεί το σκάν-
δαλο και να αποδοθεί δικαιοσύνη αλλά για
να κερδηθούν κάποιοι πόντοι στον αέναο
αγώνα για την εξουσία που άρχισε με την
άνοδο του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση. Όπου
όλοι είναι θύτες και θύματα ταυτόχρονα.

Ναι! Και χυμούς ο κ. Τόμπρας...

Στο προηγούμενο τεύχος δημοσιεύσαμε επιστολή του κ. Πάνου Τόμπρα, των χυμών ΛΙΜΠΕΡΤΑ, αδελφού του κ. Φάνη Τόμπρα, του ΟΤΕ των υποκλοπών. Στην επιστολή του ο κ. Π. Τόμπρας επιχειρεί —με το γνωστό «τσαμπουκά» που καλλιεργείται επιτυχώς στην οικογένεια— να ανασκευάσει προηγούμενο δημοσίευσμά μας, που ασχολείται με μια πολύ περιέργη έως ύποπτη υπόθεση αγοράς χυμών της οικογενειακής εταιρείας ΛΙΜΠΕΡΤΑ από την κρατική επιχείρηση ΣΕΚΟΒΕ.

Ο κ. Π. Τόμπρας επιχειρεί, επίσης, να μας πείσει —αναφέροντας πλήθος αριθμητικών στοιχείων— ότι οι σχέσεις της εταιρείας του με την ΣΕΚΟΒΕ είναι υγιείς και οι δραστηριότητές του δεν ξεφεύγουν καθόλου από τα νόμιμα. Περί της «ταμπакιέρας» όμως, ουδείς λόγος:

Ούτε μια νύξη για το πώς συμβιβάζεται η ιδιότητα του γενικού διευθυντή του ΟΤΕ με την ιδιοκτησία του 30% των μετοχών ενός εργοστασίου που ελέγχεται και διευθύνεται από τον αδελφό του, κ. Φάνη, και πουλάει κυρίως στο δημόσιο. Αλλά το έχουμε ξαναγράψει: «Όλοι μπορούν να κάνουν οτιδήποτε· όλα είναι επιτρεπτά· κανένας δεν νοιάζεται· τα μαστόδοντα κυριάρχησαν παντού».

Σε αυτά τα μεγάλα θηλαστικά που έχουν μεταλλαχθεί σε τρωκτικά του κρατικού κορβανά, και στον κ. Φάνη του ΟΤΕ και των υποκλοπών αφιερώνουμε εξαιρετικά τα παρακάτω:

● Η εταιρεία των αδελφών Τόμπρα που-

λησι στη ΣΕΚΟΒΕ ακατάλληλο και ίσως επικίνδυνο για την υγεία των καταναλωτών χυμό. Αλλά όταν η διεύθυνση του εργοστασίου της ΣΕΚΟΒΕ στα Γιαννιτσά πληροφορήθηκε το γεγονός δεν τον επέσπευξε, αλλά τον ανακάτεψε με χυμούς καλής ποιότητας, ενεργώντας προφανώς αυτοβούλως. Όμως, το γεγονός διέρρευσε στην ατμόσφαιρα των Γιαννιτσών μαζί με τη μυρωδιά του χυμού του κ. Τόμπρα.

● Η ποιότητα των προϊόντων των αδελφών Τόμπρα είναι φαίνεται τόσο καλή που, από όσα μπορούσαμε να μάθουμε, δεν έχουν κατορθώσει μέχρι στιγμής να πουλήσουν χυμούς σε κάποια εταιρεία της προκοπής, αλλά μόνο στο δημόσιο. Ίσως επειδή οι ιδιωτικές επιχειρήσεις δεν θυσιάζουν πάντοτε τα οικονομικά τους συμφέροντα χάριν των προσωπικών γνωριμιών —και άλλωστε είχαν προλάβει να βάλουν τηλεφώνω πριν πάει ο κ. Φάνης στον ΟΤΕ.

● Ο ίδιος ο κ. Πάνος Τόμπρας ομολογεί στην επιστολή που μας έστειλε ότι η ΣΕΚΟΒΕ αγόρασε το χυμό σε τιμή διόμισυ φορές (ναι, 2,5 φορές) επάνω από την κανονική. Η δικαιολογία που προέβαλε στην περίπτωση αυτή ήταν ότι ο κ. Τόμπρας είχε το χυμό του εφτά μήνες αδιάθετο. Αλλά από τότε οι κρατικές εταιρείες χρεώνονται τα «σπασμένα» της κακοδιαχείρισης των ιδιωτικών επιχειρήσεων που ανήκουν σε κρατικούς λειτουργούς;

● Η ΣΕΚΟΒΕ έχει στις αποθήκες της προϊόντα του κ. Τόμπρα ηλικίας 60 μη-

νών. Τα φυλάγει άραγε, λόγω της ποιότητάς τους, για να τα εκθέσει αργότερα σε μουσείο αφιερωμένο στην εν Ελλάδι κονσερβοποιία; Η αξία των προϊόντων αυτών εκτιμάται στο μισό δισεκατομμύριο δραχμές και αντιπροσωπεύει μόνο ένα τμήμα των ζημιών της ΣΕΚΟΒΕ.

● Είναι αλήθεια ότι ο κ. Τόμπρας ζήτησε από το φίλο του κ. Σπυρούδη (εντεταλμένο σύμβουλο της ΣΕΚΟΒΕ) να πιέσει φορτικά το χημικό διευθυντή του εργοστασίου των Γιαννιτσών κ. Πλουμή για να δεχθεί την παραλαβή και άλλων 50 τόννων από τον εκλεκτής ποιότητας και αρώματος χυμό του;

● Είναι αλήθεια ότι παρουσία τρίτων ο κ. Σπυρούδης δήλωσε ότι «αν ο Πλουμής δεν πάρει τους χυμούς που θέλω, έχω ήδη έτοιμους τρεις διευθυντές για το εργοστάσιο των Γιαννιτσών»; Το γεγονός ότι ο κ. Πλουμής απολύθηκε τελικά δεν έχει προφανώς καμιά σχέση με τον κ. Τόμπρα ούτε και με την δήλωση του «κολλητού» του κ. Σπυρούδη.

● Ποιά είναι η σχέση που έχει με τα ανωτέρω ο νομικός σύμβουλος της ΣΕΚΟΒΕ κ. Χορομίδης; Ο κ. Φάνης θα τον γνωρίζει ασφαλώς πολύ καλά εφόσον ο κ. Χορομίδης διορίστηκε πληρεξούσιος δικηγόρος του ΟΤΕ στη συμπρωτεύουσα και χρημάτισε και υποψήφιος βουλευτής του ΠΑΣΟΚ.

Αυτά για την ώρα και ίσως χρειαστεί να επανέλθουμε: Ελπίζοντας ότι μέχρι τότε θα βρεθεί κάποιος συναρμόδιος του κ. Τόμπρα κυβερνητικός που θα μας εξηγήσει πώς δικαιολογούνται όλα αυτά.

Ρεπόρτερ

ΚΑΙ ΕΝΑ ΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑ

Σε απάντηση των όσων ανέφερε εναντίον του ο κ. Τόμπρας λάβαμε επιστολή του «νόμιμου διευθυντή της ΣΕΚΟΒΕ ΑΕ» κ. Κρίτωνα Λυρατζόπουλου. Η επιστολή είναι πολύ ενδιαφέρουσα αλλά και πολύ μεγάλη γι' αυτό δημοσιεύουμε μόνον μερικά αποσπάσματα της:

...Καταρχήν λοιπόν, κ. Παν. Τόμπρα, θα ήθελα να εκφράσω την έκπληξή μου για το ότι αυτό το γράμμα υπογράφεται από εσάς. Γιατί είναι γνωστό σ' όλη την αγορά, ότι τα θέματα πωλήσεων της ΛΙΜΠΕΡΤΑ τα χειρίζεται προσωπικά ο αδελφός σας κ. Φάνης Τόμπρας, διοικητής του ΟΤΕ, με την καθοριστική μεσολάβηση του οποίου έγινε και η συγκεκριμένη πώληση στη ΣΕΚΟΒΕ.

Για όλα αυτά επιτρέψτε μου στο εξής να απευθύνομαι σε σας βάζοντας δίπλα στο όνομά σας και το όνομα του αδελφού σας σε παρένθεση.

Κ. Παν. (Φάνη) Τόμπρα, κάνετε επίσης δύο λάθη «επί του τύπου». Θεωρείτε ότι εγώ διοχετεύω τις σχετικές πληροφορίες στο ΑΝΤΙ και με θεωρείτε επίσης συντάκτη του άρθρου. Όμως, κ. Τόμπρα, την καταγγελία αυτή την έχω κάνει και πολύ πιο έγκαιρα και πολύ πιο επίσημα, τον Οκτώβριο του '86. Τι νομίζετε ότι θα με έκανε ξαφνικά να επιδιώξω τη δημοσιοποίησή της;

Έτσι αντί να απαντάτε στον πραγματικό συντάκτη του άρθρου, αρχίζετε να βρίζετε εμένα. Ίσως κ. Παν. (Φάνη) Τόμπρα, το μένος σας εναντίον των δημοσιογράφων και η υστερική από μέρους σας αντιμετώπιση κάθε δη-

μοσιογραφικής κριτικής (ας μην ξεχνάμε το πρόσφατο δημόσιο ξεσπάσμά σας) έχει φτάσει σε τέτοια όρια που δεν καταδέχεστε πλέον να τους απευθύνετε, ούτε τον λόγο... Ή ίσως έχετε αποφασίσει ότι είναι πια πολύ επιφοβές οι «άμεσες» κόντρες με τους δημοσιογράφους και γι' αυτό προτιμάτε να τους τα λέτε από σπόντα...

Σχετικά με το θέμα της τιμής: Καταρχήν πρέπει να ξεκαθαριστεί ότι για ένα προϊόν προβληματικής ποιότητας και προβληματικών τεχνικών χαρακτηριστικών κάθε οικονομικής φύσης συζήτηση περιττεύει και η ΣΕΚΟΒΕ δεν θα έπρεπε, και μόνο για τους προαναφερθέντες λόγους, να πάρει το συγκεκριμένο χυμό, ακόμη κι αν της τον κάνατε δώρο.

Εκτός αυτού κ. Παν. (Φάνη) Τόμπρα, η τιμή του χυμού 50 ΒΡΙΧ, ούτε το '85 ήταν 320-350 δρχ. ούτε το '86 ήταν 220. Αλλά φαίνεται ότι και για σας όπως και για αρκετούς άλλους η λέξη «αγορά» σημαίνει «κύκλωμα κολλητών». Μάθετε κ. Τόμπρα ότι κατά το χρόνο της αγοράς του χυμού σας, στην αγορά διετίθετο πορτοκαλοχυμός 60 ΒΡΙΧ με 125 δρχ. το κιλό. Την ίδια στιγμή εσείς ο ίδιος ομολογείτε στο γράμμα σας ότι η ΣΕΚΟΒΕ αγόρασε από εσάς (μετά την μετατροπή σε ισοδύναμα ΒΡΙΧ) με 300 δρχ. το κιλό. Δηλαδή με τιμή 2,5 φορές μεγαλύτερη από την τιμή της αγοράς.

Στο απόσπασμα από την εξώδικο που παραθέτει το ΑΝΤΙ υπάρχει όντως ένα λάθος μόνο που δεν είναι υπολογιστικό —πράγμα που είναι άλλωστε προφανές— αλλά λάθος κατά τη δακτυλογράφηση ενός κειμένου που γράφτηκε με εξαιρετική πίεση χρόνου. Έτσι αντί του ορθού «300» γράφτηκε «725» που αποτελεί

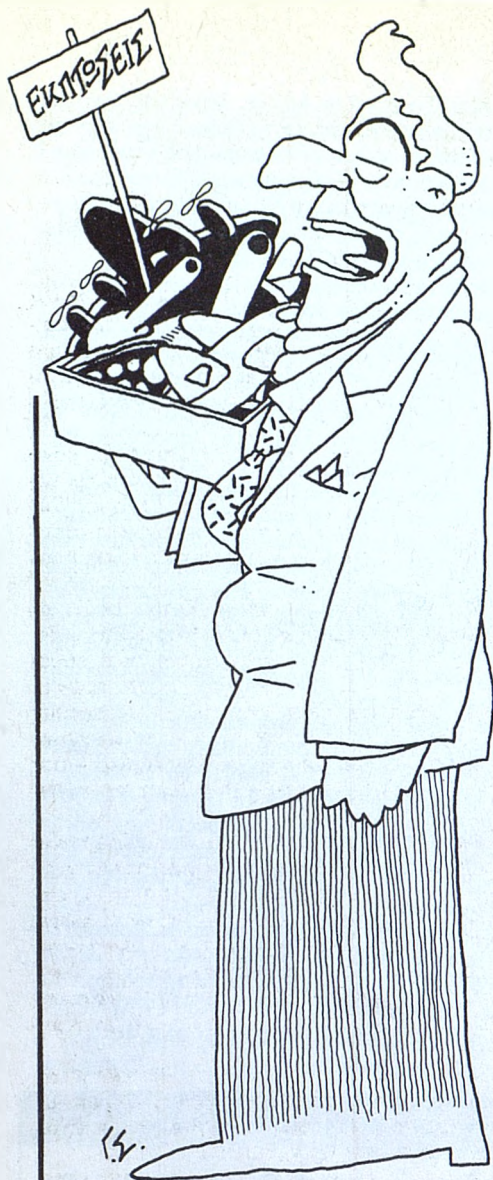
λανθασμένη επανάληψη του αριθμού «125» που δύο τρεις αράδες παραπάνω υπάρχει στο κείμενο. Αν είχα δώσει εγώ τις πληροφορίες κ. Τόμπρα στο ΑΝΤΙ θα είχα διορθώσει βέβαια τα νούμερα.

(Ας λεχθεί εν παρόδω, ότι στην «μπουρδουκλωμένη» απάντησή του ο κ. Τόμπρας αναγνωρίζει, όχι ρητά βεβαίως, ότι κατά το χρόνο της αγοράς υπήρχε διαφορά 80 δραχμών (300-220) υπέρ της ΛΙΒΕΡΤΑ που δεν δικαιολογείται από πουθενά. Απορώ και γω με την σειρά μου κ. Τόμπρα για την «αριθμητική λογική» σας. Δεν κατανοήσατε τι γράφατε όταν το γράφατε;)

Συνωψίζοντας κ. Παν. (Φάνη) Τόμπρα, η ΣΕΚΟΒΕ ΑΕ αγόρασε από την εταιρεία σας ένα προϊόν α) ως προς την ποιότητα ακατάλληλο β) ως προς τα τεχνικά του χαρακτηριστικά προβληματικό και γ) ως προς την τιμή του υπερτιμολογημένο. Αν αυτό δεν είναι σκάνδαλο, τότε τι είναι;

Όσο για την πρόσκλησή σας για την «εξέταση όλων των στοιχείων», θα ήθελα καταρχήν να σας πω ότι παρά την βιαστική και βιασμένη περί του αντιθέτου κρίση σας, θεωρώ ότι θα «άξιζε» και θα παραάξιζε «τον κόπο». Μόνο που, κ. Τόμπρα, εσείς μπορείτε να είστε μαθημένος στις διπλές ή πολλαπλές σας ιδιότητες, εγώ όμως δηλώνω ότι ούτε εισαγγελέας, ούτε ανακριτής, ούτε πολιτικός, ούτε δημοσιογράφος είμαι. Αυτούς ίσως να τους ενδιέφερε η πρόσκληση. Άλλωστε το θέμα δεν είναι καθόλου μα καθόλου προσωπικό. Αφορά την κοινωνία και τους μηχανισμούς ελέγχου της. Αυτοί ας κινηθούν.

Κρίτων Γ. Λυρατζόπουλος

ΚΑΙ ΠΑΛΙ ΓΙΑ ΤΟ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΑΜΥΝΑΣ

**Αγοράζω,
πουλάω,
ξεπουλάω...**

*Η ιστορία των «άχρηστων»
μεταφορικών που
πουλήθηκαν με το κιλό...*

του Ρεπόρτερ

Στο τχ. 352 (31-7-87) αποκαλύψαμε την εξωφρενική υπόθεση ξεπουλήματος σαν «σαβούρας» υλικού της Πολεμικής Αεροπορίας, αξίας δισεκατομμυρίων, το οποίο κάθε άλλο παρά άχρηστο ήταν. Σήμερα αποκαλύπτουμε μια ανάλογη περίπτωση, η οποία αποδεικνύει για μια ακόμα φορά τον τρόπο με τον οποίο οι επιτελείς μας «σχεδιάζουν» την ικανοποίηση των αμυντικών αναγκών της χώρας: Στο Πενταετές Εξοπλιστικό Πρόγραμμα της Αεροπορίας υπάρχει, ως «επείγουσα», η απαίτηση προμήθειας μεταφορικών αεροσκαφών, μέσης ικανότητας φορτίου, για την ρύψη αλεξιπτωτιστών, τις μεταφορές κλπ. Η απαίτηση συνοδεύεται, βέβαια, από «εμπειριστωμένες» έρευνες, και περισπούδαστες μελέτες, οι οποίες «δικαιολογούν» το τεράστιο ποσό, ύψους δισεκατομμυρίων που θα κληθούμε να πληρώσουμε για μια ακόμα φορά, ως αφελείς υπήκοοι αυτής της «μπατανίας».

Άνευ λόγου και αιτίας, αφού, πριν από λίγα χρόνια, η αεροπορία μας διέθετε παρόμοια αεροσκάφη, τα γνωστά NORD ATLAS, το μόνο που «πολέμησαν» στην κρίση με την Τουρκία, το 1974. Παρόλο που τα αεροσκάφη αυτά είχαν πλήρη υποδομή συντήρησης, εργασιαστικού επιπέδου στην Ελλάδα και σχεδόν ανακατασκευάζονταν, ξεπουλήθηκαν επειδή, δήθεν, είχαν παλιούς κινητήρες. Την στιγμή, δηλαδή που ο οποιοσδήποτε απόφοιτος μέσης τεχνικής σχολής θα σκεφτόταν ότι αυτό που έπρεπε να γίνει ήταν η αντικατάσταση των κινητήρων, οι «υψηλού επιπέδου» επιτελείς του ΓΕΑ προ-

τίμησαν να τα αχρηστεύσουν και να τα ξεπουλήσουν με το ...κιλό. Για να αγοράσουμε σήμερα καινούργια.

Εισηγούνται έτσι την αγορά καινούργιων από ξένες χώρες που φρόντισαν να κάνουν γενική επισκευή στα δικά τους NORD ATLAS, να αντικαταστήσουν τους κινητήρες τους και να τα κάνουν του «κουτιού», όπως αυτό που βλέπετε στην φωτογραφία. Τα πουλούν μάλιστα σαν ένα σύγχρονο και αποτελεσματικό αεροπλάνο.

Ηθικό δίδαγμα: Η υπόθεση αυτή έρχεται να αποδείξει με τη σειρά της ότι η εκάστοτε πολιτική ηγεσία του υπουργείου Άμυνας θα είναι έρμαιο στα χέρια των επιτελών, εφόσον η ριζική αναδιοργάνωση του στρατού παραμένει προεκλογική υπόσχεση. Αγνοώντας τις τεχνικές λεπτομέρειες του κάθε όπλου, έχοντας μεσάνυκτα από προδιαγραφές, σχεδιαγράμματα και κυκλώματα —εννοείται τα ηλεκτρονικά— δέχεται ό,τι της σερβίρουν και το υπογράφει. Κι αν ακόμα ανακαλύψει ότι «κάτι τρέχει» κάνει τα «στραβά μάτια», για να μην «διαταραχθεί» η ηρεμία του στρατεύματος.

Και επειδή έτσι έχει η κατάσταση δεν απαιτούμε από τον σημερινό ΥΕΘΑ κ. Γ. Χαραλαμπίδου να γνωρίζει επακριβώς τι γίνεται με τα «οφσεςτς», «τα αντίμετρα», τους πυραύλους και τα «σιμουλίτορς». Πού να τα γνωρίζει όλα ο άνθρωπος. Είναι λογικό όμως να ζητούμε να διατάζει έρευνες για κάθε σκάνδαλο που αποκαλύπτεται. Γιατί θα ήταν κρίμα να διαψευστούν όσοι πίστευαν ότι αυτός τουλάχιστον θα μπορούσε να κάνει κάτι! Έστω και λίγο...

ΕΡΧΕΤΑΙ...

Τι πρόκειται πραγματικά να συμβεί με τον ανασχηματισμό και τις ανακατατάξεις στην κυβέρνηση και το κόμμα

ΟΛΟΙ ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ και τα στελέχη της κυβέρνησης ειδοποιήθηκαν, απ' ό,τι διαβάσαμε, να επιστρέψουν στην Αθήνα από τις καλοκαιρινές τους διακοπές οπωσδήποτε μετά τις 20 του μηνός. Λίγο η οικονομική πολιτική του '88, λίγο η ΑΓΡΕΞ, λίγο τα ελληνοαμερικανικά, λίγο η ανασυγκρότηση του Κινήματος, λίγο το «δουλειά δεν είχε ο διάολος...», λίγο το ΙΚΑ του ΕΣΥ, φτάνουν για να ερμηνεύσουν την «κλήση» για 20ή Αυγούστου.

ΟΜΩΣ, μήπως υπάρχει και κάτι άλλο; Μήπως είναι και το «σκοτώνουν τ' άλογα όταν γεράσουν»; Δηλαδή, ο ανασχηματισμός;

ΕΙΜΑΣΤΕ σε θέση να γνωρίζουμε ότι αυτή η αιτία είναι και η σημαντικότερη για των στελεχών τη σύναξη και γνωρίζουμε επίσης πολύ καλά πως ο ανασχηματισμός σκοπίμως υποβαθμίζεται από τον Τύπο —και όχι επειδή «εκνευρίστηκε» ο Πρωθυπουργός την προηγούμενη φορά που πήγε να κάνει ανασχηματισμό και η είδηση πρόλαβε να «διαρρεύσει» στον Τύπο (αν είναι δυνατόν ο κ. Παπανδρέου να εκνευρίζεται με τις αποφάσεις που παίρνει). Η σκόπιμη υποβάθμιση του ανασχηματισμού οφείλεται —για τους παραιοκώτες τα παρασκήνια ποικίλων «Μεγάρων»— στη μορφή που θα πάρει για πρώτη, ίσως, φορά, και στην έκταση που θα εφαρμοσθεί.

ΜΕ ΤΑ ΜΕΧΡΙ στιγμής αποφασισθέντα, ο (δέκατος) ανασχηματισμός δεν θα είναι προεκλογικός αλλά τεχνοκρατικός, με κύριο στόχο την «αξιοποίηση στο έπακρο των διατεθειμένων να αποδώσουν έργο, και μόνον έργο». Το τελευταίο σημαίνει ότι οι αρχιτέκτονες του αμέσως επικείμενου ανασχηματισμού, έχουν σκοπό να παραγκωνίσουν όλους όσους μέχρι τώρα χρησιμοποιούσαν τον υπουργικό θώκο «για άσκηση προσωπικής πολιτικής»· σημαίνει επίσης ότι, πάλι για πρώτη ίσως φορά, δεν θα παίζουν ρόλο τα στενά πολιτικά κριτήρια στην επιλογή προσώπων αλλά η «αξία» τους.

ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΧΥΤΗ η αντίληψη στο πρωθυπουργικό περιβάλλον ότι η «κυβέρνηση εργασίας» του Φλεβάρη αποδείχτηκε «κυβέρνηση κηφίων και αεριτζήδων, που 'χαν το νου τους μόνο στις αρπαχτές»· ακόμα, στέλεχά του στενού προσωπικού περιβάλλοντος του Πρωθυπουργού διαμηνύουν την οργή που διακατέχει τον τελευταίο για τις έντονες φατριακές διαμάχες που χαρακτηρίζουν το βίο και την πολιτεία νέων υπουργών, που ήταν άγνωστοι μεν ως βουλευτές, αλλά «μεγαλούργησαν σαν κουτσαβάνια» στην ιδιαίτερη περιφέρειά τους, όταν «θρονιάστηκαν στα υπουργεία».

ΜΕ ΒΑΣΗ τις παραπάνω εκτιμήσεις, ο Πρωθυπουργός έχει καταλήξει σε τρεις βασικές επιλογές: την μη επανυπουργοποίηση των ισχυρών που τέθηκαν εκτός κυβερνητικού σχήματος το Φεβρουάριο, τη δοκιμασία, σε μεγάλη έκταση, νέων βουλευτών ή άγνωστων κρατικών στελεχών που «δεν έχουν μπει στη ρεμούλα» και στα «παρακαστρικά σκυλάδικα» και, τέλος, την ανάθεση κεντρικών υπουργείων σε προσωπικότητες εκτός «Κινήματος»· με την τελευταία επιλογή, σχεδιάζεται το «ακαριαίο ξεπάτωμα» όλης της της «κομματικής μαφίας» που διχτυώθηκε τα έξι χρόνια διακυβέρνησης του ΠΑΣΟΚ σε όλο το φάσμα του κρατικού μηχανισμού «απειλώντας την ηγεμονική θέση του ίδιου του Προέδρου».

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ για πρόσωπα αυτού του αμέσως επικείμενου «ριζικού ανασχηματισμού» υπάρχουν αρκετές και, σε μεγάλο βαθμό ασφαλείας, είναι διασταυρωμένες από το πρωτογενές περιβάλλον των επιτελών που τον σχεδιάζουν.

ΠΡΩΤΗ ΑΠ' ΟΛΕΣ η θέση του κ. Σημίτη πρέπει να θεωρείται ασφαλής, αλλά κρίθηκε σωστό να «πλαισιωθεί από ανθρώπους εμπιστοσύνης»· έτσι οι κ.κ. **Καρατζάς** και **Παπαντωνίου** θα αντικατασταθούν από τους κ.κ. **Παλαιοθόδωρο** (ή Πετούρη: υποψήφιος '85 στο Υπόλοιπο Αττικής) και **Παπανικολάου** (ή Τσουβαλά: υποψήφιος '85 στην Α' Πειραιώς). Στο υπουργείο Προεδρίας, ο κ. **Κακλαμάνης** θα αντικατασταθεί (αναλαμβάνοντας το ΥΠΕΧΩΔΕ) από τον κ. **Χαραλαμπίδου**, ο οποίος θα πλαισιωθεί από τον κ. **Σμπώκο** (υποψήφιος στο Ν. Ρεθύμνου) και **Βερυβάνη** (στη θέση του οποίου θα πάει ο κ. **Φιλίππου**),

νυν υπουργός Καλαμάτας). Στη θέση του κ. **Τσοβόλα** (ο οποίος θα τεθεί επικεφαλής ή του Υπ. Δημόσιας Τάξης, ή του Υπ. Παιδείας) θα τοποθετηθεί ο βουλευτής Λάρισας κ. **Αγοράστης** ή ο κ. **Πεπελάσης**, πλαισιούμενος από τον κ. **Αλεξανδρή** (μέχρι τότε υπουργό Εμπορικής Ναυτιλίας) και τον κ. **Πουρλιότοπουλο** (υποψήφιος Ημαθείας).

Η ΘΕΣΗ ΤΟΥ κ. **Χαραλαμπίδου** θεωρείται ασφαλής μόνο ως προς το υπουργείο Άμυνας (στη θέση αντιπροέδρου θα τοποθετηθεί πρόσωπο του «άμεσου περιβάλλοντος» του κ. Παπανδρέου)· οι κ.κ. **Στάθης** και **Παπαστρατής** θα αντικατασταθούν από τους κ.κ. **Λούβαρη** (της ΙΤΣΟ) και **Δερυβιαννάκη** (υποψήφιος Ν. Ηρακλείου).

ΣΤΑ ΥΠΟΥΡΓΕΙΑ Εσωτερικών και Δημόσιας Τάξης, οι **Παπαστεφανάκης - Δροσογιάννης** (χαρακτηρίζονται «επικίνδυνο διδυμο» από τους καλά γνωρίζοντες τις πρόσφατες σχέσεις τους) θα αντικατασταθούν από τους κ.κ. **Ζιάγκα** και **Τσίμα**, προκειμένου να υπάρξει άμεση εποπτεία στους νευραλγικούς αυτούς τομείς από τον ίδιο τον Πρωθυπουργό· υφυπουργοί στο υπουργείο Εσωτερικών αναφέρονται «οριστικά» οι **Τσαπάρας** —στη θέση του κ. **Παπαγιάννη**— και **Κουλούρης** —στη θέση του κ. **Φιλίππου**.

Ο κ. **Παπούλιας** θα παραμείνει στο υπουργείο Εξωτερικών αλλά αποδυναμωμένος, μετά το «τελευταίο του καζίκι» από τη δημοσίευση των πρακτικών της συνομιλίας του με τον Άρμακост, τον Οκτώβριο του '85: υφυπουργός στη θέση του κ. **Καψή** τοποθετείται η κ. **Κ. Μπουρδάρα**, ενώ η ανάγκη «να μην γίνονται κάθε μέρα καβγάδες» οδηγεί στην «πλαισίωση» του κ. **Πάγκαλου** από έναν τέταρτο υπουργό στο ΥΠΕΞ, τον κ. **Γ. Παπανδρέου** —οι διευρυμένες αρμοδιότητες του οποίου θα καθοριστούν «εν καιρώ».

Ο «ΚΟΙΝΑΓΟΡΙΤΗΣ» κ. **Ρουμελιώτης** κρίνεται απαραίτητος στο υπουργείο Εμπορίου ενόψει των εξελίξεων στην ΕΟΚ, ενώ υφυπουργός θα τεθεί (μάλλον) ο κ. **Δροσογιάννης**, σε μια συμβολική χειρονομία να παραμείνει στο υπουργικό συμβούλιο.

ΓΙΑ ΤΟ υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας συζητείται το όνομα γνωστού επιχειρηματία του χώρου, ή του κ. **Μπούτου**, ο οποίος με ενδεχόμενη προτίμηση του κ. **Πεπελάση** (έναντι του κ. **Αγοράστη**) θα δώσει το άλλο «πολιτικό προφίλ» της κυβέρνησης και θα επιτρέψει επίσης να «ξεπατωθεί» η κομματική μαφία.

ΣΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ Γεωργίας η θέση του κ. **Ποττάκης** κρίνεται επισφαλής λόγω της σύγκρουσής του με τους **Δρυ - Καφίρη - Σημίτη**· ως αντικαταστάτης του συζητείται ο κ. **Παϊπουτλίδης**, ενώ κάποιοι —με μικρές πιθανότητες επιτυχίας— προωθούν τον κ. **Τσετινέ** —υποψήφιος Ν. Ροδόπης— προκειμένου να αλλάξουν τα δεδομένα και στο «μειονοτικό ζήτημα» που εκμεταλλεύεται η τουρκική προπαγάνδα.

ΟΙ ΠΑΡΑΠΑΝΩ πληροφορίες χαρακτηρίζουν τον αμέσως επικείμενο ανασχηματισμό ως «ριζικό» και «άνευ προηγούμενου». Αναμένεται να εκδηλωθούν εξαιρετικά έντονες αντιδράσεις, οι οποίες δικαιολογούν και τους φόβους επιτελών του πρωθυπουργικού περιβάλλοντος για «αναθέρμανση της σκανδαλογολίας» εν μέσω χειμῶνος.

ΕΙΝΑΙ ΓΕΓΟΝΟΣ όμως, επίσης, ότι ο Πρωθυπουργός «έρχεται» πάνοπλος αυτήν τη φορά, αποφασισμένος να μπει με το «καταλλήλοτερο σχήμα» στην τελική ευθεία για τις επόμενες εκλογές.

Ο ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ «έρχεται και θα αποφασίσει».

Υ.Γ.: Το ζήτημα είναι ότι, αν οι πληροφορίες μας είναι —που είναι, βέβαια— ακριβείς, και αυτός ο ριζικός ανασχηματισμός θα περάσει, δυστυχώς, ως άνευ σημασίας στην κοινή γνώμη: γι' αυτήν την υποβάθμιση δεν θα φταιει μόνον ο κ. Παπανδρέου αλλά και η «κομματική μαφία» που δεν θέλει να βλέπει άλλους ανθρώπους να προκόβουν.

του Τύπου, του Ραδιοφώνου, της Τηλεόρασης...

● Απεδείχθη ότι και ο «δαίμων» του τυπογραφείου —που τόσα του σούρουν συνήθως οι δημοσιογράφοι— μπορεί να δημιουργεί γεγονότα. Η περίπτωση που αναφερόμαστε αφορά το «δαίμονα» του τυπογραφείου ή μάλλον του *γραφείου*: Στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» δημοσιεύτηκε, ως γνωστόν, μια συνέντευξη του κ. Μητσοτάκη. Για να είμαστε ακριβείς, ένα μόνο μέρος της συνέντευξης, γιατί το άλλο παράπεσε... σε κάποιο συρτάρι του διευθυντή. Είχε γραφτεί όμως και δημοσιεύτηκε ο πρόλογος της συνέντευξης, όπου εγίνονταν αναφορές στα λόγια «δαίμονος» παραληφθέντα. Σκάνδαλο λοιπόν, ανακοινώσεις κομμάτων, επανορθώσεις κλπ. Με όλα αυτά αναδείχθηκε και πάλι το κομφούζιο που κυριαρχεί στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης. Να λοιπόν που ένα λάθος, από μόνο του, έδρασε ως *είδηση*. Κι αυτό ας σταθεί παρηγοριά για τον κ. Γιάννη Μαρίνο...

● «Αυτά πάντως δεν συμβαίνουν ποτέ στη Φλητ στρήτ», σχολίασε ένας συνάδελφος. Το μυαλό μας πήγε στην οδό Σωκράτους κι από κει στην Παλλήνη... Όπου εκόντες - άκοντες θα μεταφερθούν οι συνεργάτες της «Νέας Καθημερινής». Αλλά αυτό έχει γίνει ήδη για τις εφημερίδες της λονδρέζικης Φλητ στρήτ που ξεσπιτώθηκαν και σιγά σιγά μεταφέρονται όλες —άκουσον!— στα νότια του Τάμεση: Οι ρομαντικοί μετρούν πως λίγο πριν συμπληρωθούν τα πεντακόσια χρόνια του ιστορικού αυτού δρόμου, όλες οι εφημερίδες θα έχουν κιόλας μετακομίσουν από το μικρό δρομάκι δίπλα στο Σίτυ αφού η νέα τεχνολογία δεν χωρά εκεί που βολεύονταν η παλιά. *Λιμαντίσες* λοιπόν οι λονδρέζικες εφημερίδες και η Μπερλίνα θα πρέπει να έχει στεναχωρηθεί. Αλλά η παρηγοριά θα βρεθεί γι' αυτήν στην πευκόφυτη Παλλήνη μακριά από την τύρβη,

την αθλιότητα και τη ρύπανση αυτής της τσιμεντούπολης...

● Η ΕΑΡ πρόκειται να εκδώσει μηνιαίο πολιτικό περιοδικό. Όλα έχουν ρυθμιστεί ως την τελευταία λεπτομέρεια εκτός από τον τίτλο που αναζητείται αγωνιωδώς. Στο χώρο αυτόν πάντα είχαν προβλήματα με τους τίτλους. Λέτε να μας προκύψει ξαφνικά κανένα συνέδριο; Ψάξτε, ψάξτε: ο νονός αμειψήσεται...

● Η πολιτική αρρυθμία και η γενική σύγχυση —κάτι στο οποίο συνέβαλε και ο Τύπος «στο μέτρο των δυνατοτήτων» του— φαίνεται ότι τελικά λειτούργησε καταλυτικά για τις πολιτικές επιλογές των εφημερίδων και τις ανασυντάξεις και επανατοποθετήσεις. Λίγο η «όσφρηση» των εκδοτών, λίγο η απόγνωση των δημοσιογράφων, φαίνεται πως τελικά θα αποφέρουν ευεργετικά αποτελέσματα για τους καταναλωτές του έντυπου λόγου. Αυτή είναι μια παρατήρηση που αρμόζει σε αισιόδοξους και πάντως απαιτεί μεγάλη ανάπτυξη προκειμένου να τεκμηριωθεί.

● Σε όλα τα δημοσιογραφικά συγκροτήματα έχουν πάθει αμόκ και με το ραδιόφωνο. Όλοι δουλεύουν για κανάλια και FM και ετοιμάζονται για τη μεγάλη εξόρμηση της ηλεκτρονικής δημοσιογραφίας: Λαμπράκης, δρ. Κοσκοτάς, Μπόμπολας, Κουρής και πάει λέγοντας. Έτοιμοι στους δέκτες σας...

● Σε άλλες σελίδες αναδημοσιεύουμε —χάριν της ιστορίας και για τέρψη των αναγνωστών μας— το λιβελογράφημα του «Δημοκρατικού Λόγου» για το ΑΝΤΙ. Ανάμεσα στα πολλά αναφέρει ότι το περιοδικό μας ευνοείται από τις κρατικές διαφημίσεις —κάτι που επίσης είναι παντελώς αναληθές για όσους τουλάχιστον παρακολουθούν τακτικά όλα αυτά τα χρόνια. Αντίθετα, όπως προέκυψε από τεκμηριωμένη έρευνα που είχε δημοσιευτεί στο τχ. 349, ο «Δ.Λ.» είναι ο πιο ευεργετημένος από τις κρατικές διαφημίσεις. Ο συντάκτης του άρθρου κ. Ν. Κυριαζίδης σημείωνε:

...η διανομή της κρατικής διαφήμισης στον Τύπο γίνεται με αρκετά «περίεργα» κριτήρια. Π.χ. ο «Δημοκρατικός Λόγος» που με τις έν-

τεκα χιλιάδες κυκλοφορία δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί σαν δημοσιογραφική επιτυχία επήρε στους δέκα μήνες της ζωής του το 1986, σε έκταση και σε χρήμα από το κράτος ουσιαστικά περισσότερα από ό,τι όλες οι άλλες πρωινές εφημερίδες με μόνη εξαίρεση την «Καθημερινή» η οποία είχε μια ειδική μεταχείριση από όλες τις κυβερνήσεις μετά τη μεταπολίτευση.

«Αλλού τα κακαρίσματα κι αλλού γεννάν οι κότρες», όπως λέει και η σοφή παροιμία. Εκτός και αν αυτά συνέβαιναν επειδή τότε όπισθεν του «Δ.Λ.» ήταν ο γαμπρός του κ. πρωθυπουργού. Και επειδή μεσολάβησε η εκφώνηση άλλης παροιμίας «στο τέλος κουρεύουν το γαμπρό» τα πράγματα δυσκόλεψαν για το «Δ.Λ.». Προσεκτικό φυλλομέτρημά του πάντως αποδεικνύει ότι η κατάσταση είναι ίδια προ και μετά γαμπρού. Ο Ταύρος και δόντι έχει και μασέλες...

● Συμφωνούμε και επικροτούμε (χωρίς να αναδημοσιεύουμε την γελοιογραφία) όσα μια μαθήτριά μας γράφει. Ελπίζουμε ότι η ευαισθησία του Ηλία Σκουλά να ισοφαρίζει το μένος του —δικαιολογημένο μάλλον— όταν στο εξής αντιμετωπίζει τα κατορθώματα του κ. Τρίτση. Ιδού και η επιστολή:

Αγαπητό «Αντί»

Θα ήθελα μέσα από τις στήλες σου να εκφράσω την αγανάκτησή μου —πιστεύω και πολλών άλλων— σχετικά με δημοσιευμένες γελοιογραφίες στην εφημερίδα «Μεσημβρινή» (δεν γνωρίζω εάν αυτό έγινε και σε άλλες εφημερίδες ή περιοδικά).

Προκαλεί πραγματικά έκπληξη το γεγονός ότι ο Η. Σκουλάς εμπνεύστηκε από το αποτρόπαιο έγκλημα και τον τραγικό θάνατο της Ζωής Φραντζή για να σατυρίσει καταστάσεις της πολιτικής ζωής του τόπου.

Αντιπροσωπευτικό παράδειγμα η γελοιογραφία του φύλλου της 15ης Ιουλίου 1987. Θα έπρεπε νομίζω να υπάρχει κάποιος σεβασμός προς το θύμα και την οικογένειά του αλλά και το απαιτούμενο δημοσιογραφικό ήθος.

Ευχαριστώ

Κοτσίφη Κωνσταντίνα

Παιδότοπος παιδικός σταθμός νηπιαγωγείο

Ένας χώρος στην αποκλειστική διάθεση των παιδιών. Οι ανάγκες του παιδιού για επικοινωνία, παιδαγωγικό παιχνίδι, δημιουργική συλλογική δραστηριότητα, αντιμετωπίζονται με την αγάπη, τη ζεστασιά και με ξεχωριστή ευθύνη από ανθρώπους ειδικούς.

Ντίνα Καψάλη
Λεωφ. Πεντέλης 53 · Χαλάνδρι
Τηλ. 68.28.047

Τάυρος

ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ
φθηνά ΠΟΛΥ φθηνά βιβλία

Αυγουστιάτικες εκπτώσεις 20% - 30%

Εγκυκλοπαίδειες μισοτιμής
Ευκολίες πληρωμής

ΜΠΟΣΤΑΝΟΓΛΟΥ - ΓΙΑ ΤΟ ΦΘΙΝΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΚΟΛΟΚΟΤΡΩΝΗ 92, ΠΕΙΡΑΙΑΣ ΤΗΛ. 4112258

Έκλεισε το πρώτο εξάμηνο της χρονιάς και τα αποτελέσματα είναι πια σαφή:

* Πρώτο εξακολουθεί πάντα να είναι το **Έθνος** και μάλιστα τον Ιούνιο ουσιαστικά ανακόπηκε η πτώση του σε σχέση με πέρυσι.

* Δεύτερη στο εξάμηνο είναι η **Ελευθεροτυπία** με ελάχιστη απόσταση (περίπου 400 φύλλα κατά μήνα) από τον **Ελεύθερο Τύπο** που ανέβηκε στην τρίτη θέση.

* Στην τέταρτη θέση έπεσαν τα **Νέα** που είχαν πέρυσι και για πολλά χρόνια τη δεύτερη θέση. Κάποτε μάλιστα και για πολλά χρόνια προτού βγει το **Έθνος** κατείχαν την πρώτη θέση.

* Και η **Αυριανή** έπεσε από την τρίτη στην πέμπτη θέση ενώ η **Απογευματινή** κρατάει την έκτη θέση.

Άλλες ενδιαφέρουσες εξελίξεις: Ο Ιούνιος ήταν ο πέμπτος μήνας μετά την αύξηση της τιμής των εφημερίδων από 40 σε 50 δρχ. (+25%). Και το μήνα αυτό το σύνολο της κυκλοφορίας των εφημερίδων ξανανέβηκε στα επίπεδα τα περυσινά - 984.246 φύλλα έναντι 977.417 δηλαδή +0,7%.

Η **Ελευθεροτυπία** και ο **Ελεύθερος Τύπος** εξακολουθούν να παρουσιάζουν τους μεγαλύτερους ρυθμούς αύξησης στην κυκλοφορία τους - +21,7% η πρώτη και +29,3% ο δεύτερος.

Υπάρχουν όμως κι εφημερίδες με μεγάλη πτώση: ο **Δημοκρατικός Λόγος** με -20,4%, η **Ακρόπολις** με -35,9%, η **Αυγή** με -20,5% και ο **Ριζοσπάστης** με -17,6%.

Σαν σύνολα, οι εφημερίδες όλων των παρατάξεων εμφανίζουν άνοδο με μόνη εξαίρεση το σύνολο των εφημερίδων της Άκρας Αριστεράς που η κυκλοφορία τους μειώθηκε κατά 14,3% τον Ιούνιο.

V.I.K.

Κυκλοφορίες Ιουνίου

	1986	1987	%
ΠΑΣΟΚ			
Έθνος	(1) 166.225	(1) 165.257	- 0,6%
Ελευθεροτυπία	(4) 106.155	(2) 129.223	+ 21,7%
Νέα	(2) 125.175	(4) 121.224	- 3,2%
Αυριανή	(3) 108.972	(5) 106.931	- 1,9%
Δημ. Λόγος	(13) 13.531	(13) 10.768	- 20,4%
Σύνολο	520.058	533.433	+ 2,6%
Ν. ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ			
Ελεύθερος Τύπος	(5) 99.444	(3) 128.561	+ 29,3%
Απογευματινή	(6) 98.131	(6) 95.678	- 2,5%
Βραδυνή	(7) 61.560	(7) 53.191	- 13,6%
Μεσημβρινή	(10) 36.595	(9) 38.198	+ 4,4%
Καθημερινή	(11) 26.407	(11) 23.072	- 12,6%
Ακρόπολις	(12) 24.528	(12) 15.730	- 35,9%
Σύνολο	346.665	354.430	+ 2,2%
ΚΚ - ΑΡΙΣΤΕΡΑ			
Ριζοσπάστης	(8) 55.188	(8) 45.489	- 17,6%
Πρώτη	(9) 40.679	(10) 37.128	- 8,7%
Αυγή	(14) 6.985	(15) 5.550	- 20,5%
Σύνολο	102.852	88.167	- 14,3%
ΑΚΡΑ ΔΕΞΙΑ			
Εστία	(15) 6.752	(14) 6.819	+ 1,0%
Ελεύθερη Ώρα	(16) 1.090	(16) 1.418	+ 30,1%
Σύνολο	7.842	8.237	+ 5,0%
Γενικό Σύνολο	977.417	984.246	+ 0,7%

Πίσω Από Τις Κουρτίνες

ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΜΕ ΝΕΟ «ΣΤΥΛ»

Οι πρωθυπουργικές διακοπές στη Σκιάθο, αν δεν συνοδεύτηκαν αυτή τη φορά από τις τυμπανοκρουσίες για τους «διαλογισμούς του μεγάλου αρχηγού» πάνω στη μοίρα του τόπου, αποκάλυψαν —για τους καλά γνωρίζοντες— την νέα «ποιοτική» αλλαγή, που έχει επέλθει στο στενό περιβάλλον του κ. Ανδρέα Παπανδρέου.

Στη θέση των άλλοτε κομματικών εγκεφάλων της «τρίκας» του Εκτελεστικού Γραφείου (που φρόντισε ο Πρωθυπουργός να διαιρέσει), των παλιών πολιτικών του συνεργατών (όπως ο κ. **Γιάννης Αλευράς**) και των «σπολιτικών τεχνοκρατών» (όπως ο διοικητής της Εθνικής Τράπεζας κ. **Στέλιος Παναγόπουλος**) έχουν μπει ορισμένοι άλλοι. Τόσο στενά συνδεδεμένοι με τον Πρωθυπουργό, ώστε έχουν παραγκωνίσει και το άλλοτε περιβάλλον του Καστριού, που δέχεται πλέον δημόσια ραπίσματα και μείωση των αξιωμάτων του (**Θ. Κατσονέβας, Βασ. Καφίρης, Γ. Κασιφάρας, Γ. Καψής**).

Ποιοι αποτελούν το νέο αυτό περιβάλλον; Ας το αποκαλύψουμε όχι για να σταθούμε στα όποια μικροπολιτικά στοιχεία αλλά για να ιχνηλατήσουμε την διγλωσσία και την πολιτική αμφιθυμία του κ. Ανδρέα Παπανδρέου, όντας γνωστό πόσο επηρεάζεται από τους στενούς συνομιλητές του.

Πρώτος στη σειρά είναι ο διάδοχος του κ. Σούλη Αποστολόπουλου στην ΙΤΣΟ κ. **Γιώργος Λούβαρης**, ανώτερο στέλεχος της «ΑΓΕΤ - Ηρακλής» των Τσάτσων και ιδιοκτήτης θαλαμηγού, με την οποία περιοδεύει ο κ. Α. Παπανδρέου. Δεύτερος, ο γνωστός εφοπλιστής και συνεργάτης της ΕΟΚΑ Β' κ. **Ανδρέας Ποταμιάνος**, ιδιοκτήτης της απόκρημνης βίλλας στη Σκιάθο και τακτικός συνομιλητής του Πρωθυπουργού για θέματα οικονομικής πολιτικής. Τρίτος, ο εφοπλιστής του Λονδίνου και παλιός φιλοβασιλικός κ. **Γιώργος Λιβανός**, με ισχυρές διασυνδέσεις στις ΗΠΑ. Τέταρτος, ο «τεχνοκράτης» καθηγητής **Παντελής Λαζαρίδης**, πανίσχυρος γενικός γραμματέας του ΕΟΤ.

Αυτοί αποτελούν το στενό προσωπικό περιβάλλον του κ. Α. Παπανδρέου τον τελευταίο καιρό —πριν και μετά το Νταβός— που δεν έχει δυσανεστήσει μόνο τους παλιούς «τεμενατζήδες» στο Καστρί αλλά και αποκαλύπτει γιατί κάποιες αποφάσεις —όπως η επιλογή **Πέτσου** και το ξαναστήσιμο του αγάλματος **Τρούμαν**— λαμβάνονται, και ξαφνιάζουν...

ESPRIT DE CORPS

Ως και η απογευματινή κουριάς —με αιδημοσύνη βεβαίως— διαμαρτυρήθηκε την περασμένη Κυριακή για το γεγονός: την αθρόα αξιοποίηση χουντικών και ακροδεξιών διπλωματών στο υπουργείο Εξωτερικών από τον κ. **Κάρολο Παπούλια**, με ταυτόχρονο παραγκωνισμό όσων εξωπηρεσιακών πρεσβευτών έχουν απομείνει.

Ανάμεσα σε αυτούς τους χουντικούς φωστήρες, που αναβαθμίστηκαν με προαγωγές και αναθέσεις πρεσβευτικών πόστων, ύστερα από χρόνια καραντίνας, είναι και οι παρακάτω:

Ο **Χαράλ. Παπαδόπουλος**, πρέσβης στο Ισλαμαμπάντ, ο **Κων. Τσώκος** —και αυτός με πειθαρχικές ποινές για την συνεργασία του με την χούντα— στο Κουβέιτ. Ο κ. **Καπελλάρης** στην Αντίς Αμπέμπα, ο **Γιώργος Γεωργίου** στο Γιοχάνεσμπουργκ και ο **Απόστολος Παπασιλιώτης** στη νευραλγική θέση του προσώπαρχη του υπουργείου Εξωτερικών.

Πρόκειται για την τελευταία φουρνιά προαγωγών χουντικών, από τον άλλοτε τριτοκοσμικό κ. Κάρολο Παπούλια και την προσχώρησή τους στις χειρότερες μορφές Esprit de corps της ελληνικής διπλωματίας.

Η περίπτυξη με την «ανάπτυξη» και η σύμπτυξη της ελληνικής οικονομίας

του Θ. Μαραγκού

ΑΥΤΕΣ τις μέρες θα ληφθούν, ως λέγεται, αλλά τίποτε δεν είναι απολύτως βέβαιο στην παρούσα κατάσταση του ΠΑΣΟΚ και της κυβέρνησης, οι οριστικές αποφάσεις για την οικονομική πολιτική που θα εφαρμοσθεί το 1988, αλλά και στους επόμενους μήνες, ως το τέλος του 1987, γιατί υπάρχει και τέτοιο θέμα, για όσους τουλάχιστον διάβασαν τις «εκτιμήσεις» των εμπειρογνομώνων του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ).

ΓΥΡΩ από αυτές τις αποφάσεις που σ' έ-να βαθμό θα προκαθορίσουν και τις πολιτικές εξελίξεις, ίσως μέχρι και τις εκλογές, αναπτύχθηκε, ως γνωστόν, μια ολόκληρη συζήτηση, συχνά μέσω αντιπροσώπων, καθώς και έντονη διαμάχη (με χτυπήματα κάτω από τη ζώνη, σε ορισμένες περιπτώσεις). Σε βαθμό που κατά κάποιο τρόπο έχουν τεθεί και γενικότερα πολιτικά προβλήματα, αμέσως ή εμμέσως. Ωστόσο δεν είναι αρκετά σαφές το τι διατυπώνεται σε αυτό το καλοκαιρινό και φθινοπωρινό πολιτικό παιχνίδι. Ίσως γιατί οι πλείστοι από τους παίκτες αρνούνται για την ώρα να κόψουν οποιαδήποτε γέφυρα ή πιθανή διέξοδο υποχώρησης ή φυγής, αποφεύγουν να επικεντρώσουν τις αναλύσεις τους στα επίδικα αντικείμενα, παραπέμπουν τις προκλήσεις που τους απευθύνονται στο απώτερο μέλλον ή στις αδυναμίες των αντιπάλων τους, και γενικώς ανακατεύουν τα χαρτιά, συχνά με μόνο στόχο να παραμείνουν στο παιχνίδι!

ΣΤΟ ΠΑΣΟΚ αναπτύχθηκε υπόκωφα, εν μέσω σκανδαλογιογίας και υπογείων καταγγελιών, άσχετων καταρχήν αλλά πολύ σχετικών σε δεύτερη ανάγνωση, η συζήτηση γύρω από το δίλημμα «σταθεροποίηση ή ανάπτυξη». Η ΝΔ φαίνεται να υποστηρίζει το δίδυμο «σταθεροποίηση και ανάπτυξη». Το ΚΚΕ επιμένει στο μονόδρομο «όχι σταθεροποίηση και άλλη ανάπτυξη». Αλλά προφανώς οι ίδιες λέξεις δεν έχουν το ίδιο περιεχόμενο, ιδίως εκείνη η έρμη η «ανάπτυξη»... Που σημαίνει μάλλον κάποιες «ελαφρύνσεις» και κάποιες παροχές για τους εν ΠΑΣΟΚ υποστηρικτές της, μείωση του Κράτους και ενίσχυση της «ιδιωτικής πρωτοβουλίας» για τους εν ΝΔ αδελφούς, μεγαλύτερη παρέμβαση του Κράτους και περιορισμός του ιδιωτικού τομέα ή τουλάχιστον των «μονοπωλίων» για τους εκ ΚΚΕ αντιπάλους της.

Οικονομικός εγκέφαλος
εν ώρα εργασίας

ΕΙΝΑΙ ΙΣΩΣ υπερβολικό στα μάτια του καλόπιστου αναγνώστη να σχηματοποιούνται έτσι οι «προτάσεις» των τριών «μεγάλων» της πολιτικής ζωής μας, αλλά όσο και απίστευτο να είναι, έτσι συμβαίνει πράγματι.

ΑΣ ΣΗΜΕΙΩΣΟΥΜΕ έστω και για λόγους συμμετρίας, ότι η «σταθεροποίηση» καλύπτει περίπου τα ίδια πράγματα και για τους τρεις: περικοπές των πραγματικών εισοδημάτων, κυρίως μισθωτών και συνταξιούχων, περικοπή των δημόσιων δαπανών, συντήρηση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων μέσω συναλλαγματικών χειρισμών (υποτίμηση, διολίσθηση της δραχμής...). Κάποιες διαφορές βέβαια υπάρχουν: κάποιος στο ΠΑΣΟΚ περιλαμβάνουν και τη συμπίσση και άλλων εισοδημάτων στο άμεσο μέλλον, οι περισσότεροι στη ΝΔ αντίθετα την καταγγέλλουν, όπως εξάλλου και το ΚΚΕ. Αλλά τουλάχιστον αυτό καταγγέλλει και όλες τις άλλες πτυχές της «σταθεροποίησης», άρα...

ΟΙ ΟΡΟΙ της συζήτησης είναι αρκετά γνωστοί, προκαλούν ωστόσο μεγάλη αμηχανία αν εξετάσει κανείς σοβαρά τα πραγματικά δεδομένα πάνω στα οποία βασίζεται. Και λέω αμηχανία κι όχι τιποτα βαρύτερο γιατί όλοι πρέπει να κρατήσουμε την ψυχραιμία μας παιδιά!

ΘΑ ΤΑ ΠΟΥΜΕ λοιπόν ξανά και κάπως πιο μεθοδικά:

1 Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ κατάσταση δεν επιτρέπει με κανένα τρόπο στο άμεσο μέλλον την οποιαδήποτε σκέψη, για «ανάπτυξη», όπως φυσικά την εννοούν οι αναπτυξιολόγοι που μας προέκυψαν προσφάτως. Έτσι που εξελίχθηκαν τα

«πράγματα» ή έτσι που οι ίδιοι τα οδήγησαν, κάθε σημαντική αύξηση δαπανών και συνολικών εισοδημάτων οδηγεί, βραχυχρόνια πάντοτε, σε έξαρση του πληθωρισμού. Και ναι μεν ορισμένοι δέχονται την αύξηση (σημερινός υπουργός δηλώνει, κατά τις εφημερίδες, ότι και ένα 30% πληθωρισμού δεν έχει σημασία, φτάνει να γεμίσει η Ελλάδα... εργοτάξια —κάτι μου θυμίζει αυτό!), είναι όμως αμφίβολο αν μια αυξητική πορεία του πληθωρισμού μπορεί να σταματήσει σε κάποιο «ανεκτό» επίπεδο και δεν θα συνεχίσει, σωρευτικά, την πορεία της σε επίπεδα λατινοαμερικανικά ή, μη τα ξεχνάμε, γιουγκοσλαβικά (70-100%, τα τελευταία χρόνια). Είναι ο πληθωρισμός «αριστερός»; Εξίσου ή και περισσότερο αμφίβολο.

ΚΑΙ ΕΝ ΠΑΣΗ περιπτώσει, τέτοιες εξελίξεις αναπόφευκτα ενισχύουν το κολοσσιαίο έλλειμμα του δημόσιου τομέα (σήμερα λίγο πάνω από 1000 δισεκατομμύρια δραχμές!) και του ισοζυγίου πληρωμών (σήμερα κάπου 1500 εκατομμύρια δολάρια). Ενώ καμιά ελπίδα δεν επιτρέπουν για πρόσθετο δανεισμό, εσωτερικό (ήδη ο δημόσιος τομέας «δανείζεται» τα 3/4, και πάνω, των διαθέσιμων κεφαλαίων) ή εξωτερικό: ήδη το συσσωρευμένο εξωτερικό χρέος ξεπερνάει τα 20 δισεκατομμύρια δολάρια και η «εξυπηρέτησή» του θα απαιτεί στα προσεχή χρόνια 3-3,5 δισεκατομμύρια δολάρια το χρόνο.

ΔΙΑΨΕΥΣΗ αυτών των δεδομένων δεν υπάρχει από *πουθενά*. Οι περισσότερες πολιτικές «αναλύσεις» της οικονομικής κατάστασης απλώς αρκούνται στο να τα αγνοούν μεγαλοπρεπώς, η καμιά φορά στο να θυμίζουν ότι παλιότερα τα πράγματα ήταν διαφορετικά (irrelevant αγαπητέ μου Γουότσον, θα έλεγε όμως ο άλλος...), να αναζητούν μανιωδώς ποιος φταίει (αυτό είναι σημαντικό, αλλά δεν εξαφανίζει τα αποτελέσματα του ...εγκλήματος) ή να... εϋχονται να αλλάξουν.

2 ΚΑΠΟΙΑ πολιτική «σταθεροποίησης» επομένως ήταν και είναι αναπόφευκτη. Το πρόβλημα ωστόσο είναι ότι τα περιοριστικά μέτρα που τη συνιστούν δεν είναι καθορισμένα από καμιά μαγική συνταγή. Η συνολική δαπάνη (δημόσια και ιδιωτών) έχει πολλές συνιστώσες και στην κάθε περίπτωση είναι διαφορετική η σχέση εισοδήματος - δαπάνης. Ποιά εισοδήματα, ποιά έσοδα, ποιές δαπάνες επιλέγονται για να περιοριστούν είναι ζήτημα πολιτικό καταρχήν, και δευτερευ-

όντως τεχνικό. Η σημερινή κυβερνητική πολιτική αλλά και οι κριτικές της ΝΔ αποσιωπούν, με διαφορετικό τρόπο και διαφορετικά ίσως ελατήρια, αυτή τη διαπίστωση. Δεν την αρνούνται όμως ρητά. Και πώς θα μπορούσαν άλλωστε; Το ΚΚΕ βρίσκεται σε πιο «εύκολη» θέση, γιατί είπαμε αρνείται κάθε περιορισμό πλην στα κέρδη των «μονοπωλίων». Θέση «καθαρή», αλλά ασαφέστατη από πολλές απόψεις, απλοστευτική δε, μιας και πλην μονοπωλίων η λοιπή ελληνική κοινωνία εμφανίζεται έτσι να ζει στο όριο της φυσικής επιβίωσης!

ΣΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ οι μισθωτοί και συνταξιούχοι φέρουν το κύριο βάρος των περιορισμών (τα πραγματικά εισοδήματά τους μειώθηκαν κατά περίπου 13-15%), ενώ οι υπόλοιπες τάξεις και κατηγορίες του πληθυσμού ελάχιστα θίχτηκαν, ορισμένων μάλιστα τα πραγματικά εισοδήματα αυξήθηκαν, μαζί και οι δαπάνες τους! Έτσι εξηγείται και η άρνηση της κατανάλωσης και των εισαγωγών να μειωθούν σημαντικά. Και ιδού κύριε γιατί η κόρη σας είναι βουβή, που θα έλεγε ο Μολιέρος.

ΚΑΙ ΝΑ ΓΙΑΤΙ στο α' εξάμηνο του 1987 η «σταθεροποίηση» έπιασε τους στόχους (πληθωρισμός 10%, έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών 1250 εκατομμύρια δολάρια) για όλο το χρόνο, ενώ το έλλειμμα του δημοσίου τομέα οδηγείται να ξεπεράσει κατά 100 δισεκατομμύρια δραχμές το έλλειμμα που είχε προβλεφθεί.

ΟΙ ΕΠΙΤΑΓΕΣ που έγιναν και ευνοούνται ακόμη από ορισμένους δεν είναι μόνο κοινωνικά και πολιτικά χρωματισμένες, είναι και αναποτελεσματικές.

3 ΤΑ ΠΕΡΙΘΩΡΙΑ για μια άλλη πολιτική είναι λοιπόν περιορισμένα, όμως υπάρχουν και είναι κρίσιμα, ακόμα και ως προς την επιτυχία μιας κάποιας «σταθεροποίησης». Το περιεχόμενο της είναι το βασικό σημείο για *πολιτική* συζήτηση, τα υπόλοιπα είναι δευτερεύοντα ή παρελκυστικά.

ΕΚΕΙΝΟ που εκκρεμεί δηλαδή είναι μια «άλλη» σταθεροποίηση: γενίκευση των βαρών της που μπορεί να οδηγήσει και σε ελάφρυνση των βαρών που υφίστανται οι μισθωτοί και συνταξιούχοι, ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας με μείωση άλλων, πλην των μισθών, εξόδων των επιχειρήσεων, μείωση που μπορεί να στηρίξει ο δημόσιος τομέας, συμψηφισμός του νέου αυτού βάρους του δημόσιου τομέα από *αύξηση* των εσόδων του από τη γενικευμένη άμεση φορολογία και το χτύπημα της φοροδιαφυγής, δηλαδή της παραοικονομίας (η μετριοπαθέστερη, πρόσφατη, εκτίμηση την ανεβάζει στο 30% του εθνικού εισοδήματος...) κλπ.

ΑΝΤΙ ΑΥΤΩΝ, που είναι βέβαια και επώδυνα από μικροκομματική και μικροπολιτική σκοπιά, οι κύριοι παίκτες του πολιτικού παιχνιδιού συζητούν αν είναι κα-

λύτερο να είναι κανείς πλούσιος, υγιής και όμορφος παρά φτωχός, άρρωστος και άσχημος!

4 ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ; Καταρχήν ας πούμε τώρα, έστω και συνοπτικά, ότι η τωρινή κρίση οφείλεται γενικά στο μαρasmus της ανάπτυξης ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '70 κάτω από την πίεση της διεθνούς κρίσης αλλά και των αντιδράσεων της «χρυσής» τριακονταετίας που συμπυκνώθηκαν μετά την πρώτη μεταχρυσή περίοδο. Αλλά οφείλεται επίσης και στις επιλογές της τετραετίας 1981-85 που ταύτισαν ανάπτυξη και βολονταρισμό, άφησαν να εκκρεμούν σημαντικές αλλαγές, που ήταν και είναι υπερώριμες, κυνηγώντας μια «αλλαγή» που έκλεινε μέσα της τη διανομή των αποτελεσμάτων μιας παραγωγής που αγωνιούσε και την οποία αγνόησε με χαρακτηριστική ελαφρότητα.

ΕΝ ΠΑΣΗ περιπτώσει, το άνοιγμα των αναπτυξιακών δρόμων εκκρεμεί πάντοτε. Δεν θα γίνει, κάθε άλλο μάλιστα, με «παροχές» και «ελαφρύνσεις», ούτε με παραίτηση από κάθε ιδέα πολιτικής παρέμβασης και εναπόθεση των ελπίδων μας γενικώς στην ιδιωτική πρωτοβουλία, ούτε με προσφυγή στους όποιους ξένους παράγοντες, ούτε βέβαια με κρατικοποίηση πάσης πρωτοβουλίας και πάσης διαχείρισης. Τέτοιες γενικές κατευθύνσεις αγνοούν και πάλι τις συγκεκριμένες προϋποθέσεις της αναπτυξιακής διαδικασίας. Δίνουν εύκολα συνθήματα, ευκολότερες «λύσεις», χαϊδεύουν τον εφησυχασμό των μεν ή παρηγορούν την απελπισία των δε, κλείνουν όμως τη συζήτηση προτού αρχίσει.

ΚΑΙ ΜΙΑ ΣΥΖΗΤΗΣΗ που «ανοίγει» τα ζητήματα δεν μπορεί παρά να αναφέρεται και στους φορείς της ανάπτυξης και το συνδυασμό τους, δηλαδή τις σχέσεις τους, γιατί δεν υπάρχει ούτε θα υπάρξει μοναδικός και ομοιογενής φορέας της ανάπτυξης αλλά δεν μπορεί να αγνοεί τους λοιπούς μηχανισμούς της. Πώς θα βρεθούν οι πόροι για τις αναγκαίες νέες (και τεράστιες) επενδύσεις, πώς δηλαδή θα μεταφερθούν από τις καταναλωτικές στις παραγωγικές δαπάνες; Με αυξήσεις τιμών, με μειώσεις μισθών, με κατάλληλη κατανομή φόρων και δημόσιων δαπανών, με πολιτική που χτυπάει τα εισοδήματα που δεν συνδέονται άμεσα με την παραγωγή (πρόσοδοι, προνόμια, προμήθειες...), και κάθε φορά για τη μοίρα ποιός κοινωνικής τάξης ή ομάδας γίνεται λόγος; Πώς θα αφομοιωθεί δημιουργικά η τεχνολογική πρόοδος και τι σχέση έχει αυτό το ζήτημα με την εκπαίδευση, τη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού, τις δημόσιες επιχειρήσεις και την απασχόληση; Πώς θα διευκολυνθούν οι κοινωνικές και οικονομικές δυνάμεις που το μέλλον τους συνδέεται, έστω και αντιφατικά, με την αλλαγή των σημερινών ισορροπιών

της ελληνικής κοινωνίας και πώς θα οδηγηθούν σε σχετική περιθωριοποίηση οι άλλες; Πώς δηλαδή μέσα στην κρίση και χάρη στην κρίση θα βρεθούν οι τρόποι για να σπάσει επιτέλους η δομική ακινησία στην οποία έχει περιέλθει η χώρα εδώ και πολύ καιρό τώρα;

ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΛΙΓΟ πιθανό να απασχοληθεί με τέτοια προβλήματα το υπουργικό συμβούλιο που θα επικυρώσει τις αποφάσεις του κ. Πρωθυπουργού, αποφάσεις στις οποίες θα έχει καταλήξει μετά από διμερείς ή άλλες άτυπες συναντήσεις του με υπουργούς αυτή την εβδομάδα. Είναι επίσης άγνωστο ποιά θα είναι η τελική διαμόρφωση της κυβερνητικής θέσης ως προς τη συνέχιση της «σταθεροποίησης» και τα πρόσθετα μέτρα προς αυτήν ή την άλλη κατεύθυνση.

ΥΠΕΝΘΥΜΙΖΟΥΜΕ ότι τόσο παλιότερα ο ΟΟΣΑ και η ΕΟΚ όσο και πρόσφατα, και σαφέστερα, το ΔΝΤ θεωρούν αναγκαία τη συνέχιση της «σταθεροποίησης» και τη λήψη νέων μέτρων (φορολογικών, νομισματικών) που να διορθώνουν τις έως τώρα «αποκλίσεις» και να διευρύνουν τους αρχικούς της στόχους. Αυτές οι εκτιμήσεις ενισχύουν την εντύπωση ότι οι οπαδοί της «ανάπτυξης» έχουν λίγες πιθανότητες να κερδίσουν στην παρούσα αναμέτρηση. Οπότε το ζήτημα της ανάπτυξης (χωρίς εισαγωγικά) παραμένει ανοιχτό, ενώ ως προς τη «σταθεροποίηση» η προσοχή μάλλον θα πρέπει να στραφεί στην πολιτική του Υπουργού Οικονομικών (πώς θα τα βγάλει πέρα με την αντίσταση κατά των φόρων) και των νομισματικών αρχών (πώς θα κουμαντάρουν την επιτάχυνση της διολίσθησης).

ΑΝ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ εξελιχθούν αλλιώς, τότε για την ώρα κλείνει η σοβαρή συζήτηση περί οικονομίας και ετοιμάστε τα *εκλογικά σας βιβλιάρια*. Αποφύγετε δε επιμελώς τους κάθε είδους βροχοποιούς που αναπόδραστα θα μας προκύψουν.

ΑΝΤΙΦΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΔΙΕΞΟΔΑ ΤΗΣ ΔΕΞΙΑΣ

Απάντηση στην «ενότητα»: Ζήτω η «ενότητα»!

του Πάνου Παναγιωτόπουλου

«...Νου - Δου ενωμένη, ποτέ νικημένη!...».

Σας αρέσει δε σας αρέσει, το μικρό αυτό σύνθημα θυμηθείτε το!...

Γιατί από τις επόμενες εβδομάδες θα αρχίσει να ακούγεται, όλο και πιο έντονα στον περίγυρο του ευρύτερου χώρου της ΝΔ, εφ' όσον υπό τον ήχο του θα πραγματοποιηθεί η μεγάλη «επίθεση ενότητας», που έχει σχεδιασθεί κατά του κ. Μητσοτάκη.

Η επίθεση αυτή μπορεί μεν να μην ικανοποιήσει όσους διατηρούσαν ελπίδες ότι ο σημερινός αρχηγός της ΝΔ θα αντιμετώπιζε άμεσα κίνδυνο ανατροπής του μέσα στο φθινόπωρο.

Ωστόσο, για τους αντιγηγετικούς παράγοντες αυτού του χώρου, που είναι σε θέση να διαχωρίζουν το «εφικτό» από το «ευκταίο», η πολύπλευρη και πολύμορφη άσκηση πιέσεων προς τον κ. Μητσοτάκη, για να υποχρεωθεί να αποδεχθεί την επιστροφή στη ΝΔ στελεχών που αποχώρησαν ή απομακρύνθηκαν κατά τις διαδοχικές κρίσεις, από το 1985 μέχρι σήμερα, αποτελεί τη μόνη διέξοδο για την αλλαγή των εσωκομματικών συσχετισμών στη ΝΔ. Συσχετισμών οι οποίοι, σε αυτή τη φάση τουλάχιστον, ευνοούν συντριπτικά τον κ. Μητσοτάκη, και καθιστούν εξωπραγματική κάθε σκέψη για την άμεση απομάκρυνσή του από την ηγεσία.

«Είτε το θέλουμε, είτε όχι, ο Μητσοτάκης αυτή τη στιγμή εκφράζει την κομματική νομιμότητα», έλεγε πρόσφατα παλαιμάχος κοινοβουλευτικός σε στενό κύκλο «αντιφρονούντων» του χώρου. Διαπίστωση, της οποίας το πρακτικό αντίκρουσμα συνοψίζεται στο ότι: «Η χρησιμοποίησις την ίδια ακριβώς νομιμότητα (πχ. καταστατικές διαδικασίες, κομματικά όργανα κλπ.) για να αμφισβητήσεις την ηγεσία — πράγμα βέβαια, που είναι αδύνατο υπό τις παρούσες συνθήκες, εφ' όσον ο κύριος όγκος των αντιπάλων του κ. Μητσοτάκη έχει βρεθεί εκτός της ΝΔ—, ή αντιπαραθέτεις στη «νομιμότητα Μητσοτάκη» μια άλλη νομιμότητα, ικανή να την υπερβεί. Και τέτοια είναι μόνο «η νομιμότητα Καραμανλή».

Οι όλο και συχνότερες επικλήσεις του ονόματος του πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας από τους αντιγηγετικούς της ΝΔ μπορεί μεν να προσδίδουν στις κινήσεις τους ένα κοινό πολιτικό στίγμα, δεν είναι σε θέση όμως να ενεργοποιήσουν τις διαδικασίες, που θα οδηγήσουν στην επάνοδο του Κων. Καραμανλή. Και αυτό, διότι οι διαδικασίες αυτές εξαρτώνται άμεσα από ευρύτερες πολιτικές εξελίξεις και ενδεχόμενα, όπως πχ. μια ραγδαία επιδείνωση της εσωτερικής πολιτικής κατάστασης ή μια κρίση στα εθνικά θέματα, υπό το βάρος των οποίων θα καταστεί απαραίτητη η προσφυγή σε μια πολιτική προσωπικότητα, που να διαθέτει υπερκομματική εμπέδεια και διεθνές κύρος. Η διαφανόμενη απροθυμία του ιδρυτή της ΝΔ να επανενεργοποιήσει «εαυτόν» σε πολιτικούς ρόλους, που θα εκφεύγουν από τα ως άνω πλαίσια, προεξοφλεί, μετά βεβαιότητας, ότι ο κ. Καραμανλής δεν πρόκειται να αναμιχθεί — άμεσα τουλάχιστον — στα εσωκομματικά «παιχνίδια» στη ΝΔ.

«Οίκαδε!...»

Άρα τι απομένει για τους αντιγηγετικούς; Να πορευθούν στο δρόμο της αυτοσυντήρησης, επανακάμπτοντας στη ΝΔ, και να παρακολουθήσουν τις γενικότερες εξελίξεις μέσα από το κόμμα πλέον, προσδοκώντας ότι θα υπάρξουν στο μέλλον οι απαραίτητοι καταλύτες, οι οποίοι σε συνδυασμό με τη δική τους παρουσία και δράση θα οδηγήσουν στην αλλαγή των σημερινών εσωκομματικών συσχετισμών.

Το ποιά ακριβώς «φόρμουλα» θα επιλεγεί για να εξυπηρετήσει το σκοπό αυτό είναι ένα πρόβλημα, που εύκολα μπορεί να βρει τη λύση του. Πόσο μάλλον που όσο περνάει ο καιρός τόσο ωριμάζει στους ίδιους κύκλους η άποψη ότι αν τελικά εξανεμισθούν και οι τελευταίες πιθανότητες για την συσπείρωση όλων των εκτός της ΝΔ αντιγηγετικών σε ένα νέο πολιτικό σχήμα, με εξασφαλισμένη εκλογική βιωσιμότητα, επιβάλλεται τότε πάση θυσία «το κόμμα της ΝΔ, να μην αφηθεί στην παντοκρατορία του κ. Μητσοτάκη».

Κατά συνέπεια είναι εύλογο, γιατί από τα μέσα του Αυγού-

στου ήδη, εφημερίδες του χώρου της ΝΔ που διατηρούν «μικρές ή μεγάλες αποστάσεις» από την ηγεσία Μητσοτάκη, όπως η «Καθημερινή» και η «Ακρόπολις» άρχισαν να επαναλαμβάνουν σε υψηλούς τόνους την ανάγκη για την πλήρη και άμεση αποκατάσταση της ενότητας, με την επιστροφή των στελεχών, που αποχώρησαν ή απομακρύνθηκαν από το κόμμα.

Η «Ακρόπολις», μάλιστα, της Κυριακής 23 Αυγούστου, διατυπώνει σε κύριο πρωτοσέλιδο άρθρο της, το πλήρες σκεπτικό της κίνησης για την επιστροφή των όσων αποχώρησαν από τη ΝΔ, υπό τον τίτλο «Γιατί η Βάση ζητάει την ενότητα».

Στο κείμενο αυτό η εφημερίδα, αφού επισημαίνει στον κ. Μητσοτάκη ότι χρειάζεται απόλυτη πλειοψηφία για να επανέλθει η ΝΔ στην εξουσία, προβλέποντας ότι οι επόμενες εκλογές δεν θα διεξαχθούν με ενισχυμένη αναλογική, συνοψίζει το δίλημμα που ανακύπτει — κατά τη γνώμη της — από τις περιστάσεις, απευθυνόμενη προς τον αρχηγό της ΝΔ, ως εξής: «*Η επιδεικνύετε περισσότερο απολυταρχία μέσα στο κόμμα της ΝΔ, και θυσιάζετε την επιθυμία του λαού για απαλλαγή από το ΠΑΣΟΚ. Η επιλέγετε την ενότητα ως πρώτο βασικό βήμα για να μπορείτε να ελπίζετε ότι θα γίνετε αύριο πρωθυπουργός...*».

«Ενωτικά μηνύματα»

Από την άλλη πλευρά «ενωτικά μηνύματα» εκπέμπονται, τον τελευταίο καιρό, όλο και με μεγαλύτερη συχνότητα, από πολιτικές προσωπικότητες, όπως ο πρόεδρος της ΔΗΑΝΑ Κ. Στεφανόπουλος και ο ανεξάρτητος βουλευτής και Ευρωβουλευτής Γ. Μπούτος, που έχουν αποχωρήσει από τη ΝΔ, μετά το 1985.

Σημειώνεται ενδεικτικά ότι ο κ. Στεφανόπουλος σε εκτενείς δηλώσεις του προς τους πολιτικούς συντάκτες, την Τετάρτη 19 Αυγούστου, έκανε πρόταση συνεργασίας προς τη ΝΔ, τονίζοντας ότι «μόνος του ο κ. Μητσοτάκης θα γνωρίσει νέα εκλογική ήττα από τον κ. Α. Παπανδρέου». Η ενότητα θα οδηγήσει στην ήττα του ΠΑΣΟΚ και στην κάθαρση της πολιτικής ζωής του τόπου», είπε ο κ. Στεφανόπουλος. Και πρόσθεσε ότι «προκειμένου να εξασφαλισθεί η πτώση του ΠΑΣΟΚ δεν θέτει θέμα ηγεσίας στη ΝΔ, ως όρο για την συνεργασία».

Δηλώνει με παρόμοιο περιεχόμενο έκανε επίσης και ο κ. Γ. Μπούτος, στη συνέντευξη που έδωσε στο δημοτικό ραδιοφωνικό σταθμό «Αθήνα 984 στα FM», τονίζοντας ότι «δεν θέτει θέμα προσωπίων» για την επιστροφή του στη ΝΔ.

Οι προτροπές για αποκατάσταση της ενότητας του πολιτικού χώρου της ΝΔ αναμένεται ότι θα πυκνώσουν και θα ενταθούν τις αμέσως επόμενες εβδομάδες, ακολουθώντας μια κλιμάκωση, η οποία θα αποβλέπει στο ανώτερο στάδιο της σε ένα στόχο: να φέρει τον κ. Μητσοτάκη σε εξαιρετικά δυσχερή θέση, εφ' όσον, αν εξακολουθήσει να αρνείται την επάνοδο στη ΝΔ εκείνων που αποχώρησαν, θα κινδυνεύσει να εκτεθεί στην λαϊκή βάση του κόμματος σαν ο άνθρωπος που στέκεται εμπόδιο στην ενότητα της παράταξης, την ώρα που η ΝΔ προετοιμάζεται για να δώσει την οριακότερη εκλογική μάχη, από την ίδρυσή της.

Η κλιμάκωση αυτής της «επίθεσης ενότητας» θα έχει επιπλέον ως μόνιμη «υπόκρουση» τη φημολογία ότι «ο ιδρυτής του κόμματος είναι ο πρώτος που συνιστά την αποκατάσταση της ενότητας πριν την εκλογική μάχη». Θέση, βέβαια, που δεν απέχει καθόλου από τις πάγιες αντιλήψεις του πρώην Προέδρου της Δημοκρατίας, για τα εσωκομματικά της ΝΔ. Άλλωστε ο ίδιος ο κ. Καραμανλής, σύμφωνα με υπάρχουσες πληροφορίες, θα ήταν διατεθειμένος, σε περίπτωση που ο κ. Παπανδρέου προκήρυσσε τώρα εκλογές, να συστήσει ακόμα και με δημόσια δήλωση «τη συσπείρωση όλων των δημοκρατικών δυνάμεων στη ΝΔ, για το καλό του τόπου».

Ο κ. Μητσοτάκης φαίνεται ότι έχει λάβει σοβαρά υπ' όψιν το προανάκρουσμα αυτής της «επίθεσης ενότητας», όπως παρουσιάσθηκε στα δημοσιεύματα μερίδας του Τύπου.

Ενότητα στην ...ενότητα!

Σύμφωνα με εξακριβωμένες πληροφορίες, ο ίδιος δεν είναι διατεθειμένος να επιτρέψει την επάνοδο στη ΝΔ εκείνων που αποχώρησαν, σε επίπεδο —τουλάχιστον— ηγετικών στελεχών και βουλευτών. Και τούτο διότι, ενώ αντιλαμβάνεται τη δυσχερή θέση στην οποία κινδυνεύει να περιέλθει πολιορκούμενος από τους ...«ενωτικούς», σταθμίζει από την άλλη πλευρά ως εξαιρετικά επιφοβη την εκ νέου παρουσία των βουλευτών αυτών στα ψηφοδέλτια της ΝΔ, στις ερχόμενες εκλογές. Πιστεύοντας ότι ακόμη κι αν εκλεγεί πρωθυπουργός, θα είναι υποχρεωμένος να «σύρειται» από μια μικρή ομάδα βουλευτών (εφ' όσον κάτω και από τις πλέον αισιόδοξες προβλέψεις για το κάθε κόμμα, οι πλειοψηφίες στη νέα Βουλή προβλέπονται ότι θα είναι οριακές) και βρίσκεται συνεχώς υπό την απειλή της άμεσης ανατροπής από την πλευρά τους.

Εκείνο που είναι διατεθειμένος να προτείνει ο ίδιος, σε αυτή τη φάση, στους βουλευτές, που θα θελήσουν να επιστρέψουν, είναι η επανένταξη στη ΝΔ χωρίς τη ρητή υπόσχεση ότι θα είναι στη λίστα σε εκλόγιμη θέση. Πράγμα, βέβαια, που δεν πρόκειται να το αποδεχθεί κανείς.

Παράλληλα δεν πρέπει να υποτιμάει κανείς τις ισχυρές πιέσεις, που δέχεται ο αρχηγός της ΝΔ από πιστούς σε αυτόν βουλευτές, οι οποίοι δεν επιθυμούν την επανένταξη στη ΝΔ συναδέλφων τους από τις ίδιες εκλογικές περιφέρειες, για λόγους ενόχλησης.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες, ο κ. Μητσοτάκης διατρέχοντας τον κίνδυνο να απομονωθεί ως «παράγοντας διχασμού» μέσα στην παράταξη, ετοιμάζει τη δική του «αντεπίθεση». Απαντώντας στην «ενότητα» με ...«ενότητα».

Την πρόγευση για τις κινήσεις που θα κάνει στο μέλλον ο αρχηγός της ΝΔ, έδωσε η ανοιχτή επιστολή που του απηύθυνε, με δική του ενθάρρυνση, όπως λέγεται, η «Απογευματινή», στο φύλλο της 24ης Αυγούστου. Με την επιστολή αυτή, η εφημερίδα (της οποίας το εκδοτικό συγκρότημα, λέγεται, ότι έχει πάρει ήδη το «πράσινο φως» από τη Ρηγίλλης, για να προχωρήσει στην έκδοση καθημερινής πρωϊνής εφημερίδας που θα εκφράζει τη σημερινή ηγεσία της ΝΔ) καλούσε «όλα τα αξία στελέχη που βρίσκονται μ έ σ α στο κόμμα (σ.σ. η υπογράμμιση δική μας), αλλά από μια σωρεία παρεξηγήσεων έχουν αποστασιοποιηθεί από την κομματική ζωή και αδρανούν, να ενταχθούν στις δυνάμεις της μάχης, υπό την άξια ηγεσία του Κων. Μητσοτάκη και με τη βοήθεια του μαχητή και πατριώτη Ευάγγελου Αβέρωφ».

Κατά τις υπάρχουσες πληροφορίες ο κ. Μητσοτάκης «έλαβε το μήνυμα» και ετοιμάζεται να εκδηλώσει την αντεπίθεσή του, για να προλάβει την κλιμάκωση των «ενωτικών πιέσεων» από τις άλλες πλευρές.

Ωστόσο ο ίδιος «χωροθετεί» το «ενωτικό του άνοιγμα» μέσα στα σημερινά κομματικά όρια της ΝΔ, όπως ακριβώς υπογραμμίζει και η «Απογευματινή» στην ανοιχτή επιστολή της. Το πιθανότερο είναι ότι αυτό το «άνοιγμα» θα πάρει την εξής μορφή: ο κ. Μητσοτάκης τις αμέσως επόμενες εβδομάδες θα καλέσει όλα τα στελέχη, που βρίσκονται μέσα στη ΝΔ, να δραστηριοποιηθούν, αφήνοντας στην άκρη πικρίες και παρεξηγήσεις, για τις οποίες θα καταλογίσει και στον εαυτό του ένα μερίδιο ευθύνης.

Η πρόσκλησή του θα απευθυνθεί κυρίως στους τρεις δημάρχους αλλά και σε άλλα ηγετικά στελέχη του χώρου, όπως π.χ. ο κ. Γ. Βαρβιτσιώτης και ο κ. Γ. Παλαιοκρασσάς, που θεωρείται ότι έχουν περιπέσει σε δυσμενεία.

Τα πρόσωπα αυτά θα κληθούν να επανδρώσουν μια «Επιτροπή Εκλογικού Αγώνα», η οποία θα ιδρυθεί, με τη συμμετοχή και του επιτιμω προέδρου της ΝΔ, κ. Ευ. Αβέρωφ. (Η επανειλημμένη αναφορά του ονόματός του στην επιστολή της «Απογευματινής» ήταν ένα από τα κύρια στοιχεία που επισήμαναν εκείνοι που θεώρησαν ως εμπνευστές της τους ηγετικούς κύκλους της Ρηγίλλης).

Παράλληλα με την επιτροπή αυτή θα συσταθούν και «Νομαρχιακές Επιτροπές Εκλογικού Αγώνα», στη σύνθεση των οποίων θα συμπεριληφθούν οι βουλευτές (για να εξισορροπηθεί η εύνοια της ηγεσίας προς τους εξωκοινοβουλευτικούς), καθώς και στελέχη που είτε έχουν ανδρανοποιηθεί, είτε έχουν αποχωρήσει από τη ΝΔ.

Στις επιτροπές αυτές θα καταβληθεί προσπάθεια να ενταχθούν και μη μέλη της ΝΔ, που πρόσκεινται στο κόμμα και διακρίνονται στο κοινωνικό πεδίο, σε κάθε εκλογική περιφέρεια.

Η ενεργοποίηση αυτών των οργάνων θα γίνει μέσα από ένα πρόγραμμα περιοδείων και εκδηλώσεων σε όλη την Ελλάδα, σε ορισμένες από τις οποίες θα παραστεί και ο κ. Μητσοτάκης.

Η όλη κινητοποίηση θα έχει σαν μόνιμο «φόντο» το σύνθημα για ενότητα, «μπροστά στην τελική μάχη με το ΠΑΣΟΚ». Είναι

ευνόητο ότι με την πρωτοβουλία του αυτή ο πρόεδρος της ΝΔ αποβλέπει, αφ' ενός στο να προλάβει την κλιμάκωση των «ενωτικών επιθέσεων» από τους αποχωρησάντες και αφ' ετέρου να καταδείξει ότι οι εκτός ΝΔ «δεν εκπροσωπούν ουσιαστικά τίποτα», αφού η «πανστρατιά» θα περιλαμβάνει αυστηρά «τους εντός» συσπειρωμένους υπό τον αρχηγό, ο οποίος έτσι θα αποδειχθεί εις τον κατ' εξοχήν «παράγοντα ενότητας του κόμματος» στα μάτια της λαϊκής βάσης.

Ο κ. Γ. Ράλλης

Εκείνο που πρέπει να σημειωθεί ιδιαίτερα είναι ότι οι εκτός ΝΔ στα πλαίσια της «ενωτικής τους επίθεσης» φροντίζουν να ενισχύουν και τη φημολογία για το ενδεχόμενο σχηματισμού νέου πολιτικού κόμματος, στον «ενδιάμεσο χώρο», υπό τον κ. Γ. Ράλλη.

Η προβολή κι αυτής της προοπτικής, ως άμεσης εναλλακτικής λύσης, εάν ο κ. Μητσοτάκης επιμένει στην άρνησή του για την επιστροφή των αποχωρησάντων, πιστεύεται ότι θα κάνει ακόμα δυσχερέστερη τη θέση του αρχηγού της ΝΔ και θα τον αναγκάσει να συγκατανεύσει.

Ωστόσο οι πιθανότητες να πραγματοποιηθεί αυτό το ενδεχόμενο φαίνεται μάλλον να έχουν εξανεμισθεί, εφ' όσον ο κ. Ράλλης (που έχει βελτιώσει, τελευταία, τις σχέσεις του με προσωπικότητες της «παλαιάς φρουράς», όπως ο κ. Κωνσταντίνος Παπακωνσταντίνου, σε πολύ καλό βαθμό, λόγω των ιδίων αισθημάτων που τρέφουν, από κοινού, για τον κ. Μητσοτάκη) σε συνάντησή που είχε πριν από λίγες εβδομάδες στους Πεταλιούς με τον Κων. Καραμανλή, που περνούσε εκεί τις διακοπές του, λέγεται ότι «αποθαρρύνθηκε τα μέγιστα» για κάθε ανάλογη πρωτοβουλία του.

Ο κ. Κ. Καραμανλής

Ανεξάρτητα από αυτά, πάντως, ο κ. Καραμανλής φέρεται τον τελευταίο καιρό ως εξαιρετικά δυσανεσθημένος με διάφορες δηλώσεις του κ. Μητσοτάκη (όπως αυτή στον «Οικονομικό Ταχυδρόμο» με την οποία απέκλειε την επάνοδο του ιδρυτή της ΝΔ στην ενεργό πολιτική) και άλλων στενών συνεργατών του (όπως ο δήμαρχος Πειραιά και γραμματέας πολιτικού σχεδιασμού κ. Α. Ανδριανόπουλος, ο οποίος σε συνέντευξή του στα «Επικάρα» θεωρητικοποίησε την άποψη «γιατί δεν πρέπει να προσφεύγουμε στον Κων. Καραμανλή»). Οι «συστάσεις» που απηύθυνε ο υπέργηρος κ. Καλλιός στον πρόεδρο της ΝΔ, μετά από λίγες μέρες, για «να μην απαντάει όταν τον ρωτούν για τον Καραμανλή» και η ανασκευή των απόψεών του που προσπάθησε να κάνει ο κ. Ανδριανόπουλος σε άλλη συνέντευξή του στην «Ακρόπολη» της 23ης Αυγούστου, είναι απόλυτα ενδεικτικές για το τι μεσολάβησε στο παρασκήνιο.

για τις διακοπές σας
τέσσερα μεγάλα βιβλιοπωλεία
στην καρδιά της Θεσσαλονίκης
σας περιμένουν...

1 ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 4
ΤΗΛ. 228 682

2 ΕΓΝΑΤΙΑ 150
ΤΗΛ. 235 916

3 ΤΟ ΚΑΤΩΪ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 6, ΤΗΛ. 271 853

4 ΤΟ ΣΠΗΤΑΚΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ
ΚΑΡΟΛΟΥ ΝΤΗΛ 3, ΤΗΛ. 239 746
το μοναδικό παιδικό βιβλιοπωλείο

Βιβλία, χιλιάδες βιβλία για σας και
τα παιδιά σας από 30 δρχ.
Χιλιάδες βιβλία για μικρούς και μεγάλους,
συντροφιά στα βουνά και στις θάλασσες.

28 ΧΡΟΝΙΑ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ

Οι «γαλάζιοι» εφιάλτες του Οζάλ

Στις 6 Σεπτεμβρίου διεξάγεται στην Τουρκία από το καθεστώς Εβρέν - Οζάλ δημοψήφισμα για τη «νομιμοποίηση» των «απαγορευμένων». Αν, δηλαδή, θα συνεχίσει να ισχύει η συνταγματική απαγόρευση της ανάμειξης στην πολιτική για δέκα χρόνια 262 απόμων, μεταξύ των οποίων και οι αρχηγοί των τεσσάρων μεγάλων κομμάτων πριν το πραξικόπημα του στρατηγού Εβρέν, ή θα αρθεί η απαγόρευση. Ο Οζάλ χρησιμοποιεί το δημοψήφισμα και για εσωτερικούς και για εξωτερικούς λόγους προσπαθώντας να δώσει επίφαση δημοκρατικότητας στο στρατιωτικό καθεστώς, ενώ ταυτόχρονα υπερασπίζεται την απαγόρευση (ο Οζάλ υποστηρίζει το ΟΧΙ —ΝΑΙ ψηφίζουν οι υποστηρικτές της άρσης της απαγόρευσης) μαζί με όλους τους καταπιεστικούς νόμους του στρατοκρατικού καθεστώτος.

Η αστική αντιπολίτευση υποστηρίζει το ΝΑΙ, ενώ στην Αριστερά οι γνώμες διχάζονται μεταξύ του ΝΑΙ, του λευκού και της αποχής. Το άρθρο Τούρκου αγωνιστή της Αριστεράς που δημοσιεύουμε στη συνέχεια περιγράφει το κλίμα μέσα στο οποίο γίνεται το δημοψήφισμα στην Τουρκία στις 6 Σεπτεμβρίου και τις απόψεις που επικρατούν στο χώρο της Αριστεράς.

Πάνω, ο Οζάλ σε κέντρο της Κων/πολης... τραγουδά... Κάτω, ο Ντεμιρέλ μιλά σε συγκέντρωση στην Κων/πολη (18.8.87) πάνω στην εξέδρα με τεράστια ΝΑΙ

«... το δημοψήφισμα που θα γίνει στις 6 Σεπτέμβρη το θεωρούμε ένα δεύτερο δημοψήφισμα για το σύνταγμα. Ο Οζάλ πλησιάζει το θέμα διττά. Παιζει μια δι-πρόσωπη πολιτική, προσέχοντας απ' τη μια να μη δυσανεχθεί διάφορους κύκλους του κόμματός του κι απ' την άλλη να φανεί συμπαθής στην Ευρώπη... Ε-μείς, πιστεύουμε στο "ναι" ...».

Μουσταφά Οκάν, περιοδικό YARIN (Γιάριν: Αύριο, σ.σ. φιλοσοβιετικό, αντίστοιχο π.χ. του «Οδηγητή»).

«... ο αγώνας μεταξύ τους... εμείς δεν έχουμε ενέργεια για χάσιμο ...».

Συντακτική επιτροπή του περιοδικού MAYIS (Μάις: Μάης, σ.σ. ανεξάρτητο, στο χώρο της «Επαναστατικής Αριστεράς»).

«... βλέπουμε το δημοψήφισμα σαν ένα βήμα προς τον εκδημοκρατισμό. Από την άποψη αυτή το "ναι" σημαίνει στην πραγματικότητα "ναι για τη δημοκρατία". Η θετική ψήφος έχει την έννοια του όχι στο καθεστώς καταπίεσης της 12 Σεπτεμβρη... γι' αυτό εμείς λέμε "ναι" ...».

Ιλχάν Αλκάν, περιοδικό BILIM VE SANAT (Μπι-λίμ βε Σανάτ: Επιστήμη και Τέχνη, σ.σ. ανήκει στο χώρο της «κριτικής» φιλοσοβιετικής Αριστεράς).

«... η άρχουσα τάξη ζητάει απ' το λαό μας να διαλέξει "το ένα απ' τα δύο" ... μπέη-δες και αγάδες... ζητάτε να διαλέξει ο λαός ένα απ' τα δύο ρόπαλα... μ' αυτή την έννοια λοιπόν, λέμε να μη διαλέξουμε κανένα και να μην προσέλθουμε στις κάλπες ...»

Αχμέτ Κιρίμ, περιοδικό YENİ DEMOKRASİ (Γιε-νί Ντεμοκρασί: Νέα Δημοκρατία, σ.σ. στο χώρο και αυτό της «Επαναστατικής Αριστεράς», ανεξάρτητο).

«... προσπαθούν να προσδώσουν — με νέες μεθοδεύσεις, έμμεσα αυτή τη φο-ρά— νομιμότητα σ' ένα ντοκουμέντο που

είχε επικυρωθεί με τη βία. Απ' την άλλη μεριά, όποιο κι αν είναι το αποτέλεσμα, οι "απαγορευμένοι" θα συνεχίσουν ό-πως και σήμερα να αναμειγνύονται στην πολιτική... Αυτό που θα έπρεπε να είχε γίνει θα ήταν να "σταλεί στις κάλ-πες" ολόκληρο το ντοκουμέντο του '82 ...πρέπει να αρθούν οι απαγορεύσεις που έχουν επιβληθεί σε κάθε τομέα της ζω-ής, να αφεθούν ελεύθεροι οι πολιτικοί κρατούμενοι, να καταργηθεί η ποινή του θανάτου... για όλους αυτούς τους λό-γους, οι σοσιαλιστές πρέπει να ρίξουν λευκή ψήφο ...».

Συντακτική επιτροπή του περιοδικού GELE-NEK (Γκελενέκ: Παράδοση, σ.σ. στο χώρο της ευρύτερης Αριστεράς).

«... με το δημοψήφισμα θα επικυρωθεί ή θα απορριφθεί μια αυθαίρετη και αντι-δημοκρατική απόφαση του στρατιωτικού καθεστώτος της 12 Σεπτέμβρη. Η απόρρι-ψη της θα εξασφαλίσει την αναίρεση μιας αντιδημοκρατικής απόφασης και θα καταδείξει ότι έχει διαμορφωθεί μια στάση ενάντια στις αντιδημοκρατικές αρ-χές. Το θετικό αποτέλεσμα του δημοψη-φίσματος, από μόνο του, δεν πρόκειται να φέρει τη δημοκρατία στην Τουρκία. Αυτό όμως το αποτέλεσμα θα είναι ένα μικρό κέρδος του μακροπρόθεσμου αγώ-να για τη δημοκρατία...».

Τσαγάταϊ Αναντόλ, περιοδικό GÖRÜS (Γκιουρούς: Άποψη, σ.σ. εκφράζει ένα μέρος διανοουμένων στο χώρο της Αριστεράς).

Αυτό λέει η τουρκική αριστερά, που εκφράζεται σήμερα μέσα από 15 περίπου περιοδικά, για το δημοψήφισμα της 6 Σε-πτεμβρη 1987.

ΝΑ ΔΟΥΜΕ όμως τι είναι το δημοψήφισμα.

ΠΡΕΠΕΙ να πάμε πέντε χρόνια πίσω, στις 6 Νοέμβρη 1982, τότε που η χούντα των στρατηγών με επικεφαλής τον Εβρέν έθετε σε δημοψήφισμα το σύνταγμα της (αλλά και την εκλογή συνάμα του προέδρου με μοναδικό υποψήφιο τον Εβρέν!). Το προσωρινό άρθρο 4 του συντάγματος αυτού προέβλεπε την απαγόρευση της ανάμειξης στην πολιτική —για δέκα χρόνια— 262 ατόμων, ανάμεσα στα οποία και οι αρχηγοί των τεσσάρων μεγάλων κομμάτων: ο δεξιός Ντεμιρέλ, ο σοσιαλδημοκράτης Ετζεβίτ, ο ισλαμιστής Ερμπακάν και ο φασίστας Τουρκές.

ΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ του 1982 ακολούθησε η παρωδία των γενικών εκλογών του Νοέμβρη του 1983, στις οποίες το κόμμα της «Μητέρας Πατρίδας» του Οζάλ αναδείχτηκε σε κυβέρνηση με ποσοστό 45%. Λιγότερο από ένα χρόνο αργότερα, στις δημοτικές εκλογές (1984), το ποσοστό αυτό μειώθηκε σε 37%. Δύο χρόνια μετά, στις συμπληρωματικές εκλογές για την πλήρωση 11 θέσεων στην εθνοσυνέλευση (1986), το ποσοστό έχει πέσει στο 32%.

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ γίνονται μεγάλες ανακατατάξεις στην εθνοσυνέλευση. Όλα τα τεχνητά κατασκευασμένα κόμματα της χούντας διαλύονται (εκτός του κόμματος του Οζάλ) και τη θέση τους παίρνουν αυ-

τά που σήμερα παρασκηνακά τα κατευθύνουν οι παλιοί πολιτικοί:

- **Σοσιαλδημοκρατικό Λαϊκιστικό Κόμμα (SHP)**, αξιωματική αντιπολίτευση, με αρχηγό το γιό του Ισμέτ Ινονού, Ερντάλ.

- **Κόμμα του Ορθού Δρόμου**, που διευθύνει ουσιαστικά ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ.

- **Κόμμα Δημοκρατικής Αριστεράς:** Μπουλέντ Ετζεβίτ.

- **Κόμμα Ευημερίας:** Νετζεττίν Ερμπακάν

- **Εθνικιστικό Κόμμα Εργασίας:** Άλ-πασλαν Τουρκές.

ΟΡΓΑΝΩΝΟΥΝ γρήγορα ομάδες στην εθνοσυνέλευση. Παίρνουν μέρος στις δημοτικές (1984) και στις συμπληρωματικές εκλογές (1986). Τα ποσοστά τους ανεβαίνουν παρά τις απαγορεύσεις, και παρά την έλλειψη μέσων προπαγάνδας (μαζί τους —ιδιαίτερα ο Ντεμιρέλ— έχουν τον Τύπο, ο Οζάλ όμως εκμεταλλεύεται αποκλειστικά την τηλεόραση και το ραδιόφωνο, πράγμα πολύ σημαντικό στην Τουρκία όπου ο αναλφαριθμητισμός φθάνει το 40%).

ΤΟ ΜΑΗ του 1985 καταργείται και ο νόμος 2969 που δεν επέτρεπε στους παλιούς αρχηγούς να μιλούν δημόσια... η αντιπολίτευση λοιπόν —με πρώτο το Ντεμιρέλ που ασκεί μέχρι τώρα τη σκληρότερη κριτική στον πρώην σύμβουλο και βοηθό του τον Οζάλ— αρχίζει να πιέζει και να λέγχει μέσω του Τύπου τον Οζάλ, ο ο-

ποίος δεν έχει πλέον την απεριόριστη ευχέρεια κινήσεων που είχε τα δύο πρώτα χρόνια της διακυβέρνησής του —παρότι εξακολουθεί να κυβερνά με τους νόμους της χούντας.

ΤΙΘΕΤΑΙ πλέον ανοιχτά το θέμα της «νομιμοποίησης» των «απαγορευμένων». Ο Οζάλ δέχεται πιέσεις όχι μόνο από την αντιπολίτευση και το εξωτερικό (ΕΟΚ κυρίως) αλλά και μέσα από το ίδιο του το κόμμα.

Μεθοδεύει το ζήτημα έτσι ώστε —ενώ θα μπορούσε να το λύσει στην εθνοσυνέλευση— να τεθεί στο λαό με δημοψήφισμα, «με δημοψήφισμα έφυγαν, με δημοψήφισμα να ξαναγυρίσουν» λέει.

Ελπίδα του είναι ότι θα καταφέρει να τρομοκρατήσει τον κόσμο με την απειλή «αν ξανάρθουν θα φέρουν μαζί τους και την αναρχία και την τρομοκρατία που κυριαρχούσε πριν τις 12 Σεπτεμβρη...».

* * *

ΣΤΙΣ 6 Σεπτεμβρη όλοι οι Τούρκοι που έχουν συμπληρώσει τα 20 θα πάνε στις κάλπες. Όλη η αστική αντιπολίτευση είναι υπέρ του «ναι», ο αγώνας όμως διεξάγεται ουσιαστικά ανάμεσα στον Οζάλ και το Ντεμιρέλ. Η αντίστροφη μέτρηση έχει αρχίσει. Ποιό θα είναι το αποτέλεσμα;

- Γαλάζιο (ψηφοδέλτια του «ναι»); ή πορτοκαλί (του «όχι»);

- Ο Οζάλ πάντως θα βλέπει σίγουρα «γαλάζιους» εφιάλτες.

□

σοσιαλιστική
**θεωρία
και
πράξη**

22η Σύνοδος

- Εισήγηση Α. Παπανδρέου στην 22η Σύνοδο της Κ.Ε. του ΠΑΣΟΚ
- Τάξεις και πελατειακό σύστημα
Η περίπτωση της Ελλάδας
Του Νίκου Μουζέλη
- Συνέντευξη - συζήτηση με τον Κ. Βεργόπουλο
- Συνέντευξη με τον Γασσάρ Αραφάτ
- Ελεύθερος χρόνος και σοσιαλιστική ανάπτυξη
του Γ. Σκιαβαίνου
- Πολιτιστική ολοκλήρωση και σοσιαλιστική μετάβαση
του Μιχ. Κουτούζη

**ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΤΟ 3. ΤΕΥΧΟΣ '87
σε βιβλιοπωλεία και περίπτερα**

Ισπανικά πορτογαλικά

Εταιρεία Ισπανικών Σπουδών ΜΙΓΚΕΛ ΝΤΕ ΘΕΡΒΑΝΤΕΣ

Καποδιστρίου 2, Τηλ. 3628880

Βασικός Κύκλος Γλώσσας

- Τμήμα προφορικής άσκησης
- Τμήμα μετάφρασης
- Σεμινάριο πρώτου τετραμήνου:

«Εισαγωγή στην ανάγνωση του Γκαρσία Μάρκες» (στα ελληνικά)

ΔΙΠΛΩΜΑ ΙΣΠΑΝΙΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

**Διδάσκουν Ισπανοί καθηγητές
πτυχιούχοι ισπανικών πανεπιστημίων.**

Πληροφορίες-εγγραφές: Από 7 Σεπτεμβρίου -
πρωί 10.00-1.30 απόγευμα 6.00-9.00 καθημερινά

Η «ιεροποίηση» της κυβέρνησης και η «εκκοσμίκευση» της εκκλησίας

του Β. Εκκλησιαστικού

Όταν γράφονταν αυτές οι γραμμές δεν είχε ακόμα καθοριστεί ο τόπος και η ώρα της συνάντησης του Πρωθυπουργού με τον Αρχιεπίσκοπο. Ούτε είχε απαντήσει ο Πρωθυπουργός αν δέχεται την απαίτηση της ιεραρχίας να μην παρευρεθεί στη συνάντηση και ο αρμόδιος υπουργός κ. Τρίτσης. Επιπλέον, μια τακτική κίνηση της «τελευταίας στιγμής» από τη μεριά της Εκκλησίας —η απόφασή της να αποσύρει τις καταθέσεις της από την Εθνική Τράπεζα— δημιουργούσε κάποιες αμφιβολίες για την πραγματοποίηση της συνάντησης.

Πίσω από την ανάληψη των καταθέσεων κρύβονταν φυσικά, οι «σκληροί» μητροπολίτες που εφαρμόζοντας το «*νυν υπέρ πάντων αγών*» θέλησαν με τον τρόπο αυτό να σαμποτάρουν τη συνάντηση. Παρόλα αυτά η συνάντηση θα πραγματοποιηθεί τελικά —αν δεν θα έχει ήδη πραγματοποιηθεί όταν θα κυκλοφορεί αυτό το τεύχος— και όχι μόνο επειδή οι πόρτες του Πρωθυπουργού παραμένουν «ανοικτές» για τον Αρχιεπίσκοπο, ύστερα από εκείνη την καθοριστικής σημασίας δήλωση του κ. Ρουμπάτη. Αλλά και επειδή οι δύο «κορυφές» δεν έχουν άλλη επιλογή.

Ο μөн Αρχιεπίσκοπος Σεραφείμ επειδή η υποχώρησή του στα αιτήματα της «τρόικας» των σκληρών μητροπολιτών θα οδηγούσε σε μια πόλωση που μόνο κέρδη δεν θα έφερνε στην Εκκλησία. Για παράδειγμα, αν η Εκκλησία αποφάσιζε να υλοποιήσει την απειλή της για άρση του Αυτοκέφαλου θα έδινε μια μοναδική ευκαιρία στο ΠΑΣΟΚ για να προχωρήσει στην «εκκοσμίκευση» του κράτους, υλοποιώντας έτσι ένα από τα πολλά οράματά του που εγκατέλειψε και συσπειρώνοντας γύρω του την αριστερά. Αλλά ως γνωστόν η Εκκλησία κάνει πολιτική από της ιδρύσεώς της και η πείρα της δεν της επιτρέπει να κάνει τέτοια λάθη. Και αν ο κ. Παπανδρέου χειρίστηκε κατάλληλα τον κ. Τρίτση, το ίδιο καλά χειρίστηκε τους «σκληρούς» του και ο κ. Σεραφείμ.

Από την άλλη μεριά, αυτή την εποχή που οι συσχετισμοί δυνάμεως στην εκλογική βάση κάθε άλλο παρά ευνοϊκοί είναι για το ΠΑΣΟΚ, το μόνο που δεν θα ήθελε ο κ. Παπανδρέου είναι να δώσει την ευκαιρία στην Εκκλησία να ανοίξει ακόμα ένα μέτωπο κατά της κυβέρνησής του. Ούτε έχει τη δυνατότητα να χειρισθεί έ-

ναν παρατεταμένο αγώνα με την Εκκλησία, τη στιγμή που αντιμετωπίζει το θέμα των βάσεων, τα ελληνοτουρκικά —που μετά την προκλητική τελευταία δήλωση του Τ. Οζάλ φαίνεται ότι περνούν σε νέα φάση— τα οικονομικά, τα σκάνδαλα και πάνω απ' όλα την προεκλογική τακτική.

Η μόνη δυνατή λύση για όλους είναι, λοιπόν, ο συμβιβασμός. Που δεν είναι ούτε καν ένας «ιστορικός» συμβιβασμός —όπως έγραψε κάποια φιλοκυβερνητική εφημερίδα— αλλά μάλλον ένας «ανιστόρητος», επειδή, όπως ήδη διαφαίνεται δεν θα υλοποιεί ούτε και τον απαρχαιωμένο, ήδη, αίτημα για την απαλλαγή του Κράτους από το σφιχταγκάλισμα της Εκκλησίας.

Γιατί έγιναν λοιπόν όλα αυτά; Προς τι οι εκατέρωθεν μύδροι, οι πολεμικές ιαχές και τα κραυγαλέα πρωτοσέλιδα; Μα για να δικαιωθεί ο τίτλος του «μεγάλου τακτικού» στον οποίο τόσο αρέσκεται ο αντίπαλός του κ. Σεραφείμ σε τούτη τη μάχη και να μας πείσει ο ίδιος και για μια ακόμα φορά πόσο ικανός είναι να αναιρεί στην πράξη αυτά που κάποτε μεγαλόστομα υποσχέθηκε, δίνοντας ταυτόχρονα

την εντύπωση στους αφελείς πιστούς ότι «*κάτι έγινε, σιγά μην τα θέλετε όλα μαζί*».

Και για να πείσουμε όσους διαφωνούν ακόμα με αυτή την εκτίμηση παραθέτουμε ένα μέρος των γεγονότων όπως προκύπτουν από την επιστολή που έστειλε πρόσφατα ο Αρχιεπίσκοπος στον Πρωθυπουργό, σημειώνοντας ότι η κυβέρνηση δεν διέψευσε ούτε μία γραμμή από όσα γράφει. Εκτός του ότι η επιστολή αυτή μπορεί να χρησιμεύσει μελλοντικά και ως εγχειρίδιο για τη μελέτη των αντάξιων ενός Κλαούζεβιτς ελιγμών του κ. Α. Παπανδρέου, αποδεικνύει και κάτι άλλο πολύ πιο σημαντικό αλλά και χειρότερο για όλους: Αυτοί τελικά που μας είπαν την αλήθεια και για το εκκλησιαστικό και για τις βάσεις ήταν ο κ. Ιάκωβος και ο πρόεδρος της ΑΧΕΠΑ κ. Πλουμίδης. Και δικαιώθηκαν και οι δύο. Ο μөн κ. Πλουμίδης με το στήσιμο του αγάλματος του Τρούμαν και ο κ. Ιάκωβος με την εξέλιξη του εκκλησιαστικού.

Την 1ην Ιουλίου 1987 ο Αρχιεπίσκοπος Βορείου και Νοτίου Αμερικής Ιάκωβος στέλνει επιστολή στον Αρχιεπίσκοπο Ελλάδας Σεραφείμ στην οποία αναφέρει ότι στη συνάντηση που είχε με τον πρωθυπουργό, όταν ήλθε για τελευταία φορά στην Ελλάδα, ο κ. Α. Παπανδρέου τον διαβεβαίωσε ότι δεν θα επέτρεπε με κανένα τρόπο μια σύγκρουση με την Εκκλησία και επιπλέον διακατέχτο από την επιθυμία να ξαναδεί προσωπικά τον Σεραφείμ. (Το τι διεμήφθη μεταξύ του πρωθυπουργού και του Ιάκωβου είναι πολύ εύκολο να το φανταστούμε από το αποτέλεσμα. Ανάλογο, εξάλλου, ήταν και το περιεχόμενο της συνομιλίας του κ. Α. Παπανδρέου με τον πρόεδρο της ΑΧΕΠΑ).

Στη συνέχεια ο κ. Σεραφείμ συγκάλεσε τη Συνοδική Επιτροπή στην οποία και εξέθεσε τα αποτελέσματα της μεσολαβητικής επιχείρησής του κ. Ιακώβου και η συνάντηση Αρχιεπισκόπου - Πρωθυπουργού ορίστηκε «*δια την 12ην ώρα της 3ης Ιουλίου 1987*». Δηλαδή μόνο δύο μέρες μετά τη λήψη της επιστολής Ιακώβου.

Αλλά ο πρωθυπουργός δεν μπορούσε να δώσει την εντύπωση ότι δέχθηκε τόσο εύκολα τον Αρχιεπίσκοπο. Με πρόσχημα «*τις απασχολήσεις και το ταξίδι του στο εξωτερικό*» η συνάντηση ανεβλήθη και ο Αρχιεπίσκοπος περίμενε να καθορισθεί νέα. Κι ενώ περίμενε, ο αρμόδιος υπουρ-

γός κ. Τρίτσης προχώρησε στην κλιμάκωση της έντασης διορίζοντας νέο διοικητικό συμβούλιο στον ΟΔΕΠ ζητώντας έτσι από την Εκκλησία να του παραδοθεί ο Οργανισμός που διαχειρίζεται την εκκλησιαστική περιουσία. Να υποθέσουμε ότι ο κ. Τρίτσης προχώρησε μόνος του αγνοώντας, ή μη έχοντας ενημερωθεί, για την διακηρυγμένη στον Ιάκωβο επιθυμία του πρωθυπουργού του να αποτρέψει τη σύγκρουση με την Εκκλησία;

Η υπόθεση δεν ευσταθεί. Επειδή κανένας υπουργός σε όλον τον κόσμο —και πολύ περισσότερο ο οιοσδήποτε υπουργός του κ. Παπανδρέου— δεν θα έπαιρνε μόνος του μια απόφαση που θα πυροδοτούσε μια αντιπαράθεση της κλίμακας που ακολούθησε. Ο κ. Τρίτσης προώρμησε με την σύμφωνο γνώμη του πρωθυπουργού εφαρμόζοντας μια τακτική η οποία δεν απέβλεπε καν στη διαπραγμάτευση μιας αμοιβαίας επωφελούς συμφωνίας, αλλά στη συγκάλυψη της πλήρους υποχώρησης που θα ακολουθούσε.

Για του λόγου το ασεφάλες δημοσιεύουμε αυτούσιο ένα απόσπασμα της επιστολής Σεραφεΐμ:

«Κατά την εντολήν Σας εδέχθητε τον Σύμβουλόν μου το μεσημέρι της 6.2.1987 εις το Πρωθυπουργικόν Γραφείον. Ενημερώθητε βάσει σημειώματος, το οποίον περιελάμβανε συνοπτικά τους λόγους των ανησυχιών μου δια της διαφαινομένης εξελίξεως εις τας σχέσεις της Εκκλησίας με την Πολιτείαν και ευχαρίστως επληροφορήθην ότι δώσατε εντολήν να ανασταλεί μέχρι 10 Μαρτίου '87 η προώθησις του Νομοσχεδίου εις την Κοινοβουλευτικήν Επιτροπήν και ο Υπουργός να συνητάτο με την Συνοδικήν Επιτροπήν, προκειμένου να επιτευχθεί συμφωνία.

Ενημέρωσα σχετικά την Σύνοδον, η οποία και κατά το Σύνταγμα διοικεί την Εκκλησία.

Αντιθέτως προς τας εντολάς Σας ο Υπουργός συνέχισε να αγνοεί την Ιεραρχίαν και μόλις την 6ην απογευματινήν ώραν της 11ης Μαρτίου 1987, εκάλεσε τον Σεβ. Αλεξάνδρουπόλεως εις τον Γραφείον του και του παρέδωσε φάκελλον με το νέον σχέδιον Νόμου, ενώ συγχρόνως (μετά 15 λεπτά) προσήλθε εις την Κοινοβουλευτικήν Επιτροπήν της Βουλής, εις την οποίαν και ήρχισεν η επεξεργασία του νέου σχεδίου Νόμου.

Δεν Σας κρύβω ότι αιφνιδιαστήκαμε όλοι, όταν διαπιστώσαμε ότι το νέο σχέδιον Νόμου δεν είχε καμία σχέση, ούτε με το σχέδιον το οποίον Σεις ο ίδιος καταθέσατε εις το Υπουργικόν Συμβούλιον, ούτε με το σχέδιον που είχε συνταχθεί με εντολή του Υπουργού από τον Νομικό Σύμβουλον του Υπουργείου και έχει χρονολογία 17.1.1987».

Όπως καταλάβατε, βεβαίως, όλη η υπόθεση συνοψίζεται στο όντως ειλικρινές επίθετο «αιφνιδιαστήκαμε όλοι», που χρησιμοποιεί ο Αρχιεπίσκοπος.

Για τους θητεύσαντες την τελευταία διετία (τουλάχιστον) στις τράπεζες της πόκας, ο «αιφνιδιασμός» είναι, κατ' ουσία, «καρμπίνα» στημένη από έναν ολόενα και λιγότερο ψυχραιμο αρχιμπλοφαδόρο.

ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΣΤΗ ΜΟΣΧΑ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΕΣΤΡΟΪΚΑ

Οι συμπτώσεις που σημειώθηκαν στο ταξίδι του Οικουμενικού Πατριάρχη Δημητρίου στην ΕΣΣΔ δεν μπορεί να είναι, τελικά, τυχαίες. (΄Ασε που κατά τον «διαλεκτικό υλισμό» η «σύμπτωση» και το «τυχαίο» ορίζονται από προκαθορισμένους παράγοντες τους οποίους απλώς αγνοούμε).

Μια εβδομάδα πριν αρχίσει το ταξίδι του Δημητρίου στην «Αγία Ρωσία» τα επίσημα «Νέα της Μόσχας» αναλάμβαναν την υπεράσπιση των χριστιανών κατοίκων του Κίροφ, οι οποίοι ζητούν να επιτραπεί η λειτουργία και δεύτερης εκκλησίας στην περιοχή. Θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει ότι πρόκειται για σύμπτωση και μάλιστα περιορισμένης σημασίας εφόσον το περιοδικό προορίζεται για τους αναγνώστες που ζουν έξω από τα σύνορα της ΕΣΣΔ.

Αν, όμως, διαβάσει κανείς το τελευταίο τεύχος της «Λιτεράτουρνγια Γκαζέτα» θα αρχίσει να αμφιβάλλει. Το έγκυρο αυτό περιοδικό δεν περιορίζεται στην υπεράσπιση του αιτήματος κάποιων χριστιανών υπηκόων του σοβιετικού κράτους αλλά προχωρεί πολύ πιο μακριά: καταγγέλλει τα κατασταλτικά μέτρα που πήραν οι σοβιετικές αρχές εναντίον των χιλιάδων πιστών που έσπευσαν στο Κρούτσεβο της Ουκρανίας για να δουν το «θαύμα» της Παναγίας.

Τι συνέβη στο Κρούτσεβο; Τον περασμένο Απρίλιο η νεαρά Μαρία Κυζίν δήλωσε ότι είδε ένα όραμα της Παναγίας, το πρόσωπό της απεικονισμένο σε μια εγκυδομένη εκκλησία. Η είδηση κυκλοφόρησε πολύ γρήγορα στο εσωτερικό της ΕΣΣΔ —χάρη κυρίως στο «φυλλάδιο της χριστιανικής κοινότητας», που το εκδίδει ο πρώην καταδικασμένος για «παρασιτισμό» Αλεξάντρ Ογκοροντνίκωφ— και χιλιάδες πιστοί άρχισαν να συρρέουν στο Κρούτσεβο. Κι όχι μόνο οι γνωστές συμπαθητικές γριούλες με τη μαντίλα στο κεφάλι αλλά κυρίως νέοι άνθρωποι.

Οι αρχές πανικοβλήθηκαν φυσικά και άρχισαν να εφαρμόζουν ένα σχέδιο «έκτακτης ανάγκης»: Αστυνομικά μπλόκα στις εισόδους της πόλης, φράγματα αστυνομικών γύρω από την εκκλησία και πολλοί φωτογράφοι. Έργο των τελευταίων η απεικόνιση όχι του προσώπου της Παναγίας αλλά των προσώπων των πιστών, για να σταλούν οι φωτογραφίες στους υπεύθυνους των γύρω «κολχόζ» και «σοβχόζ» για τα περαιτέρω.

Όλα αυτά αποτελούν για την «Λιτεράτουρνγια Γκαζέτα» παραβίαση του σοβιετικού Συντάγματος και συγκεκριμένα του άρθρου 52 που εγγυάται «την ελευθερία συνείδησης, που σημαίνει το δικαίωμα άσκησης οποιασδήποτε θρησκείας ή το δικαίωμα να μην ασκεί καμία». Μόνον η πιστή εφαρμογή του άρθρου αυτού μπορεί να εγγυηθεί «την εμπιστοσύνη μεταξύ πιστών και άθεων» προσθέτει το περιοδικό.

Τρίτη σύμπτωση: Δύο καθολικοί επίσκοποι της Ουκρανίας, 23 ιερείς και 174 πιστοί βγήκαν από την «παρανομία» και ζητούν τη νομιμοποίηση της εκκλησίας τους. (Η καθολική εκκλησία της Ουκρανίας δεν υφίσταται επισήμως από το 1946, χρονιά που ενσωματώθηκε αναγκαστικά στη Ρωσική Ορθόδοξη Εκκλησία). Με την ευκαιρία της χιλιετηρίδας της Ορθόδοξης Ρωσικής Εκκλησίας οι καθολικοί της Ουκρανίας ζήτησαν, στο όνομα της «περεστρόικα» που εξαπέλυσε ο Γκορμπατσόφ, με επιστολή τους στον Πάπα να παρέμβει για να νομιμοποιηθούν.

★ ★ ★

Όλα αυτά συνέβησαν την ίδια περίπου στιγμή που άρχιζε η πρώτη μετά από 400 χρόνια επίσκεψη του Οικουμενικού Πατριάρχη στη Μόσχα. Κύριο χαρακτηριστικό της επίσκεψης ήταν η συρροή μεγάλου πλήθους πιστών στις λειτουργίες όπου χοροστάτησε ο Δημήτριος και οι εκδηλώσεις λατρείας που έγιναν με αφορμή την επίσκεψή του. Ο ίδιος ο Πατριάρχης εξέφρασε, αν και επιφυλακτικά, την ικανοποίησή του για τα αποτελέσματα της «περεστρόικα» στον τομέα της θρησκείας: «Κατά τις ημέρες αυτές διαπιστώσαμε ότι υπάρχει μια νέα πνοή ελευθερίας συνειδήσεως, πράγμα που είναι για το καλό αμφοτέρων των λαών» είπε στο Λένινγκραντ.

Τι συμβαίνει λοιπόν στη χώρα των σοβιετών; Ο Μιχαήλ Γκορμπατσόφ στρέφει τους ασκούς της «περεστρόικα» και εναντίον εκείνων των συντρόφων που θεωρούν υποχρεωτική την αθεΐα;

Απογοητευμένος από την εβδομηντάχρονη υπακοή του στο «μαρξισμό - λενινισμό» ο σοβιετικός λαός στρέφει πλέον τις ελπίδες του προς άλλα λιγότερο υλιστικά και περισσότερο μεταφυσικά δόγματα;

Λίγο - πολύ συμβαίνουν και τα δύο. Τα εβδομήντα χρόνια ιδεολογικής καθοδήγησης του ΚΚΣΕ δεν κατόρθωσαν να αφαιρέσουν τη χριστιανική πίστη από ένα πολύ μεγάλο τμήμα του ανέκαθεν βαθιά θρησκευόμενου ρωσικού λαού, που από παράδοση έρρεπε προς το μυστικισμό. Τελευταία, μάλιστα, έχει παρατηρηθεί ότι η αναβίωση της θρησκευτικής πίστης δεν αφορά μόνο το χριστιανισμό αλλά και άλλα δόγματα, όπως τον μουςουλμανισμό. Η αναβίωση του τελευταίου έχει προκαλέσει πολλούς πονοκεφάλους στις αρχές των περιοχών που συνορεύουν με μουσουλμανικές χώρες, επειδή η πρόσφατη ιστορία έχει δείξει ότι μπορεί να συνδυαστεί με την αναβίωση του εθνικισμού και των χωριστικών τάσεων.

Τι άλλο μπορεί να κάνει λοιπόν ο Γκορμπατσόφ από την «περεστρόικα» και στη θρησκεία; Σε τελευταία ανάλυση, ένα «άνοιγμά» του στο χώρο αυτό δεν θα σήμαινε τίποτα άλλο από την επίσημη παραδοχή όσων έχουν ήδη εκδηλωθεί στην ΕΣΣΔ εδώ και πολύ καιρό. □

Από τα συναξάρια, στο βίντεο Βίοι Αγίων σε VHS

της Τέτας Παπαδοπούλου

Η συνύπαρξη της Ορθοδοξίας με την τελευταία λέξη της τεχνολογίας είναι γεγονός. Κυκλοφόρησαν ήδη οι πρώτες βιντεοταινίες με βίους αγίων, οσίων, μαρτύρων και ευαγγελιστών. Η παραγωγός εταιρεία ονομάζεται Elpis-Film και τις κασέτες μπορεί το χριστεπώνυμο πλήρωμα και πας ενδιαφερόμενος να τις αποκτήσει αντί 7080 δραχμών από το ορθόδοξο ίδρυμα «Απόστολος Βαρνάβας». Υπάρχουν ήδη αρκετοί τίτλοι, ώστε να έχουν οι πιστοί τη δυνατότητα να επιλέξουν τους βίους των αγίων της αρεσκείας τους.

Αυταπατώνται λοιπόν όσοι θεωρούν ότι οι Έλληνες αποχαινώνονται —ιδίως τα σαββατοκύριακα, διότι ως γνωστόν τις άλλες μέρες της εβδομάδας... εργάζονται— βλέποντας μόνο πορνό και Ράμπο και Κινγκ-Κόνγκ που προμηθεύονται από το βιντεοκλάμπ της γειτονιάς τους. Όχι, υπάρχουν και ευσεβείς σε αυτόν τον τόπο, οι οποίοι βιντεοτρέφονται με τα πάθη της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολύτριάς, του Αγίου Ιωάννη του Ρώσου ή της Αγίας Μαρίας της Αιγυπτίας.

ΒΛΕΠΕ ΚΑΙ ΠΙΣΤΕΥΕ

Προφανώς βρισκόμαστε ενώπιον σημαντικής στροφής της χριστιανικής ορθοδοξίας, η οποία έως τώρα δεν μας είχε συνηθίσει σε τέτοιου είδους ανοχές και «ανοίγματα». Με την χριστιανική βιντεοκασέτα φέρνει κανείς το κατηχητικό στο σπίτι του, την ώρα που θέλει, την ημέρα που τον βολεύει. Το θείο μήνυμα μετατρέπεται —και αυτό— σε κονσέρβα που περνάει μέσα από τη μικρή οθόνη. Πάνε τα παλιά καλά χρόνια των συναξαρίων. Τώρα η πίστη εμπεδώνεται και ενδυναμώνεται δια του ...βλέπειν. Γυρίζοντας μπρος πίσω την κασέτα, ο πιστός ξαναβλέπει το θαύμα, ξαναβλέπει το μήνυμα του Θεού, ξαναβλέπει το μαρτύριο του αγίου του. Η εποχή του *πίστευε και μη ερεύνα* πέρασε. Ζήτω η εποχή του *βλέπε και πίστευε*. Βεβαίως προϋπόθεση για όλα αυτά αποτελεί ή κατ' οίκον ύπαρξη βίντεο. Αλλά ως γνωστόν το μηχάνημα τούτο έχει καταταχθεί στα είδη πρώτης οικιακής ανάγκης. Δεν απέχουμε πολύ από τη στιγμή όπου σε κάθε ελληνικό σπίτι θα θεωρείται περισσότερο αυτονόητο το βίντεο παρά το μπρίκι του καφέ.

Οι χριστιανικές αυτές βιντεοκασέτες από την άποψη της ποιότητας επεικώς μπορούν να χαρακτηρισθούν βαλκανικού επιπέδου υποπροϊόντα. Πρόκειται για ανεκδιήγητες ...αγγλικές παραγωγές με ελληνικούς υπότιτλους. Ορισμένες έχουν γυρισθεί στην Ελλάδα με τη συμμετοχή Ελλήνων ηθοποιών και τεχνικών και με τη συνεργασία Ελλήνων ειδικών επί ...θεολογικών και βυζαντινών θεμάτων. Εκτός από τους δραματοποιημένους βίους αγίων υπάρχουν επίσης ταινίες με τίτλους πχ. «Η παγκόσμια κυβέρνηση των Ιεχωβιτών ξεσκεπάζεται», «Το δράμα μιας μοναχής», «Ο άσωτος υιός», «Χαρούμενη ζωή». Τέλος, το πιο απαιτητικό κοινό, οι δυσκολόπιστοι, έχουν να διαλέξουν ανάμεσα σε μια σειρά χριστιανικά ντοκυμανταίρ όπως ...«Η αποκάλυψη του Ιωάννου», «Χριστός και Άγιοι τόποι με το άγιο φως που πιάνεται χωρίς να καίει» και ...«Δημιουργία ή εξέλιξη».

ΛΑΤΡΕΥΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ

Με την κυκλοφορία και τη χρήση αυτών των βιντεοταινιών προκύπτουν ορισμένα σοβαρά προβλήματα, στα οποία τα αρμόδια όργανα της Εκκλησίας ή τουλάχιστον οι θεωρητικοί της νεοορθοδοξίας θα πρέπει να απαντήσουν.

- Πού θα τοποθετήσουν οι Χριστιανοί αυτές τις κασέτες; Μαζί με τις άλλες ή στο εικονοστάσι;
- Κατά την ώρα της προβολής οφείλει ο πιστός να σταυροκοπιέται; Επίσης, επιτρέπεται να ασπασθεί τον άγιο... στην οθόνη της τηλεοράσεώς του ή αυτό συνιστά αμαρτία;
- Η κατανάλωση οινοπνευματωδών «αντενδεικνύεται» όσο διαρκεί η ταινία; Πειράζει να πει ένα σκότς ή λίγο κρασάκι του θεού ο πιστός - βιντεοθεατής, ενώ παρακολουθεί λόγω χάρη το βίο του Αγίου Νεκταρίου;
- Ο Διονύσιος ο εκ Φουρνά στο βιβλίο του «Ερμηνεία της ζωγραφικής τέχνης» έχει συγκεντρώσει όλους τους κανόνες σχετικά με το πώς πρέπει να ιστορούνται, οι προφήτες, οι άγιοι, οι όσιοι έως και οι υιοί του Ζεβεδαίου. Στο βιβλίο αυτό προβλέπονται ακόμα και οι τελευταίες λεπτομέρειες, το χρώμα των οφθαλμών, το χρώμα των μαλλιών, το σχήμα και το μήκος που πρέπει να έχουν τα γένεια των ιερών προσώπων - του καθενός ξεχωριστά. Δεν θα πρέπει λοιπόν να υπάρχουν αντίστοιχοι κανόνες και για τις ταινίες, ώστε να βοηθηθούν οι σκηνοθέτες στο δύσκολο έργο που έχουν αναλάβει;

- Πολλοί τηλεθεατές ταυτίζουν συνήθως τους ηθοποιούς με τους ρόλους που παίζουν στα διάφορα σήριαλ. Κλασικό παράδειγμα η Κάτια Δανδουλάκη όταν πρωταγωνιστούσε στους *Πανθέους*. Επί χρόνια όσοι τη συναντούσαν στο δρόμο την αποκαλούσαν *Μάρμω*. Τι θα γίνει τώρα στην περίπτωση που διασταυρωθούν καθ' οδόν οι πιστοί με τον ηθοποιό που «ενσάρκωσε» πχ. τον Άγιο Παντελεήμονα και αρχίζουν οι γονυκλισίες και οι κραυγές *θαύμα-θαύμα*;

Ο ΓΟΛΓΟΘΑΣ ΜΙΑΣ ΓΕΝΝΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΔΑΣ

Στις επόμενες σελίδες του ΑΝΤΙ ακολουθεί φωτογραφική περίληψη με λεζάντες της βιντεοκασέτας «Η Αγία Θεοδώρα της Αρκαδίας». Πρόκειται, σύμφωνα με το ενημερωτικό σημείωμα που την συνοδεύει, για αληθινή ιστορία του 10ου αιώνα.

«Μια γενναία νεαρή Ελληνίδα ζει στο δικό της κόσμο και θαρράλεα ανεβαίνει το γολγοθά της. Πρωτάκουστη η ζωή της. Ο ουρανός τη δικαιώνει (...). Συνεχής αγωνία στο έργο και ρίγη συγκινήσεως έως το αποκορύφωμά του. Όταν προβλήθηκε στην Αμερική από το 22ο κανάλι, οι θεατές φώναζαν «Ζήτω η τρισένδοξη Ελλάδα, ζήτω η Ελληνική ψυχή».

Βεβαίως άλλο είναι να παρακολουθήσει κανείς το βίο και την πολιτεία της Θεοδώρας μέσα από μαυρόασπρες φωτογραφίες —τυπωμένες επιπλέον στο καταπληκτικής ποιότητας χαρτί του ΑΝΤΙ— κι άλλο να βλέπει στη μικρή οθόνη την αγία, έγχρωμη, ομιλούσα και συχνά άδουσα. Όπως και να το κάνουμε, η περίφημη φράση του Μάρσαλ Μακ Λουάν *το μέσον είναι το μήνυμα*, ισχύει. Στην περίπτωση μάλιστα των Χριστιανών βιντεοταινιών *το μέσον-βίντεο είναι το θείο-μήνυμα*.

Η ΑΓΙΑ ΘΕΟΔΩΡΑ ΤΗΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

Έτος 998 μ.Χ. στο χωριό Βάστα της Αρκαδίας. Είναι η ημέρα της εορτής της Θεοδώρας της μεγαλύτερης κόρης του Παύλου και της Δέσποινας. Οι αδελφές της, της κάνουν δώρο ένα... κομποσχοίνι. Oh that's lovely, you made the komboskini yourself? λέει.

Παρά την εορταστική ατμόσφαιρα ο πατέρας της είναι σκεπτικός και αφηρημένος γιατί στα γειτονικά χωριά επιτέθηκαν ληστές «οι οποίοι ο-λοένα γίνονται πιο επικίνδυνοι και οι δυνάμεις του κυβερνήτη δεν μπο-ρούν να τους αναχαιτίσουν».

Μετά το φαγητό η Θεοδώρα προσεύχεται. Κατόπιν λέει στους γονείς της, ότι θα πάει να βρει τον ερημίτη Αγάπιο, για να του ζητήσει να προ-σευχηθεί ώστε να σωθούν από τους ληστές.

Στο δρόμο της προς τον Αγάπιο παραλίγο να πέσει πάνω τους. Κρύβε-ται όμως πίσω από κάτι θάμνους και ...ακούει τα σχέδιά τους. Οι ληστές είναι έτοιμοι να επιτεθούν στο χωριό της.

Η Θεοδώρα αρχίζει να τρέχει ως Αμερικανός δρομέας. Κατορθώνει και φθάνει στο χωριό πριν από τους... καλπάζοντες έφιππους ληστές. Ει-δοποιεί τους συγχωριανούς της για την επικείμενη επίθεση. Εκείνοι λαμ-βάνουν θέσεις κατάλληλες. Εξοπλίζονται με αξίνες, φτυάρια και μα-γκούρες. Και τελικά τρέπουν τους εχθρούς σε φυγή.

Μετά τη σωτήρια επέμβασή της ξαναπαίρνει τους δρόμους και τα μο-νοπάτια. Βρίσκει τον Αγάπιο. Του εξομολογείται ότι δεν θέλει να επι-στρέψει στο σπίτι της. «Θέλω να με χρίσεις μοναχή πάτερ, θέλω να α-φιερώσω τον εαυτό μου στο Θεό». Ακολουθεί η τελετή της κουράς και η επιθυμία της Θεοδώρας πραγματοποιείται.

Αποχαιρετώντας την ο Αγάπιος την προειδοποιεί ότι από εδώ και εμπρός η ζωή της θα είναι πολύ δύσκολη. «Στα μέρη μας δεν υπάρχει κανένα γυναικείο μοναστήρι, επιπλέον γνωρίζεις καλά ότι κυκλοφορούν φοβεροί ληστές. Πάρε παιδί μου τουλάχιστον αυτό το ράσο, φόρεσέ το, ίσως σε βοηθήσει». Έτσι η Θεοδώρα γίνεται... «Θεόδωρος».

Αφού περιπλανηθεί επί πολύ, φθάνει επιτέλους σ' ένα μοναστήρι. Ο ηγούμενος τη ρωτάει «πώς σε λένε τέκνο μου;». Εκείνη απαντάει με άνεση «Θεόδωρο, πάτερ μου και θέλω να με δεχθείτε». «Καλώς όρισες Θεόδωρε, αλλά να ξέρεις ότι για ένα διάστημα θα είσαι υπό επίβλεψη, γιατί πρέπει να δοκιμάσουμε το χαρακτήρα σου».

Όλα πάνε καλά για το «Θεόδωρο». Περνάει με επιτυχία τα τεστ δοκιμασίας και το κυριότερο: κανείς στο μοναστήρι δεν αντιλαμβάνεται ότι ο νεαρός μοναχός είναι... γυναίκα. Μια ημέρα του αναθέτουν να πάει στο πλησιέστερο χωριό για να αγοράσει καλάθια και ύφασμα. Από τη στιγμή αυτή αρχίζουν τα δεινά του...

Αφού κάνει τα ψώνια ξαναπαίρνει το δρόμο για το μοναστήρι. Σε κάποιο σημείο συναντάει την Τζούλια, την κόρη του αρχηγού των ληστών. Την προσπερνά χωρίς να της μιλήσει. Εκείνη όμως τον πειράζει —κοινώς τον φλερτάρει. Προσποιείται μάλιστα ότι χτύπησε το πόδι της και τον καλεί να τη βοηθήσει.

Ο «Θεόδωρος» της δίνει ένα κομμάτι από το ύφασμα που αγόρασε, για να δέσει το πόδι της. Η Τζούλια συνεχίζει τα πειράγματα. «Παραείσαι ωραίος για καλόγερος, δεν πετάς τα ράσα να παντρευτούμε;». Ο «Θεόδωρος» της απαντάει με τσιτάτο του ευαγγελίου... περί πορνών, μοιχών και μοιχαλίδων. Και απομακρύνεται.

Η κατάσταση περιπλέκεται. Η Τζούλια, η οποία έχει σχέσεις με τον Γιάννη έναν από τους ληστές της συμμορίας του πατέρα της, διαπιστώνει ότι είναι έγκυος. Ο Γιάννης φοβάται ότι, αν το μάθει ο αρχηγός, θα τον σκοτώσει. Την πείθει λοιπόν να πει στον πατέρα της ότι το παιδί είναι του... «Θεόδωρου».

Μόλις ο μέλλων παπούς πληροφορείται τα καθέκαστα αποφασίζει ότι ο «δράστης» ...θα πεθάνει. Εν τω μεταξύ η εγκυμονούσα Τζούλια καταφθάνει στο μοναστήρι και επιστρέφει το ύφασμα που της είχε δώσει ο «Θεόδωρος» λέγοντας «Δε θέλω άλλα δώρα...». Οι μοναχοί ενημερώνουν τον ηγούμενο και το σκάνδαλο ξεσπάει.

Οι απόψεις των μοναχών περί της ενοχής ή της αθωότητας του «Θεόδωρου» διίστανται. Ο ηγούμενος τον καλεί και του λέει «Δεν ξέρω αν είσαι αθώος. Ξέρω μόνο ότι οι μεγάλες δοκιμασίες είναι για τους αγίους και όχι για τους αρχάριους».

Την επομένη αποφασίζει να φύγει από το μοναστήρι. Στο δρόμο τγύεπιτίθενται οι ληστές. Τον δένουν με σχοινιά στον κορμό ενός δέντρου. Εκείνος τους παρακαλεί να του επιτρέψουν να προσευχηθεί, πριν τον σκοτώσουν.

Ο «Θεόδωρος» δεν ξέρει τι να πει, τα έχει τελειώς χαμένα. Για να αποδείξει την αθωότητά του θα πρέπει να αποκαλύψει στον ηγούμενο και τους μοναχούς ότι είναι... γυναίκα. Σωπαίνει λοιπόν και δεν κάνει τίποτα άλλο από γονυκλισίες και προσευχές. «Κύριε, βοήθησέ με, Ιησού Χριστέ δείξε μου το δρόμο να πορευθώ».

Ο «Θεόδωρος» συνεχίζει τις προσευχές, όπου ξαφνικά το βλέμα του θαμπώνει, τα βλέφαρά του κλείνουν και ακούει μια φωνή η οποία λέει περίπου τα εξής: «Θάρρος, θάρρος! Συνέχισε να πολεμάς το διάβολο και σε τρεις μέρες θα είμαστε μαζί».

Τα τελευταία λόγια του Θεόδωρου πριν πεθάνει: «Νυμφιε της ψυχής μου, μην τους αφήσεις να δουν ότι είμαι γυναίκα, γιατί δεν θα σεβασθούν την τιμή μου. Χριστέ μου για χάρη σου διάλεξα να είμαι πρόβατο για σφαγή».

Ο Ο.Α.Ε.Δ. επιδοτεί την Εργασία

Κάθε νέα πρόσληψη επιδοτείται από τον ΟΑΕΔ για ένα χρόνο, με τα παρακάτω ποσά ημερησίως, κατά περίπτωση:

- Επιχειρήσεις του τριτογενή τομέα (εμπόριο, υπηρεσίες) επιδοτούνται με 800 δρχ. για άνδρες και 900 δρχ. για γυναίκες.
- Επιχειρήσεις του δευτερογενή τομέα (βιομηχανία - βιοτεχνία) επιδοτούνται με 900 δρχ. για άνδρες και 1.000 δρχ. για γυναίκες.
- Επιχειρήσεις που είναι εξαγωγικές, νέας τεχνολογίας, ή λειτουργούν σε ορισμένες παραμεθόριες περιοχές, επιδοτούνται με 1.000 δρχ. για άνδρες και 1.100 δρχ. για γυναίκες. Με τα ίδια ποσά επιχορηγούνται και οι ΟΤΑ, οι Δημοτικές και Κοινοτικές Επιχειρήσεις, οι Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας, οι Συνεταιρισμοί και τα Επαγγελματικά Σωματεία.
- Οι προσλήψεις αναπήρων, αποθεραπευθέντων ψυχασθενών, επιδοτούνται με 1.300 δρχ. την ημέρα, ενώ με 1.500 δρχ. επιδοτούνται οι ανάπηροι.
- Οι προσλήψεις προσφύγων ή παλιννοστούντων επιδοτούνται με 1.100 δρχ. την ημέρα.
- Κάθε πρόσληψη πτυχιούχου Ανώτερης ή Ανώτατης Εκπαίδευσης από Δήμο και Κοινότητα και Δημοτική ή Κοινοτική Επιχείρηση επιχορηγείται με 1.500 δρχ. την ημέρα.

Σε Δήμους, Κοινότητες, Δημοτικές και Κοινοτικές Επιχειρήσεις, Κοινωφελείς Οργανισμούς και Ιδρύματα που απασχολούν άνεργους οικοδόμους, εργοδηγούς, και ανειδίκευτους εργάτες για την κατασκευή κοινωφελών έργων παρέχονται οι ακόλουθες επιδοτήσεις ημερησίως, για διάστημα μέχρι ένα χρόνο:

- 1.800 δρχ. για κάθε εργοδηγό και 1.300 δρχ. για κάθε οικοδόμο ή ανειδίκευτο εργάτη, όταν πρόκειται για άνεργους που παίρνουν επίδομα ανεργίας από τον Ο.Α.Ε.Δ.
- 1.600 δρχ. για κάθε εργοδηγό και 900 δρχ. για κάθε οικοδόμο ή ανειδίκευτο εργάτη όταν δεν παίρνουν επίδομα ανεργίας από τον Ο.Α.Ε.Δ.
- Ειδικά για όλες τις Κοινότητες της χώρας, το ποσό επιχορήγησης και για τους μη επιδοτούμενους εργατοτεχνίτες και ανειδίκευτους εργάτες είναι 1.300 δρχ.

Εκπαίδευση στις Νέες Τεχνολογίες

Η κατάρτιση των νέων στις νέες ειδικότητες που δημιουργούνται από τη σύγχρονη τεχνολογία καθώς και η επιμόρφωση και ο αναπροσανατολισμός των ήδη εργαζόμενων στους παραδοσιακούς κλάδους της Οικονομίας μας αποτελεί κύριο μέλημα του Ο.Α.Ε.Δ. στην προσπάθειά του για την καταπολέμηση της ανεργίας, καθώς και για την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας.

Στις Σχολές του Ο.Α.Ε.Δ. οι νέοι μας εκπαιδεύονται σε ειδικότητες προσαρμοσμένες στις νέες τεχνολογίες οι οποίες έχουν ζήτηση στην αγορά εργασίας.

Ταυτόχρονα ο Ο.Α.Ε.Δ. με τις νέες Σχολές που δημιουργεί συνεχώς και την αναμόρφωση των Προγραμμάτων Εκπαίδευσης επιδιώκει να συνδέσει την Εκπαίδευση με την Παραγωγή.

Σ' αυτή την προσπάθεια του Οργανισμού είναι απαραίτητη και η συμβολή των εργοδοτών που επιδοτούνται μέχρι και με το 50% του ημερομισθίου του ανειδίκευτου εργάτη για την πρακτική άσκηση των σπουδαστών του Ο.Α.Ε.Δ.

Πληροφορίες: Στις κατά τόπους Υπηρεσίες του Ο.Α.Ε.Δ. που λειτουργούν σε κάθε πόλη της χώρας. Στην Κεντρική Διοίκηση, Θράκης 8 - Άνω Καλαμάκι (Τ.Κ. 166 10) Τηλέφωνο 9942810-24

Η εργατική τάξη απομακρύνεται από τον παράδεισο...

του Αρ. Ψάλτη

ΜΕ ΤΗΝ αναβολή του εκτάκτου εκλογικού συνεδρίου της ΓΣΕΕ αρχίζουν και νέοι γύροι διαπραγματεύσεων μεταξύ των συνδικαλιστικών παρατάξεων για το συνέδριο. Αναμενόμενη η αναβολή του συνεδρίου, που επρόκειτο να γίνει στις 24 και 25 Οκτωβρίου, για όσους παρακολουθούν από κοντά τις συνδικαλιστικές εξελίξεις, φαίνεται ότι ανταποκρινόταν στις ανάγκες σχεδόν όλων των παρατάξεων και κυρίως των μεγάλων. Με δεδομένη την ασάφεια για την οικονομική πολιτική και την πιθανότητα συνέχισης της λιτότητας —έστω και προσαρμοσμένης στις επιταγές της λεγόμενης «αναπτυξιακής πολιτικής»— η ΠΑΣΚΕ θα μπορεί να ελέγχει απόλυτα στο κρίσιμο διάστημα μέσω της διορισμένης διοίκησης της ΓΣΕΕ και του επανακάμψαντος προέδρου της Γ. Ραυτόπουλου την τριτοβάθμια οργάνωση του συνδικαλιστικού κινήματος. Επιπλέον η ΠΑΣΚΕ αντιμετωπίζει εσωτερικά προβλήματα, οι διαδικασίες για το ξεπέρασμα των οποίων μπλοκαρίστηκαν μετά την απόπειρα εναντίον του διορισμένου στην ηγεσία της ΓΣΕΕ Γ. Ραυτόπουλου.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ, που διαθέτει «μηχανισμό» και ισχυρούς προστάτες στο κομματικό και κυβερνητικό στρατόπεδο, δεν είναι διατεθειμένος να προχωρήσει σε κάποια ενέργεια που θα μπορούσε να δώσει διέξοδο στις εσωτερικές διαμάχες της παρατάξης και σε εξελίξεις στο χώρο της ΓΣΕΕ. Ενισχυμένος μάλιστα μετά την απόπειρα εναντίον του χρησιμοποιεί και ο ίδιος και η ΠΑΣΚΕ το όλο θέμα απέναντι στους εσωκομματικούς αντιπάλους και στις αντιπολιτευόμενες συνδικαλιστικές παρατάξεις. Έτσι η ΠΑΣΚΕ από μια θέση «υπεροχής» και «αυτοδυναμίας» επιθυμεί να υπαγορεύσει τους όρους της εξομαλύνοντας και τις αντιθέσεις στο εσωτερικό της.

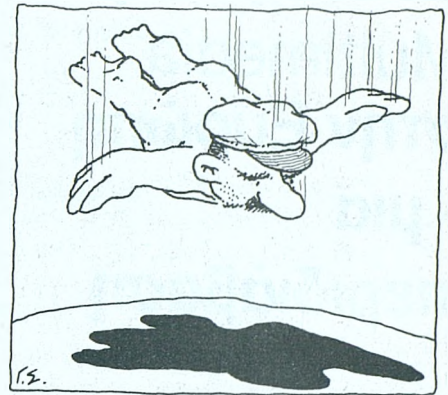
ΟΙ ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ, που τώρα εκφράζονται σε «περιφερειακές» προστριβές, δεν περιορίζονται μόνο στην πολιτική που θα ακολουθήσουν στο συνδικαλιστικό κίνημα αλλά και στα πρόσωπα που θα κληθούν να έχουν πρωταγωνιστικό ρόλο στις μελλοντικές εξελίξεις. Ήταν φυσικό λοιπόν η ΠΑΣΚΕ εξ αιτίας της αναμενόμενης οικονομικής πολιτικής και των σχέσεων που θα χρειαστεί να έχει με την αριστερή αντιπολίτευση, αλλά και της αδυναμίας να διαμορφώνει πολιτική στο συνδικαλιστικό κίνημα λόγω των έντονων εσωτερικών αντιθέσεων της, να μην ήταν αυτή η υπέρμαχος της διεξαγωγής του συνεδρίου τον Οκτώβριο.

ΓΙΑ ΑΛΛΟΥΣ λόγους η ΕΣΑΚ-Σ επιθυμύσε από την πλευρά της και αυτή την αναβολή του συνεδρίου. Ανεξάρτητα από το αν και το ποιές συζητήσεις έχουν γίνει μεταξύ των δύο μεγάλων παρατάξεων (ΠΑΣΚΕ -ΕΣΑΚ-Σ) η ΕΣΑΚ-Σ αντιμετωπίζει πρόβλημα συμμαχιών. Η προηγούμενη αιρετή διοίκηση της ΓΣΕΕ της επέτρεψε να έχει τη θέση του γενικού γραμματέα, ενώ τώρα η ενότητα της αριστερής συνδικαλιστικής αντιπολίτευσης (ΕΣΑΚ-Σ - ΑΕΜ -ΣΣΕΚ) δεν είναι δεδομένη, ούτε επιτρέπει όσο και αν είναι κοινή η στάση απέναντι στους δοτούς της ΓΣΕΕ να διαπραγματευθεί ένα πλαίσιο συμφωνίας με την ΠΑΣΚΕ ηγεμονικά ή εξ ονόματος της αριστερής αντιπολίτευσης. Επιπλέον η αναβολή του συνεδρίου επιτρέπει όχι μόνο στην ΕΣΑΚ-Σ αλλά και στο ΑΕΜ και τη ΣΣΕΚ, να έχουν συνεχές και ανοικτό μέτωπο στην οικονομική πολιτική χωρίς να είναι υποχρεωμένες να βρίσκονται σε μια διαδικασία αντιπαράθεσης και «εντός» της ΓΣΕΕ, που πιθανόν να χρειάζεται και ένα πλαίσιο συμφωνίας με την ΠΑΣΚΕ. Αναζητεί λοιπόν και η ΕΣΑΚ-Σ την καλύτερη συγκυρία, όπως και η ΠΑΣΚΕ, για διαπραγμάτευση που θα επέτρεπε μια «διέξοδο» στη σημερινή κρίση.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ πλευρά η ΔΑΚΕ φαίνεται να υιοθετεί —αφού μια διαδικασία συνεδρίου θα την υποχρέωνε σε μια μορφή συναίνεσης με την ΠΑΣΚΕ που δεν βολεύει την γραμμή αντιπολίτευσης του Κ. Μητσotάκης— τη συνέχιση της σημερινής κατάστασης στη ΓΣΕΕ. Αυτό επιτρέπει στην παρατάξη της Δεξιάς να συνεχίζει την τωρινή «αντιπολιτευτική» της γραμμή και ταυτόχρονα να προετοιμάζει το έδαφος νέων παρεμβάσεων στο συνδικαλιστικό κίνημα με την προοπτική της μελλοντικής εκλογικής νίκης της ΝΔ.

ΜΕ ΤΑ ΣΗΜΕΡΙΝΑ δεδομένα φαίνεται ότι το νέο συνέδριο της ΓΣΕΕ θα μετατεθεί για την άνοιξη του 1988. Αυτή είναι η εκτίμηση πολλών συνδικαλιστικών στελεχών και φαίνεται ότι δεν απέχει πολύ από την πραγματικότητα. Γιατί αν υπολογισθούν οι νέοι γύροι συζητήσεων μεταξύ των παρατάξεων, οι πρωτοβουλίες που θα παρθούν εκατέρωθεν το «θερμό» φθινόπωρο —ανεξάρτητα νέας ή όχι οικονομικής πολιτικής—, οι ισορροπίες σε όλες τις συνδικαλιστικές παρατάξεις και ο χρόνος προετοιμασίας για το συνέδριο, δεν είναι πιθανό να γίνει μέχρι το χειμώνα.

Η ΠΑΡΑΤΑΞΗ όμως της κρίσης στη ΓΣΕΕ κάθε άλλο παρά εξυπηρετεί τον εκδημοκρατισμό και την αυτονομία του

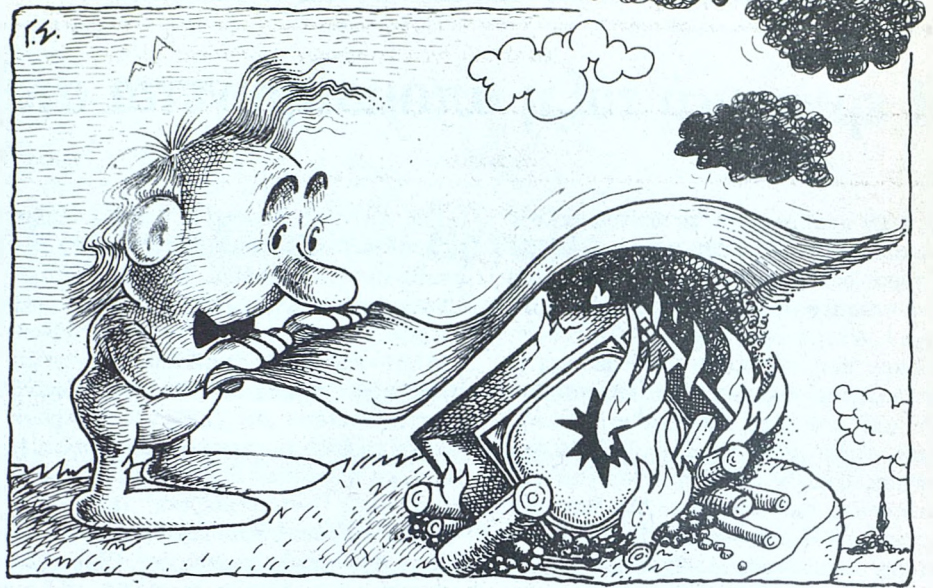

συνδικαλιστικού κινήματος. Αντίθετα, από ό,τι φαίνεται, και με δεδομένη την πρακτική των κρατικών και κομματικών παρεμβάσεων, δεν πρέπει να αποκλεισθούν μεθοδεύσεις που θα απομακρύνουν το συνδικαλιστικό κίνημα από μια πορεία εκδημοκρατισμού και αυτονομίας. Μια πορεία που δεν εξαρτάται βέβαια μόνο από τις προϋποθέσεις και τους όρους του νέου συνεδρίου της ΓΣΕΕ, αλλά και τον προσανατολισμό, την πολιτική, την πρακτική και τις απόψεις των δυνάμεων εκείνων —κυρίως στο χώρο της Αριστεράς— που αγωνίζονται για μια διαφορετική πορεία του κινήματος των εργαζομένων.

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ σύσκεψη συνδικαλιστικών στελεχών του ΠΑΣΟΚ παρ' ότι έγινε προσπάθεια να «περάσει» ως «αναγέννηση» του συνδικαλιστικού του Κινήματος έδειξε από μια άλλη πλευρά τις αντιφάσεις, τις αντιθέσεις και τις αδυναμίες του κυβερνητικού κόμματος να προωθήσει και να υπερασπιστεί μια πολιτική που δεν θα αναπαράγει τα όσα έγιναν πριν και μετά το διορισμό της διοίκησης στη ΓΣΕΕ. Οι εσωτερικές αντιθέσεις και η έλλειψη μιας πολιτικής που να υπερβαίνει το ονομαζόμενο κομματικό όφελος είναι τα στοιχεία που καθορίζουν και στη συνέχεια την τακτική και τις κινήσεις της κυβερνητικής παρατάξης. Είναι επόμενο συνεπώς να αναζητούνται από την κυβερνητική πλευρά και πάλι «μεθοδεύσεις» για τον έλεγχο —κρατικό και κομματικό— του συνδικαλιστικού κινήματος. Και αυτό εξυπηρετεί βέβαια αρκετούς, αλλά υπονομεύει όσες προσπάθειες γίνονται από την πλευρά των εργαζομένων για τον εκδημοκρατισμό και την αυτονομία του συνδικαλιστικού κινήματος.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ διάστημα ας έχουμε υπομονή: «Ενωτικές» πρωτοβουλίες και γύροι διαπραγματεύσεων προβλέπεται να πυκνώσουν... □

Οι εταιρείες Multimedia στην Ευρώπη - μια περιδιάβαση

Στο κείμενο που ακολουθεί επιχειρείται μια πρώτη γνωριμία με τις κυριότερες εταιρείες Multimedia στην Ευρώπη σήμερα.

Οι παρακάτω πίνακες (1 και 2) αποκαλύπτουν την έδρα της κάθε εταιρείας, το τζίρο και τα καθαρά τους κέρδη το 1985, καθώς και την ή τις κύριες δραστηριότητές τους. Εκείνο που δεν μπορεί να περιγραφεί με σαφήνεια, είναι οι μεταξύ τους σχέσεις (λχ. όπως η τελευταία είδηση ότι το συγκρότημα Maxwell στις αρχές Απριλίου, αγόρασε το δυτικογερμανικό συγκρότημα Springer). Κι αυτό γιατί μεταβάλλονται με δυναμική που πολλές φορές ξεπερνά τις δυνατότητες ενημέρωσης ενός περιοδικού.

Σημαντικό ενδιαφέρον βέβαια θα είχε μια απεικόνιση των σχέσεων μεταξύ των προαναφερόμενων εταιρειών. Σχέσεων που είναι πολυεπίπεδες.

Εμείς κάνουμε μια περιγραφή των κυριότερων δραστηριοτήτων των περισσότερων εταιρειών στους —ποικίλομορφους— χώρους του Mass Media, με στόχο να κατατοπίσουμε, όσο μπορούμε πληρέστερα, τον αναγνώστη.

BERTELSMANN

Εκδοτική κυρίως επιχείρηση, η μεγαλύτερη εταιρεία Multimedia στην Ευρώπη. Ελέγχει τον εκδοτικό οίκο Gruner Und Jahr και, μαζί με την Axel Springer και την Beta Taurus, ένα τηλεοπτικό κανάλι που μέσω καλωδίων διανέμει ταινίες στα δίκτυα της Αυστρίας, της Ελβετίας και της Γερμανίας (180 ταινίες σε ετήσια βάση με ετήσια συνδρομή 25-30 DM). Επιπλέον ελέγχει σχέσεις βιβλίων στην Γερμανία και αλλού, με 4 εκατομμύρια συνδρομητές στη Γερμανία και συνολικά 16 εκατ. σε άλλες χώρες. Διεισδύει στην αγγλική και την ισπανική αγορά —τώρα τελευταία— με περιοδικά (έκδοση στην τοπική γλώσσα). Αγοράζοντας τις εκδόσεις Doubleday και την εταιρεία δίσκων RCA έχει επεκταθεί και στις ΗΠΑ.

MURDOCH

Μέσω μιας από τις κύριες της εταιρείες, τη News International (ανήκει στο πολυεθνικό δίκτυο της News Corporation), ελέγχει το 65% του δορυφορικού καναλιού Sky Channel, 7 εφημερίδες στην Αγγλία (με κυριότερες τις Times, Sunday Times, Sun, News of the world) με συνολική ημερήσια κυκλοφορία 30 εκατ. φύλλα, 7 εφημερίδες στις ΗΠΑ (με κυριότερες τη Sunday Express

News του Σαν Αντόνιο και την New York Post), 15 εφημερίδες στην Αυστραλία και στη Νέα Ζηλανδία, καθώς και τρία περιοδικά, τέσσερις εκδοτικούς οίκους και δύο τηλεοπτικούς σταθμούς στο Σίδνεϋ και τη Μελβούρνη (Αυστραλία) και το τηλεοπτικό κανάλι Fox Channel στις ΗΠΑ. Το Μάρτιο του 1985 αντί 162 εκατ. δολαρίων αγόρασε το 50% της αμερικανικής κινηματογραφικής εταιρείας 20th Century Fox. Εκτός από αυτές τις εταιρείες, ελέγχει και σειρά άλλων που έχουν σχέση με την επικοινωνία.

HACHETTE

Εκδοτική κυρίως επιχείρηση, με συμφέροντα σε πολλούς τομείς των Mass Media.

- **Έκδοση βιβλίων:** Ελέγχει το 20% της γαλλικής αγοράς (το 1986 ο τζίρος του ομίλου από τη δραστηριότητα αυτή ανερχόταν σε 56 δισεκ. δρχ., ενώ ο αριθμός των βιβλίων που διατέθηκαν στη Γαλλία και το εξωτερικό σε 78 εκατομμύρια). Στην Αγγλία ελέγχει τις εκδόσεις Seymour.

- **Περιοδικός Τύπος:** Είναι ο μεγαλύτερος γαλλικός όμιλος σε αυτόν τον τομέα. Εκδίδει 43 περιοδικά διαφορετικών κατηγοριών: γυναικεία, οικογενειακά, τουριστικά, οπτικοακουστικά για νέους, ποικίλης ύλης κ.ά. Τη μεγαλύτερη κυκλοφορία στη Γαλλία έχει το Télé 7 jours (πάνω από 3 εκατομμύρια τεύχη). Επίσης εκδίδει, το αμερικανικό περιοδικό Elle στην Αγγλία, σε συνεργασία με τον R. Murdoch.

- **Εταιρείες διανομής:** Ελέγχει την αμερικανική εταιρεία διανομής Τύπου Gurtis Corporation Company και τη δεύτερη σε μέγεθος ελβετική εταιρεία διανομής.

- **Οπτικοακουστικά μέσα:** Ελέγχει τα κανάλια Europe 1 και έχει 3, και συμμετέχει με 10% στο TV 5 και με 30% στο TMC. Επίσης έχει το 42% της κινηματογραφικής εταιρείας Pathé, και ελέγχει την Hachette Television (παράγει προγράμματα για την τηλεόραση και το Video, την καλωδιακή τηλεόραση, το ραδιόφωνο, ακόμα και διαφημιστικές ταινίες μέσω των θυγατρικών Télé Hachette και Channel '80).

Διαθέτει κατάλογο τηλεοπτικών προγραμμάτων διάρκειας 800 χρόνων καθώς και παιποθήκη με 1000 ταινίες μεγάλου μήκους.

HAVAS

Διαφημιστική κυρίως επιχείρηση. Ελέγχει τις διαφημιστικές εταιρείες Havas Conseil, Eyrocom, HCM, Belier, Havas Regions

και την εταιρεία αφισκόλησης Avenir. Συμμετέχει στον τομέα του ραδιοφώνου στην εταιρεία Audiofina (κατά 29,7%) που ελέγχει το 54,6% της CLT, στην οποία έτσι συμμετέχει και η Havas. Επίσης ελέγχει εταιρείες παραγωγής ταινιών για τον κινηματογράφο και το Video: την Sygma TV, την Télé - Images (πρώην Pathé - Images), την Espaces Audiovisuels. Συμμετέχει κατά 25% στο τηλεοπτικό κανάλι Canal Plus. Επιπλέον, ελέγχει τους εκδοτικούς οίκους Cep, Nathan και Larousse και μέσω της Havas Tourisme έχει δραστηριότητες και στον τουρισμό.

BERLUSCONI

Μέσω της εταιρείας Holding της Fininvest ελέγχει εκδοτικούς οίκους, ασφαλιστικές εταιρείες, εταιρείες υπηρεσιών, τηλεοπτικά κανάλια καθώς και εταιρείες ακινήτων. Επίσης τα ιταλικά τηλεοπτικά κανάλια Italia Uno, Canal 5, Rete 4. Συμμετέχει στο γαλλικό κανάλι TV5 και έχει το 20% του καναδικού σταθμού MTV (Multilingual TV) στο Τorόντο του Καναδά.

AXEL SPRINGER

Αν και το συγκρότημα Burda έχει το 24,9% των μετοχών του από το 1983, το Springer αποτελεί τον μεγαλύτερο οργανισμό **ημερήσιου Τύπου** στη Γερμανία.

Οι δραστηριότητες του απλώνονται σε τρεις κυρίως τομείς:

- **Καθημερινές εφημερίδες:** ελέγχει 8 καθημερινά και 2 κυριακάτικα φύλλα (το 64% του συνολικού του τζίρου).

- **Περιοδικά:** αποτελούν το 26% του τζίρου.

- **Εκτυπώσεις:** αποτελούν το 6% του τζίρου.

- **Διάφορες άλλες δραστηριότητες** (το 4% του τζίρου), όπως η συμμετοχή στο δορυφορικό κανάλι SAT-1 (το λεγόμενο «κανάλι των εκδοτών», στο οποίο μετέχουν οι Springer, Burda και Bauer), η συμμετοχή στο καλωδιακό δίκτυο PAY - TV (TV επί πληρωμή) και ο έλεγχος ραδιοφωνικών σταθμών.

BAUER

Η τρίτη μεγαλύτερη εκδοτική επιχείρηση στη Γερμανία. Με 27 τίτλους συνολικής κυκλοφορίας 20 εκατ. τευχών αποτελεί το μεγαλύτερο εκδοτικό οίκο περιοδικών. Ελέγχει το 35% της συνολικής αγοράς των περιοδικών ποικίλης ύλης, το 20% της αγο-

Κατάταξη των εταιρειών Multimedia με βάση τον τζίρο τους το 1985 (σε δισεκ. δρχ.)

Χώρα	Εταιρεία	Τζίρος	Κύρια δραστηριότητα της εταιρείας
Δ.Γερμανία	BERTELSMANN	500	Εφημερίδες
Αγγλία	MURDOCH	344	Εφημερίδες, τηλεόραση
Γαλλία	HACHETTE	232	Εφημερίδες
Γαλλία	HAVAS	200	Διαφήμιση
Ιταλία	BERLUSCONI	200	Τηλεόραση
Δ.Γερμανία	SPRINGER	160	Εφημερίδες
Δ.Γερμανία	BAUER	154	Περιοδικά
Γαλλία	HERSANT	120	Εφημερίδες
Αγγλία	MAXWELL	110	Εφημερίδες, τηλεόραση
Ιταλία	RIZZOLI	90	Εφημερίδες
Ιταλία	MONDADORI	70	Περιοδικά
Δ.Γερμανία	BURDA	66	Περιοδικά
Γαλλία	CEP	58	Περιοδικά
Ελβετία	RINGIER	46	Εφημερίδες
Λουξεμβούργο	CLT	32	Ραδιόφωνο
Γαλλία	EDITIONS MONDIALES	30	Περιοδικά
Γαλλία	EXPRESS	12	Περιοδικά

Πηγή: Marketing Week, 31 Ιανουαρίου 1986

ράς των περιοδικών για τις γυναίκες, το 24% της αγοράς των τηλεοπτικών περιοδικών, και έχει σημαντικό μερίδιο στα περιοδικά για άντρες, κυρίως με θέμα το αυτοκίνητο ή με σεξουαλικό περιεχόμενο. Επιπλέον, είναι και μέτοχος του γερμανικού δορυφορικού καναλιού SAT-1.

BURDA

Η τετάρτη εκδοτική επιχείρηση στη Γερμανία. Αγόρασε το 24,9% του συγκροτήματος Springer το 1983. Μέτοχος του γερμανικού δορυφορικού καναλιού SAT-1. Έχει σημαντικό ποσοστό των περιοδικών για τις γυναίκες και διαθέτει μεγάλες εκτυπωτικές μονάδες τόσο στη Γερμανία, όσο και στις ΗΠΑ (3 εργοστάσια) και στη Γαλλία (ένα εργοστάσιο στην Αλσατία).

HERSANT

Γαλλικό συγκρότημα Mass Media. Έχει συμφέροντα στους τομείς:

- **Τηλεόραση:** Ελέγχει το γαλλικό κανάλι TV 5 (κατά 25% συμμετέχει ο Berlusconi) και το TV ES μαζί με το τηλεοπτικό στούντιο.

- **Τύπος:** Αποτελεί σημαντική δύναμη, πραγματοποιώντας το 40% των συνολικών πωλήσεων των εφημερίδων στη Γαλλία, καθώς και το 25% των πωλήσεων των εφημερίδων. Συγκεκριμένα η συνολική κυκλοφορία των καθημερινών του εφημερίδων (*Figaro, France Soir, Paris Turf*) ξεπερνά τα 2 εκατ. φύλλα, με πρώτη σε κυκλοφορία την *Figaro*. Τα περιοδικά του συγκροτήματος (σ' αυτά συμπεριλαμβάνονται και έντεκα ειδικής ύλης με κυριότερα τα *L'auto Journal, Sport auto, L'ami des jardins, Bateau*) έχουν συνολική κυκλοφορία πάνω από 3 εκατ. τεύχη (*Figaro Magazine, Figaro Madame*). Η Hersant ελέγχει και 18 επαρχιακές εφημερίδες που κατανέμονται σε τρία γκρουπ: Groupe Dauphine, Groupe Progrès και Groupe pod).

- **Ραδιόφωνο:** Ελέγχει τον σταθμό CHIC FM, στο Παρίσι και σε άλλες 25 πόλεις.

- **Πρακτορείο ειδήσεων** AGPI (AGENCE FRANCAISE DE COMMUNICATION).

ΟΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ Media TOY
ROBERT MAXWELL²

- Η έκδοση (μέσω του Mirror Group Newspapers) και η εκτύπωση (μέσω του BNPC)

της *Mirror*, της *Sunday Mirror* και της *Sunday People*.

- Η έκδοση και η εκτύπωση (μέσω των Odhams Newspapers) του περιοδικού *Sporting Life*.

- Η έκδοση και η εκτύπωση της εφημερίδας *Scottish Daily Record* και της *Sunday Mail*.

- Η εκτύπωση (μέσω της BPCC) των περισσότερων περιοδικών μεγάλης κυκλοφορίας της Αγγλίας, που περιλαμβάνουν τα περιοδικά *Radio Times, TV Times, Sunday Times Magazine, Woman, Woman's own, Woman's Realm, Woman's Weekly* και του *Reader's Digest*, όπως επίσης και ποιοτικών μηνιαίων περιοδικών, όπως το *Country Life* και το *Ideal Home*.

- Συμμετοχή της τάξης του 13,8% και γενική διεύθυνση της Central Television, μιας από τις πέντε μεγάλες εταιρείες της ITV.
- Έλεγχος του αγγλόφωνου καναλιού του TDF-1 και του γαλλικού δορυφόρου απ' ευθείας εκπομπής.
- Έλεγχος της μεγαλύτερης αγγλικής εταιρείας καλωδιακής τηλεόρασης, της British Cable Services, που περιλαμβάνει 40 περιοχές αναμετάδοσης καλωδιακής τηλεόρασης και το καλωδιακό κανάλι Mirrorvision (προσφέρει στο ακροατήριό του ταινίες και εκπομπές ψυχαγωγίας).

- Συμμετοχή της τάξης του 22% στη Selec TV, άλλη επιχείρηση καλωδιακής τηλεόρασης.

- Συμμετοχή στο Radio Tay (20%), Radio Clyde (6%) και στο Moray Firth (11%). Όλες αυτές οι συμμετοχές ελέγχονται μέσω της εφημερίδας *Scottish Daily Record*.
- Συμμετοχή κατά 5% στο Devonair, μέσω των εφημερίδων του *Mirror Group*.

- Έλεγχος μεγάλης γκάμας θυγατρικών εταιρειών της BPCC, που περιλαμβάνουν εκδοτικές επιχειρήσεις (Macdonald, Purnell), εργοστάσια κατασκευής συσκευασιών και εκτύπωσης καταλόγων και της BPCC Direct mail, που εξυπηρετεί τον τομέα του Direct Marketing.

- Έλεγχος διαφόρων εκδοτικών και εκτυπωτικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό.

- Προσωπική συμμετοχή της τάξης του

10,67% στο Mercia Sound (ραδιοφωνικός σταθμός στο Coventry).

COMPAGNIE EUROPEENNE DE PUBLICATIONS (CEP)

Γαλλική εταιρεία, με δραστηριότητες σε τρεις κυρίως τομείς:

- **Τον Τύπο:** ειδικός τύπος, εκδοτικοί οίκοι περιοδικών όπως οι Usine Publications, Compagnie Française D' Editions, Publications Paul Montel κ.ά.

- **Τους εκδοτικούς οίκους:** Larousse, Fernand Nathan.

- **Τις εκδόσεις.**

RINGIER

Κύρια δραστηριότητα του συγκροτήματος αυτού είναι οι **εκτυπωτικές** επιχειρήσεις. Το Ringier ελέγχει ελβετικές εφημερίδες και περιοδικά, γερμανικά περιοδικά, εκτυπώσεις, εκδόσεις, διανομή ταινιών (το μονοπώλιο Pathé) και κατέχει σημαντική θέση στο Videotex και στην τηλεόραση (Zürivision). Έχει επεκταθεί και στην αμερικανική αγορά έχοντας το 50% των βιβλίων τσέπης που τυπώνονται στις ΗΠΑ.

COMPAGNIE LUXEMBOURGEOISE DE TELEDIFFUSION (CLT)

Ο παραδοσιακός κύκλος εργασιών της CLT ήταν η ραδιοφωνία. Τα σημερινά της συμφέροντα κατά κλάδο διαρθρώνονται ως εξής:

- **Ραδιόφωνο:** Ελέγχει τους σταθμούς RTL - RADIO France (μακρά κύματα), RTL - RFA (FM) και RTL - GB (μεσαία).

- **Τηλεόραση:** Ελέγχει τους σταθμούς RTL - TV στη Γαλλία (τοπική τηλεόραση), RTL - TV στο Βέλγιο (μέσω καλωδίωσης στη Βαλλοβία, έχοντας την πλειοψηφία στην εταιρεία με την αποκλειστικότητα της εμπορικής διαφήμισης) και RTL - PLUS R.F.A. (με την συμμετοχή του ομίλου Bertelsmann κατά 40%) που διανέμεται καλωδιακά στη Γερμανία.

- **Παραγωγή TV:** Συμμετέχει στις εταιρείες παραγωγής VCF, Studio Billancourt, Téléunion, Hamster και Dic.

- **Τύπος:** Ελέγχει με 100% το Téléstar και συμμετέχει με 54% στον εκδοτικό οίκο Robert Laffont, με 42% στο Bien Public, με 15% στο Actuel και με 10% στο Cep.

Οι μεγάλες εταιρείες Multimedia στην Ευρώπη
1985

Χώρα	Εταιρεία	Τζίρος (1) Καθαρά Κέρδη		Κύρια δραστηριότητα της εταιρείας (1)
Αγγλία	MURDOCH	344	13.5	Εφημερίδες, τηλεόραση
Αγγλία	MAXWELL	110	Δ.Α.	Εφημερίδες, τηλεόραση
Γαλλία	HACHETTE	232	3.4	Εφημερίδες
Γαλλία	HAVAS	200	0.5	Διαφήμιση
Γαλλία	HERSANT	120	Δ.Α.	Εφημερίδες
Γαλλία	CEP	58	1.1	Περιοδικά
Γαλλία	EDITIONS MONDIALES	30	Δ.Α.	Περιοδικά
Γαλλία	EXPRESS	12	0.6	Περιοδικά
Δ.Γερμανία	BERTELSMANN	500	21.7	Εφημερίδες
Δ.Γερμανία	SPRINGER	160	2.3	Εφημερίδες
Δ.Γερμανία	BAUER	154	Δ.Α.	Περιοδικά
Δ.Γερμανία	BURDA	66	0.9	Περιοδικά
Λουξεμβούργο	CLT	32	2.5	Ραδιόφωνο
Ελβετία	RINGIER	46	0.9	Εφημερίδες
Ιταλία	BERLUSCONI	200	Δ.Α.	Τηλεόραση
Ιταλία	RIZZOLI (2)	90	2.2	Εφημερίδες
Ιταλία	MONDADORI	70	2.1	Περιοδικά

1. Σε εκατομμύρια δραχμές.

2. Πλήρης τίτλος: RIZZOLI CORRIERE DELLA SERA

Δ.Α.: Δεν αναφέρεται

Πηγή: Le Nouvel Economiste

EDITIONS MONDIALES

Το δεύτερο μεγαλύτερο συγκρότημα περιοδικού Τύπου στη Γαλλία —κυρίως στα γυναικεία περιοδικά, στα τηλεοπτικά και τα περιοδικά ψυχαγωγίας (όπως τα *Télé - Poche* και το *Intimité*). Ελέγχει 16 περιοδικά με συνολική μηνιαία κυκλοφορία 24 εκατ. τεύχη. Επίσης ελέγχει (ή μετέχει) στα οπτικοακουστικά μέσα (έχει το 25% στο Radio Classique), εταιρείες παραγωγής και διανομής ταινιών μεγάλου μήκους τις Rencom Films & Films Ariadne, εταιρείες παραγωγής τηλεοπτικών προγραμμάτων (Rencom Télévision) το πρακτορείο ειδήσεων Mondial Presse, εταιρείες εκτυπώσεων (Cino del Duca), εκδοτικούς οίκους (τους γαλλικούς *Menges, Générique, Del Duca*, και τον

βελγικό *Dupuis* με 22,3%), βιομηχανίες (την Mondial Chrome, βιομηχανία παραγωγής μελάνης) και τη διαφημιστική εταιρεία Gallia.

GOLDSMITH ή όμιλος EXPRESS

Από το όνομα του ιδρυτή του Jimmy Goldsmith, που διευθύνει τα συγκροτήματα Express και Général Occidentale.

Οι κύριοι τομείς της δραστηριότητάς του είναι:

• **Τύπος:** Αποτελώντας το 1% των δραστηριοτήτων του ομίλου Express στη Γαλλία ελέγχει το πρώτο γαλλικό *Newsmagazine*, το μηνιαίο περιοδικό *Lire* (από το 1982), το 50% του *Newsmagazine* και *Le vif - l'express* στο Βέλγιο.

• **Εκδόσεις:** Ελέγχει το 55,84% του κεφαλαίου των *Presses de la Cité*, του δεύτερου μεγαλύτερου εκδοτικού οργανισμού γαλλικών βιβλίων.

Το 20% του τζίρου του ομίλου πραγματοποιείται στη Γαλλία.

Σημειώσεις

1. Η μόνη πλήρης —κατά τη γνώμη μου— μετάφραση του όρου Multimedia στα ελληνικά έχει επιχειρηθεί από τον Α.Ι.Δ. Μεταξά, που μιλά για **πολυδιαυλικές** εταιρείες (βλ. Ηνίοχοι και Φαέθοντες, εφημ. *ΤΟ ΒΗΜΑ* 8 Φεβρουαρίου 1987).

2. BNPC: British newspaper printing corporation.

BPCC: British printing and communication corporation.

ΜΗΤΣΟΣ ΑΜΕΛΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

Μια συνάντηση
με τον Σεφέρη

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Μια ενδιαφέρουσα συσχέτιση της πνευματικής «συνάντησης» του Σεφέρη με τον Μακρυγιάννη δίνει την αφορμή για μία νέα ανάγνωση και επανεγγραφή των προβληματισμών του

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ
ΑΘΗΝΑ 1983

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ», Δεινοκράτους 131
τηλ. 72.29.237

ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ
**Η κρίση
και ο τρίτος δρόμος**

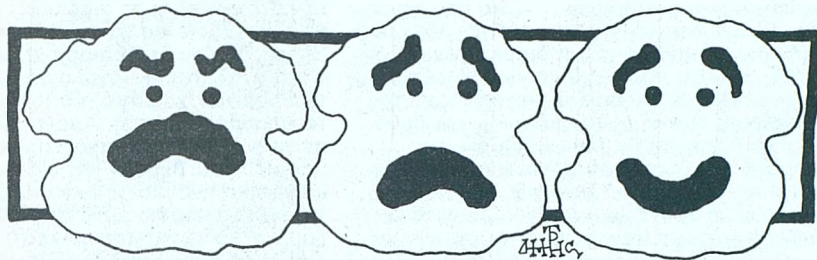

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΣΕΙΡΑ: ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ • ΑΘΗΝΑ 1983

Πέραν του «κομμουνισμού» ή των «κομμουνιστικών κομμάτων»;

του Παναγιώτη Νούτσου

«Από διαλεκτική
το μάθαμε καλά.
Όλα είναι περιβάλλον.
Γι' αυτό κι εγώ
τριγυρισμένος θάλασσα
είμαι ρευστός
σαν ριζιμό λιθάρι».

Α. Αλεξάνδρου, Ποιήματα.

1 Δεν πρόκειται εδώ να αποθησαυρίσω και να ταξινομήσω σε σημασιολογικές κατηγορίες τις χρήσεις του όρου «κομμουνισμός» (και των παραγώγων του) στο συγγραφικό έργο του Marx. Ένα τέτοιο λεξικογραφικό εγχείρημα έχει κιόλας πραγματοποιηθεί (Sandkühler 1983: 494 - 505) και έχουν επίσης δημοσιευτεί ειδικές εργασίες που πραγματεύονται πτυχές αυτού του θέματος, κάποτε μάλιστα επισημαίνοντας τις θεωρητικές πηγές αυτής της δέσμης των χρήσεων και τις επιπτώσεις τους στην ιστορική ανάπτυξη των ομώνυμων πολιτικών κομμάτων ή κινήσεων. Θα θυμίσω ορισμένα αποσπάσματα από διαφορετικές στιγμές της πνευματικής πορείας του Marx που επιτρέπουν ενιαίο σχολιασμό. Στα *Οικονομικο-φιλοσοφικά χειρόγραφα*, όταν εκδηλώνεται η πρόθεση να μην επιβληθεί η κοινωμία ως «αφαίρεση απέναντι στο άτομο», ο «κομμουνισμός» ορίζεται ως «αναγκαία μορφή και ενεργητικό αξίωμα του προσηχούς μέλλοντος» (1844: 538, 546). Στη *Γερμανική ιδεολογία*, όπου επαναλαμβάνεται ότι ο «κομμουνισμός» αποτελεί το πραγματικό κίνημα που καταργεί την παρούσα κατάσταση πραγμάτων και όχι ένα «ιδεώδες με το οποίο θα έπρεπε να ευθυγραμμιστεί η πραγματικότητα», η «κομμουνιστική επανάσταση» αναγγέλλεται ως «υπερνίκηση της εργασίας και κάθε ταξικής κυριαρχίας μέσα από την εξάλειψη των ιδιών των τάξεων» και την υπόταξη των «φυσικών προϋποθέσεων» στην ενσυνείδηση «εξουσία των ενωμένων ατόμων» (1854/1846: 35, 69/70). Στα *Grundrisse*, στα οποία τίθεται το ερώτημα αν επίκειται μια εποχή όπου ο άνθρωπος «δεν θα αναπαράγεται με μια μονοπλευρικότητα, αλλά θα παράγει ο ίδιος την ολότητα του», διατυπώνεται η πρόβλεψη ότι το μέτρο του πλούτου θα γίνει ο «διαθέσιμος» (disposable) και όχι ο εργασιμός χρόνος (1857/1858: 387, 596). Στην *Κριτική του προγράμματος της Γκότα* η «ανώτερη φάση» της κομμουνιστικής κοινωνίας προεξοφλεί την εξαφάνιση της «δουλικής υποταγής των ατόμων» στον καταμερισμό της εργασίας, τη μετατροπή της εργασίας από «απλό μέσο ζωής» σε «πρωταρχική βιοτική ανάγκη», την «ολόπλευρη ανάπτυξη των ατόμων» και το ξεχέλισμα των «πηγών του κοινωνικού πλούτου» που θα κατακτάται και θα κατανέμεται σύμφωνα με την αρχή: «ο καθένας ανάλογα με τις ικανότητές του, στον καθένα ανάλογα με τις ανάγκες του» (1875: 20/21). Στον τρίτο τόμο, του *Κεφαλαίου*, διευκρινίζεται ότι και στην κοινωμία των «συνεταιρισμέ-

ων παραγωγών», που ασκούν «κοινό έλεγχο» στην παραγωγή και την εκθρονίζουν από τη θέση της «τυφλής δύναμης», παραμένει πάντα ένα μέρος από το «κράτος της αναγκαιότητας» —μόνο «πάνω» και «πέρα» απ' αυτό αρχίζει να τελείται η «ανάπτυξη των ανθρώπινων δυνάμεων» που ισχύει ως «αυτοσκοπός» (1984: 828).

2 Από τη συνεξέταση των αντιλήψεων αυτών του Marx, που καλύπτουν τέσσερις περίπου δεκαετίες (βέβαια ο χρόνος της συγγραφής, σε ορισμένα έργα, δεν ταυτίζεται με το χρόνο δημοσίευσης) και προϋποθέτουν καιρία γεγονότα της ευρωπαϊκής ιστορίας (πριν από την επανάσταση του 1848 και μετά την παρισινή «Κομμουνιστική», καθώς και από τα ομολογια συμφραζόμενα, αποκαλύπτονται οι ακόλουθοι νοηματικοί αρμοί: το θέλημα της ανθρώπινης «ουσίας» παρακάμπτεται με τη διερεύνηση της «ολότητας» των κοινωνικών σχέσεων, η κοινωμία ως αφαίρεση παραχωρεί τη θέση της στην αυτόνομα συγκροτημένη ατομικότητα, ο εργάσιμος χρόνος δεν αφορά στην αναμενόμενη κοινωμία τη μισθωτή εργασία, αλλά την ενσυνείδητη κοινωνικά αναγκαία εργασία που συνεχώς μειώνεται για να καταστήσει έτσι τον ελεύθερο χρόνο μέτρο του ανθρώπινου πλούτου. Με δύο λόγια, ο «κομμουνισμός» θεμελιώνει την «κοινότητα» στην επικοινωνία των αυτόνομων ατόμων που για την κοινωνικά αναγκαία εργασία δρουν ως μέλη αυτοδιαχειριζόμενων συνεταιριστικών μονάδων και με τον ολόενα αυξανόμενο διαθέσιμο χρόνο παράγουν αυτοδύναμη την προσωπική τους «ολότητα».

Η συνόψιση αυτή, καθόσο εξαγεται από την ιστορικο-κριτική ανάγνωση των έργων του Marx, δεν παραβλέπει τα συγκεκριμένα χρονικά δεδομένα που υπονοούν οι απόψεις αυτές, τις διαφαινόμενες διαφοροποιήσεις (η πρόβλεψη της *Γερμανικής ιδεολογίας* για την κατάργηση του καταμερισμού της εργασίας διορθώνεται σε διαβεβαίωση για εξάλειψη της «δουλικής υποταγής» σ' αυτόν) και την απροθυμία τους να αναδυθούν ως ολοκληρωμένη «διδασκαλία» που προσφέρεται έτοιμη για πάντα και με κάθε λεπτομέρεια. Τούτο συνιστά αυτονόητη ύβρι για τον υποτιθέμενο κατασκευαστή αυτού του «συστήματος» και παγίδα για τους αυτόκλητους χρήστες του που φαίνεται να πιστεύουν ότι η κοινωνική θεωρία και οι επιμέρους κοινωνικές επιστήμες σταμάτησαν στην εποχή του Marx. Η ανάδραση «Θεωρίας» και «μεθόδου», που αναγνωρίζε-

τε συχνά στις μαρξιστικές αναλύσεις, αφορά το διαρκή έλεγχο των αναλυτικών εργαλείων τόσο στη σφαίρα της κοινωνικής συνείδησης όσο και στο πεδίο της ιστορικής πράξης. Ο Engels, που είναι υπεύθυνος για την πρώτη κωδικοποίηση των θέσεων του «μαρξισμού» ή της «κομμουνιστικής κοσμοθεωρίας», νωρίς κατανόησε ότι προείχε η έκθεση του «τρόπου θεώρησης» με τον οποίο μπορεί κανείς να υποθέσει ότι η πρόοδος των επιστημών ενδέχεται να «αχρηστεύσει» στο μεγαλύτερο μέρος ή και ολόκληρη την εργασία του (1885: 8, 13). Οι επιστολές του γηραιού πια συνεργάτη του Marx, με τις οποίες αποδοκίμαζε τα «έτοιμα δόγματα» και τους «ορθόδοξους μαρξιστές», φαίνεται ότι υπήρξαν ανεπίδοτες στους θεωρητικούς ηγέτες της Β' και της Γ' Διεθνούς που επιμένουν στην «πλήρη» και «αρμονική κοσμοθεωρία» του Marx...

3 Η μέθοδος, που μπορεί να ανασυγκροτηθεί, από το μαρξικό έργο και συνάμα να ελεγχθεί ως αναλυτικό εργαλείο, από τις επιτεύξεις των κοινωνικών επιστημών, στρέφεται και προς το ερώτημα αν υπάρχουν σήμερα ορισμένες κρίσιμες αναλογίες με τη σύλληψη της νέας κοινωνίας που θα εξακολουθούσε να ονομάζεται «κομμουνιστική». Αναμφίβολα οποιαδήποτε σκιαγραφία της φυσιογνωμίας του καιρού μας σφραγίζεται από την οπτική που επιλέγεται και επομένως ο τόνος που δίδεται εκφράζει περισσότερο μια στάση προς την πραγματικότητα και όχι κάποια αναπαράστασή της. Η ενεργητική κατανόηση των ροών του ιστορικού γίνεσθαι, είτε με βραχύτερη ή συγκυριακή διάρκεια είτε με μακρότερη παρουσία, απορρέει από τη συμμετοχή —ως γνώση και ως πράξη— στη διαμόρφωση του παρόντος και του μέλλοντος. Μ' αυτή την έννοια η αποδοχή του μέρους, ως «μεροληπτικότητα» συνιστά τη δρώσα παρέμβαση που αποπειράται να αυτοπροσδιορισθεί καθορίζοντας την πραγματικότητα. Αν παραφράσουμε τα *Grundrisse*, σε μια τέτοια σχέση δημιουργείται και ένα υποκείμενο για το αντικείμενο που με τη σειρά του δεν επιβάλλεται ως μονολιθική υπόσταση, αλλά ως «πλούσια σε καθορισμούς και σχέσεις ολότητα» (1857/1858: 14, 21, 22).

Μ' αυτές τις προϋποθέσεις η ανατομία της εποχής μας θα μπορούσε να αναδείξει τις ακόλουθες ροπές (η καταγραφή δεν αποτελεί ανομολόγητη, έστω, ιεράρχηση):
α) η ένταση του κοινωνικού απέναντι στους πολιτικούς θεσμούς, στους οποίους συμ-

κνώνονται οι ταξικές κοινωνικές σχέσεις και με τους οποίους συντελείται η διαδικασία εκβίασης του κοινωνικού consensus, αρχίζοντας από τους κανόνες για την καταστολή των ορμών και την καθιέρωση μιας επιτρεπτής συμπεριφοράς, που θα εγγυάται τη συνοχή της, και κλείνοντας με τη χειραγώγηση του λόγου ως έκφρασης και σκέψης που θα συναινεί στις κυρίαρχες δομές της·

β) η ανάδυση μιας πολυκεντρής «υποκειμενικότητας» που, χωρίς να ολισθαίνει προς την ιδιότητα, ανασηματοδοτεί τις δυνατότητες των ατόμων να ψαύσουν τα όρια της καθημερινότητας και να διευθύνουν τις στιγμές της·

γ) η συνεχής μείωση του εργασιμού χρόνου και η προσδοκία, στους κόλπους μια αυτοδιαχειριζόμενης κοινωνίας, η κοινωνία αναγκαία εργασία να καλύπτει, με αξιοπρεπείς πια όρους, ένα μικρό μέρος της δραστηριότητας των μελών της·

δ) η απάντηση στην πλήρη εμπορευματοποίηση του ελεύθερου χρόνου, την οποία επέβαλε ο μονοπωλιακός καπιταλισμός με την καταναλωτική του εκδίπλωση και την προσαγωγή του «περιττού» πριν από το «αναγκαίο», προκύπτει ως αυθόρμητη ή οργανωμένη αντίσταση στην καταστροφή των δυνατοτήτων «αυτοέκφρασης»·

ε) η επίγνωση ότι η ληστρική εκμετάλλευση της φύσης δεν αφορά απλώς τα όρια της τεχνολογικής εξέλιξης, αλλά πτώσιστα το ενδεχόμενο της αυτοκαταστροφής μιας κοινωνίας που η δομή της είναι συγκεντρωτική, ιεραρχική και αστυνουμεύμενη·

στ) η ανάδειξη των ριζών της ανισότητας των δύο φύλων, πρώτιστα με τη συνδρομή του κινήματος της γυναικείας χειραφέτησης, και η αναγνώριση ότι οι σχέσεις τους δεν μεταβάλλονται με τον ίδιο τρόπο που αλλάζουν οι οικονομικές συνθήκες.

ζ) η απαίτηση των νέων, που εντάσσονται μέσω του σχολείου και της οικογένειας στο κοινωνικό γίγνεσθαι, να αποτινάξουν τους εγχαρασμένους «ρόλους» και τα συναφή αξιολογικά μέτρα της ηλικίας των «μεγάλων».

4 Αυτή η πολυσχιδής αμφισβίτηση της εξουσίας των πολιτικών θεσμών, της ετερονομίας, της μισθωτής εργασίας, της μετατροπής των αξιών χρήσης σε εμπορεύσιμα καταναλωτικά προϊόντα, της καταστροφής του φυσικού περιβάλλοντος και της πυρηνικής ενέργειας, της ανισότητας των φύλων, της εκπαίδευσης και της οικογένειας εγγράφεται ως εναλλακτική επαναστατική πρόταση που αφορά τόσο το χρόνο εργασίας όσο κυρίως τον ολόενα αυξανόμενο χρόνο της «σχολής». Μάλιστα δεν είναι η πρώτη φορά που η διεργασία αυτή χαρακτηρίζεται «κομμουνιστική» ανατρέχοντας στον Marx των *Grundrisse*, αν και δεν πρόκειται βέβαια για ονοματοθεσία που ανακαλεί μεσαιωνικές έριδες και υποβάλλει μια μορφή ιδεολογικής «ορθοδοξίας». Το κομβικό ωστόσο σημείο ανευρίσκεται στην επίγνωση ότι η νέα ευαισθησία συνάπτεται με κοινωνικά κινήματα που, ρητά ή όχι, διαφοροποιούνται από την πρακτική των πολιτικών κομμάτων και ιδίως των κομμουνιστικών που προήλθαν από την οργανωτική μήτρα της Γ' Διεθνούς. Έτσι οι μεταξύ τους σχέσεις διέπονται είτε από την απαίτηση της έμμεσης, κάποτε, καθυπόταξης των επιμέρους κινήματων στο μοναδικό πολιτικό φορέα της επανάστασης είτε με την αποδοχή μιας «διπλής αλήθειας» που νομοποιεί —όχι πάντα υποκριτικά— και την αυθύπαρκτη δράση των κινήματων και τον αναφαίρετο ρόλο του κόμματος. Στην πρώτη περίπτωση το

κόμμα, ως «ανώτατη μορφή της ταξικής οργάνωσης του προλεταριάτου», επεξεργάζεται τη «γενική κατεύθυνση» των «εξωκομματικών» απλώς οργανώσεων (επαγγελματικών συνδικάτων, ενώσεις γυναικών και νέων, «πολιτιστικο-διαφωτιστικές» κινήσεις κλπ.) και με την «πείρα» και το «κύρος» του τις μετατρέπει σε «εξυπηρετικά όργανα και λουριά μεταβίβασης που συνδέουν το κόμμα με την τάξη» (Στάλιν 1924: 124-127).

Στη δεύτερη περίπτωση υποστέλλεται, όχι πάντα απερίφραστα, η πρόθεση του κόμματος να ανακηρύσσεται «το πρωτοπόρο» τμήμα της «εργατικής τάξης», ιδιαίτερα όταν καταγράφεται η διαρκής ενσωμάτωσή του στο κυρίαρχο κοινωνικό κυρίαρχο που επισφραγίζεται με την αποδοχή της διπολικής διάταξης του κόσμου, και συνάμα δεν αποκλείεται δίπλα (και όχι από κάτω) από την αντίθεση εργασίας και κεφαλαίου να αναφύονται οι αντιθέσεις που επιχειρούν να συλλάβουν και να άρουν τα κοινωνικά κινήματα (άνθρωπος - φύση, άντρας - γυναίκα, νέοι - μεγάλοι κλπ.). Και οι δύο αυτές στάσεις, η καθυπόταξη και η συμπίεση, δεν επηρεάζουν μόνο τη διατύπωση των προγραμματικών θέσεων των κομμουνιστικών κομμάτων, αλλά και τον τρόπο της καθημερινής πολιτικής τους δράσης που εξάγεται από την οργανωμένη παρέμβαση των μελών τους. Από την εποχή της «μολοσεβικοποίησης» των αρτιστάτων τότε κομμουνιστικών κομμάτων, που αποδέχονται τους 21 όρους προσχώρησης στην «Κομμουνιστική Διεθνή» και επομένως τη «σιδερένια» οργανωτική δομή, απόλυτα διαποτισμένη με το ρωσικό πνεύμα (Λένιν 1922: 417), προκρίνεται ο τόπος εργασίας για την ίδρυση των πρωτοβάθμιων κομματικών οργανώσεων που αναπτύσσουν τις διεκδικήσεις τους κατευθείαν στο χώρο της παραγωγής, σύμφωνα πάντα με τις εντολές της «συγκεντρωτικής» τους διοίκησης. Το ΚΚΕ ενστερνίζεται την απόφαση αυτή του 5ου συνεδρίου της «Κομμουνιστικής Διεθνούς», ως ενθικό της άλλωστε «τμήμα», και κατά τη μακρά διαδικασία εφαρμογής της στις εγχώριες συνθήκες (σε μια χώρα «κατ' εξοχήν» μικροαστική με μικρή «σχετικώς βιομηχανική ανάπτυξη» δικαιολογούνται οι «καταχρηστικές» λεγόμενοι «πυρήνες» που συστήνονται σύμφωνα με τον τόπο κατοικίας· ΚΚΕ τ. Α': 535) αποκόμισε την ιδεολογική «ομοιογένεια» των «πυρήνων» (με την «καλλιέργεια της μαρξιστικής - λενινιστικής θεωρίας»· ΚΚΕ τ. Β': 14) και την αυτονόμηση των επαγγελματικών στελεχών που τους «καθοδηγούσαν». Με εξαίρεση την καινοτομία, η οποία βέβαια δεν μπόρεσε να ευοδωθεί λόγω της μεταξικής δικτατορίας, που επέφερε το 6ο συνέδριο της «Κομμουνιστικής Διεθνούς» (Δεκέμβριος 1935) να διαλυθούν οι κομματικές οργανώσεις στο χωριό και να συγχωνευθούν με τις αντίστοιχες των αγροτικών κομμάτων σε ενιαίο «αντιφασιστικό» κόμμα, οι ΚΟΒ δημιουργούνται πρώτιστα στον τόπο εργασίας και αποτελούν έτσι τα συστατικά στοιχεία «του κόμματος της εργατικής τάξης». Τούτο απλώς, όταν μάλιστα η υιοθέτηση της «σταδιοκρατίας» στη στρατηγική του δεν θα αργήσει να συνδεθεί με την εγκατάλειψη της τακτικής του «πανφασισμού», εντείνει την προσοχή του στην ενίσχυση των «εξωκομματικών» οργανώσεων που θα εκφράσουν τους νέους προσανατολισμούς της «Διεθνούς».

5 Τι γίνεται όταν η σύλληψη του «κομμουνισμού» όπως την προσδιόρισα, διατηρείται ακόμη σφριγηλή και τα κομμουνιστικά κόμματα (με τις πάγιες προγραμμα-

τικές αρχές και την καθορισμένη οργανωτική τους δομή) την απεμπολούν; Αναμφίβολα κάθε μονολεκτική απάντηση υποβαθμίζει, με τον τρόπο της, τη σημασία του ερωτήματος. Η διεύρυνση των κοινωνικών κινήματων, θα μπορούσε —τούτο δεν εγγράφεται πάντως στις σημερινές προοπτικές της ελληνικής κοινωνίας— να καταστήσει περιττή την ύπαρξη του κομμουνιστικού κόμματος ως πολιτικού υποκειμένου της απελευθέρωσης του ανθρώπου. Επίσης δεν αποκλείεται το κομμουνιστικό κόμμα να οργανωθεί και με γνώμονα τα ενδιαφέροντα των ατόμων κατά τη διάρκεια της «σχολής» τους, ακριβώς για να συντελέσει στην αποδόμηση του διαθέσιμου χρόνου από την «πατερναλιστική» ιδεολογία και πρακτική των μορφών χειραγώγησης που επιβάλλει το σημερινό κράτος. Από τη μια παραβλέπεται ο άτεγκτος κόσμος της μισθωτής εργασίας, που βέβαια και ως *minimum* της κοινωνικά αναγκαίας εργασίας δεν πρόκειται να εξαλειφθεί ούτε στην αυτοδιαχειριζόμενη κοινωνία του μέλλοντος, και από την άλλη είναι εντελώς βάσιμοι οι κίνδυνοι για την υποκατάσταση των κοινωνικών κινήματων από το «κόμμα - Λεβιάθαν», δηλαδή η ποδηγέτησή τους από την απόλυτη συνύψιση της απελευθερωτικής διαδικασίας που τελικά κάνει να αντιφάσκει η γιγαντιαία οργανωτική υπόσταση προς την αυτόβουλη εκδίπλωση των κοινωνικών κινήματων. Η αύξουσα ωστόσο σημασία του διαθέσιμου χρόνου για την ανάπτυξη των ατόμων και ακριβώς για να μην αποδυναμωθεί η αντίσταση στην καταπιεστική εργασία και να μην αποβεί —με την ψευδαίσθηση της αυτοδιάθεσης των «αναγκών» μιας πλήρους εμπορευματικής κοινωνίας— νομοποιητικός παράγοντας στη διεργασία επιβολής της κοινωνικής συναίνεσης, καθιστά επιτακτική τη συνεργασία του κομμουνιστικού κόμματος με διαταξικούς (τουλάχιστον ως προς την πρόθεση και όχι πάντα ως προς τη σύνθεση) κύκλους ενδιαφερόντων, οι οποίοι προκύπτουν πριν και μετά την εργασία, δηλαδή κατά τη διάρκεια αναπαραγωγής της εργασιακής δύναμης που έχει ακόμη μπροστά της να διεξαγάγει αγώνες για την άρση της μισθωτής της υπόστασης και του κράτους του κεφαλαίου. Σε αυτήν την περίπτωση η διαφαίνουσα και κάποτε ευπρόσδεκτη «διαλεκτική ένταση» κόμματος και κοινωνικών κινήματων θα μπορούσε να σημαίνει τη διαρκή γονιμοποίηση της οργανωμένης πολιτικής δύναμης από την αυθόρμητη πρωτοβουλία, στο βαθμό που θα μεσολαβούν ως αναγκαίοι σύνδεσμοι κινήσεις ανένταχτων που πρέπει να ενθαρρύνονται βέβαια γι' αυτή τη μεσιτεία και να μην αναζητούνται ευκαιρίες για την ενσωμάτωσή τους στον κομματικό μηχανισμό.

Ίσως έτσι περιορισθεί η αδολεσχία της λέσχης, αν και μερικές φορές αυτή υπονοεί την ορθή κριτική για το παροπλισμένο κόμμα, και κατανοηθεί πως ο «συνλογικός εργαζόμενος» προτάσσοντας την αντικαπιταλιστική πάλη δεν παραλείπει να ενδιαφερθεί για τους τρόπους αναπαραγωγής της εργασιακής του δύναμης, μολονότι το ενδιαφέρον αυτό μειώνεται με την παραδοχή της ιδεολογικής «ουδετερότητας» των παραγωγικών δυνάμεων και της πόλωσης που υφίσταται στον αυξανόμενο διαθέσιμο χρόνο, δηλαδή στο χρόνο που εμπορευματοποιούνται οι αξίες χρήσης, η ανθρώπινη «υποκειμενικότητα». Αυτή η τριπλή διάταξη —κόμμα, κινήσεις ανένταχτων (στη χώρα μας η παρούσα τους έχει αιτίες που διαρκώς ανανεώνονται) και κοινωνικά κινήματα— για μια μακρά, παρά τις εκάστοτε ανασυσπειρώσεις ή τις μεταπηδήσεις των επιμέρους εκπροσώπων τους, θα συνε-

πάγεται τη ρευστή συνύπαρξη της οργανωμένης αντικαπιταλιστικής πάλης, που δεν προτίθεται να παραβλέψει το χρόνο της αναπαγωγής της εργασιακής δύναμης, με την αυτόβουλη πρωτοβουλία που συνεχώς θα επεκτείνεται σε όλα τα σχίσματα της κοινωνικής ζωής. Όσο μάλιστα θα πραγματοποιείται στην πληρότητά της η δεύτερη κατεύθυνση, τόσο θα γίνεται ξανά επίκαιρη —mutatis mutandis— η διαπίστωση του *Μανιφέστου* ότι οι κομμουνιστές «δεν διακηρύσσουν ξεχωριστές αρχές, σύμφωνα με τις οποίες θέλουν να διαμορφώσουν το προλεταριακό κίνημα» και επομένως «υποστηρίζουν παντού κάθε επαναστατικό κίνημα που στρέφεται εναντίον της υπάρχουσας κοινωνικής και πολιτικής κατάστασης» (1948: 474, 493).

6 Ότι και να συμβεί (ακόμη και να προκύψει η «ομοσπονδιακή» σύνδεση των «ομάδων εργασίας» ή των «οργάνων της συλλογικής σκέψης», κατά την πρόβλεψη του Pannekoek: κείμενα του 1930 και του 1935: 259), θα τεθεί το πρόβλημα αν οι διαδικασίες υπερνίκησης της τριτοδιεθνιστικής παράδοσης (με όλες τις μεταπολεμικές της μετατοπίσεις) μπορούν να στεφθούν με επιτυχία μέσα ή πέρα από το κομμουνιστικό κόμμα. Έχουμε συνηθίσει να διακρίνουμε μια κάποια ρήξη στην «αποσταλινοποίηση» και την «αποζαχαριαδοποίηση», όπως περιγραφικά εντελώς ανομάστηκε η απόπειρα απεγκλωβισμού από την ηγεσία του παγκόσμιου και αντίστοιχα του ελληνικού κομμουνιστικού κινήματος «σταλινισμού» και των κατά τόπους πάγιων ερεισμάτων του.

Έτσι συχνά αποσιωπάται η σημασία των εκάστοτε αντιπολιτευτικών ομάδων της

κομμουνιστικής Αριστεράς που εμφανίσθηκαν ήδη στο μεσοπόλεμο με εμβέλεια ιδεών που δεν στοιχούσε πάντα προς την πενιχρή πράγματι οργανωτική τους δύναμη. Μια από τις πρώτες υπήρξε η «Ένωση του Κομμουνισμού» (με θεωρητικό όργανο το δεκαπενθήμερο περιοδικό *Κομμουνισμός*) που αντιπαρατέθηκε στις παλινωδίες του ΣΕΚΕ, αναφορικά με την προσχώρηση στην «Κομμουνιστική Διεθνή», εμμένοντας ωστόσο στην ευρωπαϊκή παράδοση του μαρξισμού. Οι ενδογενείς πάντως αντιθέσεις του ΣΕΚΕ, που αντιμετωπίστηκαν και ως σύγκρουση του εγχώριου «μπολσεβικισμού» με το «μενσεβικισμό», δεν μορφοποιήθηκαν —όπως στη δυτική Ευρώπη— σε αγεφύρωτο σχίσμα «κομμουνιστών» και «σοσιαλιστών». Οι τελευταίοι μάλιστα, μέσα από βραχύβιες και εντελώς ηγετικές ενώσεις, υποκαταστάθηκαν και βαθμιαία απορροφήθηκαν από τις ριζοσπαστικές αποφύσεις του Βενιζελισμού οι οποίες στις κρίσιμες ενδοαστικές αντιπαραθέσεις, επανέρχονταν στην αρχική τους κοιτίδα. Στη συμερινή συγκυρία ο «κομμουνισμός» θα μπορούσε να συνεπάγεται διπλή ρήξη: με τις εξουσιαστικές δομές της χώρας και με το κομμουνιστικό κόμμα που παραπαίει ανάμεσα από τον επαναστατικό βερμπαλισμό των μεγάλων αποφάσεων και την προσήλωση στη «σταδιοκρατία» που αναζωογονήθηκε μετά την ύφεση του «ψυχρού πολέμου» και την ενίσχυση της προδικτατορικής ΕΔΑ που αγωνίστηκε καταρχήν για την επίτευξη της «εθνικής δημοκρατικής αλλαγής». Με αυτήν την έννοια η «διάσπαση» πράγματι δεν έληξε...

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Arato, A. - Cohen, J.L., «Social Movements, Civil Society and the Problem of Sovereignty»

Engels, Fr., *Praxis International*, τευχ. 4 (Οκτ. 1984), σ. 266-283.
Herrn Eugen Dührings Umwälzung der Wissenschaft (21885), MEW, τ. 20.
ΚΚΕ, *Επίσημα κείμενα*, Lenin, Wl. I., τ. Α', Β' (Βουκουρέστι) 1965.
IV. Kongress der Kommunistischen Internationale (1922), LW, τ. 33.
Marx, K., *Ökonomisch - philosophische Manuskripte* (1844), MEW, συμπλ. τόμος Α' μέρος *Grundrisse der Kritik der Politischen Ökonomie* (1857 / 1858), Berlin 21974.
«*Kritik des Gothaer Programms* (1875), MEW, τ. 19»
«*Das Kapital*, Bd. III (1894), MEW, τ. 25»
Marx, K. - Engels, Fr., *Die deutsche Ideologie* (1845 / 1846), MEW, τ. 3.
«*Manifest der Kommunistischen Partei* (1848), MEW, τ. 4»
Misiti, R., «Ecologia, problema centrale della sinistra», *Critica marxista*, τ. 24 (1986), σ. 151-173.
Pannekoek, A., *Les conseils ouvriers*, επιμ. S. Bricianer, Paris 1977.
Sandkühler, H.J., *Sachregister zu den Werken Karl Marx-Friedrich Engels*, Köln 1983.
«Social Movements», αφιέρωμα του περ. *Social Research*, τ. 52, τευχ. 4 (χειμώνας 1985).
Οι βάσεις του Λενινισμού (1924), Αθήνα 1976.
Στάλιν, Ι.,

γενικά και ειδικά

ΑΓΓΛΙΚΑ

ΓΑΛΛΙΚΑ - ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ

— Ταχύρρυθμα τμήματα για όλα τα επίπεδα - διπλώματα
— Ολοκληρωμένο σύστημα διδασκαλίας (γλωσσικό εργαστήριο, εργαστήριο υπολογιστών κ.λ.π.)
— Τμήματα ειδικών Αγγλικών για Επιστήμονες - Φοιτητές - Επαγγελματίες (ορολογία)

— Έναρξη 1 Σεπτεμβρίου, 12 Οκτωβρίου

ΣΥΣΤΗΜΑ
ΔΕΛΤΑ

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 4 & ΖΩΟΔΟΧΟΥ ΠΗΓΗΣ ΤΗΛ. 3627560 - 3628161

βαστά
και χιόνισσα!

Μια αστεϊρευτή πηγή δόξας

«Ανεμήμεντες» οι λαϊκές αποδοκίμασιες για την έλευση του «Σαρατόγκα» κατά την άποψη του κυβερνητικού εκπροσώπου κ. Σ. Κωστόπουλου. Ευεξήγητες για μας οι τυμπανοκρουσίες με την παρουσία ενός άλλου σκάφους. Ενός σκάφους που αναπαριστά την αθηναϊκή τριήρη και στο οποίο δόθηκε το μυθικό όνομα «Αργώ». Προφανείς και όλες οι συμβολικές προεκτάσεις του εγχειρήματος. Αιγαίο, αργοναυτικές εκστρατείες, υπενθύμιση του κρατικού παρελθόντος της Φυλής μας και επίδειξη —γιατί όχι;— της δεξιοτήτας των ξυλουργών μας αλλά και της ρώμης των κωπηλατών μας.

(Πρέπει να σημειωθεί εδώ η αναληθής κακεντρέχεια που ανέγραψε το αμερικανικό TIME ότι... δανειστήκαμε κωπηλάτες από την Οξφόρδη. Εδώ κοτζάμ πρωτάθλημα στο μπάσκετ κατακτήσαμε, δεν μπορούμε να βρούμε και μερικούς να τραβούν κουπί —μαθημένοι έτσι κι αλλιώς όπως είμαστε στο άθλημα... Ας είναι: ανοησίες φίλων και συμμάχων).

Εμείς το χαϊρόμαστε λιγάκι το θέαμα λόγω της πρωτοτυπίας που παρουσιάζει. Μάλιστα, με τον τρόπο μας, το γιορτάσαμε στο εξώφυλλό μας. Αν είχαμε χρόνο θα πηγαίναμε και στο φαληρικό Δέλτα να κουνήσουμε τα μαντηλάκια μας όπως έκαναν οι δικοί μας μέχρι πρόσφατα όταν ξεκινούσε μια σκούνα σφουγγαράδικη.

Για άλλα αναρωτηθήκαμε και για άλλα προβληματιστήκαμε: Πόσο άραγε αντέχει στο χρόνο αυτή η συνεχής αναφορά στο ένδοξο παρελθόν της Φυλής, όταν είναι γενικά παραδεκτό από εμάς τους ίδιους ότι η σημερινή εικόνα της Ελλάδας έχει τόσο θαμπώσει που οι αντιστοιχίες με το παρελθόν αυτό μας μειώνουν γιατί μένουν στην φόρμα μάλλον και σχεδόν καθόλου στην ουσία.

Όταν τόσο συχνά και με τόση επιμονή αναφερόμαστε σε αυτό το παρελθόν και σε αυτούς τους προγόνους, ενώ συγχρόνως προχωρούμε σε μονοπάτια που υποβαθμίζουν καθημερινά τη ζωή και τον πολιτισμό μας, μήπως αντί να προσκομίζουμε κέρδος έχουμε αρχίσει να χάνουμε; Και ποιά είναι τελοσπάντων αυτή η αναφορά στους «αρχαίους» όταν γίνεται εμπόριο ταγαριών με αναπαράσταση του Παρθενώνα και με χάλκινα ή γύψινα κακόγουστα αγαλματάκια Σατύρων και Νυμφών;

(Είναι πλέον ή βέβαιο ότι πολύ σύντομα θα εμφανιστούν στην οδό Πανδρόσου ξύλινα, γύψινα και χάλκινα ομοιώματα της «Αργούς» του Ναυτικού Μουσείου...).

Καθέλκυση, ολίσθηση, διολίσθηση...

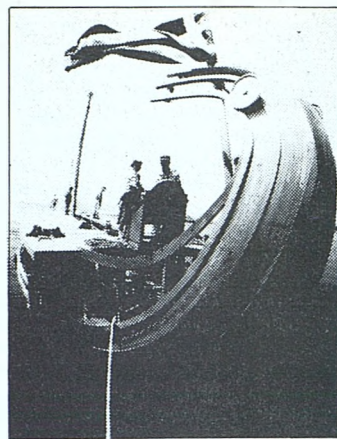
Τελικά μάλλον μελαγχολική μοιάζει να είναι αυτή η ιστορία της «Αργούς». Οι αρχαίοι μας πρόγονοι πραγματικά ήταν μεγάλοι και δημιουργήσαν ένα μοναδικό πολιτισμό. Αλλά εμείς με τις δημοσιότητες, τα ερζάτς, τις απομιμήσεις, τις κενές αναφορές και τις εύκολες επιδείξεις θα γίνουμε περιγελασ σαν τον ξεπεσμένο αριστοκράτη που ό,τι του απέμεινε είναι μια μπέρτα λερή και ένα καπέλο με φτερά γα να τα επιδεικνύει σουλατσάροντας, γιατί πιστεύει ότι τα ράσα κάνουν τον παπά.

Ωραία και λυγερή είναι η «Αργώ». Μα σε πολλούς φέρνει τη μελαγχολία και στους εμπόρους την ιδέα να φτιάξουν επειγόντως ομοιώματα.

Υ.Γ.1). Με την ευκαιρία ρίχνουμε μια ιδέα: η Αεροπορία δεν πρέπει να υστερήσει του Ναυτικού. Γιατί δεν σκαρώνει εν τάχει φτερά ικάρεια και αφού τα προσδέσει στους ώμους κάποιων να τους αφήσει να πετάξουν πειραματικά πάνω από το πέλαγος; Να ζητήσει εθελοντές ανάμεσα σε κείνους που ανακατεύθηκαν με κάποιες περιέργες προμήθειες της Πολεμικής Αεροπορίας. Θα έσωζε πολλάπλώς το κύρος της και δεν θα άφηνε όλες τις πρωτοβουλίες στο Ναυτικό...

Υ.Γ.2).Επί του πιεστηρίου πληροφορηθήκαμε ότι αντί του μυθικού ονόματος «Αργώ» η Μελίνα έδωσε στην τριήρη το όνομα «Ολυμπιάς». Τα προηγούμενα ανατρέπονται εν μέρει: η «Ολυμπιάς» παραπέμπει όχι στους άχρηστους αργοναύτες, αλλά στη «χρήσιμη» χρυσή Ολυμπιάδα. Πολύ πράμα βρε παιδιά αυτοί οι αρχαίοι...

Σημειωματάριο με ειδήσεις

Και το όνομα της «Αργούς»... «Ολυμπιάς».

«Ανακύκληση» που είναι όλη αφιερωμένη στο γιαπωνέζικο θέατρο ΝΟ με πολύ αναλυτική και εμπεριστατωμένη ενημέρωση.

● Ιαπωνία, Ολλανδία, τέλος. «Εκ παραδρομής» είναι ο τίτλος του πολύ καλού περιοδικού που θα βγάζει μια συντροφιά στα Λεχαινά της Ηλείας. Σας βεβαιώνω ότι αν πέσει στα χέρια σας το τεύχος 6 του 1987 θα το ρουφήξετε από αρχής μέχρι τέλους. Ελπίζω ότι τα γούστα σας είναι τόσο εκλεκτά όσο και τα δικά μου.

● Ένα μαρξικό βιβλίο, περιέργο, βγήκε για πρώτη φορά στα ελληνικά από τις εκδόσεις «Γλάρος». «Τα Μαθηματικά Χειρόγραφα του Καρλ Μαρξ». Όσοι είναι πιστοί οπαδοί του Μαρξ θα προσπαθήσουν να το διαβάσουν, έστω και αν δεν καταλαβαίνουν διαφορικό λογισμό. Εξάλλου θα τους βοηθήσει η εισαγωγή της Σ. Γιανόφσκαγια. Τους μαθηματικούς έτσι κι αλλιώς τους ενδιαφέρει.

● Ο λόγος για βιβλία και η συνειρμοί με πήγαν στην Έκθεση Βιβλίου στο Πεδίο Άρεως. Είναι μεγάλη ιστορία για να χωρέσει στο σημείωμά αυτό. Μας κάλεσαν και λάβαμε και μεις μέρος. Πάντως στην έκθεση παίρνει μέρος περιορισμένος αριθμός εκδοτών. Είναι κι αυτή ταξάρι όπως άλλωστε και οι άλλες εκθέσεις. Ίσως μια λύση στο πρόβλημα της προβολής του βιβλίου να είναι η καθιέρωση θεματικών ετησίων εκθέσεων με επιλεκτική προβολή όπου δεν θα μετατρέπονται οι εκθέσεις σε εμποροπανηγύρεις. Τα προβλήματα του βιβλίου είναι πολύ σοβαρά και δεν υπάρχουν περιθώρια για φαγωμάρες ανάμεσα στους παραγωγούς του.

Αποδείχτηκε ότι το κράτος δεν είναι στοργικό για το βιβλίο. Ό,τι είναι να γίνει, θα γίνει από τους ίδιους τους εκδότες, τους βιβλιοπώλες και με την συμπαράσταση του βιβλιόφιλου κοινού. Σιγά - σιγά και μεθοδικά, με λόγο ορθό και μακριά από ιδέες στυγνής εμπορίας. Ίσως τελικά να ξεπεραστούν τα προβλήματα.

● Στον Λυκαβηττό θα δώσει παραστάσεις το «Χανιώτικο Θεατρικό Εργαστήρι» με την ερωτική κωμωδία του Ρουτζάντε «Η χήρα από την Αγκώνα», το Σαββατοκύριακο 5 και 6 του Σεπτεμβρίου.

● Τέτοια τα χάλια μας: σε ξένα

● Εμένα απ' όλα που γίνονται μου αρέσει η «Ολυμπιάς», πώς να σας το πω... Αλλά με πρόλαβαν στις διπλανές στήλες. Νισάφι.

● Να διαβάσετε και να διαδίδετε το ΑΝΤΙ. Είναι λένε καλό περιοδικό. Αλλά να διαβάζεται και τα άλλα. Σήμερα θα σας πω για τρία περιοδικά που μόλις έφτασαν στα γραφεία μας:

● Και πρώτα - πρώτα, να τιμήσουμε τους Έλληνες τις διασποράς.

● Κυκλοφόρησε το δεύτερο τεύχος του περιοδικού ΛΥΧΝΑΡΙ που εκδίδεται στην ολλανδική γλώσσα από τις αρχές αυτής της χρονιάς και είναι αφιερωμένο στην Κύπρο. Το ΛΥΧΝΑΡΙ είναι μια πρωτοβουλία του Συλλόγου Ελλήνων Επιστημόνων Ολλανδίας και των Ινστιτούτων Νεοελληνικών Σπουδών των πανεπιστημίων του Άμστερνταμ και Χρόνικεν. Οι τρεις παραπάνω φορείς ίδρυσαν ειδικά για την έκδοση του περιοδικού το «Ίδρυμα Αδαμάντιος Κοραΐς». Το όνομα του Αδαμάντιου Κοραΐ είναι συνδεδεμένο με την πόλη του Άμστερνταμ μια και έζησε μερικά χρόνια εδώ ασχολούμενος με το εμπόριο και τα γράμματα. Στόχος του περιοδικού είναι να πληροφορήσει το ευρύ ολλανδικό κοινό για τη σύγχρονη ελληνική πραγματικότητα σ' όλες της τις εκφάνσεις. Το περιοδικό απευθύνεται επίσης στους Έλληνες που διαμένουν στην Ολλανδία και το ολλανδόφωνο μέρος του Βελγίου και ειδικά στη δεύτερη γενιά των Ελλήνων.

Όσοι ενδιαφέρονται ας γράψουν:

LYCHNARI
p/a A. Apostolou
Maria van Boecheoutlaan 4
3984 PH ODIJK
tel. 03405-62736

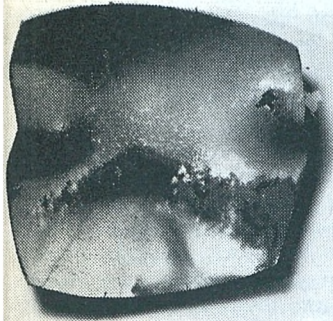
Αλλά αυτό σημαίνει ότι γνωρίζετε ολλανδικά —και δεν είναι ολλανδικό αστείο.

● Για τους μη γνωρίζοντες παρά μόνο ελληνικά σας συνιστούμε να αναζητήσετε την

δημοσιεύματα γίνεται πια παραδεκτό ότι το σύνολο των οικολογικών καταστροφών είναι τέτοιο στην **Μικρή Πρέσπα** και στο **Δέλτα του Έβρου** ώστε σε λίγο θα είναι αμφίβολος ο χαρακτηρισμός τους σαν υγροτόπων διεθνούς σημασίας και προστασίας.

● **«Νέες τάσεις της Κεραμικής»** είναι ο τίτλος μιας διεθνούς έκθεσης με εικαστική κεραμική

που θα γίνει στην **Καλαμάτα** στο πρώτο Σαββατοκύριακο του Σεπτεμβρίου.

● Στα πλαίσια του Φεστιβάλ '87, η **Ελληνική Αριστερά**, διοργανώνει εκδήλωση τραγουδιού **«Διαμαρτυρίας και Αμφισβήτησης»**.

Σκοπός, όπως δηλώνεται, είναι να προβληθεί το έργο όλων εκείνων των τραγουδοποιών που πιστεύουν στην ανάγκη της έκφρασης ενός σύγχρονου, ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο, ελληνικού κοινωνικού τραγουδιού, σε μια κατευθυνση ολότελα διαφορετική από αυτήν που σήμερα κατά κόρον προωθείται στην πατρίδα μας, προϊόν ενός επιθετικού λαϊκισμού που θέλει την τέχνη εμπόρευμα και τον καλλιτέχνη παραγωγό εμπορευμάτων.

Καλούνται συνθέτες, στιχουργοί, συγκροτήματα και τραγουδοποιοί να στείλουν σε κασέτα πέντε συνθέσεις τους.

...και χωρίς ειδήσεις

● Η ζωή —ταλαιπώρη και κουραστική— επανέρχεται στα αστικά κέντρα. Αλλά πρέπει νομίζω να παραδεχτούμε **«Ιθάκες τι σημαίνουν»**. Αυτή η ιστορία των διακοπών έχει ξεστρατίσει. Δεν είναι ανάπαυλα, δεν είναι αναψυχή, δεν είναι αναβάπτισμα στη φύση. Και όποιος έχει σοβάρια επιχειρήματα ας τα αντείπει. Μια πειραματική επιβεβαίωση είναι, νομίζω, η εξής: όσοι επιστρέφουν από τις διακοπές έχουν να αφηγηθούν διάφορα περιστατικά. Καταμετρήσατε τις θετικές πλευρές αυτών των αφηγήσεων; Δεύτερο, θα έπρεπε κανονικά να γυρνάμε ξεκούραστοι και με κέφι για δουλειά και δημιουργία. Μήπως όλοι δεν είναι απρόθυμοι να ξαναρχίσουν τη δουλειά; Ο μύθος δηλαδή, κατά τη γνώμη μου πάντα, ότι όχι μόνο οι δουλιές

μας είναι πλήρως αλλοτριωτικές —συνθήκες εργασίας, περιεχόμενο δουριάς, έλλειψη στόχων, γνώση του μάταιου των προσπαθειών, κλπ.— αλλά και ότι αυτή η περιφημη αναβάπτιση στην φύση είναι μια πλάνη αφού δεν μπορούσαμε ούτε να διακρίνουμε τις ιδιαιτερότητες της ελληνικής υπαίθρου —άλλωστε όλα έχουν ισοπεδωθεί από το τουριστικό κιτσαριό— και η ευαισθησία πρόσληψής μας έχει αμβλυνθεί.

● Δεν είναι όλα έτσι βέβαια ούτε και όλοι αισθάνονται έτσι —ευτυχώς. Τα παραπάνω αποτελούν διαπιστώσεις για τους «μέσους όρους». **Ας αναπτύξουμε αντισώματα**. Αυτό θα γίνει σύνθημά μας.

● Είχα μια ωραία εμπειρία από τις διακοπές και θέλω να σας την μεταφέρω. Είναι μια, ας το πούμε έτσι, **«οικολογική ωάρα»**:

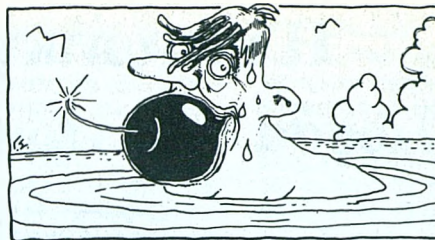
Σε μια παραλία συνάντησα τρεις φίλους (ζεγγάρι συν φίλος) που έκαναν το απλό: Μάζεψαν όλες τις βρωμιές που είχαν αφήσει οι προηγούμενοι βάρβαροι (εγγχώριοι και αλλοδαποί) και σε έκταση τεσσάρων τετραγωνικών ο καθένας —όσο δηλαδή χρειάζεται να απλώσεις την αριδα σου οριζοντίως και καθέτως. Έκαναν δύο πράγματα: Το πρώτο η «επιχείρηση κατάλογος» όπως μου εξήγησαν. Δηλαδή άρχισαν να καταγράφουν τα αντικείμενα που μόλυναν την ακτή.

Καπάκια από αναψυκτικά, μπουκάλια, μεταλλικά δοχεία, πλαστικά μπουκάλια, αποτίγαρα, κουτιά σπρίτων, φλούδες από καρπούζι, από πεπόνι και άλλα φρούτα, πλαστικές σακούλες, διάφορα είδη συσκευασίας αντιηλιακών, κομμάτια από πανί, εφημερίδες και λοιπά χαρτικά απορρίματα και άλλα πολλά.

Τι να πρωτοθυμηθώ τώρα; Έκανα όμως και γω τη βελτίωση του συστήματος:

Πρότεινα να μενονομαστεί σε «επιχείρηση σταυρόλεξο» όπου δηλαδή θα γινόταν προσπάθεια να σχηματιστεί με όλες αυτές τις λέξεις ένα πραγματικό σταυρόλεξο ενδεχομένως διανθισμένο και με λέξεις όπως κύμα, βότσαλο, βράχια, αχινός κλπ. Τους είπα μάλιστα ότι θα φροντίσω να το δημοσιεύσουμε στο περιοδικό **ΑΝΤΙ** του οποίου έχω την ατυχία να είμαι συνεργάτης.

Αλλά οι νέοι μου βγήκαν από τα αριστερά, όταν μου είπαν ότι αρχίζει η δεύτερη φάση, επανομαζόμενη **«Επιχείρηση 17 Νοέμβρη»**. Δηλαδή; ρώτησα κοιτάζοντας δεξιά-αριστερά μπας και με πήρε κανένα μάτι να συζτώ με επικινδύνους και επικηρυγμένους τρομοκράτες. — **Ησύχασε**, μου είπαν, και μου εξήγησαν το σχέδιό τους: Μετά τον καθαρισμό του χώρου και την περισυλλογή των απορριμμάτων σε ένα πλαστικό σάκκο που είχαν επί τούτου μαζί

τους θα πήγαιναν στον **πλησιέστερο αστυνομικό σταθμό** και, λαβαίνοντας τις κατάλληλες προφυλάξεις, θα τον εναπόθεταν σε κάποια άκρη απ' έξω ακριβώς από τη σκοπιά δένοντας τον με ένα από τα κουρελόπανα που μάζεψαν και ένα χαρτονάκι που σχεδίασαν πάνω του το άστρο της **«17N»**. Όλοι θα τρομοκρατούνταν και συγχρόνως θα τιμωρούνταν οι αρχές με κουφοχόλιασμα γιατί δεν φροντίζουν να κρατούνται καθαρές οι ακτές.

Οι ίδιοι τέλος, θα αισθάνονταν ότι διέπραξαν **επαναστατική πράξη** ενώ επρόκειτο απλώς **περί φάρσας**. Δεν σας κρύβω ότι υιοθέτησα την ιδέα τους και σκέφτομαι κι εγώ να πράξω τα ίδια του χρόνου. Φάρσα διπλή και εναντίον της Ελ.Α.Σ. του κ. **Δροσογιάννη** και εις βάρος της **«17N»** που απομυθοποιείται με τον τρόπο αυτόν. Χρειάζομαστε νομικές συμβουλές αλλά οι δικηγόροι λείπουν σε διακοπές και κάνουν μπάνιο σε μολυσμένες ακτές· και καλά να

πάθουν. Η πρόταση είναι ενδιαφέρουσα.

● Πάντως εγώ ως σοσιαλδημοκράτης είπα ότι στις σακούλες μπορούμε να βάζουμε κι άλλες επαναστατικές υπογραφές όπως **«Κίνημα της 3ης Σεπτεμβρίου»** με τον γνωστό ήλιο. Η πρόταση είναι ανοιχτή προς συζήτηση. Η πραγματώσή της πάντως έχει πολλαπλά ωφέλη και ψυχοθεραπευτικά αποτελέσματα. Αλλά κυρίως καθαρίζει τις ακτές. Παιζτε λοιπόν με την Εξουσία. Με χιούμορ, με αποτελεσματικότητα, με λυτρωτικές διαδικασίες. Το σύνθημά μας: **«Τα σκουπίδια των μολυσμένων ακτών έξω από την πόρτα σας»**. Εκστρατεία για τον επόμενο χρόνο.

● Αλλά θέλω να σας πω και άλλα πολλά. Ο χρόνος περισσεύει αλλά ο χώρος στενεύει. Οι λάτρες των αισιόδοξων διακηρύξεων προχωρούν. Ο χρόνος δουλεύει εις βάρος των εξουσιαστών και τα χρόνια εις βάρος των εξουσιαζομένων...

Αν ο Άμλετ ήξερε Ιταλικά ίσως αναρωτιόταν,

Allora, to be or not to be a student in C.A.S?

- Αν θέλετε να κάνετε κάτι για τον εαυτό σας,
- Αν πιστεύετε ότι η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας πρέπει να στηρίζεται στην ανθρώπινη επικοινωνία (ώστε να μην ξεχνιόταν αυτό που μάθαμε),
- Τότε δοκιμάστε το πρόγραμμα του C.A.S.: βασίζεται στις πιο σύγχρονες μεθόδους ώστε το δίωρο του μαθήματος να σας μείνει...αξέχαστο.
- Επίσης σεβόμενοι τις πολλαπλές σας υποχρεώσεις φροντίζουμε ο όγκος της δουλειάς να γίνεται εδώ αφήνοντας ελάχιστη προετοιμασία για το σπίτι (γι' αυτό παρακαλούμε όχι κοπάνες!).
- Εκτός από πείρα έχουμε και κέφι γι' αυτό παίρνουμε την δουλειά μας στα σοβαρά. Αν κι εσείς στα σοβαρά θέλετε να μάθετε **Αγγλικά ή Ιταλικά** (ή και τα δύο) ελάτε να τα πούμε **Αμαλιάδος 15 στους Αμπελόκηπους**, 11-1 π.μ. ή 5-8 μ.μ. ή τηλεφωνήστε μας στο **6411449** ως τις 25 Σεπτεμβρίου.

C.A.S. Μαθήματα ξένων γλωσσών για μεγάλους.

Η κοινωνική αμφισβήτηση στη γλώσσα των νέων και η παρερμηνεία της

της Άννας Φραγκουδάκη

Η αναφορά σε κάποια ποιότητα που υπήρχε στον παρελθόν και χάθηκε είναι συνηθισμένος μύθος, εκλαϊκευτικό υποκατάστατο της κοινωνικής κριτικής από τη φαντασιακή αναζήτηση ενός χαμένου παραδείσου. Ο μύθος οφείλεται στην εξέλιξη και αλλαγή των δεδομένων της κοινωνικής πραγματικότητας. Οι αρχές, οι αξίες, τα πρότυπα ηθικής, αισθητικής και γενικά κοινωνικής συμπεριφοράς αλλάζουν, οι αλλαγές εκφράζονται στη γλώσσα και οι γλωσσικές αλλαγές δημιουργούν νέα πρότυπα ομιλίας, λεκτικής αλληλενέργειας και κοινωνικών σχέσεων.

Στις βιομηχανικές κοινωνίες οι αλλαγές είναι πολύ γρήγορες και αυτό κάνει δύσκολη την προσαρμογή των κοινωνικών ομάδων. Οι γενιές κοινωνικοποιούνται εσωτερικεύοντας ορισμένες αξίες, αρχές και πρότυπα συμπεριφοράς, για να βρεθούν δύο δεκαετίες αργότερα απέναντι σε νέες αξίες και καινούργια πρότυπα. Η ταυτότητα του παρόντος με τη φθορά και της αλλαγής με την παρακμή είναι ένα από τα αίτια αυτής της δυσκολίας προσαρμογής. Γιατί επιπλέον οι νέες ιδέες, αξίες, πρότυπα ζωής και κοινωνικών σχέσεων αποτελούν έμμεση κριτική στα καλύτερα πρότυπα και τις χερσινές αξίες.

Αυτό συμβαίνει και στη γλώσσα. Οι γλωσσικές αλλαγές εκφράζουν τις καινούριες αξίες και τα πρότυπα, άρα εκφράζουν συγχρόνως την αμφισβήτηση των κοινωνικών κανόνων που ρύθμιζαν χτες την επικοινωνία, και ακόμα την αμφισβήτηση της κοινωνικής ιεραρχίας όπως εκφράζεται στις ρυθμιστικές παραλλαγές της εθνικής γλώσσας.

Η γλώσσα των νέων δε διαφέρει καθόλου από των άλλων ομάδων ηλικίας ως προς την ιδιότητά της να αποτελεί κώδικα εξατομικευτικό, δηλαδή γλωσσική παραλλαγή που η χρήση της διαφοροποιεί τη συγκεκριμένη ομάδα από τις άλλες. Η γλωσσική εξατομικευση είναι κοινό φαινόμενο. Όλες οι κοινωνικές ομάδες κατασκευάζουν τη συνοχή τους, εκφράζουν τις ιδιαιτερότητες, διαμορφώνουν την ταυτότητα που επιτρέπει την αναγνώριση των μελών τους με πολλούς τρόπους, και σημαντικότερο ανάμεσά τους τη γλώσσα. Οι ομάδες των νέων κάνουν το ίδιο. Δημιουργούν, με διαφορετικές κατά την κοινωνική τους προέλευση παρεμβάσεις στη γλώσσα, την ιδιαίτερη ταυτότητα της ομάδας.

Η αξιολογική περιγραφή της γλώσσας των νέων σαν «φτωχής» ή κακής γλωσσικής «ποιότητας» είναι πάντα και ανεξάρτητα από τα παραδείγματα κοινωνικός μύθος. Θεωρητικά, η γλώσσα καμιάς κοινωνικής ομάδας δεν μπορεί να είναι

Το κείμενο αυτό είναι ομιλία που έγινε στις 26 Μαρτίου 1987 στην Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Σχολή Μωραΐτη).

ούτε ατελέστερη ούτε φτωχότερη. Η θεωρητική αυτή αρχή αποδεικνύεται κάθε φορά που γίνεται συγκεκριμένη γλωσσολογική μελέτη κάθε γλώσσας που κοινωνικές προκαταλήψεις την είχαν αξιολογήσει αρνητικά.

Η αρνητική περιγραφή της γλώσσας των νέων στηρίζεται σε μια γενίκευση και μίαν αφαίρεση. Η γλώσσα των νέων δεν είναι μία, γιατί οι «νέοι» δεν αποτελούν ομοιογενή ομάδα ούτε κοινωνική κατηγορία, αλλά είναι μαθητευόμενοι σε χειρωνακτικά επαγγέλματα ή μαθητές λυκείου, είναι αγρότες ή άνεργοι εκτός σχολείου ή φοιτητές. Η γλώσσα κάθε κοινωνικής ομάδας νέων είναι διαφορετική.

Η αφαίρεση που περιέχει η αρνητική περιγραφή είναι πιο παραφθαρτική της πραγματικότητας από τη γενίκευση. Ονομάζοντας «φτωχή» ή «κακής ποιότητας» τη γλώσσα των νέων κάνει ο πομπός της αξιολόγησης αφαίρεση του κοινωνικού και του συμφραστικού περιβάλλοντος. Υπονοεί μίαν έντονη διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στο «τι λέει» ο ομιλητής (νέος) και στο «πώς το λέει», ενώ το νόημα είναι αξεχώριστο από τη μορφή. Κάνοντας την επιστημονικά λαθμενική αυτή διάκριση, οι κατήγοροι της γλώσσας των νέων ονομάζουν «φτώχεια» τις λεξιλογικές εφευρέσεις και «κακή ποιότητα» τις παραβιάσεις κανόνων της επίσημης γλώσσας.

Αντικείμενο αυτού του άρθρου δεν είναι η γλώσσα των νέων, αλλά η κοινωνική αξιολόγησή της. Άλλωστε τη γλώσσα των νέων δεν την ξέρουμε, γιατί δεν τη μελέτησε ούτε την κατέγραψε ποτέ κανένας. Μερικά παραδείγματα της γλώσσας των νέων που θα χρησιμοποιήσουμε ανήκουν όλα στη γλώσσα των φοιτητών, γλώσσα νέων της οποίας έχω ελλιπή παιδική γνώση, ως ακροάτρια. Το αντικείμενο είναι λοιπόν η αξιολόγηση της γλώσσας των νέων, που αντιπροσωπεύει τη γνώμη των εκπαιδευτικών.

Οι εκπαιδευτικοί, την τυποποιημένη αρνητική αξιολόγηση που λέει ότι οι φοιτητές ή οι μαθητές «δεν εκφράζονται καλά ελληνικά» την αναφέρουν συνήθως σαν αυτονόητη αλήθεια. Τα αίτια είναι ασαφή και συγκεχυμένα. Άλλοτε αποδίδονται στην τεχνολογία, την τηλεόραση ή τη διάδοση των εικονογραφημένων αναγνωσμάτων (τών κόμικς), άλλοτε αποδίδονται στην επιδείνωση της γλωσσικής

ποιότητας, που θεωρείται γενικά σημάδι των καιρών, συχνά τέλος αποδίδονται στην κακή γλωσσική αγωγή από το σχολείο. Για το τελευταίο αίτιο υπάρχει μια ενδιαφέρουσα μετάθεση. Σε κάθε σχολική βαθμίδα οι εκπαιδευτικοί ονομάζουν κακή τη γλωσσική αγωγή στην προηγούμενη βαθμίδα (οι καθηγητές του γυμνασίου στο δημοτικό, του λυκείου στο γυμνάσιο και το δημοτικό, του πανεπιστημίου στο δευτεροβάθμιο σχολείο γενικά).

Αν ζητηθεί από τους εκπαιδευτικούς να προσδιορίσουμε ποια είναι τα στοιχεία εκείνα που αποδεικνύουν την κακή γλωσσική ποιότητα ή τη φτώχεια, στην αρχή αντιδρούμε σχεδόν πάντα με κάποιο ξάφνιασμα, σαν να μας κάνει κανείς την ερώτηση πώς ξέρουμε ότι η γη είναι στρογγυλή, ή κάτι εξίσου αυτονόητο σωστό. Στη συνέχεια τα επιχειρήματα και τα παραδείγματα συνοψίζονται στα ακόλουθα. Η φτώχεια και η κακή ποιότητα της γλώσσας των νέων αποδεικνύεται (α) από τους λεξιλογικούς νεολογισμούς («κουνόφες», «καραφλιάζω», «σπαστικός» κτλ.)· (β) τις ιδιωματικές εφευρέσεις στο πρότυπο της αργκό («μου τη σπάει», «τη βρίσκω» κ.ά.)· (γ) τις παραβιάσεις κανόνων της σχολικής γραμματικής, με μοναδικό συγκεκριμένο παράδειγμα τον παρατονισμό της γενικής των ουσιαστικών («του άσυλου», «του συμβουλίου»)· (δ) τη συχνή χρήση λέξεων που σε άλλα συμφραστικά πλαίσια είναι βαριές ύβρεις («μαλάκας»)· (ε) τη μεγάλη «φτώχεια» του λεξιλογίου, που αναφέρεται συχνά και στηρίζεται στο παράδειγμα του συμβάντος στις πανελλήνιες εξετάσεις τον Ιούνιο του 1985, όπου οι διαγωνιζόμενοι αγνοούσαν, κατά τις εφημερίδες, τις λέξεις «ευδοκίμηση» και «αρωγή».

Για τη φτώχεια, κανένας βέβαια δε μέτρησε τις λέξεις για να τις βρει λιγότερες. Η εντύπωση στηρίζεται επιπλέον σε μια εικόνα πεπερασμένου αριθμού, σαν κάθε λέξη που χάνεται να είναι μια χάντρα λιγότερη σε κομπολόι που φυραίνει. Όμως, στην ιστορία των γλωσσών οι λέξεις είτε χάνονται είτε παραμερίζονται σε μια ιδιαίτερη θέση του λεξιλογίου, όταν και επειδή αντικαθίστανται από νέες λέξεις.

Η αρχαία λέξη *αρωγή*, που «δε λέγεται» (και που κανένας δεν ξέρει να χρησιμοποιήθηκε ποτέ τα τελευταία 50 χρόνια αλλού από το «Ταμειον Αρωγής»), έχει πολυάριθμα ουσιαστικά και ρήματα που στην ομιλούμενη γλώσσα εκφράζουν το νόημά της με όλες τις δυνατές αποχρώσεις (*βοήθεια, ενίσχυση, συνεισφορά, υποστήριξη, συμπαράσταση, προσφορά, συνδρομή, συμβολή* κ.ά. καθώς και *βοηθώ, δίνω χέρι, δίνω ένα χεράκι, παραστέκομαι, είμαι στο πλευρό, συνεισφέρω, σι-*

γοντάρω κ.ά.). Επιπλέον η χρήση της λέξης «αρωγή» στο θέμα εκείνης της έκθεσης («προσφέρει στους άλλους πολυτιμη αρωγή») δεν ήταν σωστή· το λεξικό του Βοσταντζόγλου την εξηγεί με την έκφραση «εξ ύψους βοήθεια».

Η λέξη *ευδοκίμηση* ήταν ακόμα πιο αποτυχημένη νοηματικά στα συμφρασόμενά της (δεν σπουδάζει κανείς μόνο για «την προσωπική του ευδοκίμηση»), ήταν μακαρονισμός, και όπως επισήμανε τότε ο Δ. Ν. Μαρωνίτης, οι εξεταστές εννοούσαν την «προκοπή» (πράγματι, το νόημα του περίφημου θέματος ήταν: οι άνθρωποι δε σπουδάζουν μόνο για την ατομική τους προκοπή ή σταδιοδρομία ή επιτυχία ή πρόοδο, αλλά και για να συμβάλλουν στο γενικό καλό).

Αλλά ακόμα και αν χάθηκε στις νέες γενιές η λέξη «ευδοκίμηση», τα νοήματά της τα εκφράζουν οι νέοι όχι μόνο με πολλές άλλες λέξεις που είναι στα λεξικά, μα και με νεολογισμούς που εφευρίσκουν και δεν είναι ακόμα στα λεξικά.

Ποσοτικά το λεξιλόγιο των νέων περιέχει αρκετές λέξεις που δεν τις ξέρουμε, που δεν τις ξέρουν όσοι τους κατακεραυνώσαν από τις εφημερίδες για τη λεκτική τους φτώχεια με αφορμή εκείνο το συμβάν. Πώς μετριέται λοιπόν η φτώχεια; Δε μετριέται με τον αριθμό των λέξεων, δεν κρίνεται με τον πλούτο των σημασιών, αλλά με την κοινωνική αξιολόγηση που ονομάζει «φτώχεια» τη γνώση των λέξεων αρχαίας λέξης. «Φτώχεια» σημαίνει να μην ξέρει κανείς μια λέξη παλιότερη και φαινομενικά ευγενέστερη, όσο πολλές κι αν είναι οι άλλες ταπεινότερες συνώνυμες που χρησιμοποιεί. Η κατηγορία της «φτώχειας» δεν αφορά ούτε την ποσότητα των λέξεων ούτε την ποικιλία των σημασιών.

Οι νεολογισμοί των νέων, τα δάνεια από την αργκό και οι ιδιωματικές εφευρέσεις αποτελούν, από γλωσσική άποψη, δημιουργικότητα και πλούτο. Βέβαια, όλοι μας, ακούγοντας φοιτητές να λένε: «Μας καράφλιασε πάλι ο Γιάννης, κάθε που ανοίγει το στόμα του λέει και από ένα κουφό», ακούμε κάποια καταστροφή. Όταν φωνάζουν τα μεγάφωνα γενικές «του πανεπιστημιακού άσυλου» ή «τα κουπόνια του εστιατορίου» ακούμε κάποια καταστροφή. Η καταστροφή όμως δεν έχει σχέση με τη γλώσσα, δεν είναι γλωσσική. Μας ενοχλεί το νόημα, κυρίως το λανθάνον, το νόημα που παράγει αυτός ο χειρισμός της γλώσσας.

Η επιλογή ανάμεσα στα γλωσσικά στοιχεία δίνει νοήματα πρόσθετα στα ρητά. Μιλώντας κανείς σύμφωνα με όλους τους κανόνες της σχολικής γραμματικής μεταδίδει το άρρητο μήνυμα ότι είναι περφορμένος, ότι σέβεται τη σωστή και καθώς πρέπει ομιλία, ότι είναι καλλιεργημένος, ότι η λογική κυριαρχεί στα συναισθήματά του, ότι γνωρίζει το θέμα για το οποίο μιλάει, και άλλα πολλά, ανάλογα με το συμφραστικό και το κοινωνικό πλαίσιο της ομιλίας.

Η εφαρμογή των κανόνων λοιπόν μεταδίδει λανθάνοντα νοήματα. Νοήματα ω-

στόσο παράγει και η παραβίαση των κανόνων. Όταν οι φοιτητές παραβιάζουν τον κανόνα της γραμματικής του Τριανταφυλλίδη για τον τονισμό της γενικής μεταδίδουν το λανθάνον μήνυμα ότι είναι φορείς ριζοσπαστικών ιδεών.

Με τους νεολογισμούς και τις ιδιωματικές εφευρέσεις στο πρότυπο της αργκό, με τις λέξεις που σε άλλο συμφραστικό περιβάλλον είναι βαριά υβριστικές, οι φοιτητές καταστρέφουν αυτό που θεωρείται καθώς πρέπει ομιλία και έμμεσα μεταδίδουν πολυάριθμα μηνύματα: αμφισβήτηση των παραδεκτών αρχών και αξιών, άρνηση σεβασμού απέναντι στην κοινωνικά αποδεκτή ιεραρχία, άρνηση προσαρμογής στα πρότυπα κοινωνικής και γλωσσικής συμπεριφοράς, πρόκληση, ανταρσία, αναιδεια.

Το πρόβλημα στη γλώσσα (το λέει πολλά χρόνια η γλωσσολογία αλλά κοινωνικοί μύθοι μας εμποδίζουν να το ακούσουμε) είναι ότι ο χειρισμός των λέξεων παράγει νόημα — ο διαφορετικός χειρισμός παράγει διαφορετικό νόημα. Με άλλη μορφή διατυπωμένο, το κάθε μήνυμα είναι μήνυμα διαφορετικό. Άρα, αν ένα μήνυμα διατυπωμένο στη γλώσσα των φοιτητών το αναδιατυπώσουμε κάνοντάς το «πλουσιότερο» με έστω μια αρχαία ή αρχαιοπρεπή λέξη και «καλύτερης γλωσσικής ποιότητας», με κανονιστικότερα συνώνυμα στη θέση των νεολογισμών και τονισμό σύμφωνα με τη γραμματική, γίνεται τελείως άλλο μήνυμα με πολύ διαφορετικό νόημα. Δε λένε οι φοιτητές «αστυνομικοί φρουρούν την πλατεία», αλλά «μπάτσοι είναι στήμενοι στην πλατεία». Γιατί η πρώτη διατύπωση εκφράζει συννεφιασμένο σεβασμό και αποδοχή της αστυνομίας, ενώ η δεύτερη εκφράζει οργή και το δικίο αυτής της αμφισβήτησης και το δικαίωμα εχθρικής αντιπαράθεσης με την αστυνομία.

Η ενόχληση που μας προκαλεί η γλώσσα των φοιτητών αφορά τα νοήματα, τα πλουσιότερα λανθάνοντα νοήματα κριτικής άρνησης ή παλικάριάς, περιφρόνησης των θεσμών και των αξιών, ανταρσίας και αυθάδειας.

Η αλλόλογο αυτή στην οποία συνομιλούν μεταξύ τους οι φοιτητές, εκτός από τα πολλά κριτικά και αμφισβητησιακά, μεταδίδει και άλλα ακόμα, λανθάνοντα μηνύματα οικειότητας και στενών δεσμών, συνοχής της ομάδας και συννοχής των μελών της στην κοινή άρνηση προσαρμογής, μηνύματα αλληλεγγύης προς τους ομοίους, κοινότητας πρωτότυπων ιδεών, κοινής ταυτότητας και συναισθηματικής αποδοχής του «ομόγλωσσου». Όλα τούτα είναι αδύνατο να μεταδοθούν με την κανονιστική γλώσσα του σχολείου, με τις «καλής ποιότητας» λέξεις και με την προσεχτική εφαρμογή των κανόνων.

Ο χειρισμός της γλώσσας, με τη συνειδητή αλλοίωση στοιχείων ή κανόνων είναι λεκτική πράξη εξοτομίκευσης, είναι δημιουργία ιδιαίτερης ταυτότητας κοινωνικής. Καθώς δεν έχουμε για τις διάφορες ομιλούμενες παραλλαγές της ελληνικής γλώσσας (ούτε καν για τη λεγόμενη κοι-

νή) εμπειρικές γλωσσολογικές έρευνες που να στηρίζουν αναλύσεις αντίθετες με τις κοινά αποδεκτές αλήθειες, θα παραπέμψουμε σε ένα πολύ ενδιαφέρον, γιατί μελετημένο, παράδειγμα της γλώσσας μιας κοινότητας που για χρόνια θεωρείται λαθεμένος ή κακής ποιότητας χειρισμός «της γλώσσας» και περιγράφεται σαν γλώσσα φτωχή και ανεπαρκής. Πρόκειται για τη νέγρική αγγλική των μεγάλων αστικών κέντρων, που μελέτησε ο αμερικανός γλωσσολόγος Γουίλιαμ Λάμποβ (Labov) με συνεργάτες, την περιέγραψε καταγράφοντάς τη και αποκάλυψε ότι είναι άλλο γλωσσικό σύστημα, με διαφορετική δομή και δικούς του κανόνες (φωνολογικούς και συντακτικούς) εξίσου περίπλοκους και συστηματικούς με τους κανόνες της επίσημης αγγλικής. Η νέγρική αγγλική των ΗΠΑ, στην οποία υπάρχει και αναγνωρισμένη ευρύτερα λογοτεχνία, είναι λεκτική εξοτομίκευση της μαύρης κοινότητας των γκέτο, συνειδητή δόμηση νέας νέγρικής ταυτότητας, που περιέχει σημασιολογικά την ανταρσία και την αμφισβήτηση της ταυτότητας όπως ορίζεται από τη λευκή κοινότητα και τη γλώσσα της. Η παραπομπή αυτή δεν κάνει καμιά σύγκριση, άλλωστε οι ομάδες είναι απολύτως ανόμοιες, θέλει απλώς να δείξει ότι η εμπειρική γλωσσολογική έρευνα έχει ως τώρα αποδείξει συστηματικά τη θεωρητική αρχή της γλωσσολογίας ότι δεν υπάρχει καμιά ομάδα που η γλώσσα της είναι κατώτερη ή φτωχότερη και ότι αυτές οι αξιολογήσεις οφείλονται σε παρανοήσεις και κοινωνικές προκαταλήψεις.

Στην κοινά αποδεκτή, όπως φαίνεται, αλήθεια για τη φτώχεια και την κακή ποιότητα της γλώσσας των νέων στην ελληνική κοινωνία υπάρχει μεγάλη αντίφαση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της αντίφασης είναι διασέλιδο ρεπορτάζ ημερήσιας εφημερίδας (*η Αυγή*, 23.3.1986) αφιερωμένο στη γλώσσα των νέων και με τίτλο: «Μια γλώσσα πενήντα λέξεων». Οι δημοσιογράφοι περιγράφουν τη γλώσσα των νέων πάμπτωχα και γράφουν πολύ χαρακτηριστικά ότι αυτό το λεξιλόγιο των «πενήντα λέξεων» αποτελεί «την τελευταία ίσως ευκαιρία επικοινωνίας, πριν το οριστικό τέλος της επικοινωνίας». Στη συνέχεια, γράφουν ότι οι νέοι μιλούν αυτή τη δική τους γλώσσα μόνο μεταξύ τους και όχι με τους γονείς τους (γιατί οι γονείς δεν την καταλαβαίνουν), ούτε με τους καθηγητές στο σχολείο (γιατί οι καθηγητές δεν την επιτρέπουν) και τέλος στις συνεντεύξεις που παραθέτουν οι δημοσιογράφοι, όπου κάποιοι νέοι απαντούν σε ερωτήσεις για τη γλώσσα τους, μιλούν όχι σε αυτή τη γλώσσα τους αλλά στην κοινή των δημοσιογράφων. Από το ρεπορτάζ δηλαδή προκύπτει ολοκάθαρα ότι αυτοί οι νέοι μιλούν με τους γονείς τη γλώσσα των γονιών, με τους καθηγητές τη γλώσσα του σχολείου, με τους δημοσιογράφους τη γλώσσα των δημοσιογράφων και μεταξύ τους προφανώς την κοινή, αλλά διανθισμένη με το προκλητικό λεξιλόγιο των «πενήντα λέξεων». Ποσοτικά τουλάχιστον αυτές οι περίφημες «πενήντα λέξεις» είναι πρόσθετες στο κοινό λεξιλόγιο δηλαδή: ποσοτι-

κά τουλάχιστον οι νέοι με την πάμπωχη γλώσσα διαθέτουν πενήντα λέξεις περισσότερες από τους δημοσιογράφους.

Αντίστοιχο και ακόμα χαρακτηριστικότερο παράδειγμα αποτελεί εκπαιδευτικός (φιλόλογος), με παιδιά στην εφηβική ηλικία, που ακράδαντα πιστεύει στη φτώχεια, την κακή ποιότητα και την εκφραστική ανεπάρκεια της γλώσσας των μαθητών του όσο και των παιδιών του. Ως φυσικός ομιλητής ωστόσο καταλαβαίνει άλλα από τα αξιολογικά που συστηματικά διακηρύττει. Σε διάλογο με το γιό του έχει πει τις ακόλουθες δύο πολύ αποκαλυπτικές φράσεις. Ο γιος λέει προς τον πατέρα: «Θα επιστρέψω στις πέντε. Το πληροφορείς σε όποιον μου τηλεφωνήσει, αν έχεις την καλοσύνη». Και ο πατέρας λέει ξαφνιασμένος: «Τι σε πείραζε πάλι, βρε παιδάκι μου;» Δηλαδή στην τυπική και ρυθμισμένη και πολύ καθώς πρέπει φράση του εφήβου αναγνώρισε, πολύ σωστά, μηνύματα απόστασης, ψυχρότητας ή αντίστοιχα. Σε άλλη στιγμή ο ίδιος πατέρας στον ενοχλημένο από συμβουλές γιο που λέει: «Έχου, μη μου τη σπας, ρε μπαμπά...», αντιλέγει με θυμό: «Άκου να σου πω, μιλάς στον πατέρα σου και όχι σε κανέναν από τους αλήτες που κάνεις παρέα!», δηλαδή άκουσε πολύ σωστά έλλειψη σεβασμού και λεκτική αυθάδεια απέναντι στην οικογενειακή ιεραρχία, δηλώνοντας μάλιστα ρητά ότι αυτός ο χειρισμός της γλώσσας είναι ακατάλληλος για συνομιλία με τον πατέρα. Δεν άκουσε καλή γλωσσική ποιότητα στην πρώτη φράση και κακή στη δεύτερη, αντίθετα προσέλαβε τα μηνύματα που εξέπεμπε ο διαφορετικός χειρισμός της γλώσσας και απάντησε σε αυτά.

Η αξιολόγηση της γλώσσας των νέων είναι λαθεμένη, πηγάζει από την παρανόηση των μηνυμάτων που εκπέμπει ο χειρισμός των λέξεων. Επίσης περιέχει τη ρυθμιστική ουτοπία μιας ανυπαρκτής γλωσσικής ποιότητας, που θα ήταν να μιλούν οι νέοι την ίδια κανονιστική μορφή σε όλες τις συνθήκες της επικοινωνίας, την ίδια «σωστή» και καλής κοινωνικής ποιότητας μορφή είτε μεταξύ τους μιλάνε είτε πολιτικά συνθήματα φωνάζουν είτε απευθύνονται προς ιεραρχικά ανώτερο σε επίσημες συνθήκες. Αυτό είναι αδύνατο, άλλωστε το αποκλείει η γλωσσική πραγματικότητα, το αποκλείουν οι επικοινωνιακές ανάγκες, όπου όλοι οι φυσικοί ομιλητές χρησιμοποιούν εναλλακτικά διάφορες παραλλαγές της εθνικής γλώσσας, υποκώδικες και ύφη, για να πετύχουν την κατάλληλη κάθε φορά έκφραση που θα φέρει το επιδιωκόμενο επικοινωνιακό αποτέλεσμα.

Υπάρχει άλλο ένα θέμα που δε θίγαμε καθόλου ακόμα, σε ποιο βαθμό οι νέοι (οι μορφωτικά προνομιούχοι που βρίσκονται ή θα βρεθούν αύριο στα πανεπιστήμια) χειρίζονται με άνεση τις λόγιες παραλλαγές της γλώσσας. Πρέπει πριν απ' όλα να πούμε ότι οι γενιές οι απαλλαγμένες από την ιστορική διγλωσσία (που εκπαιδεύονται από τη μεταρρύθμιση του 1976 και δώθε) έχουν περισσότερες δυνατότητες και πιθανότητες εκμάθησης, ώστε να χειρίζονται άνετα τις λόγιες παραλλαγές της

γλώσσας. Υπάρχει ωστόσο ένα μεγάλο εμπόδιο. Τη γρήγορη και αποτελεσματική εκμάθηση και αφομοίωση των λόγιων παραλλαγών την εμποδίζει η αξιολογική μυθολογία για την ύπαρξη μιας «καλής γλωσσικής ποιότητας» άσχετης με τα νοήματα και η γλωσσική λογοκρισία που ασκεί το σχολείο.

Το σχολείο υποβιβάζει στην κατηγορία του λάθους («δεν είναι σωστό αυτό»), της κακής ποιότητας («πες το καλύτερα»), και της μη γλώσσας («αυτό δεν λέγεται») όλες τις ομιλούμενες παραλλαγές, τις τοπικές και τις κοινωνικές διαλέκτους και προβάλλει την επίσημη, ρυθμισμένη παραλλαγή σαν τη μόνη σωστή, αν όχι σαν τη μοναδική εκδοχή του λόγου. Διαμορφωμένοι οι εκπαιδευτικοί για να πιστεύουν σε αυτόν το μύθο της μιας γλωσσικής ποιότητας και στερημένοι κατά τις σπουδές τους από τις επιστημονικές γνώσεις γλωσσολογίας και κοινωνιογλωσσολογίας που λένε ακριβώς το αντίθετο, κάνουν συνεχώς μέσα στην τάξη σύγχυση ανάμεσα στη μορφή και το νόημα και μεταδίδουν συστηματικά στους μαθητές και φοιτητές τους τη λαθεμένη πληροφορία ότι το νόημα είναι πάντα το ίδιο και μπορούμε να το διατυπώσουμε με καλύτερη ή χειρότερη γλωσσική ποιότητα. Σαν να ήταν το νόημα εκ των προτέρων γραμμένο στις λέξεις, σαν να μην αλλάζει ριζικά το νόημα ανάλογα με τις επιλογές των γλωσσικών στοιχείων, τη σύνταξη, το ύφος και τις κοινωνικές συνθήκες παραγωγής του λόγου.

Η γλωσσική διδασκαλία στο σχολείο θα πετύχαινε το στόχο της, να μάθει στους εκπαιδευόμενους τη σχολική γλώσσα, αν καλλιεργούσε βοηθώντας τους μαθητές να κατακτήσουν θεωρητικά αυτό που ασυνείδητα ξέρουν και αυθόρμητα εφαρμόζουν ως φυσικοί ομιλητές, δηλαδή ότι το νόημα αλλάζει ανάλογα με την επιλογή των λέξεων, της σύνταξης, του ύφους κτλ. Η εκμάθηση της σχολικής παραλλαγής θα γινόταν τότε συνειδητή διεύρυνση του σημασιολογικού δυναμικού που διαθέτουν από το οικογενειακό περιβάλλον με την άλλη παραλλαγή του σχολείου, που αρμόζει στις άλλες ακριβώς επικοινωνιακές συνθήκες τις σχολικές, γιατί η χρήση της μεταδίδει μηνύματα προσαρμογής στις απαιτήσεις του θεσμού, αποδοχής της σχολικής ιεραρχίας κτλ. θα καταλάβαιναν έτσι πολύ γρήγορα και την κοινωνική χρησιμότητα της σχολικής γλώσσας, θα συνειδητοποιούσαν ότι η άνετη χρήση της αποτελεί προϋπόθεση για την καλή σχολική επίδοση, για τη σταδιοδρομία σε προνομιούχα επαγγέλματα και γενικά για την κοινωνική επιτυχία.

Οι μαθητές βρίσκονται με την εισοδή τους στο σχολείο μπροστά σε μια βιαϊότητα καταδικη όλων των παραλλαγών που μιλιούνται στην κοινότητα, στο όνομα της λόγιας γλώσσας και των τεχνητών κωδικών (π.χ. της επιστημονικής γλώσσας). Έτσι, εκείνοι που προέρχονται από λαϊκά στρώματα και έχουν μητρική τους γλώσσα μια από τις λαϊκές παραλλαγές (τοπικές ή κοινωνικές) μαθαίνουν στο σχολείο ότι ολόκληρο το σημασιολογικό

δυναμικό με το οποίο επικοινωνούν θαυμάσια με το άμεσο περιβάλλον είναι λάθος και κακή ποιότητα, δεν είναι καν γλώσσα. Αυτή η σύγκρουση, η απαίτηση του σχολείου να ξεχάσουν οι μαθητές τη μητρική τους γλώσσα, και μάλιστα καταδικάζοντάς τη, βουβαίνει τη μεγάλη πλειονότητα. Συγχρόνως εμποδίζει όλους τους μαθητές να αξιοποιήσουν τη φυσική γλωσσική δημιουργικότητα που όλοι διαθέτουν και να διευρύνουν το ήδη από τη νηπιακή ηλικία κατακτημένο σημασιολογικό δυναμικό με τους επίσημους κώδικες, τις λόγιες μορφές της γλώσσας.

Αν οι εκπαιδευτικοί μάθαιναν στους νέους ότι η κάθε παραλλαγή της εθνικής γλώσσας είναι κατάλληλη για διαφορετικές συνθήκες επικοινωνίας, ότι χρειαζόμαστε να μάθουν να επιλέγουν την κατάλληλη έκφραση για το κάθε φορά διαφορετικό επικοινωνιακό ζητούμενο αποτέλεσμα, την κατάλληλη παραλλαγή της εθνικής γλώσσας για τις συνθήκες στις οποίες αρμόζει, θα μάθαιναν γρηγορότερα και ευκολότερα τις λόγιες παραλλαγές. Αυτό σημαίνει όμως ότι θα έπρεπε να ευαισθητοποιούν οι εκπαιδευτικοί τους μαθητές στην πρόσληψη των διαφορετικών μηνυμάτων που εκπέμπει η διατύπωση σε άλλη μορφή. Άρα θα έπρεπε να είναι εκπαιδευμένοι οι εκπαιδευτικοί, να κατέχουν τις επιστημονικές γνώσεις για το τι είναι γλώσσα και πώς λειτουργεί, να γνωρίζουν ότι το νόημα στη γλώσσα το δίνουν οι κοινωνικές συνθήκες μέσα στις οποίες παράγονται τα μηνύματα, ότι δεν υπάρχει μία ποιότητα αλλά πολλές, ή μάλλον ότι δεν υπάρχει γλωσσική ποιότητα άλλη από την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα.

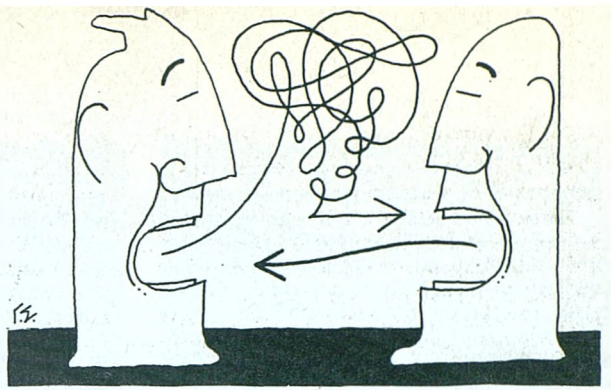
Αν οι εκπαιδευόμενοι νέοι, οι φοιτητές, δε χειρίζονται με όση θα έπρεπε άνεση τη λόγια δημοτική (πράγμα που δεν το ξέρουμε, γιατί κανένας δεν το στοιχειοθέτησε ποτέ), αυτό οφείλεται στο σχολείο που αναστέλλει τη γλωσσική δημιουργικότητα των φυσικών ομιλητών και μειώνει την επικοινωνιακή τους ικανότητα. Γιατί τους μαθαίνει γλώσσα (όπως αριθμητική), σαν να ήταν βουβοί. Τους μαθαίνει «καλής» ποιότητας γλώσσα, σαν να ήταν η μητρική τους κακής ποιότητας. Και ενώ απαιτεί να μιλάνε στη σχολική γλώσσα, δηλαδή σε άλλη από τη μητρική τους παραλλαγή, τους οδηγεί στην παρανόηση λέγοντάς τους ότι ζητάει να μιλάνε «καλύτερα». Εμποδίζει η σχολική διδασκαλία τους νέους να κατανοήσουν την κοινωνική πολυγλωσσία, να συνειδητοποιήσουν τη λειτουργικότητα κάθε παραλλαγής, και άρα να μάθουν καλά τη λόγια γλώσσα. Εμποδίζει η μυθολογία για τη γλώσσα τους νέους να συνειδητοποιήσουν ότι ο κάθε φορά διαφορετικός χειρισμός της γλώσσας παράγει διαφορετικές σημασίες και όχι ποιότητες.

Η δυσκολία των μορφωμένων (που δεν είναι πια τόσο νέοι) στη χρήση της λόγιας δημοτικής οφείλεται στο ιστορικό γλωσσικό ζήτημα. Αν υπάρχει δυσκολία των νέων στη χρήση της λόγιας δημοτικής, οφείλεται στις αντιεπιστημονικές πληροφορίες για τη γλώσσα που μεταδίδει η γλωσσική «αγωγή» στο σχολείο.

ΟΙ «ΤΡΕΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ» ΤΟΥ ΡΟΜΠΕΡΤ ΜΟΥΖΙΛ

(κατά Χάρητος και υπέρ Μούζιλ επιστολή)

του Γιώργου Κεντρωτή

Hey Timur, denilen kudurmus köpek!
Επειδή, άγνωστέ μου κύριε Γιάννη Η. Χάρη, μάλλον δεν γνωρίζετε τουρκικά —όπως άλλωστε και τόσα άλλα πράγματα—, σας μεταφράζω τα λόγια που απηύθυνε ο σουλτάνος Μπεγιαζήτ Α΄ προς τον Τιμούρ ή Ταμερλάνο λίγο πριν τη μάχη της Αγκύρας (1402): «Γειά σου Τιμούρ, παναπή λυσσασμένο σκυλί!». Και έρχομαι τώρα να απαντήσω στα τόσο «ευγενικά» λόγια και στις τόσο «εύστοιχες» κριτικές παρατηρήσεις σας των τευχών 348 (σ. 52-53) και 350 (σ. 46-49) του ANTI.

Α΄

Κατά το παράδειγμα του Ηρώδου που ε-
θυμώθη λιαν¹, έτσι κι εσείς κε ΓΗΧ, επειδή υπάρχει κάποιος Κεντρωτής που «μεταφράζει, γράφει και είναι παραγωγικότατος», πήρατε μολύβι και χαρτί, ξεχάσατε την «αγαθότητα» που σας διακρίνει, και γράψατε ότι είμαι μεταξύ άλλων ασύντακτος, βάρβαρος, σόλοικος, γλωσσικά ανάπηρος, εντέλει ανελληνιστος, αλαζών, κολπατζής ου μην αλλά και μωροφιλόδοξος. Κι αν κατάλαβα καλά, είμαι όλα αυτά, επειδή δεν σας αρέσουν —θεμιτό πέρα ως πέρα— οι μεταφράσεις του Μούζιλ που έχω κάνει, και οι κριτικές μου. Αλλά αντί να μου υποδείξετε νηφάλια τα λάθη μου, ενδεχομένως δε και την ορθή οδό, προτιμήσατε την οδό των ύβρεων. Επειδή δεν τολμώ νά πιστέψω — θάταν έπιεικές πώς μέσα στην Κακία ενέδρευσε τό κρείττον², μπαίνω στον κόπο να σας απαντήσω, μολονότι ορισμένα πράγματα έχω τη συνήθεια να τα συζητώ μόνο με επαίοντες όχι μόνο ένεκα ελεεινώς χρόνου αλλά και χάριν της ψυχικής μου ηρεμίας. Εξαρχής δε, θέλω να δηλώσω ότι δεν σας λαμβάνω σοβαρά υπόψη. Απλώς παίζω μαζί σας³ δεν φταίω εγώ! Εσείς προκαλέσατε τούτη την απάντηση...

Γράψατε ότι οι μεταφράσεις των έργων του Ρόμπερτ Μούζιλ που έκανε ο — φίλος μου, καθώς γνωρίζετε— Αλέξανδρος Ίσαρης είναι «δοκιμασμένες». Σας ερωτώ: ποιος, πού, πότε και πώς τις δοκίμασε, κε ΓΗΧ; Θέλετε μήπως να πείτε ότι είναι πάρα πολύ καλές, σε αντίθεση με τις δικές μου που είναι πολύ κακές; Μα εσείς ειδικά, κε ΓΗΧ, είσθε αναρμόδιος να τις κρίνετε, διότι ούτε γερμανικά γνωρίζετε ούτε τα ελληνικά αγαπάτε ούτε λογοτεχνία —και όχι μόνο!— έχετε διαβάσει. Για τις μεταφράσεις του Αλ. Ίσαρη έχουν γράψει και μιλήσει άλλοι: προσωπικά δε, τις έχω επαινέσει ανυπόκριτα³. Το γεγονός ότι του αφιέρωσα τη μετάφραση των «Δεσμών» τα λέει όλα ο δε Αλ. Ίσαρης —θέλω να πιστεύω ότι— δεν έχει ανάγκη δοκιμαστών, και μάλιστα της δικής σας «σ-χολής». Μάθετε, πάντως, ότι τους δοκιμαστές τους είχαν σκληράκια οι «δυνατοί» και οι «σπουδαίοι»: να δοκιμάζουν τα φαγητά που τους σέρβιραν.

Κατόπιν μου καταλογίζετε κάτι «όθεν

Μετά τις θερινές διακοπές και τις αναβολές που συνεπάγονται δημοσιεύουμε στις σελίδες αυτές την απάντηση του κ. Κεντρωτή στην κριτική που του άσκησε ο Γιάννης Η. Χάρης στα τχ. 348 και 350 για τη μετάφρασή του στο έργο του Ρ. Μούζιλ. Στη συνέχεια δημοσιεύεται «μια πρώτη απάντηση» του Γιάννη Η. Χάρη στον οποίο θέσαμε υπόψη την επιστολή του κ. Γ. Κεντρωτή.

Στις σελίδες του ΔΙΑΛΟΓΟΥ δημοσιεύονται επιστολές αναγνωστών για το ίδιο θέμα.

ρουμελιώτικα» και είναι όντως δέθεν! Διότι δεν είμαι ρουμελιώτης ούτε ξέρω ρουμελιώτικα. Ξέρω, όμως, τα χωριάτικα της Ν. Πελοποννήσου και τα γράφω, όταν με «προστάζει» ο Μούζιλ. Αν αυτά τα χωριάτικα είναι «επιθεωρησιακά», δεν ξέρω: δεν πάω, κε ΓΗΧ, σε επιθεωρήσεις έχω πολύ πιο σπουδαία πράγματα να κάνω από το να χασκογελώ —όπως του λόγου σας, υποθέτω— με το «ΠΑΣΟΚ ΤΗΣ ΧΑΪΔΩΣ». Αλλά επί τη ευκαιρία θα ήθελα να μου πείτε αν είναι ρουμελιώτικα και δη «επιθεωρησιακά» τα παρακάτω λόγια (από τη «δοκιμασμένη» —όπως χαρακτηριστικά τη χλευάζετε— μετάφραση της «Γκριτζας» από τον Αλ. Ίσαρη): Κουπιάσι παρακαλώ (σ. 58): Αιντε στού καλό, κι σύντομα να ξανασιμίζουμε (σ. 60): Τότι θα 'ρθουν ιγώσι σένα (σ. 61): Το 'χτι μιτανιώσει πουλύ άραγες; (σ. 61): Που έχ' τη σκέψη τ' οι καλός μου; (σ. 62): Δέν πάν να λένε ό,τι έέλανε. Τι σι νοιάζ' ισένα! (σ. 66): Του γαλάζιου τ' ουρανού τ' αφήνουμε κει απάν' για να 'νι πάντα ουραίο! (σ. 67).

Σας ενόχλησαν οι «κυκλοδιώκτοι» ήλιοι: τους θέλατε απλώς «περιστρεφόμενους», γιατί —λέτε— ο Μούζιλ γράφει: «sich drehen (=περιστρέφομαι)». Κατ' αρχήν sich drehen σημαίνει στρέφομαι: το περιστρέφομαι λέγεται sich umdrehen. Ψιλοπράγματα ε;... Μετά με παραπέμπετε στο «Μεγάλο Λεξικό του Δημητράκου», για να μάθω ότι «κυκλοδιώκτος είναι ο κύκλω περιελαινόμενος». Σας ευχαριστώ εκ βαθέων για το μάθημα και σας το ανταποδίδω. Ανοίγουμε το ίδιο λεξικό στη σελίδα 5684⁴ στο λήμμα περιελαινών και υπό α/α 4 διαβάζουμε: «ποιώ τι εν κύκλω», δηλαδή στρέφω! Κι αν διαβάσουμε την υπό α/α 5 σημασία: «περιέρχομαι, περιτρέχω έφιππος», τότε μπορούμε να δούμε τον Φαέθοντα αρματηλάτη να διώκει κύκλω τον στρεφόμενο ήλιο (κι ως μη στρέφεται καν —έτσι δεν είναι;). Ο ήλιος, λοιπόν, είναι κυκλοδιώκτος. Αλλά και για δύο πρόσθετους λόγους: πρώτον, για να μπορεί ο έλληνας αναγνώστης να προσλάβει με ένα ισχυρό ερέθισμα (=την κάλβεια λέξη κυκλοδιώκτος) μια υπερ-κοσμική παράσταση που θέλει τον ήλιο κάτω παρα-

πάνω από ανατέλλοντα, μεσουρανούτα και δύοντα, όπως άλλωστε φαίνεται από το Kontext της παραγράφου: δεύτερον, για λόγους ποιητικής απόδοσης: για να δούμε, κε ΓΗΧ, πόσον έχεινεται σέ πλάτος και σέ μήκος τό ρέον νάμα⁴ που λέγεται ελληνική γλώσσα, «τρισχιλιετής και ενιαία»! Ο πρώτος λόγος, όπως δεν καταλάβατε αναφέρεται στην Rezeptionsfunktion, ο δεύτερος στην Rezeption der Poetik ενός Text. Απλά πράγματα πάντως...

Με κοροϊδεύετε, γιατί μετέφρασα το tausendjähriges Reich ως «Millenium» και όχι ως «χιλιετής Βασιλεία». Αν, βέβαια, είχατε ποτέ διαβάσει Μούζιλ στο πρωτότυπο, θα γνωρίζατε ότι ένα από τα θεμελιώδη στοιχεία του μουζιλιστικού λόγου είναι η παρήχηση. Γι' αυτό και ο μεταφραστής οφείλει να αναπαράγει αυτές τις παρήχησης, αν όχι στην ίδια «θέση», οπουδήποτε αλλού μπορεί. Και το έκανα σε πολλά σημεία, γιατί γνώριζα τι ζητούσε το μουζιλιστικό κείμενο. Έτσι και εδώ: «Μίλαγαν για το Millenium»! Η δε ημισέλιδη σημείωση, που μου καταλογίζεται περίπου ως έγκλημα, θα γινόταν ούτως ή άλλως, διότι ο έλληνας αναγνώστης δεν είναι υποχρεωμένος να γνωρίζει ούτε την Χιλιετή Βασιλεία ούτε το λατινικό της ένδυμα: το Millenium. Έπρεσε, λοιπόν, η «σοφία» σας και ήν ή πτώσις αύτης μεγάλη⁵. Όσο για το τι χρειάζονται οι σημειώσεις, θα το καταλάβατε αν ρίξετε μια ματιά στις «Αναμνήσεις Εγώτισμού» του Σταντάλ (εκδ. ΓΝΩΣΗ, 1983) και στο επίμετρο του μεταφραστή του Τ. Πατρικίου.

Σας πείραξε η ανταρτία; Ο Νίκος Καρούζος γράφει στο ποίημά του «Προϊστορία Ποιήματος»: πόχει ανταρτία στην κορφή. Διαβάστε το κε ΓΗΧ! Ο ποιητής μιλάει για την ελληνική γλώσσα: στο τέλος καλεί τους Έλληνες: έβγάτε δξω, ρέ μανάρια, έβγάτε δξω... (δixως πουκάμισα / στούς μεγάλους άγώνες τής ορατότητας! Τη κρίμα που είσθε τυφλός, κε ΓΗΧ... (Επίτηδες δεν σας δίνω «παραπομπή» να ψάξετε σε όλες τις συλλογές του Καρούζου: καλό θα σας κάνει!).

Μα σας ενόχλησε και το σκουτέλι! Υποθέτω ότι θα θέλατε να γράψω χύτρα ή γαβάθα. Ή μήπως λопас; Για παροιμία; Δεν σας άρεσε το χωριάτικο σκουτέλι μου... Μα αφού δεν έχετε διαβάσει Μούζιλ, θα πρέπει να σας πληροφορήσω ότι η ιστορία της «Γκριτζας» εξελίσσεται σε κάποιο ιταλικό χωριό. Και όσοι ξέρουν ιταλικά —και ελληνικά— γνωρίζουν ότι η λέξη σκουτέλι παράγεται από το ιταλικό ουσιαστικό (la) scodella. Κι αφού, όπως είπα, παίζω μαζί σας, ανοίγω το Vocabolario Etimologico della Lingua Italiana του Otorivio Pianitzani και αντιγράφω: «scodella: dal lat. SCUTELLA, che alcuno trae da SCUTUM scudo, a cagione della sua forma, ma che invece e il diminutivo di SCUTRA dal gr. XY-

1. Κατά Ματθαίον 2,16. Ακολουθείται η ορθογραφία και η στίξη του Novum Testamentum Graece. Έκδοση της Deutsche Bibelgesellschaft Stuttgart (με επιμέλεια των Eberhard Nestlé και Erwin Nestlé) 1898.

2. Τ. Κ. Παπατσώνης Εκλογή Α΄, έκδοση Γ΄, ΙΚΑΡΟΣ 1975, σ. 26.

3. βλ. περ. ΔΙΑΒΑΖΩ, τ. 95, 134 και 156, καθώς και τους επιλόγους μου στις μεταφράσεις των

«Τριών Γυναικών» και των «Δεσμών» του Ρ. Μούζιλ.

4. Τ.Κ. Παπατσώνης, σ. 74.

5. Κατά Ματθαίον 7. 27.

TPA vasso di terra, specialmente per cuocere...»⁶. Αν ξέρετε ιταλικά —χα!— καταλάβετε: αν όχι να ρωτήσετε ή να μάθετε, και ίσως καταλάβετε, γιατί έχω χρησιμοποιήσει και άλλες ιταλογενείς λέξεις τόσο στην «Γκριτζα» όσο και στην «Πορτογαλίδα»... Ανταρίτσα, λοιπόν, σκουτέλι, τραγιασκουλά, κομποδεματάκι, τοιφτάκος και ό,τι άλλο τραβάει η ψυχή μου! Κι αν ποτέ μεταφράσω κείμενο για «γαϊδούρια» θα χρησιμοποιήσω τις πολύ γνωστές σας λέξεις *καπίστρι*, *ιγγλα* και *μπαλντούμι*.

Μου χρεώνετε λάθος, όταν μεταφράζω: *την νέα ιδιότητα της χωριστικότητας* με την ευστροφία μάστιγα που σας διακρίνει, σχολιάζετε: «που είναι όντως νέα, αφού... η χωριστικότητα... με αυτήν ακριβώς την οσητα δείχνει την ιδιότητα και έτσι έχουμε την *ιδιότητα της ιδιότητας*». Άρα κατά τη γνώμη σας η λέξη *ιδιότητα* περισεύει! Ανοίγουμε, όμως, τον Μούζιλ και διαβάζουμε: «*diese neue Eigenschaft der Trennbarkeit*». Επειδή δεν γνωρίζετε γερμανικά, ρωτήστε κάποιον να σας πει τι σημαίνει *Eigenschaft*. Ρωτήστε τον και για την έννοια της *Trennbarkeit*. Μετά ελάτε να σας πω τα παρακάτω λόγια: Ω *Τσουβάλι της Άπωλείας*⁸, χωρίς να έχετε καν γνώση του πρωτότυπου, πόσο θράσος σας περισεύει για να κροτείτε επιδεικτικά τις κούφιας παρόλης σας; Ποιον θέλετε να τρομάξετε; Εμένα; Δεν σκεφθήκατε ότι θα σας συλλάβω βλακεύοντα; Εκμεταλλευόμενος το γεγονός ότι οι γερμανομαθείς είναι λίγοι στην Ελλάδα, θέλετε να πουλήσετε μούρη στους αναγνώστες του ANTI; Και δεν συλλογισθήκατε ότι ανάμεσά τους θα υπάρχουν και πέντε - δέκα γερμανομαθείς που θα γελούν με τα χάλια σας; Μήπως θα θέλατε να δείτε —απλώς, γιατί η κατανόηση προϋποθέτει γνώσεις που δεν έχετε— άλλες μεταφράσεις του σχετικού αποσπάσματος;

Η Ίνγκριτ Τσέντερ μεταφράζει στα ισπανικά: *esta nueva calidad de separabilidad*⁹ η Μαρία Κριστίνα Μότα στα πορτογαλικά: *esta nova faceta da separacao*¹⁰ ο Ραλφ Πάρλαντ στα σουηδικά: *denna nya egen-skap av delbarhet*¹¹ ο Ζακ Χάμελινκ στα ολλανδικά: *deze nieuwe hoedanigheid: deelbaarheid*¹² η Έιδν Γουίλκινς και ο Έρνστ Κάιζερ στα αγγλικά: *this new quality of this frangibility*¹³. Αλλά πάμε παρακάτω.

Έχω μεταφράσει: *Δεν του δώσανε κανένα καινούργιο Εγώ, εγώ μιας λοξής ευτυχίας φιλόδοξης και χοϊκής*. Το γερμανικό πρωτότυπο, που αγνοείτε, έχει ως εξής: «*Sie gaben ihm kein neues, von Glück eingezeichnet und erdfest gewordenes ich*»¹⁴. Πού βρίσκεται το λάθος; Αν το βρείτε, σας παρακαλώ να ειδοποιήσετε τον Φίλιπ Ζακοτέ, που μετέφρασε στα γαλλικά: *Non qu' ils donnassent à Homo une personnalité nouvelle que le bonheur eût rendue ambitieuse et terrienne*¹⁵ και τους κληρονόμους ή τον εκδότη των Έιδν Γουίλκινς και Έρνστ Κάιζερ, που μετέφρασαν στα αγγλικά: *They did not give him a new self, a self for sheer happiness become ambitious and earth-bound*¹⁶ να διορθώσουν τα λάθη τους!

Αλλά δεν σας άρεσε ούτε η μετάφραση: *δωρήθηκε στις ψυχές τους η υποστήριξη*

που χρειαζόταν και ποθούσαν, καθώς έφτασαν να κερδίσουν έναν πόντο πνευματικού ανεβασματος. Μα το άγνωστό σας πρωτότυπο λέει: «(es) war den Seelen der Halt geschenkt, nach dem langend, sie um den einen Zentimeter wachsen». Όποιοι ξέρει γερμανικά, «τρομάζει» από την πυκνότητα και τη σειρά αυτών των 15 λέξεων που μπορούν να ερμηνευθούν με τρεις τουλάχιστον τρόπους. Ιδού η μετάφραση του Ζακοτέ: *leurs âmes trouverent l'appui dont elles valaient pour se hausser du dernier centimetre*¹⁸. Ιδού και η μετάφραση των Γουίλκινς και Κάιζερ: *their souls were provided with the support they needed and, reaching out for it, they gained that inch in spiritual stature*¹⁹.

Μου καταλογίζετε ως «εγκληματικές» άλλες δύο - τρεις επιλογές, όπου πρόκειται όχι απλώς περί μεταφράσεως, αλλά περί ερμηνείας του κειμένου. Μετά τα παραπάνω δεν νομίζω ότι πρέπει να πω περισσότερα περί αυτών των «λαθών». Διότι, κε ΓΗΧ, μέχρι στιγμής αποδεικνύονται, τα εξής φοβερὰ πράγματα:

α. Δεν γνωρίζετε καν το πρωτότυπο των έργων του Μούζιλ, διότι

β. δεν γνωρίζετε γερμανικά: παρά ταύτα δεν διστάζετε

γ. να με κατηγορήσετε ως αγράμματο, ανελλήνιστο κλπ. Άρα

δ. είσθε κακοήθης.

Αλλά ας αφήσουμε τα ...γερμανικά σας (!!) κι ας πιάσουμε τα ελληνικά σας. Όταν λοιπόν, κε ΓΗΧ, η έκφραση *συνίσταται από* είναι λάθος; Αν ανοίξετε το «Μεγάλο Λεξικό» του Δημητράκου στη σελίδα 6961, στο λήμμα *συνίστημι* (α/α 4 και 13), θα διαβάσετε: *οὐκ ἐκ δημοκρατίας καὶ μοναρχίας δὲ συνίσταται τὴν τοιαύτην πολιτείαν* (Αριστοτέλης, Πολιτικά 1266α, 23) *ἡ μὲν πόλις ἐκ πλειόνων ἢ μυρίων οἰκίων συνέστηκε* (Ξενοφών, Απομνημονεύματα 3, 6, 14). Ανοίξετε —αν το έχετε!— το «Lexicon Platonium (sive Vocum Platoniarum Index)» του Άστιους²⁰, όπου θα διαβάσετε: *ξυνέστηκε ἐξ ὀλίγιστων μερών* (Πλάτων, Τιμαίος 56 Β). Μπορείτε να μου πείτε τι σημαίνουν τα ἐκ και ἐξ; Αν πάντως σημαίνουν ἀπό, δεν είσθε παρά ένας θράσος καρνάβαλος *ψυχής*²¹! Αλλά είσθε και θλιβερός προβοκάτορας! Μου χρεώνετε ένα «έσφυζε με...», ενώ εγώ έχω μεταφράσει στη σελίδα 101 των «Τριών Γυναικών»: *Ανάμεσα στους πέτρινους τοίχους της πόλης έσφυζε μια μέρα με φως ριγηλό: μέλι εαρινό*. Το «με» πηγαίνει στη μέρα, όχι στο ρήμα *έσφυζε*, που σημαίνει *παλλόταν* (βλ. «Δημητράκος»). Όπως θα λέγαμε *μια μέρα με ήλιο*. Αλλά προκειμένου να κάνετε την προβοκατούλα σας, όλα είναι θεμιτά και τα μέσα ανιασμένα.

Μα δεν τελείωσα με τα λάθη σας! Στο —όπως το βαφτίσατε— άρθρο σας, μιλάτε για *ξίπασια*. Διαλέξτε: *ή ξίπασια ή ξυπασια* («Δημητράκος»)! Έπειτα γράφετε ως *πρόσφατα και ως σήμερα*. Σεβαστό το δικαίωμά σας να ακολουθείτε το μονοτονικό σύστημα, υποχρεούσθε ωστόσο να τονίζετε το *ώς* (= *ώς*) και μην το μπερδεύετε (;) με το *ως* (= *ως*) διότι άλλο πράγμα το *ώς* *σήμερα* και άλλο το *ώς* *άγύρτης* (καλή ώρα).

Θέλετε κι άλλα λάθη σας, κε ΓΗΧ; Ξεφυλλίζω στην τύχη παλιά τεύχη του ANTI: «αφορώ την ιδιότητα επιχειρηματολογίας», «επισημμένοι» (τ. 337, σ. 49) «*σταμάτημα των εργασίων*» (-εννοείτε *παύση*; τ. 317, σ. 49) «Θα εκκρεμεί *οριστικώς*» (-εννοείτε *δρακώς, μονίμως*; τ. 305, σ. 33) «*το ζητούμε*» (-όπως *λχ. συζητούμε, σταματούμε* κλπ.; τ. 336, σ. 49) «*η εις άτοπον αναγωγή*» (-μαθηματικάρα! τ. 309, σ. 36 - εσείς δεν είσθε ο σκέτος Γιάννης;)...

Και μετά; Ω ναί! Μου βρήκατε λάθος! Γράφω *Σαιν Σάενς*. Και είναι λάθος: τόσο πολύ όσο ο Μπετόβεν (αντί Μπέτόφεν), ο Βαν Γκόγκ (αντί Φαν Χοχ), ο Μαίτερλινκ (αντί Ματερλένκ), η μαντάμ ντε Σταέλ (αντί ντε Σταλ), τα φάδος (αντί φάντους) κλπ...

Σας ...έθιξε, κατόπιν, το γεγονός ότι αφιέρωσα τη μετάφρασή μου σε κάποιο φιλικό μου πρόσωπο γράφοντας τα «αινιγματικά» λόγια *deswegen dagegen, dazu*, τα οποία θέλατε... μεταφρασμένα. Μα, ω αγαθέ, αυτή για την οποία γράφτηκαν, τα κατάλαβε, όπως επίσης τα κατάλαβαν, όσοι ξέρουν γερμανικά. Εσείς που δεν ξέρετε —μα και τι έχετε;!— υποθέτετε ότι *dazu* σημαίνει *προς τούτους*. Για να μαθαίνετε: το *προς τούτους* στα γερμανικά λέγεται *hinzu*: *dazu* σημαίνει *έπί τούτῳ* φανερώνει το τελικό αίτιο και απαντά στην ερώτηση *wozu*. Αλλά το φοβερότερο από όσα γράψατε, είναι τούτο: «η αφιέρωση του μεταφραστή» τυπώνεται στη σελίδα που ανήκει στην αφιέρωση του συγγραφέα! Αν από αυτά τα τρισβάβαρα λόγια βγάδω άκρη, συμπεραίνω ότι υπαινίσσεσθε πως ο Μούζιλ είχε αφιερώσει σε κάποιον τις «Τρεις Γυναίκες» κι εγώ (= ο αλαζών κλπ. μεταφραστής) του ...έφαγα τη θέση. Αν, κε ΓΗΧ, διαθετέτε αντίτυπο του πρωτοτύπου των «Τριών Γυναικών» με τυπωμένη αφιέρωση του Μούζιλ, να το πουλήσετε στους Σώμμπς. Λύσατε μια κι έξω το πρόβλημα της ζωής σας. Το οικονομικό, εννοείται: τα άλλα προβλήματα σας παραμένουν άλυτα. Γιατί πέρα από την αμάθεια έχετε μόνο κακία: υποθέτω δε ότι κάποιον σαν την αφεντιά σας πρέπει να είχε υπόψη του ο Παπατσώνης, όταν έγραφε: *στό κατώφλι της Όξωπορτας, / φωνάζω, σάν Ψευδοπροφήτης, καταφορεμένος άπ' όλους*²². Αλλά για να τελειώνουμε με τις «αφιέρωσεις»: όταν μεταφράσω το δοκίμιο του Μούζιλ «Περί βλακείας», σας διαβεβαιώ ότι ξέρω σε ποιον θα το αφιερώσω.

Αν, κε ΓΗΧ, το «έξαρτάτο» είναι λάθος, τότε τι είναι οι παρακάτω τύποι από τα ποιήματα του Παπατσώνη: «*τή λάμψη ενού σκότους*», «*μεγάλοι Έχτορες κορυθαίοι*», «*ή είσοδό μου*», «*προκαθορίσθη*», «*δμ πόδια Χρόνου*», «*το Άπαντον της Γνώσεως*», «*ή παραποταμία έχταση*», «*άπό κάθε δίπλα της δημιουργίας*», «*σήμερα κλείνεται ή ώραίς μας Έποχή*», «*καινούργιο πρόκειτο δουλάπι ν' άνοιχθεί*», «*καταντικρύ τού δύοντα ήλιου*»; Τολμάτε να πείτε ότι είναι λάθη; Διαβάστε τον Παπατσώνη, τον Φιλύρα, τον Σκαρίμπα, τον Καρούζο. Θα βρείτε πολλά... λάθη. Να τους διορθώσετε!

Μα δε σας άρεσαν ούτε οι «Θέσεις» μου για το έργο του Μούζιλ. Τι να γίνει, κε ΓΗΧ; Έχετε πολύ δύσκολα γούστα! Αντίθετα η

6. Vol. 2, σ. 1236 (Casa Editrice Sanzogno - Milano, 1937).

7. Robert Musil *Gesammelte Werke*, bd. 6, σ. 234 (Hg. Adolf Frisé, Rowohlt, Reinbeck bei Hamburg, 1978).

8. Τ.Κ. Παπατσώνης σ. 34.

9. R. Musil *Tres Mujeres*, Editorial Seix Barral, S.A., Barcelona, 1968, σ. 9.

10. R. Musil *Três Mulheres*, Edicao Libros do Bra-

sil, Lisboa, σ. 8.

11. R. Musil *Tre Kvinnor*, Tidens Förlag, Stockholm, 1957, s. 9.

12. R. Musil *Drie vrouwen*, Athemaem, Amsterdam, 1969, σ. 7.

13. R. Musil *Selected Writings* (Ed. Burton Pike), Continuum, N.Y., — 1986, σ. 223.

14. R. Musil βλ. σμ. 7, σ. 283.

15. R. Musil *Trois Femmes*, Editions du Seuil, Pa-

ris, 1957, σ. 42.

16. R. Musil, βλ. σμ. 13, σ. 238.

17. R. Musil, βλ. σμ. 7, σ. 283.

18. R. Musil, βλ. σμ. 15, σ. 90.

19. R. Musil, βλ. σμ. 13, σ. 282.

20. Bd. 2, σ. 331-332 (Hermann Barsdorf Verlag, Berlin, 1908).

21. Τ.Κ. Παπατσώνης σ. 88.

22. Τ.Κ. Παπατσώνης σ. 103.

Διεθνής Εταιρεία Ρόμπερτ Μούζιλ, της οποίας είμαι μέλος, είναι άλλων κακού γούστου. Σκεφθείτε ότι με κάλεσε στο Διεθνές Συμπόσιο Μεταφραστών του Μούζιλ, στο Στράλεν της Βόρειας Ρηνανίας -Βεστφαλίας²³, να μιλήσω για τον Μούζιλ. Όταν κυκλοφορήσουν τα πρακτικά του συμποσίου, θα δείτε τι εντύπωση έκανε η εισήγησή μου, αφού σας μεταφράσει κάποιος τα λόγια του Άντολφ Φριζέ (επιμελητή της έκδοσης των Απάντων του Μούζιλ, Χόρστ Τούρκ και Πέτερ Χένινγκερ. Αποστέλλω στο ΑΝΤΙ ένα αντίτυπο του προγράμματος των εργασιών του Συμπόσιου ως τεκμήριο, διότι από εσάς περιμένω παντός είδους μικρότητα: είσθε άνθρωπος που, όπως γράφει ο Αθανάσιος Αβέλλιος —αλήθεια, τον ξέρετε;— *ἀργοσαλεύουν μέσα του στρυφνά τὰ ἐρέβη*²⁴.

Αλλά επειδή τις απόψεις μου περί Μούζιλ τις έχω συζητήσει επανειλημμένως με επαίοντες —άρα δεν μπορώ να χασομερώ *πάντα* μαζί σας—, προχωρώ στην άλλη μεγάλη μομφή σας εναντίον μου: «Η εκζητήση της μετάφρασης (του Κεντρωτή) αποσκοπεί στη δημιουργία ύφους». Επιτρέψτε μου ένα μερεμέτι στα ελληνικά σας: θέλετε να πείτε προφανώς ότι ο μεταφραστής δια της εκζητήσεως αποσκοπεί στη δημιουργία ύφους²⁵. Και ο μεταφραστής σας πληροφορεί ότι δεν αποσκοπεί μόνο, αλλά δημιουργεί ύφος. Φυσικά δεν θα καθήσκει να σας αποδείξω τα αυταπόδεικτα. Ξέρετε τι σημαίνει, κε ΓΗΧ, μετάφραση χωρίς ύφος; *Τίποτα!* Δηλαδή τι θέλετε; Να αγνοήσει ο μεταφραστής το ύφος του πρωτότυπου; Κι ως πούμε ότι το κάνει. Τι θα βάλει στη θέση του; Πως μπορεί να ζήσει ένα κείμενο (και μάλιστα του Μούζιλ!) χωρίς ύφος; Ή μήπως πιστεύετε κι εσείς, κε ΓΗΧ, ότι ο Σαϊέππηρ, ο Γκαίτε, ο Τολστόη, ο Προύστ, ο Μαγιακόφσκι, ο Τόμας Μαν και ο Μπόρχες μπορούν να μεταφραστούν κατά τον ίδιο τρόπο; Και τι θα είναι εκείνο που θα τους διακρίνει;

Φαντασθείτε και το αντίστροφο: μια μετάφραση του «Μεταξύ Πειραιώς και Νεαπόλεως» του Γεωργίου Βιζυηνού στα γερμανικά λχ. όμοια από απόψεως ύφους με τη μετάφραση της «Καθόδου των Εννιά» του Θανάση Βαλτινού! Για να μαθαίνετε, ζητείστε να σας μεταφράσουν —αφού, όπως είπαμε, από γερμανικά δεν έχετε πάρει μυρουδιά— το δοκίμιο του Βάλτερ Μπένγιαμιν «Η αποστολή του μεταφραστή»²⁶, το δοκίμιο του (καθηγητή στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου) Γύργκεν Τραμπάντ «Η ολοκληρωτική εντύπωση. Ύφος των κειμένων και χαρακτηρισ των γλωσσών»²⁷ και το δοκίμιο του (καθηγητή στο Πανεπιστήμιο του Ζήγκεν) Γκέοργκ Μπόλενμπεκ «Πληθωρισμός ύφους και ενότεια ύφους»²⁸. Θα δείτε πόσο δίκιο έχει ο «αλαζών κλπ. Κεντρωτής» που «επαίρεται για τις αμαρτίες των μεταφραστών των γλωσσών»²⁹ και η μετάφρασή μου «ακυρώνει κάθε έννοια ύφους»! Αν αυτό δεν εί-

ναι τρικυμία εν κρανίω πέστε μου, κε ΓΗΧ, τι είναι;! Ο Μπένγιαμιν και ο Μούζιλ σας μάραναν!

Κι επειδή το «στρεβλό γλωσσικό αίσθημα» και η «γλωσσική αναπηρία» που μου εκτοξεύσατε, ήρθαν νά εξοφλήσουν μαύρα χάρη²⁹ σας επιστρέφονται. Γνωστή η αήθεια σας —από τις «δημοσιεύσεις» σας τώρα γίνεται γνωστή και η ευηθείά σας. Κε ΓΗΧ, πρώτα πρέπει να καθήσετε να μελετήσετε κι έπειτα να γίνετε κριτής. Το ρόλο του τιμητή του θέλουν πολλοί, γιατί είναι εύκολος. Τον παίζετε κι εσείς, κε ΓΗΧ: τον παίζετε γενικώς. Είναι ερεθιστικό —το κατανοώ— να εμφανιζέσθε ως *ο θεραπεύων πάσαν νόσον καί πάσαν μαλακίαν ἐν τῷ λαῷ*³⁰, αλλά στην περίπτωση σας πρέπει να γιατρευτεί πρώτα η νόσος και η μαλακία του «ιατρού».

Εδώ τελειώνει το πρώτο μέρος της απάντησής μου.

Β'

... πεπληρωμένους πάση ἀδικία πονηρία πλεονεξία κακία, μεστούς φθόνου... έριδος δόλου κακοηθείας, ψιθυριστάς καταλάλους... ύβριστάς υπερηφάνους ἀλαζόνας, έφευρετάς κακῶν, άσυνέτους άσυνθέτους...³¹.

Στο δεύτερο μέρος του «άρθρου» σας, το οποίο τώρα ονομάζετε «εργασία», επαναλαμβάνετε, κε ΓΗΧ, τις ύβρεις σας: «ο Κεντρωτής είναι μωρός, θρασύς, επιδειξιμανής, ανίδεος, αποτελεί κλινική περίπτωση κτλ.». Ας μείνουν ασχολίαστες. Διότι αν είμαι όλα αυτά, ενώ δεν με γνωρίζετε, φαντάζομαι τι θα ήμουν, αν με γνωρίζατε...

Ενοχλείσθε, κ. ΓΗΧ, επειδή μνημονεύω τη «θαυμάσια μετάφραση της *Γκριτς* από τον Αλ. Ίσαρη» και διερωτάσθε ποιον κοροϊδεύω τελικά: «τον Ίσαρη, εμάς ή τον εαυτό του»; Μα είναι ανάγκη να κοροϊδεύω κάποιον; Εμένα, αδύνατον! Τον Ίσαρη; Μα είναι φίλος μου! Εσάς; Μα ποιος χλευάζει, κ. ΓΗΧ, ένα *πρόσωπο πτυελοδοχείο*;³² Ποιος ασχολείται σοβαρά μαζί σας κ. ΓΗΧ; Ποιος ασχολείται με αυτόκλητους νταβατζήδες της γλώσσας και της λογοτεχνίας; Σας το ξαναγράφω, γιατί μπορεί να το ξεχάσατε: παίζω μαζί σας!

Είναι απίστευτο, πάντως! Παραθέτετε αμέτρητα αποσπάσματα από τη μετάφρασή μου των «Τριών Γυναϊκών» χωρίς να γράφετε πού βρίσκονται τα λάθη! Και είναι λογικό: έξω από ευάριθμα τυπογραφικά λάθη, δεν υπάρχουν λάθη! Απλώς δεν σας αρέσει το ύφος. Επ' αυτού, όμως, σχόλιον ουδέν. Δικαίωμά σας! Αντιπαρέρχομαι επίσης το γεγονός ότι αγνοείτε επιδεικτικά τη μετωνυμία, το εν δια δυοίν, το μέρος αντι του όλου, την υπαλλαγή, τη σύμφυση και άλλα γραμματικοσυντακτικά φαινόμενα. Αλλά και αυτό είναι λογικό: εδώ δεν μπορείτε να ξεχωρίσετε τις *τόσο καλές μέρες* από τις *τόσες καλές μέρες*... Θα σταθώ μόνο στα φελλίσματά σας, εκεί δηλαδή όπου δοκιμάζετε εν μέσω πολεμικών ιαχών να αρθρώσετε τέσσερεις όλες κι όλες γερμανικές λέξεις, για να μου βρείτε λάθη.

Με προκαλείτε να ανοίξω οποιοδήποτε λεξικό, για να βρω την έννοια της λέξης *W-*

ildheit και να διαπιστώσω ότι σημαίνει *α-γριότητα*. Μα ποιος αμφιβάλλει; Στην περίπτωση όμως της «Πορτογαλίδας» γίνεται λόγος για το Θηρίον (γερμ. das Tier, das Wild) και η ιδιότητα του θηρίου είναι η *θηριότητα* (συνώνυμη της λέξης *Tierheit*)³³. Ανοίγω και το λεξικό των Αδελφών Γκριμ³⁴ στο λήμμα *Wildheit*, όπου υπό α/α 1-5 διαβάζω: *von der elementaren kraft der naturereignisse und naturtriebe*. Λέτε (και προκειμένου περί Μούζιλ) τα παραπάνω να σημαίνουν μόνο *αγριότητα*;

Σας ενόχλησε η *μαρμαρυγή*, με την οποία απέδωσα τη λέξη *Schimmer*. Στο ίδιο λεξικό³⁵ διαβάζουμε υπό α/α 3: *mit vorliebe wird schimmer von einem sanfteren, schwächeren lichte gesagt, wie von dem des mondes, der sterne im gegensatz zu glanz*. Ήξεραν τι έγραφαν οι Αδελφοί Γκριμ: το γλυκό, αμυδρό φως της σελήνης και των αστέρων το λένε *Schimmer*, δηλαδή μαρμαρυγή. Αν μάλιστα ανοίξετε τον «Δημητράκο» στη σελίδα 4483, θα δείτε υπό α/α τις *μαρμαρυγές των άστέρων και του ουρανού*: κι αν προχωρήσετε στον α/α 2, θα διαβάσετε ότι *μαρμαρυγαί* μ.ά. είναι *φωσφορισμοί όρώμενοι υπό των έν έγκεφαλική εξέσει διατελουόντων*. Άρα...

Πάμε τώρα και στο *έν στύσει*. Αν ξέρατε γερμανικά —και όχι μόνο—, δεν θα μου το χρεώνατε ως λάθος. Διότι περιέχεται στο μουζιλιακό κείμενο! Όχι στη λέξη *auflichten*, όπως υπαινίσσεσθε, αλλά στη λέξη *steif!* *Auflichten* και *μεν* σημαίνει *σηκώνομαι*, αλλά —*τι κρίμα!*— *δεν έχει σχέση* με τις... σηκωμάρες, όπως φαντασθήκατε! Έχει την έννοια του *σηκώνομαι όρθιος, στα πόδια μου*. Ενώ *steif* (στην κυριολεξία: *σκληρός από ερεθισμό*) σημαίνει *μεταξύ άλλων είμαι εν στύσει* (πρβλ. αγγλ. *stiff*). Να τι λένε οι Αδελφοί Γκριμ³⁶: *in einzelnen fällen bezeichnet steif ... eine gerade aufgerichtete oder ausgestreckte haltung... besonders von männlichen gliede: membro virile, ritto, rizza, duro*. Ντούρο, λοιπόν, ήθελαν οι Αδελφοί Γκριμ το μέλος του άρρενος. Λέτε κ. ΓΗΧ, να 'γραφαν «παραμύθια»;

Σαν να μην φθάνουν, όμως, τα γελοία «γερμανικά» σας, επιάρεσθε και για το αστυνομικό κράτος των ακόμα πιο γελοίων «ελληνικών» σας. Όπως ο Ίαττακός μάζευε κάποτε τις γόπες από τους δρόμους, έτσι βγήκε κι η αφεντιά σας παγανιά να μαζέψει τις γενικές σε *-εως!* Κ. ΓΗΧ, όποιος αγαπάει τη γλώσσα, την εκμεταλλεύεται! Δεν πετάει τίποτα. Οτιδήποτε υπάρχει στη γλώσσα, είναι χρήσιμο. Και τα σκουτέλια και η ολβιότητα. Αρκεί να είναι *σε λάλους όλα τους σχηματισμούς*³⁷. Αν μπορούσατε να διαβάσετε τον Μούζιλ στο πρωτότυπο, θα βρίσκατε ουκ ολίγα «σκουτέλια» κι αμέτρητες «ολβιότητες». Γι' αυτό, κ. ΓΗΧ, όλα είναι χρήσιμα. Άχρηστο είναι μόνο οι «χαρτογιακάδες» που νομίζουν ότι μετά από αυτούς έρχεται ο κατακλυσμός και το χάος. Ευτυχώς, όμως, υπάρχουν οι εχέφρονες, οι οποίοι γνωρίζουν ότι από *τέτοια θορυβώδη απόβράσματα*³⁸ μόνο μεταλλαγή της *φυσικής χρήσεως* της γλώσσας *είς την παρά φύσιν*³⁹ μπορεί να προκύψει. ('Αρα τα... «ραμφοπουλικά» σας να τα λύσετε

23. Το Συμπόσιο έγινε στο Ευρωπαϊκό Κολλέγιο Μεταφράσεως (ιδρύθηκε από τον Έλμαρ Τόπχόφεν και υπό την αιγίδα των Μπέκετ, Μπέλ, Φρις, Μίντερ και Βαντρούσκα).

24. Αθανάσιος Αβέλλιος *Έπαθλα και Χάριτες*, 1986, σ. 39.

25. Αλήθεια, όταν λέτε «μεταφραστικό ήθος» τι εννοείτε: το ήθος της μετάφρασης ή το ήθος του μεταφραστή;

26. Walter Benjamin *Illuminationen*, Suhrkamp, 1977, σ. 50-62.

27. H.U. Gumbrecht / K. L. Pfeiffer (Hg.) *Stil*, Suhrkamp, 1986, σ. 169-189.

28. βλ. σημ. 27, σ. 215-230.

29. Αθανάσιος Αβέλλιος σ. 18.

30. Κατά *Ματθαίον* 4, 23.

31. *Προς Ρωμαίους* 1, 29-31.

32. Βύρων Ανακτόρης *Ψυχοστασία* (Ποιήματα 1949-1976) ΨΥΧΟΝ 1983, σ. 51.

33. βλ. Murray G. Hall *Tier und Tiermotivik im Prosaewerk R. Musils*. Διδακτορική διατριβή Wien 1975, σ. 139-177.

34. *Deutsches Wörterbuch* von Jacob Grimm und Wilhelm Grimm (Verlag von S. Hirzel, Leipzig, 1899) 14. Band, II Abt. στήλη 92.

35. βλ. σημ. 34, 9. Band, στήλη 160.

36. βλ. σημ. 34, 10. Band, II Abt., II Teil, στήλη 1793 (II, 3, i-κ).

37. Τ.Κ. Παπατσώνης *Εκλογή Β'*, έκδοση Β', ΙΚΑΡΟΣ 1975, σ. 21.

38. Τ.Κ. Παπατσώνης, βλ. σημ. 37, σ. 23.

39. *Προς Ρωμαίους*, 1, 26.

με τους ραμφόπουλους. Σε λάθος πόρτα βαρέσατε, κ. ΓΗΧ. Όσο για τη γλώσσα του Μούζιλ σας παραπέμπω στα βιβλία των Χανς-Γκέοργκ Ποτ⁴⁰ και Ρόγκερ Βίλλεμ-σεν⁴¹. Αλλά ας πάμε παρακάτω.

Με αποστομώσατε, κ. ΓΗΧ! Φυσικά και πίνω ένα ποτήρι κρασί και τρώω ένα πιάτο πατάτες. Ποτέ, όμως, δεν παίρνω μία σειρά αποφάσεις ούτε εφαρμόζω μία δέσμη μέτρα. Άρα μάθετε κι εσείς ότι ούτε η ονομαστική ούτε η αιτιατική συντάσσονται ποτέ με ονομαστική! Η έκφραση —για να μαθαίνετε— ένα ποτήρι κρασί σημαίνει (ένα) κρασί που είναι μέσα σε ένα ποτήρι. Γι' αυτό και λέμε: Θα πιούμε ένα κρασί; Θα πιούμε ένα ποτηράκι; Και φυσικά πίνουμε το κρασί μέσα σε ένα κρασοπότηρο. (Το περιέχον, το περιεχόμενο και άλλα σχολικά, κ. ΓΗΧ).

Έπειτα σας κάνει εντύπωση ότι αναφέρω τον Μότσαρτ και το «Ρέκβιεμ KV 626». Το θεωρείτε εκζητήση και επιδειξιμανία. Μα διαβάστε πρώτα την «Γκριτζα» του Μούζιλ! Θα δείτε ότι ο μηχανικός —και ο Μούζιλ ήταν μηχανικός!— ονομάζεται⁴² Μότσαρτ Αμαντέο Χόφινγκτοτ! Μετά να διαβάσετε το λατινικό απόσπασμα της *Lacrimosa* (του μοτσαρτείου Ρέκβιεμ⁴³)! Θα δείτε ότι ο homo (τι περιεργο: Χόμο λέγεται και ο εραστής της Γκριτζας!) είναι reus (= κατηγορούμενος): όπως ακριβώς και ο ήρωας⁴⁴. Μετά διαβάστε τον «Κότσουφα» του Μούζιλ, όπου ο συγγραφέας βάζει τον ήρωά του Αδύο να θυμηθεί τον Μότσαρτ την ώρα που έρχεται από τον ουρανό ο θάνατος εν είδει αεροπορικού βέλους. Αυτά πάντως, κ. ΓΗΧ, είναι για όσους τα καταλαβαίνουν. Κι εσείς φροντίσατε να μου δείξετε από το Α' μέρος της «εργασίας» σας ότι οι μουσικές σας ακροάσεις φθάνουν μέχρι τον κ. Χατζηνάσιο. Άφεριμ, λοιπόν!

Για να δείξετε, τέλος, πόσο υπερόπτης είμαι, γράφετε ότι δεν έκανα παραπομπές στα ονόματα των —ομοτραπεζών— μου, όπως τους χαρακτηρίζετε— Μπέννο φον Βήνζε, Γύργκεν Σφράιντερ, Καρλ Κορίνο, Ούβε Μπάουρ και Κάρολ Μπέντγουελ. Είσαθε ένας κακοήθης τυφλός, κ. ΓΗΧ. Ολόκληρο βιβλιογραφικό οδηγό έχω προσθέσει στο επίμετρο της μετάφρασης. Δεν τον

είδατε εσείς που με τσακώσατε να γράφω τη σέλλα και τον καβαλλάρη με δύο λάμδα, λες και επρόκειτο για λάθη! Ας είναι, κ. ΓΗΧ. Συνεχίστε, ως μπόγιας, να κυνηγάτε τις γενικές σε -ως και τα διπλά κάππα ή ρω. Είναι προτιμότερο από το να «γράφετε». Εκείνο, πάντως, το «ομοτραπεζόν» επιτρέψτε μου να το κρατήσω. Ανταποκρίνεται, άλλωστε, στην αλήθεια.

Από τα παραπάνω ξέρετε τι προκύπτει; Ότι είσαθε ένας κακοήθης με αντανάκλαστικά δεινοσαύρου. Διότι «θυμηθήκατε» να κάνετε «κριτική» στη μετάφρασή μου των «Τριών Γυναικών» δύο ολόκληρα χρόνια μετά την έκδοσή της (αντιπαρέρχομαι το ότι δεν είσαθε κριτικός). Αλλά είσαθε και ένας ανίδεος που εκτελεί διαταγές. Με τη διαφορά ότι ο εντολέυς σας έκανε δύο λάθη: πρώτον, βιάστηκε να σας «μάθει» γερμανικά και, δεύτερον, διάλεξε κουτσό αλγόο. Το αποτέλεσμα μπορεί να το δει ο καθένας. Εσείς βέβαια, θα πείτε ότι όλα αυτά είναι «αποκλίματα της φαντασίας του Κεντρωτή που είναι αλαζών κλπ...». Γι' αυτό, λοιπόν, κ. ΓΗΧ, και επειδή δεν μπορώ να γίνω Σέρλοκ Χόλμς, για να ανακαλύψω τον εντολέα σας, σας προκαλώ σε συζήτηση στα γραφεία του ΑΝΤΙ. Θέμα: Ρόμπερτ Μούζιλ. Αν θέλετε μάλιστα και με ακροατήριο και στα γερμανικά. Για να συνεχίσω το παιχνίδι μου μαζί σας...

Γ!

Μέχρι τώρα απαντούσα στις «μομφές» σας, στην «κριτική» σας. Τα λίγα λόγια που θα ακολουθήσουν, πάνε πιο πέρα από το άρθρο «άρθρο» σας. Πάντα ad jocosandum.

Κε ΓΗΧ, τον τρόπο, με τον οποίο (θα) μεταφράζω, τον προκρίνω εγώ. Δεν με ενδιαφέρει αν σας αρέσουν ή όχι οι μεταφράσεις μου. Να έχετε όσες ενστάσεις και αντιρρήσεις επιθυμεί η χολή σας. Δε σκοπεύω να προσαρμόσω το γούστο μου στο αστυνομικό κιτς των αλαζώνων σας. Ο Μούζιλ είναι ζωντανό στοιχείο γλώσσας και λογοτεχνικού ύψους. Δεν χωράει ούτε στα γιατροσόφια αλμπάνηδων ούτε στα κανονιστικά διατάγματα ολοθυζόντων γλωσσοοφιτσιούχων (γαλλιστί flics de la langue, κοινώς γλωσσομπάτσων). Για να μεταφράσεις, για να ερμηνεύσεις τον Μούζιλ πρέπει να τον γνωρίζεις και να τον αγαπάς. Εσείς ούτε για το ένα με πείθετε ούτε για το άλλο. Αλλά γιατί δεν μεταφράζετε τις «Τρεις Γυναίκες» ή, έστω, ένα μικρό απόσπασμα; Αν μάλιστα δημοσιεύει στο ΑΝΤΙ (ή κάπου αλλού), θα μπορέσουμε να δούμε τις επιδόσεις σας και να τις συγκρίνουμε με την «κακή» δική μου μετάφραση και τη «δοκιμασμένη» του Αλ. Ίσαρη. Αλλά τα μίξερ αεληνικούλια σας και η αστυνομική αντίληψή σας για τη λογοτεχνία όχι μόνο Μούζιλ δεν μπορούν να αντέξουν, αλλά ούτε «Άρλεκιν».

Υποτίθεται, πάντως, ότι το «άρθρο» σας ήταν «για τον Μούζιλ». Έξι σελίδες του ΑΝΤΙ για τον Μούζιλ, πλην όμως ο Ρόμπερτ Μούζιλ απών! Αν αφαιρέσω το όνομα Μούζιλ (τις 5-6 φορές που αναφέρεται) και στη θέση τουβάλω το όνομα πχ. Παβέζε, δεν πρόκειται να αλλάξει τίποτα! Η «εργασία» σας διαβάζεται άνετα! Μα είσαθε Meister,

Herr Haris! Αποκαλύπτομαι και υποκλινόμαι!

Αν θέλετε, όμως, ω Meister, να δείτε κι άλλα «φαναριώτικα» «βουκολικά», «ψευδοποιητικά» και «αγκυλωμένα», ανόητε τη μετάφραση των «Τριών Ύμνων» του Χάιντενερλιν (μεταφραστής ο Τάκης Κ. Παπατσώνης). Για τη σχέση του Μούζιλ με τον Ρομανισμό του Χάιντενερλιν και του Νοβάλις σας παραπέμπω στον Μαξιμίλιαν Άουε⁴⁵. Για τη μουσική σχέση του εξπρεσιονιστή Μούζιλ με τον Σαινμπερκ να δείτε το δοκίμιο του Χ.Χ. Στούκενσμιτ Ο μουσικός εξπρεσιονισμός του Άρνολτ Σαινμπερκ⁴⁶. σχετικά μίλησε και ο καθηγητής (στο Πανεπιστήμιο της Ρέμς) Πιέρ Σαρντέν στο συνέδριο «Robert Musil et la France» που έγινε στις 3 Ιουλίου 1987 στο Ζάαρμπρucken. Καλές κριτικές για τη μετάφρασή μου των «Τριών Γυναικών» μπορείτε να βρείτε στο ΒΗΜΑ και στην ΠΡΩΤΗ. Για τη μετάφραση των «Δεσμών» μπορείτε να απευθυνθείτε στους υπεύθυνους της στήλης «Βιβλιοπαρουσίαση» του ΑΝΤΙ κρατώντας, όμως, το τεύχος 331 ανοιχτό στη σελίδα 52.

Και για να τελειώνουμε: Ποιός είσαθε, κε ΓΗΧ; Τι έχετε γράψει, μεταφράσει ή δημοσιεύσει, πέρα από τα «ξεφωνητά» σας στο ΑΝΤΙ (δυστυχώς); Σε ποια κιτάπια βρίσκεται γραμμένο το όνομά σας, να τα ανοίξουμε να το βρούμε; Πουθενά κε ΓΗΧ! Το μόνο που ξέρετε να κάνετε είναι να πετάτε λάσπη προς όλες τις κατευθύνσεις. Όλοι είναι κακοί —απορώ: πως χαριστήκατε στον φίλο μου τον Ίσαρη;— εσείς είσαθε ο μέγας Κάτων. Για όλα έχετε γνώμη: για την πολιτική, τη δημοσιογραφία, τη λογοτεχνία το θέατρο. Μπορείτε να γράφετε το ίδιο «καλά» για τα έργα στο λιμάνι της Πάτμου (τ. 317, σ. 47) και για το νυχτερινό ωράριο (τ. 336, σ. 49, όπου και αναδεικνύεσθε υπέρμαχος του δικιού των ...μπουζοκομμάζων» ο Μότσαρτ σας μάρανε!). Είσαθε όντως Meister! Θα πρέπει, όμως να βελτιώσετε τις ύβρεις σας, διότι δεν είσαθε καθόλου πρωτότυπος. Εγώ φερ' ειπείν δεν δείχνω «παρά αλαζονεία, έπιπασία, αυτοπροβολή και γλωσσικό μεγαλοϊδεατισμό» (τ. 348, σ. 53), ενώ ο κος Δ. Σαββόπουλος διακρίνεται για «έπιπασία, αλαζονεία και ενδιάθετο βεβαιώς μεγαλοϊδεατισμό» (τ. 337, σ. 49). Και οι δύο, πάντως, είμασθε ...ψευδοαλαζόνες, αν αναλογισθούμε ότι «ο αδιαφιλονίκητος μαίτρ της αλαζονείας είναι ο Κ. Γεωργουσόπουλος» (τ. 337, σ. 49). Ενώ εσείς, Meister ΓΗΧ, είσαθε ο μη αλαζών, ο ταπεινός, ο ακέραιος, ο δικαίος, ο τιμωρός. Ο σωτήρας του τόπου και «των ιθαγενών που δυστυχώς δεν είναι λίγοι» (τ. 348, σ. 53). Όλα αυτά, ευτυχώς, μόνο στον ύπνο σας, γιατί, όταν ξυπνάτε, σας επισκέπτονται οι σίτχοι του Παπατσώνη Μιά ζωή, στην έξαρση της Μταισιότητάς, / πού νά σφραγίζεται έλεεινά μέ την μουντζούρα / πάλι της Μταισιότητάς. Ω, τί οίχτηρή κατάντια...⁴⁷ Σας επισκέπτονται και σας λένε ποιος είσαθε πραγματικά.

ΥΓ. Η πρόκληση ισχύει: συζήτηση στα γραφεία του ΑΝΤΙ (ή όπου αλλού θέλετε) για τον Μούζιλ. Οιαδήποτε άλλη ενέργειά σας (πχ. ανταπάντηση δι' αλληλογραφίας, εκτόξευση ύβρεων κλπ.) πέφτει στο κενό.

ΠΕΡΙΠΛΟΥΣ

Τετραδίο για τα γραμμάτια και τις τεχνές

ΤΡΕΙΣ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΙΣΠΑΝΙΚΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΙΕΣ ΦΩΝΕΣ

ΕΠΙΛΟΓΕΣ ΤΗΣ ΖΑΚΥΝΘΙΝΗΣ ΕΞΟΥΧΗΣ

ΓΙΟΧΑΝΕΣ ΙΡΜΕΣΧΕΡ • ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΙΤΟΥΛΑΣ • ΚΩΣΤΑΣ ΛΟΓΑΡΑΣ

Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΦΡΙΚΤΗ ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ

ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ «ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΤΗΣ ΖΑΚΥΘΟΥΣ»

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ ΤΟΥ ΣΑΡΑΝΤΗ ΚΑΡΑΒΟΥΖΗ

40. Hans - Georg Pott Robert Musil, UTB, W. Fink, 1984, σ. 48-70.

41. Roger Willemsen Robert Musil, Vom intellektuellen Eros, Piper 1985, σ. 77-86 (Die Schule der Exaktheit), 149-167 (Amarchie und Erlösung) και 179-189 (Die kleine Form).

42. Για τη λειτουργία των ονομάτων στον Μούζιλ βλ. Pott, σημ. 40, σ. 50-53.

43. Επί τη ευκαιρία μάθετε ότι, όταν τοιτάρουμε μουσικό έργο τυπώνουμε και τις νότες!

44. Για περισσότερα βλ. Karl Eibl Robert Musil -

Drei Frauen" - Text, Materialien, Kommentar, - Hanser, 1978, σ. 129 επ., 141 επ.

45. Maximilian Aue Musil und die Romantik. Einige grundsätzliche Überlegungen. Στο συλλογικό τόμο Sprachästhetische Sinnvermittlung (Hg. D.P. Farda και U. Karthaus), σ. 125-134.

46. Στον συλλογικό τόμο Der deutsche Expressionsismus: Formen und Gestalten, Vandenhoeck und Ruprecht in Göttingen, 1965, σ. 250 επ.

47. Τ.Κ. Παπατσώνης, βλ. σημ. 2, σ. 51.

ΜΙΑ ΠΡΩΤΗ ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΙΑΝΝΗ Η. ΧΑΡΗ

«Μή έλεγχε κακούς, ίνα μη μισήσωσι σε» (Παροιμίες Θ' 8) άκουσα τις προάλλες, παραμονή της Παναγίας, στον Μεγάλο Εσπερινό, μα ήταν ήδη αργά: είχα, αλί μου, ελέγξει, και είχα, τρισαλί, μισηθεί. Έπειτα από τη συστατική επιστολή της κ. Μ.-L. Roth και το υβρεολόγιο με την υπογραφή "A. Wosenberg" που έφτασαν πριν δημοσιευτεί ολόκληρο το άρθρο μου (βλ. Αντί Β' 351, 17.7.1987, σ. 55κ.), νέα, ανάλογη επιστολή, 18 πυκνογραμμένα χειρόγραφα, με την υπογραφή του κ. Κεντρωτή καθαρά τη φορά αυτή, κι άλλες πάλι επιστολές, που αναπαράγουν λίγο πολύ την ίδια επιχειρηματολογία και τις ίδιες κομπές εκφράσεις —και που 'μαστε ακόμα...

Πατώσαμε εντέλει, και χαλάλι ο χώρος και ο χρόνος που έθρεψαν και θρέφουν την ιστορία αυτή: μιλούσαμε για ήθος μεταφραστικό —τόρα το επίθετο περισσεύει. Η επιστολή του κ. Κεντρωτή φлуαρεί, ως προς το θέμα αυτό: 'Όχι μόνο με τα επίθετα και τους χαρακτηρισμούς που επιστρατεύει (λυσσασμένο σκυλί, πτυελοδοχείο, γαϊδούρι, νταβατζής, μαλακία, τον παίξει γενικά κ.ά.) ούτε τόσο με τη μέθοδο με την οποία εκτοξεύονται όλα αυτά (ψευδονταηλικί, καθώς η ευθύνη του κ. Κ. κρύβεται πίσω από έζενες υπογραφές: Τ. Κ. Παπατσώνη, Β. Λεοντάρη, ή αποστόλους, ευαγγελιστές κ.ά.) όσο με το χαρακτήρα της καθαυτό απάντησης: ο κ. Κ., στα ελάχιστα σημεία στα οποία απαντά, επιδίδεται σε αξιοθαύμαστες πράγματι πιρουέτες, στην προσπάθειά του να μεταποτίσει το «κέντρο ελέγχου», και απαντά έτσι σε άλλα αντ' άλλων, ή πλαστογραφεί τα ίδια του τα γραφόμενα τα οποία σχολίαζα εγώ.

Άλλωστε ολόκληρη η πολεμική του κ. Κ. και των συν αυτών εδράζεται σε μια πρωταρχική μετατόπιση: ο κ. Κ. αρμενίζει πάνω στα τέλεια γερμανικά τα δικά του και τα ανύπαρκτα —βεβαίως— δικά μου (ή τα προφανώς ελεεινά των «συμβουλευτόρων» και «εντολέων» μου!), πάνω σε πολύτομα, ογκώδη λεξικά, για να παραπλεύσει τον έλεγχο των ελληνικών του και οπωσδήποτε της γλωσσικής επιδειξιμανίας του, μολονότι ο έλεγχος αυτός είχε δηλωθεί ρητά ως προγραμματικός στόχος της εργασίας μου (και ξαναδηλωθεί στην απάντησή μου στον κ. "Wosenberg") και υποστηριζόταν από έξι ολόκληρες σελίδες.

Απολύτως κατανοητή —και αναμενόμενη εξάλλου— η τακτική αυτή, που προϋποθέτει την παρασιώπηση ή παρεξήγηση όσων στοιχειωδών ξέρει και μπορεί πια να διαβάσει και να κατανοήσει ο κ. Κ.: διαφορετικά, θα έπρεπε να αναγνωρίσει πως έφτιαξε, κατά τα γνωστά, σκορδαλιά χωρίς σκόρδο, ελληνική μετάφραση χωρίς ελληνικά, και του 'μειναν στο χέρι τα αδιαμφισβήτητα γερμανικά και μουζιλιάνα του (βλ.

ξανά στο άρθρο μου, Α' μέρος, τχ. 348, 5.6.1987, σ. 52 στήλη β', και στην απάντησή μου στον κ. "Wosenberg", ό.π. σ. 56 στήλη β') να θαμπώνει —γιατί όχι; όσο δεν εκτίθεται ελληνιστί— τα διεθνή συμπόσια κτλ.

Έτσι και μόνο μπορεί να στήσει την απάντησή του. Πιο συγκεκριμένα: (α) με αλχημείες και (β) με πλαστογραφίες. Δείγματος χάριν:

(α) Επισήμαινα την *εκζήτηση* την οποία μαρτυρεί η χρήση της λ. «κυκλοδιωκτος» (σε άρθρο, επαναλαμβάνω, όπου δηλώνεται εξαρχής ότι ο άξονας της εργασίας του κ. Κ. είναι ακριβώς η εκζήτηση: τχ. 348, σ. 52 στήλη α' κ.α.) και ο κ. Κ. ανοίγει λεξικά για να μας πείσει πως η λέξη «κυκλοδιωκτος» *υπάρχει*!

(β) Παρέθετα τους σολοικισμούς: «τόσες πολλές φορές» και «τόσα λίγα χρήματα», σημείωνα και το ορθό: «τόσο...», και ο κ. Κ. γράφει: «εδώ δεν μπορείτε να ξεχωρίσετε τις *τόσο καλές μέρες* από τις *τόσες καλές μέρες*»! (Με την ίδια άλλωστε μέθοδο ελέγχει τα «μίζερα ελληνικούλια» μου και μου χρεώνει για λάθος κάτι το οποίο αλιεύει από *παράθεμα* ξένο μέσα σε παλαιότερο άρθρο μου, μολονότι θα είδε και τα εισαγωγικά και την πλήρη παραπομπή: θα τα εξετάσουμε όμως όλα αυτά, ένα ένα, αργότερα.)

Αυτά τα ενδεικτικά για το ήθος. Τώρα το ύφος: Δασκαλίστικη οργή και νουθεσία και τόνος σχετλιαστικός: «μα τι ξέρετε δα εσείς!» γενικότερα πλεγματικό και σνομπιστικό ύφος, απέναντι λ.χ. στην πλέμπα που χασκογελάει με το «ΠΑΣΟΚ της Χαίδως», ακούει Χατζηνάσιο και συχνάζει στα μπουζουκομάγαζα κτλ. (κατά τις δημαγωγικές υποθέσεις του κ. Κ.), ενώ διαπρέπουν γενικά αστεϊσμοί και γαργαλητά σχολικής προέλευσης, όπως κι η μέθοδος εκτόξευσης των μύδρων: ολόκληρη κονκορντάντσια Ι.Χ., απ' την οποία ανασύρει κάθε τόσο ο κ. Κ. τσιτάτα, έτσι, για να βγαίνει η ζοχάδα και η εμβρίθεια μαζί —και με τα νώτα καλυμμένα, όπως είπαμε (γιατί θαρρεί πως είναι δύσκολο, όσο και πρωτότυπο, ν' ανοίξει αϊφνης κάποιος, Εγγονόπουλο ας πούμε, την *Κοιλάδα με τους ροδώνες*, και να διαβάσει τον πρώτο, έστω, στίχο από το «Μπερρουτιανό»: «*Μένω εμβρόντητος μπρος στην ευρυμάθεια αυτής της κόρης*»!).

Να μη σταθούμε όμως εδώ. Να δούμε την καθαυτό απάντηση, στα εξωτερικά, πρώτα, χαρακτηριστικά της. Ο κ. Κ. περιμένει να του υποδείξω νηφάλια τα λάθη του, «ενδεχομένως δε και την ορθή οδό»· μα εγώ, όπως ισχυρίζεται παρακάτω, δεν γράφω «πού βρίσκονται τα λάθη! Και είναι λογικό: έξω από ευάριθμα τυπογραφικά λάθη δεν υπάρχουν λάθη!» Δεν βρίσκει λοιπόν τι να συζητήσει μαζί μου· κι εξάλλου μαζί μου, λέει, δεν συζητά, παρά μονάχα παίζει. Με τις σοφιστικές όμως μεθόδους του που

επισημάναμε πιο πριν είναι φανερό ότι στην ουσία παίζει με τον αναγνώστη. Που τον καλώ να μετρήσει, για την ώρα, τα εξής απλά:

Στις δύο συνέχειες του άρθρου μου παρατίθενται λόγοι Κεντρωτή εκατόν ενενήντα εννέα (199)· και ο κ. Κ. απαντά σε είκοσι δύο (22): ποσοστό, περίπου 10%. Και είναι τα παραθέματα, κατά το δυνατόν, «ομαδοποιημένα»: να καταλάβει δηλαδή ο κ. Κ. πού βρίσκονται τα «λάθη» του, όπως δικαίως απαιτεί. Τα 58 μάλιστα είναι σαφώς σχολιασμένα (ή στοιχίζονται κάτω από συγκεκριμένο σχόλιο), ενώ σε πολλά από αυτά σημειώνεται πλάι η «ορθή οδός» (ή η μεταφραστική λύση του Α. 'Ισαρη): από αυτά τώρα τα 58 σημεία μόνο τα 18 δέχονται κάποια απάντηση από τον κ. Κ. Οι γενικές άλλωστε «ομάδες» περιλάμβαναν υφολογικές ακροβασίες, ακραίους λόγιους και λαϊκούς τύπους σε άκριτες προσμειξεις, και τέλος, αγκυλωμένα ελληνικά, γενικότερα: Αυτά τα πεντακάθαρα, λοιπόν —που τα σημειώνα ως αναγνώστης, καταναλωτής τέλος πάντων των όσων μας πουλά ο κ. Κ., ανεξάρτητα από τα όποια γερμανικά χρειάστηκε για το σκεύσμά του. «Ψέλλιζα» όμως, είναι αλήθεια, και κάποια γερμανικά: στοιχειώδη, και μόλις 14 φορές στις 199. Από αυτά τα 14 σημεία ο κ. Κ. προσπερνά τα 9, και από τα υπόλοιπα 5 βρίσκει λάθος τα 3. (Αραδιάζει ωστόσο γερμανικά σε άλλα σημεία, όπου ελέγχονταν αποκλειστικά τα ελληνικά του, και επικαλείται και μεταφράσεις του Μούζιλ στα αγγλικά, γαλλικά, ισπανικά, πορτογαλικά, σουηδικά και ολλανδικά: αν κρίνω από τις δικές του απαιτήσεις, θα τις γνωρίζει όλες αυτές τις γλώσσες, συν τα τουρκικά με τα οποία ξεκινά την απάντησή του.)

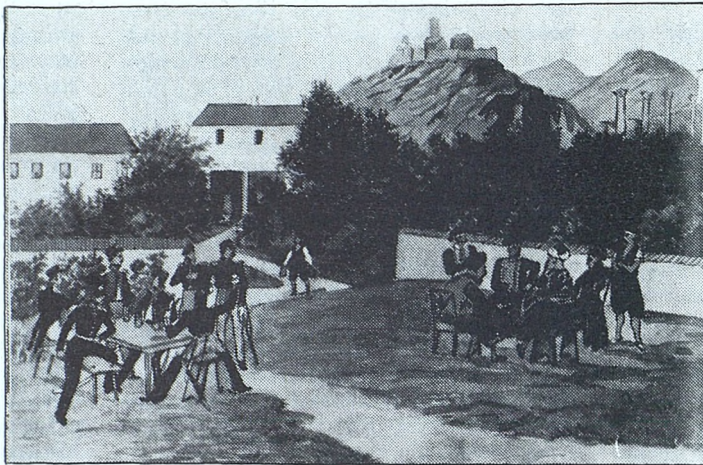
Με τα ανύπαρκτα γερμανικά μου, το μίσος μου για τα ελληνικά και τη λογοτεχνία και όσα άλλα μου καταμαρτυρεί ο κ. Κ. θα ήμουν ευτυχής να έχω εγκληματήσει μόνο τρεις επί της γερμανικής γλώσσας ή έστω, γενικότερα, είκοσι δύο φορές στις εκατόν ενενήντα εννέα επί του κ. Κ. και των γνώσεών του, επί του Μούζιλ, της λογοτεχνίας και της οικουμένης: θα 'παιρνα δηλαδή απάνω μου ασυζητητί, για να τελειώνουμε, το δέκα τοις εκατό, κι ας έπαιζε μονάχος του ο κ. Κ. με τ' άλλα ενενήντα. Είναι όμως η πρόκληση μεγάλη, να δούμε μαζί με τον αναγνώστη την ταχυδακτυλουργική δεξιότητα του κ. Κ. και σ' αυτά τα είκοσι δύο σημεία, ένα προς ένα —μα στο επόμενο τεύχος, παρακαλώ πολύ, αφού θα 'χω τελειώσει τις θερινές διακοπές μου εν ειρήνη και θα 'χω βρεθεί με τα λιγοστά βιβλιαράκια και τα λεξικούλια μου (ε, και με τους «συμβουλάτορες» και «εντολείς» μου).

20 Αυγούστου 1987

Γιάννης Η. Χάρης

Η απεικόνιση της εθνικής συνείδησης στην εθνική πρωτεύουσα

του Αλέξη Πολίτη

Γερμανοί αξιωματικοί και το προσωπικό της Οθωμανικής πρεσβείας στην Αθήνα, το 1837. Σχεδίασμα του Κελεμπέργερ.

Η εγκαθίδρυση του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους στη νοτιοδυτική άκρη της οθωμανικής αυτοκρατορίας δήλωνε εμφανώς πως και η πολιτική μορφή των Βαλκανίων έμπαινε σε νεότερη περίοδο. Θα στηριζόταν από εδώ και εμπρός σε άλλου τύπου ιδεολογικό πλέγμα, στις εθνικές συνειδήσεις.

Η έννοια της εθνικής συνείδησης προϋπήρχε στα Βαλκάνια — σ' αυτήν άλλωστε θεμελιώθηκε η ελληνική επανάσταση. Δεν αποτελούσε ωστόσο συνολικά την κύρια τάση· σχηματικά μπορούμε να χωρίσουμε τον 19ο αιώνα σε τρεις, ισόποσες χρονικά, περιόδους: πρώτο τρίτο κυριαρχούσα εθνική συνείδηση η ελληνική, δεύτερο τρίτο, επέκταση του φαινομένου και στις άλλες χριστιανικές βαλκανικές εθνότητες, τελευταίο τρίτο, κυριαρχία στα χριστιανικά Βαλκάνια, και επέκτασή του και στους μουσουλμανικούς πληθυσμούς.

Αυτά σχηματικά, όπως είπαμε· πάντως μέσα από ένα τέτοιο πρίσμα βλέπουμε πιο καθαρά τα προβλήματα που αντιμετώπισε η ελληνική εθνική συνείδηση. Πως δηλαδή, παράλληλα με την επικράτησή της —ας θέσουμε όριο τη δημιουργία του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους— η ελληνική εθνική συνείδηση βρέθηκε αντιμέτωπη με καινούργια, απρόσμενα προβλήματα· βρέθηκε, μ' άλλα λόγια, αντιμετώπιση με ανταγωνιστές άγνωστους στην περίοδο της επανάστασης: τότε οι Βούλγαροι, οι Σέρβοι, οι Αρβανίτες, οι Βλάχοι της νότιας βαλκανικής αποτελούσαν μια δεξαμενή συμμάχων της· τώρα μία μία από αυτές τις εθνότητες εμφανιζόταν ως αντίπαλος. Η ολοκλήρωση του ελληνικού εθνισμού, η δημιουργία ενός κράτους που τα πολιτικά του όρια θα ταυτίζονταν με τα εθνολογικά, δεν είχε να συγκρουσθεί μονάχα με τις παλαιού τύπου αντιστάσεις —τις

θρησκευτικές— παρά και με τις νεότερες, τις εθνικές. Ενώ ως τα 1830 περίπου, το καινούργιο ιδεολογικό πλέγμα λειτουργούσε λοιπόν αποκλειστικά υπέρ των Ελλήνων, από τη δημιουργία του ανεξάρτητου κράτους άρχισε να λειτουργεί και εναντίον τους —μάλιστα φορτισμένο με εξίσου επαναστατική δυναμική.

Οι Έλληνες δεν κατόρθωσαν να συνειδητοποιήσουν αυτούς τους νέους όρους· αντίθετα, θεώρησαν τους υπόλοιπους βαλκανικούς εθνισμούς ως αποτέλεσμα δικών τους σφαλμάτων, δικής τους ολιγαρχίας, σαν κάτι που μπορούσε να σβήσει ή έστω να υποβαθμιστεί αν πολλαπλασίαζαν την προπαγάνδα τους: σχολεία, πρώτιστα, συλλόγους, εκκλησία. Έτσι όμως απλώς παρείχαν πρότυπα κι εναύσματα στους ανταγωνιστές τους.

Και δεν ήταν ετούτα τα μόνα προβλήματα που αντιμετώπιζε τότε η ελληνική εθνική συνείδηση. Ήταν παράλληλα η διάσπαση των Ελλήνων σε ελλαδικούς και υπόδουλους, ήταν η αντίθεση των ευρωπαϊκών δυνάμεων προς κάθε επεκτατική απόπειρα, ήταν κυρίως η αμφισβήτηση του πιο οργανικού στοιχείου της εθνικής τους ταυτότητας, της αρχαίας ελληνικής καταγωγής —εκείνου δηλαδή ακριβώς του στοιχείου που τους προσέφερε ως τότε την ειδική μεταχείριση από τους ευρωπαίους και τους βαλκάνιους.

Έτσι με τη δημιουργία του ελληνικού κράτους, η εθνική συνείδηση αντί να κρυσταλλωθεί, κλονίστηκε: χρειαζόταν προσδιορισμούς ως προς το μέλλον της, τις προοπτικές στη βαλκανική, και ως προς το παρελθόν της, τη γνησιότητα της καταγωγής.

Ίσως πολλές από τις δυσκολίες μας να εννοήσουμε τον ελληνικό 19ο αιώνα να οφείλονται σε κάποιο βαθμό και στον ίδιο το 19ο αιώνα. Νομίζω δηλαδή πως η νεοελληνική κοινωνία δεν είχε επαρκώς

διαρθρωθεί, πως οι κοινωνικές αντιθέσεις που έθρεφε, δεν κατόρθωσαν να βρουν τη μορφή τους, να αποκρυσταλλωθούν σε συγκροτημένες ομάδες, να διατυπώσουν έτσι απόψεις, θεωρίες, όχι ατομικές παρά προσηθητικές συλλογικότερων συμφερόντων. Οδηγηθήκαμε λοιπόν σε μια κοινωνία που στηρίζεται στο ιδιωτικό και ανάγει τα πάντα στο εθνικό. Τα μερικότερα συμφέροντα δεν κρίθηκαν νόμιμα, και πραγματικά οι θεσμοί, οι ομάδες, οι σύλλογοι, ο τύπος, δεν εκπροσωπούσαν παρά άτομα, ακριβώς γιατί συλλογικότερες, κοινωνικές τάσεις δεν υπήρχαν. Από το ιδιωτικό μεταπίπτουμε στο εθνικό, και αντίστροφα. Αν η κρίση της εθνικής ταυτότητας, του εθνικού μέλλοντος και του εθνικού παρελθόντος συνέβαλαν, και πόσο, στη δημιουργία της κοινωνικής ασάφειας, είναι κάτι που θα ήταν γόνιμο να το εξακριβώναμε.

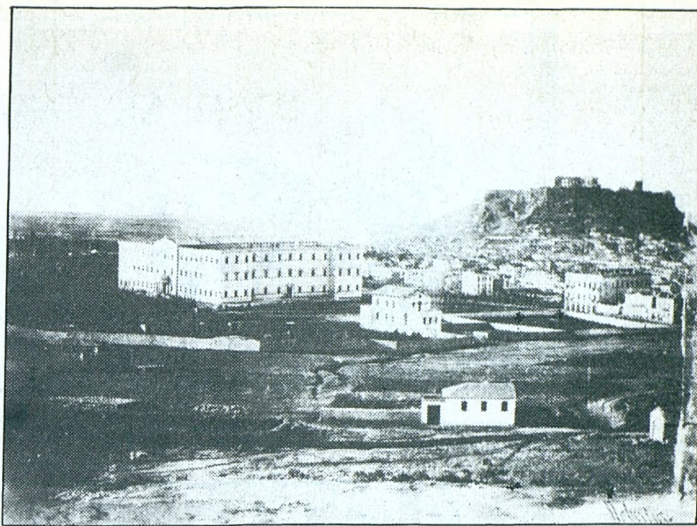
Μέσα από αυτό το πρίσμα θα επιχειρήσω να διατρέξω, να αναγνώσω τη μορφή της εθνικής πρωτεύουσας στο 19ο αιώνα, προσπαθώντας να εντοπίσω, όσο το καταφέρω, κάποιες σταθερές, κάποιες συμπεριφορές, κάποιες νοοτροπίες.

Πριν από τη μορφή, η ίδια η πορεία της πρωτεύουσας πόλης. Η νεότερη πολιτική οργάνωση χρειαζόταν βέβαια κάποιο καινούργιο κέντρο για λόγους συμβολικούς —αυτονόητο— αλλά και οργανικούς: πρότεινε στους πληθυσμούς μια άλλου τύπου οργάνωση του χώρου, περισσότερο στηριγμένη στο αστικό παρά στο αγροτικό, περισσότερο κεντρόμολη —υδροκεφαλική ενδεχομένως. Το εθνικό κράτος χρειαζόταν πρωτεύουσα, όχι απλώς έδρα του κυβερνήτη του.

Νομίζω πως ούτε οι αυστηρά γεωγραφικοί ούτε οι γενικότεροι κοινωνικοί όροι ευνοούσαν την επιλογή της Αθήνας: εμπόριο και επικοινωνίες γίνονταν κυρίως

Το Αρσάκειο — έργα του αρχιτέκτονα Λύσανδρου Κουτσαντζόγλου — στα τέλη του περασμένου αιώνα.

Άποψη της Αθήνας στα χρόνια της βασιλείας του Όθωνα.

από τους θαλάσσιους δρόμους, χρειαζόταν λοιπόν κάποια παραθαλάσσια πόλη, είτε στραμμένη προς την Ανατολή, όπως το Ναύπλιο, είτε προς τη Δύση, όπως η Πάτρα, είτε ανάμεσά τους, όπως η Κόρινθος — που διέθετε και το πρόσθετο προσόν να αποτελεί το γεωγραφικό κέντρο. Αρνητικοί για το μέλλον της Αθήνας ήταν ακόμα δύο παράγοντες, πως δεν αποτελούσε ισχυρό προεπαναστατικό κέντρο, και πως οικιστικά είχε καταστραφεί ολοκληρωτικά από την επανάσταση. Ο Όθωνας αγνόησε προκλητικά τις πραγματικότητες και προτίμησε την ιδεολογία — να μη μας διαφεύγει η παράλληλη θεμελίωση της Σπάρτης, στην οποία απενεμήθησαν τα δευτερεία. Το ελληνικό κράτος ξανάπιανε το νήμα της ιστορίας εκεί που είχε διακοπεί, στα 338 π.χ., την επαύριο της μάχης της Χαιρώνειας.

Όμως η ανεδαφική επιλογή του Όθωνα συμβάδιζε με το ρεύμα των καιρών, συμβάδιζε με το ίδιο το πνεύμα της επανάστασης και επανάσταση σημαίνει ανατροπή των δεδομένων υπέρ της ιδεολογίας. Η Αθήνα — αντίθετα από τη Σπάρτη — ρίζωσε, φούντωσε, γιγάντωσε γρηγορότερα από τα πιο τολμηρά οράματα των θεμελιωτών της. Η αδυναμία της, να συγκρατηθεί μέσα στα πολεοδομικά σχέδια, τόσο τα αρχικά της αντιβασιλείας, όσο και τα μεταγενέστερα, μπορεί να μας στέρησε τη χαρά να ζούμε σε μια ορθολογικότερα σχεδιασμένη πόλη, ιστορικά όμως δηλώνει ένα δημοψήφισμα υπέρ της Αθήνας, ή πιο σωστά, υπέρ της καινούργιας, της νεοτερικής οργάνωσης του χώρου.

Από το 1860 περίπου η Αθήνα άρχισε να παίρνει μορφή πρωτεύουσας: είκοσι χρόνια αργότερα το κέντρο της πόλης είχε αρκετά οριστικοποιηθεί. Ένας ξένος κάτοικος της, ξεχωριστά ευνοϊκός για τον ελληνισμό, την περιέγραφε ως εξής:

Αι Αθήναι δύνανται να υπερηφανευθώσιν επί τοις δημοσίαις αυτών κτηρίσις, αμιλλώμενοι προς τα των μεγίστων πρωτευουσών της Ευρώπης. Ρίψωμεν επί τροχάδην διαβατικών επ' αυτών βλέμμα. Μετά τα Ανάκτορα και την Μητρόπολιν, το Πανεπιστήμιον επισύρει την προσοχήν δια του κλασι-

κοτάτου μετώπου του, οι εκατέρωθεν του κέντρου τοίχοι στερούνται θυρίδων, αι δε λευκαί στήλαι αυτού εναρμονίως συνδυάζονται μετά του έσωθεν αυτών ερυθρού τοίχου. Το Αρσάκειον Παρθεναγωγείον, σεμνοπρεπές εκ λευκής μαρμαροκονίας κτήριο μετ' μαρμαρίνου θυρώματος, αποχωριζόμενον της λεωφόρου δια σιδηρών κυγκλίδων. Το Βαρβάκειον μέγα σχολείον το Ορφανοτροφείον των αρρένων και το των θηλέων το Οφθαλμιατρείον το Πολυτεχνείον το Στρατιωτικόν νοσοκομείον και το Αστεροσκοπείον άπαντα ταύτα εισί άξια λόγου κτίρια, αντάξια του υψηλού αυτών προορισμού. Το υπουργείον των Οικονομικών και το των Εσωτερικών, εν ω περιέχεται και το Ταχυδρομείον, είναι ογκώδη άνευ αρχιτεκτονικής κομψότητος ιδρύματα. Τοιαύτη είναι και η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, εν εκ των ωφελιμοτέρων χρηματιστικών ιδρυμάτων εν Ευρώπη. Δημόσια κτίρια εις κατασκευήν είναι: η Ελληνική Ακαδημία, προορισμένη δια τον αυτών δι' ον και η Γαλλική Ακαδημία σκοπόν, μεγαλοπρεπής εκ πεντελικού μαρμάρου οικοδομή στοιχιζουσα πλέον των εξ εκατομμυρίων δραχμών η Βουλή, το Πολυτεχνικόν σχολείον και εν αρχαιολογικόν Μουσείον προς διατήρησιν των Ελληνικών αρχαιοτήτων. Επί πάσι τούτοις μεγάλως υπερηφανεύονται οι Έλληνες. Τα πλείστα των ιδρυμάτων τούτων ευστήθησαν και διατηρούνται τη μεγαλοδωρία ιδιωτών, ων προεξάρχει ο Βαρώνος Σίνας, ο πλούσιος έλλην τραπεζίτης της Βιέννης. Η υλική πρόοδος των Αθηνών, ως και άλλων εν Ελλάδι πόλεων, αν και βαθμιαία, ουχ ήττον είναι επαισθητή. Προ τεσσαράκοντα ετών ουδεμία των οικοδομών της συγχρόνου πόλεως υπήρχε.

Η εικόνα αυτή χρειάζεται κάποια συμπλήρωση από τη σκοπιά μας. Μας ενδιαφέρει ότι η Αθήνα είχε ένα μεγάλο βουλεβάρτο που άρχιζε από την πλατεία Ομονοίας κι έφτανε ως τους στύλους του Ολυμπίου Διός — οι σημερινές Αμαλίας και Πανεπιστημίου — στον άξονα του οποίου χτίστηκαν τα κυριότερα μνημειακά οικοδομήματα: Βιβλιοθήκη, Πανεπιστήμιο, Ακαδημία, Οφθαλμιατρείο, καθολική εκκλησία, μέγαρο αρχαιολογικής εται-

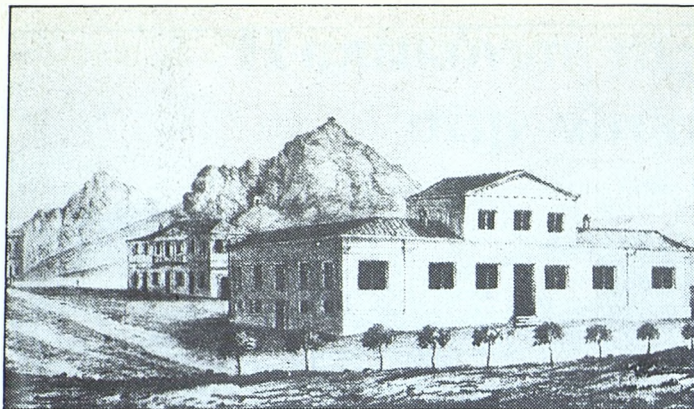
ρείας, μέγαρο Σλίμαν, αγγλική πρεσβεία, παλάτι, βασιλικός κήπος. Αργότερα αυτός ο άξονας επεκτάθηκε ως το Στάδιο, με το Ζάππειο ενδιάμεσα, και ως το Πολυτεχνείο και το αρχαιολογικό μουσείο.

Ας επισημάνουμε πρώτα τις απουσίες — πιο εύλωττες συνήθως. Σ' όλον αυτόν τον άξονα των μνημείων δεν υπάρχει ούτε μια εκκλησία — εκτός από την καθολική, που κι αυτή δεν θυμίζει κτιριακά θρησκευτικό ίδρυμα. Δεύτερον, πως η Αθήνα του 19ου αιώνα δεν έχει όπερα, δεν έχει θέατρο, δεν έχει πινακοθήκη ή γλυπτοθήκη. Ο κόσμος του πνεύματος εκπροσωπείται με τις πιο λόγιες μορφές: Βιβλιοθήκη, Ακαδημία, εκπαίδευση — στον ίδιο άξονα βρίσκεται και το σχολείο των κοριτσιών, το Αρσάκειο.

Το τρίτο που πρέπει να προσέξουμε είναι η έντονη παρουσία του ιδιωτικού. Τα δημόσια κτίρια είναι κτισμένα παράλληλα, ανάμικτα με τα ιδιωτικά, στην ίδια οικοδομική γραμμή, δεν έχουν, εκτός από το παλάτι, δικό τους χώρο. Έπειτα τα περισσότερα είναι προσφορές ιδιωτών: Βαλλιάνειος η Βιβλιοθήκη, Σιναΐα η Ακαδημία, Βαρβάκειο το Αρρεναγωγείο, Αρσάκειο το Παρθεναγωγείο, Τσιτσίτσιο, Ζάππειο, Ριζάρειος, Αβερώνφειο το Στάδιο. Ακόμη, οι απλές ιδιωτικές κατοικίες αν δεν συναγωνίζονται, πάντως συμπληρώνουν με την κομψότητα και τη φιλοκαλία τους την εικόνα της πρωτεύουσας: στολίζονται με αγάλματα, με αετώματα, με μαρμάρινα φουρούσια. Έως και τα πιο φτωχικά κτίρια διακοσμούνται — ας είναι και με απλά ακροκέραμα. Μια πόλη ιδιωτών, με το δημόσιο υποβαθμισμένο.

Και το παλάτι ακόμα, παρά τον όγκο του, παρά τη θέση του, θέλει απλώς να πρωτεύει, όχι να κυριαρχεί: χαμηλά τα αετώματα, χωρίς πύργους ή εξωτερικές σκάλες, με λιγοστές, μόνο τις απαραίτητες, κολόνες, χωρίς ορθομαρμάρωση ή άλλα εντυπωσιακά κοσμήματα.

Υπάρχει κι ένα τέταρτο χαρακτηριστικό, αυτόδηλο βέβαια: ο απόλυτος θρίαμβος της κλασικής μορφής, στη νεοκλασική εκδοχή της κυρίως. Από τα κτίρια που αναφέραμε μονάχα το Οφθαλμια-

Το παλιό τυπογραφείο (1836) στην οδό Σταδίου, κατόπιν δικαστικό κτίριο (το γνωστό ως «Σανταράζα»). Στο βάθος ο Λυκαβηττός.

Η πλατεία Συντάγματος γύρω στα μέσα του περασμένου αιώνα. Πίνακας του G. Perittelli.

τρείο είναι διαφορετικού, βυζαντινού, ρυθμού· κι από όσα δεν μνημονεύσαμε θυμίζω το σπίτι του Ν. Σαρίπολου —γοτθικού ρυθμού— και της δούκισσας της Πλακεντίας. Αλλά όσες εξαιρέσεις κι αν προσθέσουμε, τίποτα δεν αλλάζει τη γενική εικόνα:

Η Αθήνα του 19ου αιώνα είναι μια απόπειρα αναπαράστασης της αρχαίας πόλης. Σεμνή, σοβαρή, χαριέσσα ενδεχομένως, αλλά συγκρατημένη· όλα υποτάσσονται στην Ακρόπολη, όλα μένουν στη σκιά της —είναι χαρακτηριστικό πως ο Λυκαβηττός ή ο Αρδηττός δεν χρησιμοποιήθηκαν μνημειακά— όλα προσπαθούν να γίνουν σημερινή αντανάκλαση του αρχαίου πνεύματος. Ακριβώς όπως η επίσημη γλώσσα, έτσι και η επίσημη πόλη είναι «καθαρεύουσα». Αν αυτό θελήσουμε να το εννοήσουμε ιστορικά, να το χρησιμοποιήσουμε ως μαρτυρία των νοοτροπιών, μπορούμε να πούμε ότι η αρχιτεκτονική φυσιογνωμία της Αθήνας εκφράζει μία μονάχα διάσταση της εθνικής συνείδησης: τη βούληση να ταυτιστούμε με το κλασικό παρελθόν — και μόνο με αυτό. Φαίνεται πως οι θεωρίες περί της αξίας των βυζαντινών δεν είχαν ξεπεράσει τους φραγμούς των κειμένων, δεν είχαν διαχυθεί ως το υποσυνείδητο, που αυτό, κυρίως, ρυθμίζει τις νοοτροπίες.

Εθνική καταγωγή και ιδιωτική πρωτοβουλία. Ανάμεσά τους, κενό. Στην Αθήνα του 19ου αιώνα δεν αποτυπώθηκε το μερικό, γιατί έλειπε από την κοινωνική συγκρότηση. Ας θυμηθούμε λόγου χάρη ότι ο Όθωνας επιβλήθηκε αυτόματα, σχεδόν αυτονόητα, στα 1833, και το ίδιο αυτόματα, αυτονόητα, του επιβλήθηκε το σύνταγμα δέκα χρόνια αργότερα και η έξωση τριάντα χρόνια αργότερα. Η βασιλεία δεν είχε ούτε ερείσματα ούτε αντιπάλους, καθώς οι κοινωνικές δυνάμεις, αδιαμόρφωτες, ασαφείς, δεν έβλεπαν σ' αυτήν το στηρίγμα ή το εμπόδιο των κοινωνικών τους συμφερόντων. Αποτέλεσμα: το παλάτι ως κτίριο δε χρειαζόταν μίαν επιθετική αρχιτεκτονική μορφή, και από την ανατροπή της δυναστείας δεν προέκυψε κάποιο ανάλογο μνημείο.

Το ίδιο κι η εκκλησία: στους κόλπους της δεν συσπειρώθηκε κάποια κοινωνική ομάδα που να επιζητεί κάτι το διαφορετι-

κό μέσα από το θεσμό αυτόν· όχι, εκκλησία και έθνος ταυτίζονταν, κι έτσι οι καινούργιες εκκλησίες υποτάχθηκαν αδιαμαρτύρητα στο συρμό της εποχής, ή πάλι η Ιερά Σύνοδος αρκέστηκε σ' ένα μικρό οικόπεδο στην Πλάκα, και δεν χρειάστηκε να βρεθεί ο ένας ή ο άλλος τρόπος ώστε οι Αθηναίοι να διακρίνουν στον καθημερινό τους περίπατο την αίγλη, το κύρος ή τη δύναμη της εκκλησίας. Η δημοτική αρχή επίσης: το μέγαρο της στεγάζει απλώς τις υπηρεσίες της, γιατί γύρω από αυτήν δεν οργανώθηκαν συμφέροντα διαφορετικών ομάδων — αντίθετα στην Ερμούπολη, όπου οργανώθηκαν, το Δημαρχείο δεσπόζει και επιβάλλεται.

Και βέβαια δεν πρόκειται για πολιτικές ή αυστηρά ταξικές συσπειρώσεις μονάχα, παρά ευρύτερα, για διαφορετικές, έστω, αισθητικές επιλογές: είναι χαρακτηριστική η έλλειψη της όπερας, του κατεξοχήν μνημείου της «αστικής» καλλιτεχνίας, ή περισσότερο, για οικονομικές: το Ζάππειο, που χτίστηκε για να στεγάζει εμπορικές εκθέσεις, δεν διαφοροποιείται αρχιτεκτονικά· η Εθνική Τράπεζα της οδού Αιόλου υποδηλώνει, θα έλεγε, με τη μορφή της πως δεν ανέτρεψε —όπως ερχόντουσαν οι ιδρυτές της— τις σχέσεις του χρήματος με την οικονομία. Παρέμεινε ένα απλό πιστωτικό ίδρυμα, συντηρητικό της υπάρχουσας κοινωνικής δομής.

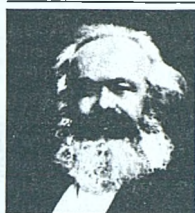
Οπωσδήποτε αυτή η καθαρεύουσα μορφή της Αθήνας, αυτή η αγκυλωμένη αρχιτεκτονική βούληση, που δεν διακινδυνεύει, δεν προτείνει, παρά συντάσσεται στον ελάχιστο κοινό παρανομαστή της, δεν επιτρέπει να διαφανεί όλος ο πολύμορφος κόσμος, ο ποικίλος, του 19ου αιώνα. Τον φιλτράρει, αφήνοντας ορατή μονάχα την κοινωνική ασάφεια και την έλλειψη των συγκρούσεων. Μας επιτρέπει έτσι να διακρίνουμε τα μεγάλα μεγέθη, δηλαδή ότι τα δύο κεντρικά προβλήματα του νεοσύστατου ελληνικού κράτους, το αλυτρωτικό ζήτημα και το ζήτημα της οικονομικής ανάπτυξης, απέμειναν ρευστά αιτήματα, απλές απόψεις χωρίς πολιτικές προτάσεις. Μας επιτρέπει να διακρίνουμε ότι δεν συνειδητοποιήθηκε, δεν έγινε κοινός, —ούτε μερικός— τόπος πως η ανάπτυξη ενός εθνικού κρά-

τους και η ανασύσταση της βυζαντινής αυτοκρατορίας αλληλοαντιστρατεύονταν — ή για να χρησιμοποιήσω μια σκόρπια σκέψη, αχρονολόγητη, του Ανδρέα Λασκαράτου, πως «όταν η Ελλάδα γυρεύει να πάρει την Πόλη, γυρεύει να παρθεί από την Πόλη». Όχι. Η Μεγάλη Ιδέα ήταν αντίθετα ένα ασαφές όνειρο, που όλα τα χωρούσε και τίποτα δεν απέκλειε. Μας επιτρέπει να διακρίνουμε πως δεν συνειδητοποιήθηκε, δεν έγινε κοινός ή μερικός τόπος, ότι μια εθνικού τύπου ανάπτυξη με τη βιομηχανία πυρήνα της οικονομίας, αντιστρατεύονταν το αρχαϊκό, δοκιμασμένο όμως και αποδοτικό εμπορευματικό μοντέλο, που εκμεταλλεύεται τις συγκυρίες —όπως η σταφίδα— αλλά και εξαρτιέται από αυτές, όπως αντιστρατεύονταν και το συμπλήρωμα της συγκυριακής ανάπτυξης, δηλαδή την επέκταση των Ελλήνων ως εμπορευματικής τάξης σε ολόκληρη τη νοτιοανατολική Μεσόγειο, σε ολόκληρο το τρίγωνο Τεργέστη - Ταγανρόκ - Αλεξάνδρεια. Ή πως αυτή η ανάπτυξη ερχόταν σε σύγκρουση με τις εθνικές συνειδήσεις, μια και διαιώνιζε την παλιά αντιστοιχία εθνωτικής και κοινωνικής διαστρωμάτωσης.

Προνόμιο, εργαλείο του ιστορικού είναι η προοπτική που προσφέρει ο χρόνος. Σήμερα τα προβλήματα του 19ου αιώνα έχουν λυθεί, αλλά έχουν λυθεί επώδυνα —με πολέμους, με καταστροφές, με προσφυγίες και θανάτους. Όμως η οδύνη ως προοπτική απαμβλύνει, αν δεν εκμηδενίζει την οξυδέρκεια. Η εμπλοκή στα βαλκάνια, οι δυσκολίες μετατροπής μιας αρχαϊκού τύπου πολυεθνικής αυτοκρατορίας σε νεότερικά εθνικά κράτη ενίσχυσε παντού τις εθνικές τάσεις σε βάρος των κοινωνικών. Ίσως εμείς οι Έλληνες να είχαμε ένα επιπλέον πρόβλημα· έπρεπε να συνειδητοποιήσουμε πως η εθνική ολοκλήρωση συμβαδίζει υποχρεωτικά με μια μείωση του ρόλου που είχαμε ως προνομιακή —και για την Ευρώπη και για τα Βαλκάνια, αλλά και για διαφορετικούς λόγους— εθνότητα. Η Αθήνα του 19ου αιώνα, η καθαρεύουσα εθνική πρατεύουσα, καθρεφτίζει νομίζω αυτές τις δυσκολίες.

□

ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ

ΤΟΥ
ΚΑΡΛ
ΜΑΡΞ

ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΤΟΥ ΚΑΡΛ ΜΑΡΞ

Ο Μαρξ δεν ήταν μαθηματικός. Πίστευε, όμως, σύμφωνα με τον Πωλ Λαφάργκ, ότι «μια επιστήμη δεν είναι πραγματικά αναπτυγμένη αν δεν έχει μάθει να χρησιμοποιεί τα μαθηματικά». Γι' αυτό προώθησε την άποψη της δυνατότητας εφαρμογής των μαθηματικών μεθόδων στην έρευνα των κοινωνικών επιστημών και ιδιαίτερα στην έρευνα της πολιτικής οικονομίας.

Από το 1863, το ενδιαφέρον του Μαρξ στράφηκε στη μελέτη του διαφορικού λογισμού, όχι μόνο ως μαθηματικής τεχνικής, αλλά και από την άποψη της φιλοσοφικής του βάσης. Μέχρι το 1881, είχε ήδη ετοιμάσει κάποιο σχετικό υλικό, που αποτελούνταν από 1000 χειρόγραφες σελίδες. Φαίνεται όμως ότι δεν το προόριζε για δημοσίευση, αλλά μόνο για τις μελέτες του ίδιου και του Ένγκελς.

Αυτά ακριβώς είναι τα Μαθηματικά Χειρόγραφα του Καρλ Μαρξ. Τα κυριότερα από τα χειρόγραφα αυτά, που περιέχουν τις απόψεις του πάνω στις αρχές του διαφορικού λογισμού, εκδόθηκαν για πρώτη φορά το 1933 στη Σοβιετική Ένωση. Το 1983, με την ευκαιρία των εκατό χρόνων από το θάνατο του Μαρξ, τα Μαθηματικά Χειρόγραφα εκδόθηκαν και στην Αγγλία.

Τώρα, χάρη στη φιλόπονη προσπάθεια δύο νέων επιστημόνων, του Μανώλη Κωνσταντινίδη και του Νίκου Λιλή, προστίθεται στην ιστορία των «χειρογράφων» και η ελληνική έκδοση.

Τα Μαθηματικά Χειρόγραφα δεν πρέπει να τα δει κανείς σαν ένα αξιοπερίεργο γεγονός στην ιστορία των μαθηματικών, αλλά ως μια σημαντική συνεισφορά στην ανάπτυξη του διαλεκτικού υλισμού.

Εισαγωγή: Σ. Γιανόφσκαγια
Μετάφραση: Μανώλης Κωνσταντινίδης
Νίκος Λιλής

ΠΡΩΤΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Σε όλα τα βιβλιοπωλεία

Εκδόσεις Γλάρος

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 31 • 106 77 ΑΘΗΝΑ • ΤΗΛ. 36 18 457 • 36 19 167

ΣΠΑΝΑΚΙ ΚΑΙ ΣΕΛΛΥΛΟΙΝΤ

Ο Ποπάι, η ήρωας του Bud Sagendorf που οι ιστορίες του μεταφράζονται σ' όλες τις γλώσσες της γης, ο οξύθυμος και μονίμως ερωτευμένος ναύτης που η δύναμή του γίνεται αμετάβλητη όταν προσφύγει στις θρηπτικές ικανότητες του σπανακιού, αποτέλεσε ένα θεακτικό κίνητρο για την μυθοπλαστική ικανότητα του Ρόμπερτ Άλτμαν. Δουλεύοντας με ηθοποιούς ο Άλτμαν μπόρεσε να αποδώσει τους ήρωές του και την ατμόσφαιρα των εικονογραφημάτων, φροντίζοντας όχι μόνο τη χαρακτηριστική αλλά και τη φυσιογνωμική απόδοση του Ποπάι, της Όλιβ, του Μπράντο... Στο ρόλο του Ποπάι εμφανίζονταν ο Ρόμπερτ Ουίλιαμς, στο ρόλο της Όλιβ η Σέλεϊ Ντιβάλ.

ΠΕΡΙΠΕΤΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

Ο Κόναν ο βάρβαρος ένας βίαιος όσο και μυθικός ήρωας των κόμικς, που χειρίζεται το ίδιο καλά το σπαθί του και τη γοητεία του, ενέπνευσε το σκηνοθέτη Τζων Μίλλιους να μεταφέρει τον ήρωα στο πανί. Οι δύο ταινίες που έγιναν με ήρωα τον

Κόναν (πρωταγωνίστησε ο πολύς Σβαρτσενέγκερ) θεωρήθηκαν επιτυχημένες, όχι μόνο γιατί αναβίωσε η περιπέτεια, αλλά και γιατί οι ταινίες σημάδεψαν με πλήθος σύμβολα και αναφορές, κάνοντας έτσι πολύ ενδιαφέρουσα και πολύπλευρη την ανάγνωση της.

Η αφήγηση με εικόνες

του Ηλία Κανέλλη

Αν ο κινηματογράφος καταγράφηκε στον αιώνα μας ως ο θρίαμβος της αφηγηματικής συνθήκης με εικόνα και ήχο, που χρησιμοποίησε τις τεχνολογικές δυνατότητες της εποχής, τα κόμικς άνθισαν επίσης χάρη στην πρόοδο της τυπογραφίας αλλά και τις απαιτήσεις του κοινού για διαφοροποίηση του έντυπου αφηγηματικού λόγου από τον τυποποιημένο της λογοτεχνίας —συνέπεια της όλο και ευρύτερης χρήσης της εικόνας στη ζωή μας (έντυπη και ηλεκτρονική δημοσιογραφία, πλειοδοσία της πληροφόρησης, εικαστικές ανησυχίες, κλπ.).

Η εμφάνιση των κόμικς έγινε κυρίως από τις εφημερίδες —ήδη από την πρώτη δεκαετία του αιώνα μας— με τη μορφή των κόμικς-στριπς. Μπορεί, βέβαια, αυθύπαρκτα, με εκδόσεις αποκλειστικά για τα κόμικς, να υπήρξαν στη δεκαετία του 1930 (ενδεικτικά αναφέρουμε τα *Detective Comics*, που εγκαθιστούν μια κουλτούρα μηνιαίων εκδόσεων, που συνεχίζει να είναι κυρίαρχη στην Αμερική), ωστόσο ο κινηματογράφος ανέτρεξε σ' αυτά την ίδια στιγμή που ανίχνευε τις δικές του προοπτικές.

Πριν από το 1910 οι «σκαπανείς» των δυνατοτήτων του κινηματογράφου πειραματίζονταν στη δυνατότητα να κινήσουν εικόνες στο πανί. Όταν η τεχνική προσπελάστηκε, ένας από τους πρωτοπόρους που θέλησε να κινήσει τους ήρωές του στο πανί ήταν ο Ουίνδσορ Μακ Καϊν. Ο δημιουργός του αριστουργηματικού *Little Nemo* κυριεύει από το 1910 έως το 1918 ταινίες με ήρωα πρώτα τον Γκέρτι, το Δεινόσαυρο, ύστερα με τον *Little Nemo* κι αργότερα και με άλλους ήρωες. Κι ενώ πολύς κόσμος ασχολείται με την «εμπύχωση» διάφορων ηρώων στο πανί, πιο διάσημοι γίνονται στις αρχές του ομιλούντος κινηματογράφου (δεκαετία '30) εκείνοι που κατάγονται από τα κόμικς: Ο Ποπάι των Αφών Φλάισερ, ο Φέλιξ ο Γάτος του Πατ Σάλλιβαν και ο ποντικός Μίκυ που δημιούργησαν ο Γουόλτ Ντίσνεϊ και ο Άμν Αϊγουέρκς.

Ο Ντίσνεϊ μόνος του στη συνέχεια, εμπλουτίζει τον κόσμο των φανταστικών του ηρώων και αρχίζει τις παραγωγές ταινιών μεγάλου μήκους πια: *Η Χιονάτη* και οι εφτά νάνοι (1938), *Πινόκιο* (1940), *Φαντασία* (1940) κλπ. Παράλληλα ξεκινάει και την εκδοτική (και όχι μόνο) δραστηριότητα. Βαθμιαία, η πρακτική των στούντιο του Ντίσνεϊ τείνει στην αλληλοστήριξη του κινηματογραφικού και του έντυπου μέσου. Οι ήρωες και οι ιστορίες των ταινιών κινούμενων σχεδίων μεταφέρονται ως κόμικς στο χαρτί κι η «φάμπρικα» μεγαλώνει. Ο κόσμος του Ντίσνεϊ συστήνεται κι εμπλουτίζεται και κυριεύει τον κόσμο. Κι άλλες εταιρείες ακολουθούν το παράδειγμά του. Ο απόηχος αυτής της πρακτικής φτάνει και στην πιο «σοφιστική» Ευρώπη. Ο *Αστερίξ*, ο *Λούκυ Λουκ*, ο *Τεντέν* μεταφέρονται από τις τυπωμένες σελίδες στην οθόνη.

Συνοπτικά η αλληλεπίδραση κόμικς και κινηματογράφου, επί του πρακτέου, παρουσιάζεται ως εξής:

EuropaCinema 84

1^η mostra del cinema europeo

ΠΑΛΙΑ ΜΟΥ ΤΕΧΝΗ...

Ο Φελλίνι στα πρώτα του βήματα αγάπωσε να σκιτσοί. Σήμερα, όμως και κομματάκι δείχνει να νασταλγεί την παλιά του τέχνη, δηλώνει ότι αγαπά τα κόμικς και ότι θαυμάζει τον Γάλλο Μοebius. Αυτόν τον καιρό μάλιστα, γράφει γι' αυτόν ένα σενάριο, ενώ, πού και πού θυμάται ότι «πιάνει το χέρι» του και κάνει καμιά ζωγραφιά. Τελευταία του επίδοσης, το σκίτσο της αφίσας του φεστιβάλ του Ρίμινι - 1984, που ο Φελλίνι φιλοτέχνησε.

Τα κόμικς χρησιμοποιώντας τα αφηγηματικά στοιχεία του κινηματογράφου και τη γραμματική σύνδεσή τους (πλάνα, σεκάνς, διεκπεραίωση της αφήγησης με αναφορά σε ένα ντεκουπαρισμένο σενάριο) λίγο λίγο αρθρώνονταν ως ένας αυτόνομος λόγος. Χωρίς τα αφηγηματικά τους δεδομένα να αποκλείουν και την απόδοση της ηχητικής δυνατότητας του κινηματογράφου —οι διάλογοι αποδίδονται χάρη στον ευθύ λόγο των μπαλονιών, ήχοι και μουσικές ενσωματώνονται στο εικαστικό μέρος της εικόνας.

ΠΟΙΟΣ ΝΤΑΛΙ;...

Πραγματικά καινοτόμος στον κινηματογράφο, ο Άλφρεντ Χίτσκοκ, προσέφυγε στον Νταλί, για να φτιάξει τα ντεκόρ που θα χρησιμοποιούσε στη σκηνή των ονείρων στο *Spell-bound* (Νύχτα αγωνίας). Παρ' όλα αυτά ο Χίτσκοκ δεν είχε τη φήμη ότι υπέκυπτε στις καινοτομίες. Απλώς ήξερε να συσσωματώνει στην κλασικότερη αφήγησή του τεχνικές και αισθητικές προωθημένες που δανειζόταν από αλλού, χωρίς να γίνεται προκλητικός.

Με τον ίδιο τρόπο, λίγοι είναι οι δημιουργοί κόμικς, που, αν και δουλεύουν με συμβατικούς ήρωες και ιστορίες, τολμούν την υπέρβαση, πετυχαίνοντας την αφηγηματική αντέχει. Όπως οι κορυφαίοι Αμερικανοί (άγνωστοι στην Ελλάδα) Ντένι Ο' Νιλ και Φρανκ Μίλερ που στο εικονιζόμενο καρέ από μια ιστορία του Σπάιντερ Μαν ξεπερνούν την καλπάζουσα φαντασία του Νταλί, φλερτάροντας την παράνοια...

- Αλληλοστήριξη του κινηματογραφικού και έντυπου μέσου —όπως περιγράφηκε— και «εμψύχωση» στην οθόνη των ηρώων των έντυπων καρέ.

- Δημιουργία ταινιών με υπόθεση και ηθοποιούς, μεταφορά στην οθόνη γνωστών, πετυχημένων συνήθως κόμικς (π.χ. ταινίες βασισμένες στο Φλας Γκόρντον —1936, 1938, 1940, 1979— Μόντεστου Μπλαϊζ του Τζ. Λόουζυ —1966 - Ποπάν του Ρόμπερτ Άλτμαν - 1982 -, αλλά κυρίως ταινίες που δανειζονται τα θεμάτια τους από τα περιοδικά των "D.C. comics" και "Marvel comics": *Σούπερμαν I και II*, *Κόναν I και II*, *Σπάιντερμαν*, *Μπάτμαν*, *Χάουαρντ Ντακ*, κλπ.).

- Δημιουργία κόμικς, από αφορμή ιδιαίτερα επιτυχημένες ταινίες (πχ. 2001 - *Η Οδύσσεια του διαστήματος* του Κιούμπρικ, *Ο πόλεμος των άστρων* και ο *Ιντιάνα Τζόνσον* του Λούκας). Αυτή η αντίστροφη πρακτική πάντως είναι πιο σπάνια.

- Αλληλεπίδραση των δύο τεχνών, ώστε οι αισθητικές αναζητήσεις να μην είναι ο μοναδικός χώρος «πολιτιστικών ανταλλαγών» ανάμεσά τους. Γίνονται πια άμεσες αναφορές της μιας τέχνης στην άλλη.

- Παρωδία του ενός μέσου από το άλλο, που είναι πια κάτι συνηθισμένο. Θυμόμαστε το φιλμ κινουμένων σχεδίων *Ταρζούν*, η ντροπή της ζούγκλας, κλασικό παράδειγμα, ενώ ιδιαίτερα στο περιοδικό *MAD* δημιουργήθηκε μια ολόκληρη σχολή παρωδίας της «κινηματογραφικής μυθολογίας».

- Αλληλοτροφοδοσία των δύο τεχνών. Ο Μπιάλ, για παράδειγμα, έκανε τα σκηνικά και την αφίσα, για το φιλμ, *Η ζωή είναι ένα ρομάντσο* του Ρενάι, ενώ ετοιμάζεται τώρα να κάνει δική του ταινία. Ο Φελλίνι, λάτρης των κόμικς, εικονογράφος επαγγελματίας στα νιάτα του, δηλώνει ότι λατρεύει τον Μέμπιους και πλη-

ΛΟΥΙΖ ΜΠΡΟΥΚΣ

ΠΡΟΣ ΤΙΜΗΝ

Όμως ο Φελλίνι είναι, πρώτα απ' όλα αγαπητός. Εγκαλώντας με τη σειρά του τους εικονογράφους να τον λατρεύουν. Σε μια έξαρση αυτής της λατρείας ο συμπατριώτης του Μίλο Μανάρα, έφτιαξε μια μικρή ιστοριούλα, φόρο τιμής στο μεγάλο δάσκαλο της τελετουργίας της αφήγησης με εικόνες. Δεσπόζουσα μορφή σε αυτό το κόμικς η Σαρακίνα, η χοντρή πόρνη των φαντασιώσεων του Φελλίνι.

ΜΙΑ ΒΑΛΕΝΤΙΝΑ ΑΠ' ΤΑ ΠΑΛΙΑ

Η Λουίζ Μπρούκς ήταν μια χαριτωμένη ενζέυ, που, στα 1928, έτυχε να συμπέσει η πορεία της μ' εκείνη του Γκ. Β. Πάμπστ. Αποτέλεσμα: η «Λούλου», η κινηματογραφική ταινία που ανέδειξε την πρώτη μοιραία γυναίκα που κατέκτησε τον κόσμο. Χαρακτηριστικά της: μια παιδική αφέλεια, ένας αυθορμητισμός που δείχνει ότι η βούληση δεν λειτουργούσε ιδιαίτερα αντίρροπα προς τη λήπινο κι ακόμη, μια δική της κόμωση: μαύρα κοντά, ίσια σαν περικεφαλαία μαλλιά.

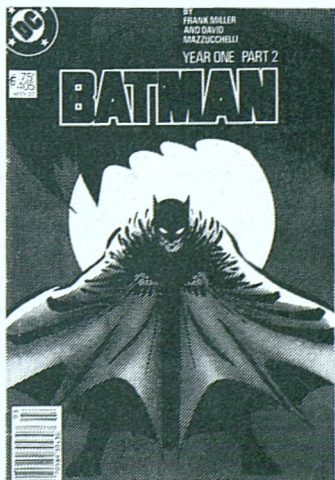
Ο Γκουίντο Κρέπαζε, ο Ιταλός εικονογράφος του ερωτικού (ιδιαίτερα) κόμικς, δεν θα μείνει αδιάφορος, κοντά 4 δεκαετίες μετά. Η πρόκληση της μορφής της Μπρούκς όπως ερχόταν κατευθείαν στην εποχή μας, στις οθόνες των κινηματογράφων τέχνης κίνησε την έμπνευσή του για τη δημιουργία της Βαλεντίνα: Μια γυναίκα σύγχρονη, ερωτική, ευχάριστη που έχει τη μορφή της ηθοποιού. Η Βαλεντίνα είναι φωτομοντέλο, χειραφετημένη, ερωτικά επιθυμητή, φεμινίστρια, αριστερή και —στο φινάλε— αποδεικνύεται πολύ πιο ανθεκτική στο χρόνο και στην αποδοχή.

ροφορούμαστε αργότερα ότι γράφει σενάριο γι' αυτόν.

Ανθήση; Σε συνθήκες κρίσης, ιδιαίτερα για το σινεμά, μια τέτοια διαπίστωση είναι παρακινδυνωμένη. Η σώου-μπίζνες απλώς ευνοεί μια δημιουργική σύζευξη, που πολλές φορές είναι κραυγαλέα: Παράδειγμα, η κινηματογραφική μεταφορά του έργου του Μανάρα «Το κουμπί της».

Στο *Πέρασμα του χρόνου* του Βιμ Βέντερς οι θεατές παρακολουθούν με κομμένη την ανάσα την κούρσα θανάτου μιας μοτοσυκλέτας στους φιδίσους δρόμους της εσοχής. Κατάληξη: ένα παλιό αγροτόσπιτο. Κάτω από το ξύλινο πλατύσκαλο, βρίσκονται κρυμμένα παλιά comic-books. Ο ήρωας τα ξεφυλλίζει με αγάπη, βυθίζεται νοσταλγικά στο περιεχόμενό τους. Ο κινηματογράφος ανακαλύπτει ξανά και ξανά τα κόμικς.

Ο Batman, από τους δημοφιλέστερους ήρωες των Detective Comics της Αμερικής έκανε δύο φορές την εμφάνισή του στον κινηματογράφο: Μόνος του αλλά και με το βοηθό του, τον Ρόμπιν. Η μεταφορά στην οθόνη με ηθοποιούς, ιστοριών γνωστών ηρώων των κόμικς είναι μια πρακτική που άρχισε πριν από τον πόλεμο και συνεχίζεται ακόμα και σήμερα.

λογος-διωλογος-διωλογος-διωλογος

ΓΙΑ ΤΙΣ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΜΟΥΖΙΑ

● Από τον κ. Λάμπη Ελευθερίου πήραμε την ακόλουθη επιστολή:

Κύριε Διευθυντά,
Σας ευχαριστώ πολύ που «σκεφθήκατε τους απλούς αναγνώστες σας που τόσα χρόνια βρίσκονται κοντά σας» και τους χαρίσατε μέσω του συνεργάτη σας κ. Γιάννη Η. Χάρη το άρθρο «Οι Τρεις Γυναίκες του Ρ. Μουζιλ και το καλάμι του μεταφραστή» καθώς και το εξαιρετικό γράμμα του ελληνομαθή Γερμανού μάς...

ΜΠΡΑΒΟ στον κ. Γιάννη Η. Χάρη, που τόλμησε να ταραξεί και να εξοργίσει τόσο κόσμο, κακώς όμως που σπατάλησε μόνον έξι σελίδες, κακώς που περιορίστηκε μόνο στις «Τρεις Γυναίκες» και δεν έγραψε κάτι για τους «Δεσμούς» του ίδιου συγγραφέα.

Θα μπορούσα να στείλω τουλάχιστον άλλες δύο σελίδες, σαν συμπλήρωμα στο άρθρο σας. Θα περιοριστώ όμως μονάχα σε ένα σημείο μια που δεν έχω την ιδιότητα κριτικού ή λογοτέχνη αλλά απλώς ενός οργισμένου αναγνώστη. Στους «Δεσμούς», στη σελίδα 41 διαβάζουμε το καταπληκτικό «Την νύχτα ξύπνησε» σαν να 'χαν γκλινγκλινίσει κουδουνάκια». Για το Θεό κ. Γ. Κεντρωτή, δεν χρειάζεται να ξέρουμε γερμανικά και ούτε έκανε ο άνθρωπος κριτική στα γερμανικά σας, για τα οποία δεν αμφισβητούμε ότι μπορεί να είναι τέλεια, όμως έτσι θα μπορούσαμε ποιητική αδειά να αρχίσουμε να λέμε ότι «γκλινγκλινίζουν τα γκλινγκλινία» και τότε αλίμονο, θα έπρεπε να ξαναπάμε στο σχολείο να μάθουμε τα δικά σας ελληνικά.

Δεν φταίμε λοιπόν σε τίποτα όσο ο Μουζιλ «θα χορεύει ελληνικά να πρέπει κι εμείς να χορεύουμε στους δικούς σας ρυθμούς κ. Γιώργο Κεντρωτή.

Φιλικά
Α. Ελευθερίου

● Από τον Γ. Γαλάντη, για λογαριασμό του περιοδικού ΔΙΑΒΑΣΩ πήραμε άλλο ένα γράμμα που αφορά το άρθρο του Γ. Χάρη:

Αγαπητό Αντί,
Προ καιρού παρακολούθησα μια σειρά φιλολογικών διενέξεων, δημοσιευμένων σε αθηναϊκό περιοδικό. Επίκεντρο ήταν η μεταφραστική εργασία του Γιώργου Κεντρωτή πάνω στο έργο του Μουζιλ «Οι τρεις γυναίκες» και άρθρα του ίδιου, δημοσιευμένα στο περιοδικό «Διαβάζω». Τότε το θέμα δεν είχε απλώς εξαντληθεί, αλλά καταχραστεί, γεγονός που προκαλούσε εύλογες απορίες.

Οι απορίες πολλαπλασιάστηκαν όταν είδαμε πως και το «Αντί», που επανειλημμένως έχει διαχωρίσει τη φύση και τη θέση του από τον οργανισμό που εκδίδει το παραπάνω περιοδικό, συ-

νέχισε την τακτική του και μάλιστα με έναν τρόπο θεαματικό.

Πραγματικά, σε δύο τεύχη (348, 350) σε δύο συνέχειες σε έξι ολόκληρες σελίδες παρακολουθήσαμε το «Αντί» μέσω του συνεργάτη του Γιάννη Χάρη να κρίνει και να κατακρίνει σχολαστικά τη μεταφραστική προσπάθεια του Γιώργου Κεντρωτή.

Αναρωτηθήκαμε κατ' αρχήν, γιατί το «Αντί», που διαθέτει μερικές στήλες για την κριτική βιβλίων, ενδιαφέρθηκε τόσο πληθωρικά για την κριτική μιας μετάφρασης.

Αλλά το μεγαλύτερο και άλυτο ερώτημα υπήρξε το πνεύμα και το περιεχόμενο των 6 πυκνογραμμένων σελίδων που Γιάννη Χάρη, όπου η κριτική φαίνεται να είναι το δευτερεύον κίνητρο και το πρωτεύον η άμεση και βίαια επίθεση εναντίον του προσώπου του Γιώργου Κεντρωτή.

Ήδη ο τίτλος «...Το καλάμι του μεταφραστή» δεν έχει, πιστεύουμε, θέση σε ένα έντυπο του κύρους και της σοβαρότητας που διατηρεί μέχρι σήμερα το «Αντί». Και ακόμη...Ανεξάρτητα από τις αισθητικές απόψεις του κ. Χάρη, που θα τις συζητούσαμε μόνο αν ήταν διατυπωμένες με τη γαλήνη που αναπόφευκτα συνοδεύει τη γνήσια κριτική σκέψη, ανεξάρτητα και από τα πιθανά μειονεκτήματα της μετάφρασης του Γιώργου Κεντρωτή, που θα τα συζητήσουμε μόνον αν ο κ. Χάρης μας τα επεσήμανε χωρίς την άγνοια της προέλευσης εμπάθειά του, δεν νομίζουμε πως σε ένα περιοδικό της παράδοσης του «Αντί» και ειδικά για μια προσπάθεια καθαρά λογοτεχνική, έχουν θέση φράσεις απροκάλυπτα υβριστικές, όπως «η γλωσσική αναπηρία» και «η μορφοφιλολοξία» του μεταφραστή, «η αλαζονεία», «η ζιπασιά» και «η αυτοπροβολή του», η «Μωρία» του, το «θράσος» του, «η κλινική του περίπτωση» κλπ.

Το «Αντί» θα μπορούσε ίσως να υπενθυμίσει στους συνεργάτες του ότι ο χαμηλός επιπέδου και αμφιβολής μορφωτικής στάθμης σαρκασμός στρέφεται τελικά εναντίον όχι μόνο του σαρκάζοντος, αλλά και του δημοσιεύοντος εντύπου.

Η Διεύθυνση του Περιοδικού «Διαβάζω» παρατηρούσε μέχρι τώρα τις αφύσικες διαστάσεις του θέματος παθητικά, ελπίζοντας πως ο χρόνος θα απάλυνε τις οξύτητες. Όμως, θεωρεί πια απαραίτητο να παρέμβει στην αδικαιολόγητη έκτασης και έντασης επίθεση εναντίον του κ. Κεντρωτή. Όχι μόνο επειδή ο τελευταίος φιλοξενήθηκε στα τεύχη του περιοδικού με εργασίες του ούτε αποκλειστικά επειδή το όνομα του «Διαβάζω» επανειλημμένως αναφέρθηκε σαν τόπος μερικών εγκλημάτων του κ. Κεντρωτή. Πρόσθετος λόγος παρέμβασής μας είναι και το γεγονός πως σαν εκδότες ενός περιοδικού που

ασχολείται με την κριτική βιβλίου, ενδιαφερόμαστε ιδιαίτερα για την τήρηση μερικών κανόνων αξιοπρέπειας που θα έπρεπε να διέπουν κάθε κείμενο με κριτικές διαθέσεις.

Με φιλικούς χαιρετισμούς
από το ΔΙΑΒΑΣΩ

Γιώργος Γαλάντης

● Θέσαμε υπ' όψη του συνεργάτη μας Γιάννη Η. Χάρη τις επιστολές, στις οποίες απαντά τα εξής:

Σε άλλη απάντησή μου σε άλλες επιστολές (τχ. 351, 17.7.1987, σ. 55κ.) κατέληγα πως δεν θα επανέλθω σε επιστολές αγανακτισμένων πολιτών. Δεν συντρέπει λόγος κανένας να αλλάξω τώρα την απόφασή μου: αυτά όσον αφορά την επιστολή του κ. Χρ. Βάθη και της κ. Μ. Ντε Λα Λουγ.

Βεβαίως, στην κατηγορία αυτή δεν περιλαμβάνεται ο κ. Γ. Γαλάντης. Θα τον παρακαλέσω έτσι να μου υποδείξει το αθηναϊκό περιοδικό το οποίο φιλοξένησε τη «σειρά φιλολογικών διενέξεων» γύρω από τις *Τρεις Γυναίκες* κτλ., έχοντας «εξαντλήσει» και «καταχραστεί» (;) το θέμα. Ειλικρινά, δεν είχα υπόψη μου αυτή την προϊστορία, ούτε και κατόρθωσα στο μεταξύ να πληροφορηθώ οτιδήποτε σχετικό.

Περισσότερο όμως θα τον παρακαλέσω να μου απαντήσει αν τα «μειονεκτήματα» μιας μετάφρασης παύουν να είναι «μειονεκτήματα» όταν επισημειώνονται με «εμπάθεια», έστω: ή πάντως να αποφασίσει, έπειτα ακριβώς από το υλικό που εκτίθεται στις έξι σελίδες του άρθρου μου, αν τα «μειονεκτήματα» της μετάφρασης Κεντρωτή είναι, τελικά, «πιθανά» ή «απίθανα»: την οφείλει, νομίζω, μια τέτοια απάντηση, από τη στιγμή κυρίως που επιδιώκει, με την παρέμβασή του, να λάβει κάποια υπεύθυνη θέση.

Διαφορετικά, θα μπορούσε να του καταλογιστεί, αναλόγως, «άγνωστης προέλευσης» ευαισθησία. Και θα έμεναν ανυπεράσπιστα και προκλητικά τα σχετικά με την «αδικαιολόγητη» έκτασης και έντασης επίθεση εναντίον του κ. Κεντρωτή» ή τα περί κανόνων αξιοπρέπειας κτλ.

Γιάννης Η. Χάρης

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ ΕΠΙΓΡΑΦΕΣ

● Σχετικά με το άρθρο των Κ. Λεβογιάννη και Κ. Φραγκουλόπουλου στο περασμένο τεύχος πήραμε την ακόλουθη επιστολή:

Αγαπητό «ΑΝΤΙ»

Θα ήθελα να κάνω τις παρακάτω παρατηρήσεις στο άρθρο για τις ξενόγλωσσες επιγραφές («Ξ.Ε.» του τ. 353:

1. Το άρθρο στην προσπάθειά του να εντυπωσιάσει με την πραγματικά καλή δουλειά που έκανε, της καταγραφής και κατάταξης των «Ξ.Ε.», πέφτει στο λάθος να μιλά για άλωση της γλώσσας μας από ξενικές επιρροές μόνο μέσω

των «Ξ.Ε.» του τουρισμού και των νησιωτών / παράδων, που μιλούν «προτάσει - κομπολόι». Εστιάει έτσι το όλο θέμα της αλληλεπίδρασης και του αφελληνισμού της γλώσσας μας στον Τουρισμό, και ούτε λίγο ούτε πολύ μας καλεί να βάλουμε «διπλοσκοπίες στα σύνορα της γλωσσικής μας αυτάρκειας», εννοώντας έτσι ότι ο μεγάλος κίνδυνος που αυτά διατρέχουν είναι οι «Ξ.Ε.».

2. Όσον αφορά το θέμα της άλωσης (ή αλληλεπίδρασης) της γλώσσας μας από (ή με) άλλες γλώσσες ξενόγλωσσων κοινωνιών είναι νομίζω ένα πολύπλοκο κοινωνικό φαινόμενο, ευρύ, γενικό και ανοικτό για έρευνα και εντοπισμό. Απορώ ειλικρινά πως στο «ΑΝΤΙ» πέρασε ένα άρθρο με τέτοια φιλοσοφία, όπου το «μερικό», το «περιφερειακό» και το «δευτερεύον» γίνεται «γενικό», «κεντρικό» και «πρωτεύον» — μια απαράδεκτη αντιστροφή.

3. Για τον αφελληνισμό της γλώσσας μας στη σημερινή συγκρία αλληλεπίδρασης με ξένες γλώσσες και όσον αφορά τους τομείς / τρόπους / είδη άλωσης σας δίνω την εξής χονδροειδή στατιστική: Το 90% του αφελληνισμού οφείλεται σε «μη τουριστικές αλληλεπιδράσεις» και το 10% σε «τουριστικές». Από το 10% αυτό, το 9% οφείλεται σε «τουριστικές αλληλεπιδράσεις που δεν έχουν καμιά ουσιαστική σχέση με τις «Ξ.Ε.» και το υπόλοιπο 1% οφείλεται σε αλληλεπιδράσεις μέσω των «Ξ.Ε.» (Τα νούμερα της στατιστικής είναι φανταστικά αλλά δεν πιστεύω ότι απέχουν πολύ από την πραγματικότητα που ήθελα να σας επισημάνω).

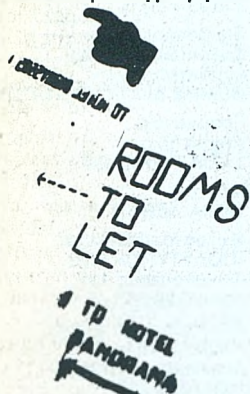
4. Αν τα ποσοστά αυτά σας φαίνονται υπερβολικά τότε διαβάστε την συνέχεια στην παρατήρηση 4..., αν όχι τότε προχωρείστε στην παρατήρηση 5.

Στο σημείο αυτό θα πρότεινα να ριζούμε μια κριτική ματιά υπό το πρίσμα / σκοπιά του αφελληνισμού της γλώσσας στα παρακάτω «σημεία - τόπους» όπου η ελληνική γλώσσα πραγματώνεται.

- (1) Ημερήσιο, εβδομαδιαίο, δεκαπενθήμερο, μηνιαίο κλπ. «ελληνικό» τύπο (εφημερίδες, περιοδικά έντυπα).
- (2) εκπομπές «Τ.Β.» («τιβούλας») και ραδιοφώνου
- (3) παντός είδους / τύπου / περιεχομένου διαφημίσεις και αγγελίες
- (4) συνεντεύξεις / ρήσεις / λόγους δημοσίων προσώπων.
- (5) ελληνικά και ξένα «νεπεύγραφα» προϊόντα.
- (6) τίτλους, υπότιτλους, «λεζάντες» κινηματογραφικών ταινιών, «VIDEO — κασετών» και λοιπά.
- (7) επιστημονικά ή μη βιβλία και περιοδικά
- (8) φροντιστήρια ξένων γλωσσών και ξένα σχολεία (τα οποία

ΜΗΝ ΤΟ ΞΕΧΝΑΤΕ

Η πρόταση που είχαμε κάνει στο περασμένο τεύχος εξακολουθεί να ισχύει. Όσοι έχετε φωτογραφίσει επιγραφές με ενδιαφέρον ή όσοι πρόκειται να κάνετε διακοπές το Σεπτέμβριο και έχετε το χρόνο να φωτογραφήσετε

επιγραφές, στείλτε τις φωτογραφίες στα γραφεία μας.

Θα δημοσιευτούν στο περιοδικό και οι τυχεροί θα ανταμειφθούν με μια τρίμηνη συνδρομή ή ένα βιβλίο από τις εκδόσεις «Πολύτυπο». Οι όροι είναι απλοί: Να είναι δύο τουλάχιστον διαφορετικές επιγραφές και να διακρίνονται καλά. Σημειώστε τόπο και χρόνο φωτογράφισης.

Ήδη οι πρώτοι φίλοι που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση μας έστειλαν τις πρώτες φωτογραφίες. Και είναι όλες πολύ καλές.

συνολικά θα ανέρχονται σε χιλιάδες)

(9) καθημερινές συναλλαγές στο «γραφείο», «σπίτι», «αγορά», «μαγαζιά», «τηλεφωνήματα», «χώρους διασκέδασης / ψυχαγωγίας» κλπ.

(10) στους επιστρέφοντες από το εξωτερικό Έλληνες. (Μετανάστες, επιχειρηματίες, σπουδαστές, περιηγητές - «τουρίστες»)

(11) στον τομέα της προηγμένης τεχνολογίας / παραγωγής. Εκεί τα πράγματα μιλάνε μόνα τους —μόνο— αγγλικά (από τα microchips, software μέχρι τα management systems και research director...).

Για του λόγου το αληθές σας επισυνάπτω τον «οδηγό προγραμμάτων και σεμιναρίων του ΕΛ.ΚΕ.ΠΑ.».

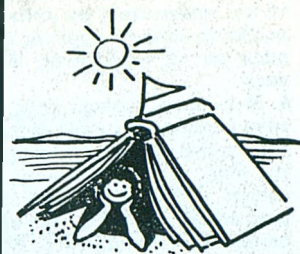
...Επαφίεται στη φαντασία —εμπειρία του καθένα μας για να συνεχίσει την καταγραφή των «σημείων - τόπων», όπου ο εχθρός αλώνει πραγματικά τη γλώσσα μας.

5. Η έκκληση προς τους αναγνώστες να στείλουν φωτογραφίες των «Ε.Ε.». Θα έπρεπε να είναι έκκληση για αποστολή παντός είδους «μαργαριταριών / κομπολοιδών» από όλη την νεοελληνική γλωσσική πραγματικότητα. Όσο για την πρόταση του άρθρου: «ο άλλοτε αγρότης ή παράς ...χρη-

- Κοντά στο σπίτι σας και δίπλα στο Λυκαβηττό λειτουργεί τό νηπιαγωγείο. «Τό αστεράκι».
- Μία μικρή δαση μέσα στο τσιμέντο.
- Πρόγραμμα μελετημένο - Διδασκαλία και επίβλεψη από έμπειρο προσωπικό.
- Παιχνίδι και μάθηση σ' ένα περιβάλλον φροντίδας και αγάπης για τό παιδί.
- Έλατε νά γνωριστούμε και νά συζητήσουμε για τό παιδί σας.

Γκόλφω Τζελετοπούλου
Βαλαμάνος 4 και Ασκληπιού τηλ. 6447830 - 3635419.

Καλές
διακοπές
με ένα καλό
βιβλίο

ΙΑΝΟΣ
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 7

ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΣΥΝΑΥΛΙΑ
ΜΑΝΟΣ ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ
ΝΑΝΑ ΜΟΥΣΧΟΥΡΗ
ΣΤΑΥΡΟΣ ΞΑΡΧΑΚΟΣ

ΔΕΥΤΕΡΑ 7 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ ώρα: 8.30 μ.μ.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΪΚΟ ΣΤΑΔΙΟ
(ΚΑΛΛΙΜΑΡΜΑΡΟ)

ΓΕΝΙΚΗ ΕΙΣΟΔΟΣ: 600 Δρχ.

ΠΡΟΠΩΛΗΣΗ ΕΙΣΙΤΗΡΙΩΝ ΣΤΑ ΤΑΜΕΙΑ
ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΣΥΝΤΑΓΜΑ - ΟΜΟΝΟΙΑ - ΚΛΑΥΘΜΩΝΟΣ - ΠΛΑΤΕΙΑ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΚΟΛΩΝΑΚΙ - ΑΛΣΟΣ ΠΑΓΚΡΑΤΙΟΥ - ΚΗΦΙΣΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ
ΦΩΚΙΩΝΟΣ ΝΕΓΡΗ - ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ από 10.00 - 13.00 και από 18.00 - 21.00

σιμοποιεί ένα πολύχρωμο κομπο-
λοί λέξεων...» θα είναι πιο αληθι-
νή και πραγματική αν αντικατα-
σταθεί το «άλλοτε αγρότης ή ψα-
ράς» με το «σημερινός Έλλη-
νας».

6. Η γλώσσα —όπως κάθε ζων-
τανή ύπαρξη— σε κάθε «στιγμή»
της επιβεβαίωσης της ύπαρξής
της (δηλ. της πραγμάτωσής της)
αφήνει ανοικτή τη δυνατότητα
μιας πιθανής άλωσης τόσο από ε-
σωτερικές αναγκαιότητες (γραμμα-
ματικές / χρηστικές παραβάσεις
/ παρεμβάσεις) όσο και από εξω-
τερικές (ξενόγλωσσες επεμβά-
σεις) και έτσι συνεχίζει να υπάρ-
χει, να ζει.

Ευχαριστώ
Δημήτρης Μούρμουρας

**Σ.Σ. Ευχαρίστως υιοθετούμε την
πρόταση του φίλου Δ. Μούρμουρα
(παράγραφος 4) για συλλογή υλι-
κού πέρα από τις επιγραφές. Ο ι-
διος άλλωστε φρόντισε να μας ε-
πιστημάνει μερικά δημόσια έγγρα-
φα.**

**Περιμένουμε λοιπόν xenoglossa
από επιγραφές έως οτιδήποτε άλ-
λο.**

Ο ΕΚΑΜ ΘΑ ΜΑΣ ΚΑΝΕΙ ΝΟΥΜΕΡΟ

● Από το Λουξεμβούργο, ο φίλος
B. Γιαννάκοβας μας γράφει:

Αγαπητέ κ. διευθυντή

Τελευταία υπάρχει μεγάλη ανη-
συχία για τις νέου τύπου ταυτότη-
τες που θέλει η κυβέρνηση να μας
ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙ να εφοδιαστούμε ό-
λοι οι Έλληνες. Η ανησυχία προ-
έρχεται από τη δυνατότητα που έ-
χουν οι ταυτότητες να ελέγχουν
διαμέσου ηλεκτρονικού υπολογι-

στή, αποτελεσματικά τη ζωή του
πολίτη.

Από μιας πλευράς είναι σημαν-
τικό γιατί ανταποκρίνεται στην
ανάγκη να απλοποιηθεί και να γί-
νει ταχύτερη η λειτουργία της δη-
μόσιας διοίκησης. Αλλά από την
άλλη πλευρά είναι ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟ
γιατί έτσι δίνεται η δυνατότητα
στο ΚΡΑΤΟΣ —που δεν είναι πάν-
τα δημοκρατικό και φιλελεύθε-
ρο— να εισχωρεί στην ιδιωτική
ζωή του ατόμου και μάλιστα από
την παιδική ηλικία, πράγμα α-
συμβίβαστο προς τον σεβασμό
των ατομικών δικαιωμάτων και
ελευθεριών που ακολουθούν άρ-
ρηκτα την ανθρώπινη προσωπι-
κότητα. Δυστυχώς αυτός ο αριθ-
μός που θα αποτελείται από 13
ψηφία και σύμβολα, θα συνοδεύει
τον πολίτη σε όλη του τη ζωή και
θα είναι απαραίτητος για κάθε
συναλλαγή με το Δημόσιο και ι-
σως αργότερα και με τις ιδιωτι-
κές επιχειρήσεις.

Έτσι ο πολίτης θα καταστεί έ-
να άβουλο ανδρείκελο στα χέρια
του αστυνομικοκρατούμενου συ-
στήματος με έναν Ενιαίο Κωδικό
Αριθμό Μητρώου (ΕΚΑΜ) και από
προσωπικότητα ελεύθερη, θα εί-
ναι μόνο νούμερο.

Αν τώρα η κυβέρνηση θέλει
τους Έλληνες μόνο νούμερα και
ψηφοφόρους και με βλέψεις για έ-
να μελλοντικό ολοκληρωτισμό,
έστω και αν ακόμη αυτή δεν θα
'ναι κυβέρνηση ας τον εφαρμό-
σει, αν όχι, ας φροντίσει τουλάχισ-
τον να τον τροποποιήσει, απο-
φεύγοντας έτσι τις άσχημες εντυ-
πώσεις και συμπεράσματα...

Με φιλικούς χαιρετισμούς
Βασίλης Γιαννάκοβας

ΠΕΡΙ ΗΘΟΥΣ

● *Σχετικά με είδησή μας περί τα
συμβαίνοντα στο περιοδικό «Νέα
Οικολογία», η κ. Μ. Σαββάκη,
μας γράφει:*

Αγαπητό Αντί

Εμείς οι ...απανταχού αριστε-
ροί, συνεχίζουμε να αγοράζουμε
τα έντυπά μας, γιατί αποτελούν
κι αυτά ένα κομμάτι απ' το «σπί-
τι» μας. Δεν είναι μόνο η πληρο-
φόρηση που μας χρειάζεται. Στις
μέρες μας ιδιαίτερα το δημοσιο-
γραφικό ήθος αποτελεί κίνητρο
το ίδιο σοβαρό με τη σωστή πλη-
ροφόρηση και την ιδεολογική
σμπλευση, για να αγοράσουμε έ-
να περιοδικό να το πονάμε, να
'μαστε συνδρομητές, να το κυ-
κλοφορούμε, όπως λέμε.

Ο κ. Λεωνίδας Λουλούδης α-
ξιοπρεπώς απεχώρησε από το
χώρο της Νέας Οικολογίας που έ-
παψε να τον εκφράζει. Το στην
καλύτερη περίπτωση κακώς πλη-
ροφορημένο, και στη χειρότερη
κίτρινο και ...σκανδαλοθηρικό-
τακο σχολίο σας, χρειάστηκε να
ανασκευάσει, επίσης αξιοπρε-
πώς, ο κύριος Λ. Λουλούδης.

Υμών η συνώνμη από τους ανα-
γνώστες σας δεν είδαμε να συνο-
δεύει την απάντησή του κ. Λ.
Λουλούδη.

Το να τραβήξετε κατ' ιδίαν το
αυτί του ανώνυμου σχολιογράφου
είναι κάτι που μπορεί και πρέπει
να το κάνετε, αλλά η γυναίκα του
Καίσαρα πρέπει να φαίνεται επί-
σης τίμια σε αυτούς τους δύσκο-
λους καιρούς.

Μετά τιμής
Μαρία Σαββάκη
Ιατρός
Πανεπιστήμιο Κρήτης
Ηράκλειο

Σ.Σ. Η κ. Μ. Σαββάκη νομίζουμε
ότι τραβάει μακριά τις υποθέσεις
της. Γιατί ή δεν ξέρει καλά τα γε-
γονότα ή τα ξέρει «από μέσα» και
υπονομεύω. Εμείς πάντως ση-
μειώσαμε όσα έπρεπε να σημειώ-
σουμε και νομίζουμε ότι και οι φί-
λοι της «Νέας Οικολογίας» δεν
θέλουν να επανέλθουμε. Γιατί κυ-
ρία Σαββάκη επιμένετε εσείς;

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ - ΜΑΡΤΕΝ
Λαμπράκηδες
Ιστορία μιας γενιάς

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.32.819

- Υπεύθυνος, σύμφωνα με το νόμο:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Σύμβουλος
Δημοσίων σχέσεων
και διαφημίσεων:
ΘΕΜΗΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
- Γραμματεία
Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
- Φωτοστοιχειοθεσία:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Αναπαραγωγή φιλική:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ» ΕΠΕ
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.29.237
- Εκτύπωση:
«ΝΕΟΣ ΠΑΡΝΑΣΣΟΣ» Α.Ε.
Μπουμπουλίνας 16
Τηλ. 27.94.550

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκ-
φράζει την προσωπική άποψη
του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέ-
φονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξάμ. 1.100 δρχ. - Ετήσια 2.200
Ετήσια Οργανισμών
Τραπεζών, κτλ.: 7.000 δρχ.
Φοιτητική έκπτωση 15%

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: δολ. 14
ετήσια: δολ. 28
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: δολ. 17
ετήσια: δολ. 34

ΚΥΠΡΟΣ

εξάμηνη: δολ. 15
ετήσια: δολ. 30

ΕΥΡΩΠΗ

εξάμηνη: δολ. 19
ετήσια: δολ. 38

ΑΜΕΡΙΚΗ

εξάμηνη: δολ. 22
ετήσια: δολ. 44

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

- ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 100
- ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 200

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία
της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819
- Για τα βιβλιοπωλεία
B. Ελλάδας: Βιβλιοπωλείο
M. Κοτζιά και Σία Ο.Ε.
Τσιμισκή 78, τηλ. 279.720
546 22 Θεσσαλονίκη

Στη σειρά
«ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑΤΑ»
κυκλοφορούν:

ΘΡΗΝΟΣ (Γιάννη Σπανδωνή)

ΓΡΑΙΚΟΙ (Γιάννη Σπανδωνή)

ΠΡΟΣ ΑΓΝΩΣΤΗ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ (Γιάννη Σπανδωνή)

Ο ΕΤΡΟΥΣΚΟΣ (Μίκα Βάλταρι)

Ο ΠΟΛΙΤΗΣ ΠΑΙΗΝ (Χάουαρντ Φαστ)

Η ΜΑΣΚΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΛΩΝΑ (Μαίρης Ραινώ)

*

Εκδόσεις ΚΑΛΕΝΘΗ
Κολοκοτρώνη 15 - 1ος όροφος
Τηλ.: 3234270 - 3231781
105 62 ΑΘΗΝΑ

GREEK REVIEW OF AGRARIAN STUDIES

A quarterly journal devoted to studies
in agricultural economics and rural sociology

EDITORIAL COMMITTEE

PAUL GREVENITIS
TAKIS LAZARIDIS
ANTONIS MOISIDES
MAGDA PSARROU
NATASSA THEODORAKOPOULOU

EDITORIAL ADVISORS

N. BALTAS
S. BABANASIS
D. CHRISTOU
D. DAMIANOS
D. ECONOMOU
O. IAKOVIDOU
V. KARAPOSTOLIS
T. LIANOS
K. LAMBOS
N. MARTINOS
G. MIHALOPOULOS
S. PAPASPILIOPOULOS
D. PSIHOGIOS
P. REPPAS
M. SAKELLIS
G. SAMARAS
A. SARRIS
K. SOULAS
P. SPATHIS
S. THEOPHANIDIS
I. THERMOS

The Agricultural Bank of Greece, continuing its contribution to scientific research, publishes a new quarterly journal devoted to the study of rural issues from a social science perspective. The journal is edited by a five-member Editorial Committee composed of scientists and professionals from the Research and Planning Division of the ABG. It contains original (unpublished) papers by Greek and foreign scientists in the form of articles, notes etc.; it also lists relevant newly-published books and reviews those of special interest. Every year there are three issues published in the Greek language, and one foreign-language issue which contains translations of selected articles and summaries of all the other articles published that year.

Issue Contents

- TH. SAKELLAROPOULOS..... Institutional Causes of the Late Development of Capitalist Relations in Greek Agriculture: Approaches and Hypotheses
- A. KATOS Productivity and Reserves of Fish Stock Levels in the Greek Fisheries Sector
- M. DEMOUSIS The Demand for Seven Categories of Foodstuffs in Greece: An Application of the Rotterdam model
- A. MOISIDES..... Non-farm Employment in Greek Agriculture: A First Approach
- G. LIODAKIS The Impact of Greece's Accession to the EC on its Foreign Trade in Agricultural Products
- G. SAPOUNAS..... Consumption Patterns and Comparative Poverty in the Greek Countryside and the Greater Athens Area
- B. MANOS..... A Three-dimensional Transportation Model for the Rational Allocation of Feed Crops in Eastern Macedonia and Thrace.
- E. PAPANAYIOTOU
- D. ANTONOPOULOS..... A Note on the Imposition of the Coresponsibility Levy on EC Cereals Farmers

4TH ISSUE NOW AVAILABLE

On sale at central bookshops and at the
ABG's Public Relations Department
Eduardu Law 19, GR-105 64 Athens,
Greece. Tel: 322-3586

SUBSCRIPTION COUPON

Name _____
Profession _____
Address _____
City _____
Postal Code _____

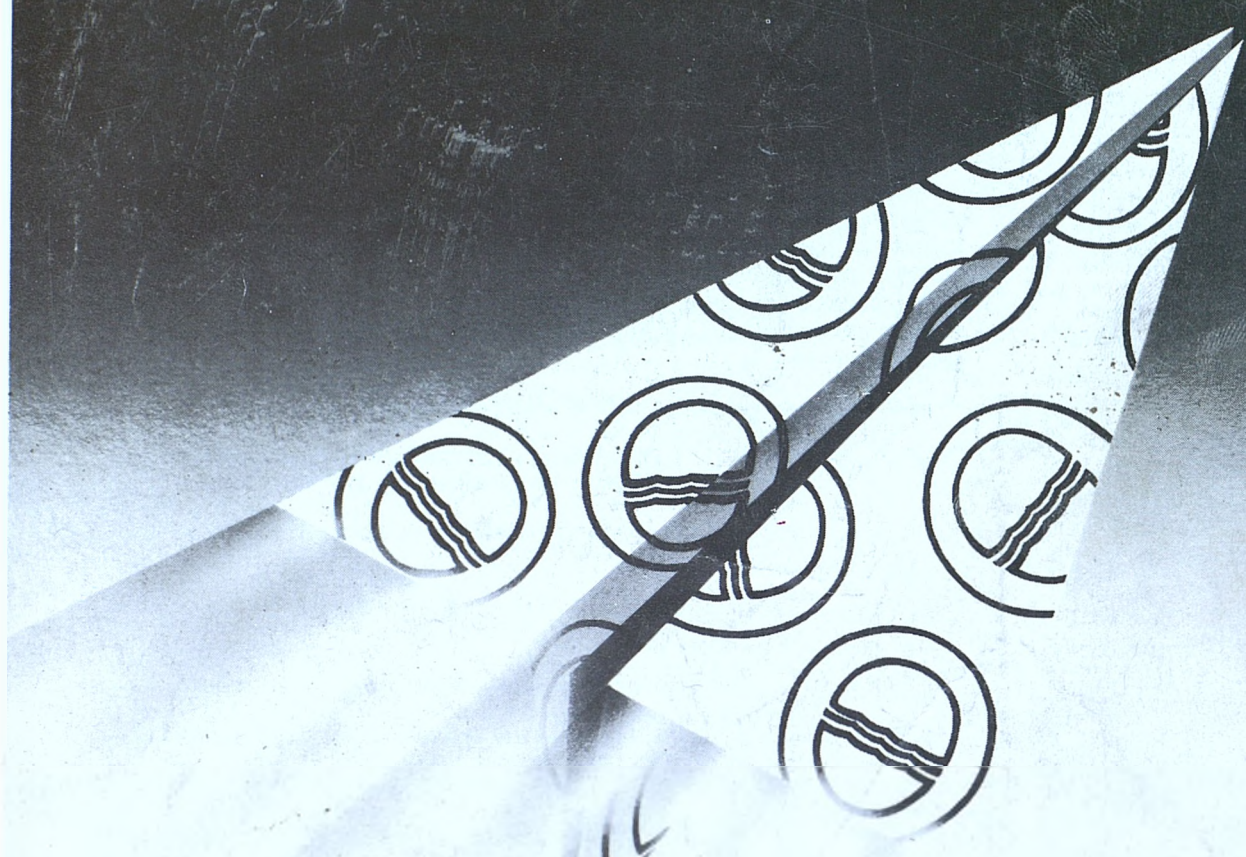
ANNUAL SUBSCRIPTION:

Individuals 1000 Drs (\$ 8)
Ministries, firms, banks 3000 Drs (\$ 22)
Students 500 Drs (\$ 4)

THE 4TH ISSUE IS NOW AVAILABLE

On sale at the Public Relations Department of the ABG
Eduardu Law 19, Gr-105 64 Athens. Greece.
Tel: 322 3586

ΠΡΟΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΜΠΟΡΙΚΟΥΣ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ

Εδώ στη Θεσσαλονίκη, 15 μέρες κάθε χρόνο, χτυπάει η οικονομική καρδιά της Ελλάδας. Περισσότεροι από 3.000 εκθέτες από 41 χώρες παρουσιάζουν τα προϊόντα τους, υπερσύγχρονης τεχνολογίας, σε εκθετήριους χώρους 180.000 τ.μ.

Ελάτε και εσείς στη Θεσσαλονίκη, στην παγκόσμια αγορά όπου θα συναντήσετε τους πιο αντιπροσωπευτικούς

παράγοντες του επιχειρηματικού κόσμου από την Ελλάδα και όλες τις Ηπείρους.

Μη λείψετε από την 52η ΔΕΘ 1987, το παγκόσμιο FORUM της οικονομίας και του εμπορίου.

Πολιτιστικά γεγονότα, ψυχαγωγία και άλλες ομορφιές που θα ανακαλύψετε.

52η ΔΙΕΘΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

6-20 ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΥ 1987

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

HELEXPO

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΟΡΓΑΝΩΤΗΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΕΚΘΕΣΕΩΝ, ΣΥΝΕΔΡΙΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΕΚΔΗΛΩΣΕΩΝ

ΚΕΝΤΡΙΚΑ ΓΡΑΦΕΙΑ: ΕΓΝΑΤΙΑ 154, 546 36 ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΤΗΛ. ΚΕΝΤΡΟ: 031/239 221, TELEX: 0412291

ΓΡΑΦΕΙΑ ΑΘΗΝΑΣ: ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ 1, 105 57 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 01/32 38 051

OFFICIAL CARRIER

OLYMPIC
A WISE CHOICE